



YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ

**FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ**

**Adalet Ağaoğlu'nun "Bir Düğün Gecesi" Adlı
Romanının İncelenmesi**

Mezuniyet Çalışması

**Aslı Güley
980332**

**Danışman
Doç. Dr. Bülent Yorulmaz**

Lefkoşa-2002

Canımdan çok Sevdığım

Annem, Babam ve Kardeşlerim için...

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

1. GİRİŞ

1.1. ADALET AĞAOĞLU'NUN HAYATI VE ESERLERİ

1.2. ADALET AĞAOĞLU'NUN "BİR DÜĞÜN GECESİ"

1.3. ATILLA ÖZKIRIMLI'NIN ROMAN HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

1.4. AHMET KABAKLI'NIN ROMAN HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

2. İNCELEME

2.1. ROMAN ÖZETİ

2.1.1. I. BÖLÜM

2.1.1.a. Tezel'in Gece Yolculuğu

2.1.2. II. BÖLÜM

2.1.2.a. Tezel'in Uzun Konuşması

2.1.3. III. BÖLÜM

2.1.3.a. Hep O Yolculuk

2.1.4. IV. BÖLÜM

2.1.4.a. Gönül'ün Dertli Başı

2.1.5. V. BÖLÜM

2.1.5.a. İlhan'ın Donan Gülüşü

2.1.6. VI. BÖLÜM

2.1.6.a. Fitnat Hanım Merhum Kocasına Yine Sormakta

2.1.7. VII. BÖLÜM

2.1.7.a. Tuncer: Sizinle Konuşmak İsterdim Hocam

2.1.8. VIII. BÖLÜM

2.1.8.a. Nuriş Hanımefendi Düğünün İlk Fotoğrafında

2.1.9. IX. BÖLÜM

2.1.9.a. Birleşmiş Milletler İrtibat Subayı Ertürk'ün Hatıra Defterinden Notlar

2.1.10. X. BÖLÜM

2.1.10.a. Ayşen Dans Pistinde

2.1.11. XI. BÖLÜM

2.1.11.a. Müjgan'ın Anlamadığı, Ayşen'in Anlattığı

2.1.11.b. Ayşen'nin Anlatamadığı, Ömer'in Anlayabildiği

1.2.12. XII. BÖLÜM

2.2 ŞAHIS KADROSU

2.2.1 ÖMER

2.2.2 TEZEL

2.2.3. AYŞEN

2.2.4. İLHAN

2.2.5. MÜJGAN

2.2.6. AYSEL

2.2.7. TUNCER

2.2.8. YILDIZ

2.2.9. EMEKLİ ALBAY ERTÜRK

2.2.10. GÖNÜL HANIM

2.2.11. FİTNAT HANIM

2.2.12. GENERAL HAYRETTİN ÖZKAN

2.2.13. NURİŞ HANIMEFENDİ

2.2.14. AYTEN (EYTİN)

2.2.15. ALİ USTA

2.2.16. MEHMET

2.2.17. OKTAY

2.2.18. ZEHRA

2.2.19. İLTER

2.2.20. UĞUR

DEĞERLENDİRME

KAYNAKÇA

ÖNSÖZ

“Yaşamayı öğrenirim ben romanlardan. Din kurup yayanlar, felsefe önerenler, yasa koyanlar da yardımcımızdır çok kez yaşamda. Neler edinmeyiz ki onlardan yaşama tutumumuzu pekleştirir, yaşama üslubumuza çekidüzen verirken. Gene de kalkıp bilimsel bilgiyle özdeş saymıyoruz bütün bu kazançları. Bilgi olmasına bilgi ama, düpedüz bilgi diyemeyiz bunlara. Romancıların sunduğu da öyle işte, bilgi ama yaşama bilgisi. Matematik, fizik çeşidinden bir şey değil işte. Özel romana özgü bilgi tasarımı var gözümün önünde benim. “Bilgelik” deyin isterseniz buna. Öyle bir bilgelik ki bu, kim olursa olsun, yeter ki pay alabilsin, herkesin dünya görüşüne az çok önemli bir şeyler katar. Böylesine bir okuldur romanlar, ben de yaşamamı yoğururum orda, etkinliklerimin yönünü yöntemini çok kez romanlara borçluyum. En başarılı romanlar en yetkin öğretmenlerim.”¹

Ben de, üzerinde çalıştığım “Bir Düğün Gecesi” adlı eseri okurken; yaşamı adeta yeniden öğrendiğimi, kendi yaşadığım hayatla, roman kahramanlarının yaşadıkları hayatı ve olayları çok iyi kıyaslayabildiğimi, dünya görüşüme çok önemli şeyler kattığımı gördüm. Kısaca diyebilirim ki; başarılı bir eserin, en yetkin bir öğretmen niteliği taşıdığını öğrendim.

“Bir Düğün Gecesi, edebiyatımızda eşine az rastlanan bir anatomi dersi: Adalet Ağaoğlu’nun içinde yaşadığımız bir dönemi, toplumsal örgüyü ve bireysel çırpınışları usta fırça darbeleriyle betimlediği bu roman, yayımlandığı 1979 yılında Türkiye’de verilen tüm edebiyat ödülleri toplamıştır.”²

Sevgisizliklerin, yıkılışların, kuşkuların, kaçışların, kendinden hoşnutsuzlukların romanı Bir Düğün Gecesi; toplumsal çözülüşün ağır bastığı bir dönemde, umarsız ve yalnız bireylerin, umarsız ve yalnız bireylere bel bağlamaya çabalamalarının romanı; nicedir beklenen bir eleştirinin romanı...

İşte ben, böyle başarılı bir eser üzerinde, az bir zaman içerisine sığdırmaya çalıştığım mezuniyet çalışmasının, bundan sonraki meslek hayatımda bana çok büyük faydası olacağına inanıyorum. Ben bu çalışmayla, gerçek bir romanın nasıl okunduğunu, anlayarak ve severek okunan bir romanın insanı başka dünyalara ve hayallere nasıl götürdüğünü, romandaki olaylarla yaşadığımız zaman arasında bağlantılar kurarak, değişen ve gelişen toplumsal ve siyasi olayların ne şekilde farklılıklar gösterdiğini çok

¹ Emin Özdemir, Sözlü-Yazılı Anlatım Sanatı, Remzi Kitabevi, 7. Basım, İstanbul, 1998.

² Adalet Ağaoğlu, “Bir Düğün Gecesi”, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, Remzi Kitabevi, 14. Baskı, İstanbul, 2001.

iyi bir şekilde öğrendim. Bu zevkli çalışmayla, edebiyata ve özellikle de romana ilgimin daha da arttığını gördüm. Araştırmalar yaparak bilimsel veriler elde etmeye ve emek vererek ortaya iyi bir şeyler çıkarmaya çalışmanın ne kadar güzel bir duygu olduğunu bu ödev vasıtasıyla anladım.

Bana bu güzel duyguyu yaşatan, ilk olarak ciddi anlamda çalışma yapmama vesile olan değerli bölüm başkanımız sayın Doç. Dr .Bülent Yorulmaz' a sonsuz şükranlarımı sunuyorum.Hocamıza daha güzel ve daha başarılı bir çalışma sunmayı çok isterdim, ancak yoğun ve kısa bir dönem içinde ortaya çıkarılmış bir çalışma olduğunu belirterek hatalarımı mazur görmesini rica ediyorum.

Ayrıca gerek yazma, gerekse kaynak bulma konusunda, bana çok fazla yardımcı olan arkadaşlarım; Neslihan Keleşabdioğlu, Mehmet Yıldırım, Gülhan Özdemir, Emin Arıkan ve de en önemlisi, manevi desteğini benden esirgemeyen canım arkadaşım Nura Keleşabdioğlu, sizlere de teşekkürü bir borç bilirim.

Aslı Güley

1.GİRİŞ

1.1. ADALET AĞAOĞLU'NUN HAYATI VE ESERLERİ

Nallıhan kasabasında doğan Adalet Ağaoğlu, Ankara Kız Lisesi'nden sonra, Dil ve Tarih Coğrafya fakültesi, Fransız Edebiyatı Bölümünü bitirdi. 1931'de imtihanı kazanarak girdiği Ankara Radyosunun, kütüphane memurluğu, söz ve temsil yayınları şefliği, program uzmanlığı yaptı. Bu görevleri 1990'a kadar sürdürdü.

Yazı hayatına, Kaynak dergisinde çıkan (1945-1950) şiirleriyle başlayan Ağaoğlu Roman, Hikaye, Deneme, Eleştiri türlerinde eserler yazmıştır.

Sahnelenen ilk oyunu bir arkadaşıyla birlikte kaleme aldıkları "Bir oyun yazalım" dır (1953). Daha sonra bu alanda ortaya koyduğu eserler: Evcilik Oyunu, Çatıdaki Çatlak, Sınırlarda Tombala, Kendini yazan Şarkı vs. dır. Bu piyeslerden bir kısmını "Oyunlar" (1982) adı altında toplamıştır. Ağaoğlu The Reader's Encyclopedia of World, Drama (New York, 1969) isimli tiyatro ansiklopedisinde, yer almıştır.

Hatıra ve Denemeler;: Göz Temizliği (1985), Geçerken (1986), Çok Uzak Fazla Yakın (1991) adlı kitaplarında toplamıştır.

Ağaoğlu'nun Hikaye Kitapları; Yüksek Gerilim (1974), Sessizliğin İlk Sesi (1978), Hadi Gidelim (1982), Şiir ve Sinek'tir (1992). Yalnız bu kitaptaki hikayeler, yeni yazılmış olmayıp, yazarının yukarıdaki ilk üç hikaye kitabından seçtikleridir. Ağaoğlu'nun hikaye ile romanı, aynı yıllarda, yan yana yürüttüğü görülüyor Birinden ötekine geçiş söz konusu değildir. Hikayelerinin bazıları Almanca'ya da çevrilmiştir. Ağaoğlu'nun asıl şöhret sağladığı alan romancılığıdır. Her romanın geniş tartışmalara yol açtığı bir gerçektir.

Romanları çıkış sırasıyla; Ölmeye Yatmak (1973), Fikrimin İnce Gülü (1976), Bir Düşün Gecesi (1979), Yaz Sonu (1980), Üç Beş Kişi (1984), Hayır (1987), Ruh Üşümesi (1991), Gece Hayatım (1993) .

Adalet Ağaoğlu, ayrıca özenişli çarpıcı bir üslubun peşindedir. Yaptığı kısa bir söyleyişte şu görüşlerini açıklamıştır:

"Düşünen bir dil kurmak istiyorum. Dilimi kendim yaratıyorum. Düşünen bir dil kurarken, yazar olarak kendimde bir şeyler katmak istiyorum, katıyorum da"

Adalet Ağaoğlu 'nun roman ve hikayeleri üzerine, özet olarak :

Modernlik ile geleneği kaynaştıran hemen her konuda "serbestlik özgürlük peşinde koşan, kişilerini" bireylikten alıp zaman zaman "toplumsal kimlik"e kavuşturan bir yazardır. Yeni romanın bütün unsurlarını, her eserinde deneyen Ağaoğlu, "cinsellik

ve erotizm” kavramlarını zorlayarak “pornografi, açık ve saçıklık ve şehvilik” e de saplanabilen, bu sebeple daha çok satan romancılar arasındadır.¹

1.2. ADALET AĞAOĞLU’NUN “BİR DÜĞÜN GECE”

“Sevgisizliklerin, yıkılışların, kuşkuların, kaçışların, kendinden hoşnutsuzlukların romanı *“Bir Düğün Gecesi”*; toplumsal çözülüşün ağır bastığı bir dönemde, umarsız ve yalnız bireylerin, umarsız ve yalnız bireylere bel bağlamağa çabalamalarının romanı; nicedir beklenen bir eleştirinin romanı; yer yer Sartre’ın “Cehennem Başkalarıdır.” Sözüne anımsatan bir roman. Ama bu kadar değil. Karanfilleri, glayöleri aşarak Anadolu Kulübü’ne girebilen sarı kır çiçeklerinin de romanı.

Bireyci yazarlara göre “insan yalnızdır”. Oysa Adalet Ağaoğlu, *Bir Düğün Gecesi*’nde dürbünün tersinden gösterdiği Türkiye’yi anlatırken, insanların haline gerçekçi bir açıdan bakıyor: Yalnızlık, yaşadığımız toplumun nesnel koşulları içinde, belirli, somut bir “durum”dur, bir “yazgı” değildir. Ali Usta “yalnız” değildir. Ve insan değişebilir: Romanın başında “İntihar etmeyeceksek içelim bari!” diyen Tezel, romanın sonunda “Dayanmak zorundayım” der.

Adalet Ağaoğlu nicedir romanımızda görmeyi özlediğim bir şeyi büyük bir ustalıkla gerçekleştirmiş: Roman kişileri hem yaşayan kişiler, hem toplumsal anlamı, toplumsal temsil niteliği olan kişiler. Tezel, Ömer, Tuncer, İlhan Dereli, Ayşen, Ali Usta... “Özel” le “genel”in böylesine uyumlu bir bileşimini çok az romanımızda bulabiliriz. Ve “özel”le “genel”in bu uyumlu bileşimi gerçekleştirilemezse ortaya konan eser “doğalcı bir betimleme” olmaktan öteye geçemez, “gerçekçi” roman olamaz.

Romanın bir takım kişilerini Adalet Ağaoğlu’nun ilk romanından, *Ölmeye Yatmak*’tan tanıyoruz: Tezel, Ömer, Aysel... “Devrimci” gençlere yöneltilen eleştirinin başlangıcını da *Sessizliğin İlk Sesi* adlı hikaye kitabındaki “Eskiden, Bir Sabah...”ta bulabiliriz. (O hikayedeki “tükürük” ayrıntısı romanda da kullanılmış.)

Bir Düğün Gecesi, öyle sanıyorum, uzun süre üzerinde çalışılmış, bekletilmiş bir roman. Bu bekletme roman için çok hayırlı olmuş: İlk kez 12 Mart’ı tarihsel yerine oturtan bir roman okuyoruz, işkence hikayelerinden kurtulmuş, “devrimci” dalkavukluğundan kurtulmuş bir roman. Adalet Ağaoğlu, duygusallıklarda kurtularak bakabiliyor insan gerçeğimize, toplum gerçeğimize. Gramsci’nin “Gerçek her zaman devrimcidir.” sözünü temel ilke edindiği belli.

¹ Adalet Ağaoğlu ile Düünden Bugüne, Adam Öykü, Mart-Nisan, 1998, Sayı 15

Adalet Ağaoğlu, ilk bakışta yadırgatıcı genel bir yöntem uygulamış romanında: Kişilere, olaylara, topluma yöneltile eleştirilerin büyük çoğunluğu “nihalist”, “anarşist”, “her tür inançtan kirişi kırmış” Tezel’den geliyor, hani bir duvara slogan yazmaya kalkışsa nerdeyse “Tek yol, alkol!” yazacağına bizi inandırdığı Tezel’den; profesör Ömer’den ya da Ali Usta’dan değil. “Tezel ne anlayışlı, ne de dengeli olmak zorunda.” diye düşünür Ömer. Tezel’se “... benim anarşizmim de öyle yarım yırtık, öyle geri kalmış.” diyor. (Bunun için Lenin’in Şu sözlerini anmasak da olur: “Anarşizm umutsuzluğun sonucudur. Şaşkın aydının ya da baldırı çıplağın zihniyeti, ama proleterin değil”.) Adalet Ağaoğlu, öyle sanıyorum, 1972’nin (Düğün 26 Kasım 1972’de oluyor.) bozgun havasını vermek için bu yolu tutmuş. Çünkü Tezel’in eleştirileri uzun boylu bir zihinsel çaba gerektirmeyen eleştiriler, günlük yaşamdan gelen, belirli insan ilişkilerinden gelen eleştiriler. Somut. (Bunun Adalet Ağaoğlu’na büyük bir kolaylık sağladığının söylemek gereksiz.) Oysa Ömer’in bu eleştiriler için somuttan soyuta ulaşması gerek, 1972 yılı da bunun için henüz erken, bu bir. İkincisi. Ömer durmadan kendisiyle hesaplaşmakta. Bir yerde “Kendini ekonomiden, bilimden boşalttı.” bile diyor kendi kendine. Ali Usta ise ancak genel doğrular söyleyebilir.; sözgelimi öğrenci hareketleri için Tuncer’e dedikleri: “Sizlersiz olmaz, ama yalnız sizinle de hiçbir bok olmaz.”

12 Mart... Çok roman yazıldı bu konuda, daha da yazılacak. Şimdiye değin genellikle bir işkence ve kahramanlık edebiyatıydı 12 Mart. Adalet Ağaoğlu 12 Mart’a ilk kez değişik açıdan bakıyor. Bu bakış elbette, öteki bakışın karşısı bir bakış değil. Dostum Kenan Somer’in “ Ülke” dergisinin yedinci sayısında yayımlanan “Gene Leninist Diktatorya Sorunsalı Üzerine” başlıklı önemli incelemesinde, sömürülen devleti ile sömürücülerin devletinden söz ederken söylediklerini düşünüyorum: “O zaman bu iki devlet arasındaki ‘ temelden farklı’lık, fotoğrafın ‘arabı’ ile ‘beyazı’ arasındaki ilişkiye benzetilemez miydi? Bilindiği gibi, birinde ak olan diğerinde karadır, ama her ikisi de aynı suratın ‘suret’idir!” Kenan Somer’in o çözümlemeyi sürdürürken kullandığı “nitelik farkı” sözcüklerini Adalet Ağaoğlu’nun romanı için kullanabilirim. Öteki romanı ise “beyazı” veriyor demek yanlış olur; Bir Düğün Gecesi’nde 12 Mart’ın “surat”ı değişiyor, fark, bir nitelik farkı. Ve Adalet Ağaoğlu bunu büyük bir yüreklilikle yapıyor.

Romandaki bölümler değişik kişilerin ağzından –ya da gözünden- veriliyor. Böyle olunca kişileri ancak o kişilerin konuşabileceği gibi konuşturmak önemli bir

biçim sorunu oluyor. Adalet Ağaoğlu, bunu, büyük ölçüde başarıyla gerçekleştiriyor. Sözelimi ressam Tezel'in Boğaz Köprüsü'nden geçerken “ Burada Boğaz'a, kızkulesi önlerine salkım saçak düşen ışıklar bir yudumluk içkiye ne güzel meze olur! Sözü “ressamca” bir söz, bir içkici sözü. (Burada bir dikkatsizliğe değinmek istiyorum. Düğün, 26 Kasım 1972'de. Oysa Boğaz Köprü'sü daha açılmamıştı.) Neyse. Shental'ın Kızıl'la Kara'da sözünü ettiği Ceza Kanunu maddelerinin yanlış olduğunu Tahsin Yücel söylemişti. Böylesi dikkatsizlikler romanın değerini zedelemes – bence.) Ama “Tezel'in, içine biraz tereyağı karışmış bal rengi gözlerinde söyledikleriyle uyumlu başboş bir ısıltı da yok değil üstelik.” sözleri Ömer'den çok gene Tezel'e yakışıyor. “Giysileri, gelinlik modalarını, kumaş adlarını bilemeyebilirim. Satenle kadifeyi, tülle şifonu, tobralkoyla pazeni her zaman birbirine karıştırabilirim.” diyen Ömer'in, bir sayfa önce, “Ayşen'in başına On Dokuzuncu Yüzyıl sonları bir Tuilleries'li düşes şapkası kondurduğunu ilk kez bu an seçebiliyorum.” demesi inandırıcı olmuyor. Bir örnek daha: Adalet Ağaoğlu, Fitnat Hanım'a, Aysel'i düşünürken, “Kendi sıkıntılarını bile getirdiğini görmedim.” dedirtiyor. Söyleyemez Fitnat Hanım bu tümceyi, bu aydın tümcesini. (Dikkatsizliklerden söz açmışken şunu da ekliyeyim: Profesör Ömer, düğüne gelen çiçeklerden söz ederken, “çelenk çelenk” diyor. “Koskoca” profesör “çelenk”in düğüne değil, cenazeye gönderildiğini bilir herhalde! Bir de Tezel, “Git bir General vursana!” diyor. “Git bir General vur!” ya da “Gidip bir General vursana!” demek gerekir, sanıyorum.)

Ama, yukarıda da dediğim gibi, Adalet Ağaoğlu kişilerini kişiliklerine uygun olarak konuşturmakta usta. Bu ustalık, kimi zaman, söz gelimi “Birleşmiş Milletler İrtibat Subayı Ertürk'ün Hatıra Defterinden Notlar” bölümünde olduğu gibi, doruk noktasına ulaşıyor: Acımasız bir eleştiriye içinde taşıyarak.

Roman, bir düğün gecesini anlatıyor, ama romanın kapsadığı zaman “ bir gece” değil. Çünkü Adalet Ağaoğlu'nun kişilerini anlatmak için kullandığı “geriye dönüşler”, gerçek geriye dönüşler değil; klasik roman, kişileri nasıl anlatıyorsa Adalet Ağaoğlu'da öyle anlatıyor, bir çağrışımın, bir anımsamanın geriye dönüşleri değil bunlar. Bunun için “bir gece”lik süre, biraz, 43 numara ayağa 36 numara ayakkabı giydirmeye benziyor.

“Şiir sözcüklerle yazılır.” sözüne alışmışsındır. Roman ne ile yazılır? Sanıyorum “ayrıntılar”la. Büyük doğrular, sağlam davalar, önemli toplumsal gerçeklikler, yüce idealler... yazılı bir metni roman yapmaya yetmez. Yoksa sanatsal gerçeklikten uzak,

soyut bir gerçeklik çıkar karşımıza. Soyut gerçekliğin giderilmesi; düşüncelerin, ideallerin, doğruların sanatsallaşması yaşamın içinden çıkarılacak ayrıntılarla olur. Bu da romancıyı röportaj yazarından ya da makale yazarından ayıran. *Bir Düşün Gecesi* 'nde Adalet Ağaoğlu ayrıntıları büyük bir ustalıkla kullanıyor. Bunu için de insan gerçekliğine olsun, toplum gerçekliğine olsun yaklaşımı tam bir romancı yaklaşımı, *Ölmeye Yatmak* 'ta olduğu gibi toplumbilimci yaklaşımı değil.

Ayrıntı ustalığıyla psikolojik durumları saptama ustalığı birlikte gidiyor. İşçi, öğrenci sorunları konuşulurken Tuncer'in "devrimci genç imajında öyle sevdaya, başka yer olmayan" Tuncer'in, " Ben se o akşam söz biran önce yeniden Yıldız'a gelsin diye can atıyordum." deyişi ya da Fitnat Hanım'ın, Tezel'i düşünürken, "Yanıma gelse bari.İçecekse yanımda içse. Resim yapacaksa yanımda yapsa." diye kaygılanan "ana" yüreği... Bu örnekleri alabildiğine artırmak mümkün.

Ne var ki Adalet Ağaoğlu, zaman zaman, roman kişilerine romanın gerçekliğine aykırı sözler de ettiriyor. Sözgelimi Ömer, romanın son sayfasında, Tezel için "çıldırının eşiğinde bir Tezel" diyor. Oysa Adalet Ağaoğlu altı sayfa önce aynı Tezel'e Aysel hakkında en akli başında değerlendirmeyi yaptırmıştı: "Ama Aysel gibi biri içeri alınmaktan ya da Sevil ("Amerikan pazarından sürme aşırırken yakalanıp da kurtuluşu 'Pis kapitalistler!' diye bağırvermekte bulan Sevil Hanım" yüzü suyu hürmetine sorguya götürülmekten gizli bir sevinç duyabilirse ne yapılır? Ağlanmaz mı? İnsanların bu denli şaşkınlaşmasına, bir direncin böylesi çocuksulaştırılmasına ha, ağlanmaz mı? Başına devlet kuşu – hangi devlet kuşu canım, yiğitlik kuşu - konmuş gibi almış bu işi: apaçık işte." Bir sayfa önce de Ömer Tezel' in yüzünden şöyle söz ediyordu: "... bu yüzün çizgilerinde vurdumduymazlıktan, bir kopuştan arınmış duyarlı anlamı çırılçıplak yakalayarak büsbütün şaşkınlaşıyorum." Ve aynı sayfada Tezel'in Ömer'e söyledikleri: "... şu andaki sesim ve yüzüm var oldukça içerek içmeyerek dayanmak zorundayım." Sonra " çıldırının eşiğinde bir Tezel" ... Nerden çıkarıyor bunu Adalet Ağaoğlu? Ne hakkı var Ömer'e bunları söyletmeyle!

Bir Düşün Gecesi, sadece 12 Mart dönemini değil, bir sürecin eleştirisi. Taşralı avukat, sonra arsa spekülâtörü, sonra inşaatçı, sonra " bilmem ne motorlarının Türkiye temsilcisi ve o motorları orduya satmakta hünerli" İlhan Dereli: Çarpık bir kapitalist sürecin oluşturduğu bir tip.

Adalet Ağaoğlu, İlhan Dereli karşısında romancı soğukkanlılığını koruyor, onu "baba" yanını, "ağabey" yanını gözden uzak tutmuyor; onun toplumsal varlığını olağan



YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ

**FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ**

**Adalet Ağaoğlu'nun "Bir Düğün Gecesi" Adlı
Romanının İncelenmesi**

Mezuniyet Çalışması

**Aslı Güley
980332**

**Danışman
Doç. Dr. Bülent Yorulmaz**

Lefkoşa-2002

Canımdan çok Sevdığım

Annem, Babam ve Kardeşlerim için...

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

1. GİRİŞ

1.1. ADALET AĞAOĞLU'NUN HAYATI VE ESERLERİ

1.2. ADALET AĞAOĞLU'NUN "BİR DÜĞÜN GECESİ"

1.3. ATILLA ÖZKIRIMLI'NIN ROMAN HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

1.4. AHMET KABAKLI'NIN ROMAN HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

2. İNCELEME

2.1. ROMAN ÖZETİ

2.1.1. I. BÖLÜM

2.1.1.a. Tezel'in Gece Yolculuğu

2.1.2. II. BÖLÜM

2.1.2.a. Tezel'in Uzun Konuşması

2.1.3. III. BÖLÜM

2.1.3.a. Hep O Yolculuk

2.1.4. IV. BÖLÜM

2.1.4.a. Gönül'ün Dertli Başı

2.1.5. V. BÖLÜM

2.1.5.a. İlhan'ın Donan Gülüşü

2.1.6. VI. BÖLÜM

2.1.6.a. Fitnat Hanım Merhum Kocasına Yine Sormakta

2.1.7. VII. BÖLÜM

2.1.7.a. Tuncer: Sizinle Konuşmak İsterdim Hocam

2.1.8. VIII. BÖLÜM

2.1.8.a. Nuriş Hanımefendi Düğünün İlk Fotoğrafında

2.1.9. IX. BÖLÜM

2.1.9.a. Birleşmiş Milletler İrtibat Subayı Ertürk'ün Hatıra Defterinden Notlar

2.1.10. X. BÖLÜM

2.1.10.a. Ayşen Dans Pistinde

2.1.11. XI. BÖLÜM

2.1.11.a. Müjgan'ın Anlamadığı, Ayşen'in Anlattığı

2.1.11.b. Ayşen'nin Anlatamadığı, Ömer'in Anlayabildiği

1.2.12. XII. BÖLÜM

2.2 ŞAHİS KADROSU

2.2.1 ÖMER

2.2.2 TEZEL

2.2.3. AYŞEN

2.2.4. İLHAN

2.2.5. MÜJGAN

2.2.6. AYSEL

2.2.7. TUNCER

2.2.8. YILDIZ

2.2.9. EMEKLİ ALBAY ERTÜRK

2.2.10. GÖNÜL HANIM

2.2.11. FİTNAT HANIM

2.2.12. GENERAL HAYRETTİN ÖZKAN

2.2.13. NURİŞ HANİMEFENDİ

2.2.14. AYTEN (EYTİN)

2.2.15. ALİ USTA

2.2.16. MEHMET

2.2.17. OKTAY

2.2.18. ZEHRA

2.2.19. İLTER

2.2.20. UĞUR

DEĞERLENDİRME

KAYNAKÇA

ÖNSÖZ

“Yaşamayı öğrenirim ben romanlardan. Din kurup yayanlar, felsefe önerenler, yasa koyanlar da yardımcımızdır çok kez yaşamda. Neler edinmeyiz ki onlardan yaşama tutumumuzu pekleştirir, yaşama üslubumuza çekidüzen verirken. Gene de kalkıp bilimsel bilgiyle özdeş saymıyoruz bütün bu kazançları. Bilgi olmasına bilgi ama, düpedüz bilgi diyemeyiz bunlara. Romancıların sunduğu da öyle işte, bilgi ama yaşama bilgisi. Matematik, fizik çeşidinden bir şey değil işte. Özel romana özgü bilgi tasarımı var gözümün önünde benim. “Bilgelik” deyin isterseniz buna. Öyle bir bilgelik ki bu, kim olursa olsun, yeter ki pay alabilsin, herkesin dünya görüşüne az çok önemli bir şeyler katar. Böylesine bir okuldur romanlar, ben de yaşamamı yoğururum orda, etkinliklerimin yönünü yöntemini çok kez romanlara borçluyum. En başarılı romanlar en yetkin öğretmenlerim.”¹

Ben de, üzerinde çalıştığım “Bir Düğün Gecesi” adlı eseri okurken; yaşamı adeta yeniden öğrendiğimi, kendi yaşadığım hayatla, roman kahramanlarının yaşadıkları hayatı ve olayları çok iyi kıyaslayabildiğimi, dünya görüşüme çok önemli şeyler kattığımı gördüm. Kısaca diyebilirim ki; başarılı bir eserin, en yetkin bir öğretmen niteliği taşıdığını öğrendim.

“Bir Düğün Gecesi, edebiyatımızda eşine az rastlanan bir anatomi dersi: Adalet Ağaoğlu’nun içinde yaşadığımız bir dönemi, toplumsal örgüyü ve bireysel çırpınışları usta fırça darbeleriyle betimlediği bu roman, yayımlandığı 1979 yılında Türkiye’de verilen tüm edebiyat ödülleri toplamıştır.”²

Sevgisizliklerin, yıkılışların, kuşkuşların, kaçışların, kendinden hoşnutsuzlukların romanı Bir Düğün Gecesi; toplumsal çözülüşün ağır bastığı bir dönemde, umarsız ve yalnız bireylerin, umarsız ve yalnız bireylere bel bağlamaya çabalamalarının romanı; nicedir beklenen bir eleştirinin romanı...

İşte ben, böyle başarılı bir eser üzerinde, az bir zaman içerisine sığdırmaya çalıştığım mezuniyet çalışmasının, bundan sonraki meslek hayatımda bana çok büyük faydası olacağına inanıyorum. Ben bu çalışmayla, gerçek bir romanın nasıl okunduğunu, anlayarak ve severek okunan bir romanın insanı başka dünyalara ve hayallere nasıl götürdüğünü, romandaki olaylarla yaşadığımız zaman arasında bağlantılar kurarak, değişen ve gelişen toplumsal ve siyasi olayların ne şekilde farklılıklar gösterdiğini çok

¹ Emin Özdemir, Sözlü-Yazılı Anlatım Sanatı, Remzi Kitabevi, 7. Basım, İstanbul, 1998.

² Adalet Ağaoğlu, “Bir Düğün Gecesi”, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, Remzi Kitabevi, 14. Baskı, İstanbul, 2001.

iyi bir şekilde öğrendim. Bu zevkli çalışmayla, edebiyata ve özellikle de romana ilgimin daha da arttığını gördüm. Araştırmalar yaparak bilimsel veriler elde etmeye ve emek vererek ortaya iyi bir şeyler çıkarmaya çalışmanın ne kadar güzel bir duygu olduğunu bu ödev vasıtasıyla anladım.

Bana bu güzel duyguyu yaşatan, ilk olarak ciddi anlamda çalışma yapmama vesile olan değerli bölüm başkanımız sayın Doç. Dr .Bülent Yorulmaz' a sonsuz şükranlarımı sunuyorum.Hocamıza daha güzel ve daha başarılı bir çalışma sunmayı çok isterdim, ancak yoğun ve kısa bir dönem içinde ortaya çıkarılmış bir çalışma olduğunu belirterek hatalarımı mazur görmesini rica ediyorum.

Ayrıca gerek yazma, gerekse kaynak bulma konusunda, bana çok fazla yardımcı olan arkadaşlarım; Neslihan Keleşabdioğlu, Mehmet Yıldırım, Gülhan Özdemir, Emin Arıkan ve de en önemlisi, manevi desteğini benden esirgemeyen canım arkadaşım Nura Keleşabdioğlu, sizlere de teşekkürü bir borç bilirim.

Aslı Güley

1.GİRİŞ

1.1. ADALET AĞAOĞLU'NUN HAYATI VE ESERLERİ

Nallıhan kasabasında doğan Adalet Ağaoğlu, Ankara Kız Lisesi'nden sonra, Dil ve Tarih Coğrafya fakültesi, Fransız Edebiyatı Bölümünü bitirdi. 1931'de imtihanı kazanarak girdiği Ankara Radyosunun, kütüphane memurluğu, söz ve temsil yayınları şefliği, program uzmanlığı yaptı. Bu görevleri 1990'a kadar sürdürdü.

Yazı hayatına, Kaynak dergisinde çıkan (1945-1950) şiirleriyle başlayan Ağaoğlu Roman, Hikaye, Deneme, Eleştiri türlerinde eserler yazmıştır.

Sahnelenen ilk oyunu bir arkadaşıyla birlikte kaleme aldıkları "Bir oyun yazalım" dır (1953). Daha sonra bu alanda ortaya koyduğu eserler: Evcilik Oyunu, Çatıdaki Çatlak, Sınırlarda Tombala, Kendini yazan Şarkı vs. dır. Bu piyeslerden bir kısmını "Oyunlar" (1982) adı altında toplamıştır. Ağaoğlu The Reader's Encyclopedia of World, Drama (New York, 1969) isimli tiyatro ansiklopedisinde, yer almıştır.

Hatıra ve Denemeler;: Göz Temizliği (1985), Geçerken (1986), Çok Uzak Fazla Yakın (1991) adlı kitaplarında toplamıştır.

Ağaoğlu'nun Hikaye Kitapları; Yüksek Gerilim (1974), Sessizliğin İlk Sesi (1978), Hadi Gidelim (1982), Şiir ve Sinek'tir (1992). Yalnız bu kitaptaki hikayeler, yeni yazılmış olmayıp, yazarının yukarıdaki ilk üç hikaye kitabından seçtikleridir. Ağaoğlu'nun hikaye ile romanı, aynı yıllarda, yan yana yürüttüğü görülüyor Birinden ötekine geçiş söz konusu değildir. Hikayelerinin bazıları Almanca'ya da çevrilmiştir. Ağaoğlu'nun asıl şöhret sağladığı alan romancılığıdır. Her romanın geniş tartışmalara yol açtığı bir gerçektir.

Romanları çıkış sırasıyla; Ölmeye Yatmak (1973), Fikrimin İnce Gülü (1976), Bir Düşün Gecesi (1979), Yaz Sonu (1980), Üç Beş Kişi (1984), Hayır (1987), Ruh Üşümesi (1991), Gece Hayatım (1993) .

Adalet Ağaoğlu, ayrıca özenişli çarpıcı bir üslubun peşindedir. Yaptığı kısa bir söyleyişte şu görüşlerini açıklamıştır:

"Düşünen bir dil kurmak istiyorum. Dilimi kendim yaratıyorum. Düşünen bir dil kurarken, yazar olarak kendimde bir şeyler katmak istiyorum, katıyorum da"

Adalet Ağaoğlu 'nun roman ve hikayeleri üzerine, özet olarak :

Modernlik ile geleneği kaynaştıran hemen her konuda "serbestlik özgürlük peşinde koşan, kişilerini" bireylikten alıp zaman zaman "toplumsal kimlik"e kavuşturan bir yazardır. Yeni romanın bütün unsurlarını, her eserinde deneyen Ağaoğlu, "cinsellik

ve erotizm” kavramlarını zorlayarak “pornografi, açık ve saçıklık ve şehvilik” e de saptanabilen, bu sebeple daha çok satan romancılar arasındadır.¹

1.2. ADALET AĞAOĞLU’NUN “BİR DÜĞÜN GECE”

“Sevgisizliklerin, yıkılışların, kuşkuların, kaçışların, kendinden hoşnutsuzlukların romanı *“Bir Düğün Gecesi”*; toplumsal çözülüşün ağır bastığı bir dönemde, umarsız ve yalnız bireylerin, umarsız ve yalnız bireylere bel bağlamağa çabalamalarının romanı; nicedir beklenen bir eleştirinin romanı; yer yer Sartre’ın “Cehennem Başkalarıdır.” Sözüne anımsatan bir roman. Ama bu kadar değil. Karanfilleri, glayöleri aşarak Anadolu Kulübü’ne girebilen sarı kır çiçeklerinin de romanı.

Bireyci yazarlara göre “insan yalnızdır”. Oysa Adalet Ağaoğlu, *Bir Düğün Gecesi*’nde dürbünün tersinden gösterdiği Türkiye’yi anlatırken, insanların haline gerçekçi bir açıdan bakıyor: Yalnızlık, yaşadığımız toplumun nesnel koşulları içinde, belirli, somut bir “durum”dur, bir “yazgı” değildir. Ali Usta “yalnız” değildir. Ve insan değişebilir: Romanın başında “İntihar etmeyeceksek içelim bari!” diyen Tezel, romanın sonunda “Dayanmak zorundayım” der.

Adalet Ağaoğlu nicedir romanımızda görmeyi özlediğim bir şeyi büyük bir ustalıkla gerçekleştirmiş: Roman kişileri hem yaşayan kişiler, hem toplumsal anlamı, toplumsal temsil niteliği olan kişiler. Tezel, Ömer, Tuncer, İlhan Dereli, Ayşen, Ali Usta... “Özel” le “genel”in böylesine uyumlu bir bileşimini çok az romanımızda bulabiliriz. Ve “özel”le “genel”in bu uyumlu bileşimi gerçekleştirilemezse ortaya konan eser “doğalcı bir betimleme” olmaktan öteye geçemez, “gerçekçi” roman olamaz.

Romanın bir takım kişilerini Adalet Ağaoğlu’nun ilk romanından, *Ölmeye Yatmak*’tan tanıyoruz: Tezel, Ömer, Aysel... “Devrimci” gençlere yöneltilen eleştirinin başlangıcını da *Sessizliğin İlk Sesi* adlı hikaye kitabındaki “Eskiden, Bir Sabah...”’ta bulabiliriz. (O hikayedeki “tükürük” ayrıntısı romanda da kullanılmış.)

Bir Düğün Gecesi, öyle sanıyorum, uzun süre üzerinde çalışılmış, bekletilmiş bir roman. Bu bekletme roman için çok hayırlı olmuş: İlk kez 12 Mart’ı tarihsel yerine oturtan bir roman okuyoruz, işkence hikayelerinden kurtulmuş, “devrimci” dalkavukluğundan kurtulmuş bir roman. Adalet Ağaoğlu, duygusallıklarda kurtularak bakabiliyor insan gerçeğimize, toplum gerçeğimize. Gramsci’nin “Gerçek her zaman devrimcidir.” sözünü temel ilke edindiği belli.

¹ Adalet Ağaoğlu ile Düünden Bugüne, Adam Öykü, Mart-Nisan, 1998, Sayı 15

Adalet Ağaoğlu, ilk bakışta yadırgatıcı genel bir yöntem uygulamış romanında: Kişilere, olaylara, topluma yöneltile eleştirilerin büyük çoğunluğu “nihalist”, “anarşist”, “her tür inançtan kirişi kırmış” Tezel’den geliyor, hani bir duvara slogan yazmaya kalkışsa nerdeyse “Tek yol, alkol!” yazacağına bizi inandırdığı Tezel’den; profesör Ömer’den ya da Ali Usta’dan değil. “Tezel ne anlayışlı, ne de dengeli olmak zorunda.” diye düşünür Ömer. Tezel’se “... benim anarşizmim de öyle yarım yırtık, öyle geri kalmış.” diyor. (Bunun için Lenin’in Şu sözlerini anmasak da olur: “Anarşizm umutsuzluğun sonucudur. Şaşkın aydının ya da baldırı çıplağın zihniyeti, ama proleterin değil”.) Adalet Ağaoğlu, öyle sanıyorum, 1972’nin (Düğün 26 Kasım 1972’de oluyor.) bozgun havasını vermek için bu yolu tutmuş. Çünkü Tezel’in eleştirileri uzun boylu bir zihinsel çaba gerektirmeyen eleştiriler, günlük yaşamdan gelen, belirli insan ilişkilerinden gelen eleştiriler. Somut. (Bunun Adalet Ağaoğlu’na büyük bir kolaylık sağladığının söylemek gereksiz.) Oysa Ömer’in bu eleştiriler için somuttan soyuta ulaşması gerek, 1972 yılı da bunun için henüz erken, bu bir. İkincisi. Ömer durmadan kendisiyle hesaplaşmakta. Bir yerde “Kendini ekonomiden, bilimden boşalttı.” bile diyor kendi kendine. Ali Usta ise ancak genel doğrular söyleyebilir.; sözgelimi öğrenci hareketleri için Tuncer’e dedikleri: “Sizlersiz olmaz, ama yalnız sizinle de hiçbir bok olmaz.”

12 Mart... Çok roman yazıldı bu konuda, daha da yazılacak. Şimdiye değin genellikle bir işkence ve kahramanlık edebiyatıydı 12 Mart. Adalet Ağaoğlu 12 Mart’a ilk kez değişik açıdan bakıyor. Bu bakış elbette, öteki bakışın karşısı bir bakış değil. Dostum Kenan Somer’in “ Ülke” dergisinin yedinci sayısında yayımlanan “Gene Leninist Diktatorya Sorunsalı Üzerine” başlıklı önemli incelemesinde, sömürülen devleti ile sömürücülerin devletinden söz ederken söylediklerini düşünüyorum: “O zaman bu iki devlet arasındaki ‘ temelden farklı’lık, fotoğrafın ‘arabı’ ile ‘beyazı’ arasındaki ilişkiye benzetilemez miydi? Bilindiği gibi, birinde ak olan diğerinde karadır, ama her ikisi de aynı suratın ‘suret’idir!” Kenan Somer’in o çözümlemeyi sürdürürken kullandığı “nitelik farkı” sözcüklerini Adalet Ağaoğlu’nun romanı için kullanabilirim. Öteki romanı ise “beyazı” veriyor demek yanlış olur; Bir Düğün Gecesi’nde 12 Mart’ın “surat”ı değişiyor, fark, bir nitelik farkı. Ve Adalet Ağaoğlu bunu büyük bir yüreklilikle yapıyor.

Romandaki bölümler değişik kişilerin ağzından –ya da gözünden- veriliyor. Böyle olunca kişileri ancak o kişilerin konuşabileceği gibi konuşturmak önemli bir

biçim sorunu oluyor. Adalet Ağaoğlu, bunu, büyük ölçüde başarıyla gerçekleştiriyor. Sözelimi ressam Tezel'in Boğaz Köprüsü'nden geçerken “ Burada Boğaz'a, kızkulesi önlerine salkım saçak düşen ışıklar bir yudumluk içkiye ne güzel meze olur! Sözü “ressamca” bir söz, bir içkici sözü. (Burada bir dikkatsizliğe değinmek istiyorum. Düğün, 26 Kasım 1972'de. Oysa Boğaz Köprü'sü daha açılmamıştı.) Neyse. Shental'ın Kızıl'la Kara'da sözünü ettiği Ceza Kanunu maddelerinin yanlış olduğunu Tahsin Yücel söylemişti. Böylesi dikkatsizlikler romanın değerini zedelemes – bence.) Ama “Tezel'in, içine biraz tereyağı karışmış bal rengi gözlerinde söyledikleriyle uyumlu başboş bir ısıltı da yok değil üstelik.” sözleri Ömer'den çok gene Tezel'e yakışıyor. “Giysileri, gelinlik modalarını, kumaş adlarını bilemeyebilirim. Satenle kadifeyi, tülle şifonu, tobralkoyla pazeni her zaman birbirine karıştırabilirim.” diyen Ömer'in, bir sayfa önce, “Ayşen'in başına On Dokuzuncu Yüzyıl sonları bir Tuilleries'li düşes şapkası kondurduğunu ilk kez bu an seçebiliyorum.” demesi inandırıcı olmuyor. Bir örnek daha: Adalet Ağaoğlu, Fitnat Hanım'a, Aysel'i düşünürken, “Kendi sıkıntılarını bile getirdiğini görmedim.” dedirtiyor. Söyleyemez Fitnat Hanım bu tümceyi, bu aydın tümcesini. (Dikkatsizliklerden söz açmışken şunu da ekliyeyim: Profesör Ömer, düğüne gelen çiçeklerden söz ederken, “çelenk çelenk” diyor. “Koskoca” profesör “çelenk”in düğüne değil, cenazeye gönderildiğini bilir herhalde! Bir de Tezel, “Git bir General vursana!” diyor. “Git bir General vur!” ya da “Gidip bir General vursana!” demek gerekir, sanıyorum.)

Ama, yukarıda da dediğim gibi, Adalet Ağaoğlu kişilerini kişiliklerine uygun olarak konuşturmakta usta. Bu ustalık, kimi zaman, söz gelimi “Birleşmiş Milletler İrtibat Subayı Ertürk'ün Hatıra Defterinden Notlar” bölümünde olduğu gibi, doruk noktasına ulaşıyor: Acımasız bir eleştiriyi içinde taşıyarak.

Roman, bir düğün gecesini anlatıyor, ama romanın kapsadığı zaman “ bir gece” değil. Çünkü Adalet Ağaoğlu'nun kişilerini anlatmak için kullandığı “geriye dönüşler”, gerçek geriye dönüşler değil; klasik roman, kişileri nasıl anlatıyorsa Adalet Ağaoğlu'da öyle anlatıyor, bir çağrışımın, bir anımsamanın geriye dönüşleri değil bunlar. Bunun için “bir gece”lik süre, biraz, 43 numara ayağa 36 numara ayakkabı giydirmeye benziyor.

“Şiir sözcüklerle yazılır.” sözüne alışmışsındır. Roman ne ile yazılır? Sanıyorum “ayrıntılar”la. Büyük doğrular, sağlam davalar, önemli toplumsal gerçeklikler, yüce idealler... yazılı bir metni roman yapmaya yetmez. Yoksa sanatsal gerçeklikten uzak,

soyut bir gerçeklik çıkar karşımıza. Soyut gerçekliğin giderilmesi; düşüncelerin, ideallerin, doğruların sanatsallaşması yaşamın içinden çıkarılacak ayrıntılarla olur. Bu da romancıyı röportaj yazarından ya da makale yazarından ayıran. *Bir Düşün Gecesi* 'nde Adalet Ağaoğlu ayrıntıları büyük bir ustalıkla kullanıyor. Bunu için de insan gerçekliğine olsun, toplum gerçekliğine olsun yaklaşımı tam bir romancı yaklaşımı, *Ölmeye Yatmak* 'ta olduğu gibi toplumbilimci yaklaşımı değil.

Ayrıntı ustalığıyla psikolojik durumları saptama ustalığı birlikte gidiyor. İşçi, öğrenci sorunları konuşulurken Tuncer'in "devrimci genç imajında öyle sevdaya, başka yer olmayan" Tuncer'in, " Ben se o akşam söz biran önce yeniden Yıldız'a gelsin diye can atıyordum." deyişi ya da Fitnat Hanım'ın, Tezel'i düşünürken, "Yanıma gelse bari.İçecekse yanımda içse. Resim yapacaksa yanımda yapsa." diye kaygılanan "ana" yüreği... Bu örnekleri alabildiğine artırmak mümkün.

Ne var ki Adalet Ağaoğlu, zaman zaman, roman kişilerine romanın gerçekliğine aykırı sözler de ettiriyor. Sözgelimi Ömer, romanın son sayfasında, Tezel için "çıldırının eşiğinde bir Tezel" diyor. Oysa Adalet Ağaoğlu altı sayfa önce aynı Tezel'e Aysel hakkında en akli başında değerlendirmeyi yaptırmıştı: "Ama Aysel gibi biri içeri alınmaktan ya da Sevil ("Amerikan pazarından sürme aşırırken yakalanıp da kurtuluşu 'Pis kapitalistler!' diye bağırvermekte bulan Sevil Hanım" yüzü suyu hürmetine sorguya götürülmekten gizli bir sevinç duyabilirse ne yapılır? Ağlanmaz mı? İnsanların bu denli şaşkınlaşmasına, bir direncin böylesi çocuksulaştırılmasına ha, ağlanmaz mı? Başına devlet kuşu – hangi devlet kuşu canım, yiğitlik kuşu - konmuş gibi almış bu işi: apaçık işte." Bir sayfa önce de Ömer Tezel' in yüzünden şöyle söz ediyordu: "... bu yüzün çizgilerinde vurdumduymazlıktan, bir kopuştan arınmış duyarlı anlamı çırılçıplak yakalayarak büsbütün şaşkınlaşıyorum." Ve aynı sayfada Tezel'in Ömer'e söyledikleri: "... şu andaki sesim ve yüzüm var oldukça içerek içmeyerek dayanmak zorundayım." Sonra " çıldırının eşiğinde bir Tezel" ... Nerden çıkarıyor bunu Adalet Ağaoğlu? Ne hakkı var Ömer'e bunları söyletmeye!

Bir Düşün Gecesi, sadece 12 Mart dönemini değil, bir sürecin eleştirisi. Taşralı avukat, sonra arsa spekülâtörü, sonra inşaatçı, sonra " bilmem ne motorlarının Türkiye temsilcisi ve o motorları orduya satmakta hünerli" İlhan Dereli: Çarpık bir kapitalist sürecin oluşturduğu bir tip.

Adalet Ağaoğlu, İlhan Dereli karşısında romancı soğukkanlılığını koruyor, onu "baba" yanını, "ağabey" yanını gözden uzak tutmuyor; onun toplumsal varlığını olağan

karşıyor. Böyle bir ekonomik gelişmenin böyle bir tip yaratmasının kaçınılmazlığının bilincinde. (Nitekim işbölümüne dayalı kapitalist toplumda başka bir kaçınılmazlığı da Ali Usta'nın ağzından şöyle açıklıyor: "Düzen bizim düzenimiz değildir diye ben Remzi gibilerinin televizyonlarını onarmıyor muyum ha?") Toplumsal koşullara bağlı durumları anlayışla karşılayan Adalet Ağaoğlu insani davranışlardaki çarpıklıklar, ikiyüzlülükler karşısında – halklı olarak – öfkesini açığa vuruyor. Sözelimi Müjgan'ın (İlhan Dereli'nin karısı) Ayşen'le -kızı- tartışırken "Ölüyorum... Bir ilaç..." diye inleyip bir yandan da kırılan uzun, cilalı tırnağına bakmakta olduğunu saptayınca Ayşen'e (Onunla birlikte okurlara da) "Geber!" dedirtmekten kaçınmıyor.

Adalet Ağaoğlu romanındaki insanlara serinkanlılıkla bakıyor, demiştim. Bu serinkanlılığı sadece bir-iki kişi karşısında sürdüremiyor.

Romanın asıl eleştirisi "devrimci" öğrencilere yönelik. Babası bir şarkıca kadına tutulup anasını bıraktığı, Adanalı fabrikatör oğlu da kendisini değil başka bir kızı sevdiği için "hızlı devrimci" kesilen Zehra; anasının babasının parasıyla profesyonel devrimcilik yapmaya kalkışan, "Bu arabayı keyif için tutmuyorum altımda. Bir gün... Bir gün..." deyip duran, kendisine "abi" diyen, elinde iki paket "sigaracığıyla" hapishanede ziyaretine gelen gencecik bir öğrenciye " Ulan beni sen ele verdin değil mi?" diyebilen Oktay; "... onlar için her gün taa nerelerden kalkıp nerelere taşınanlara, onlara temiz çamaşırlar getirip kirlilerini götürönlere, kendileri yemeyip, çoluklarına çocuklarına da yedirmeyip, bunlara tepsi tepsi baklava, börek taşıyanlara, oradan buradan borç alıp, iane toplayıp azlığından da utana sıkıla paralar verenlere bir afra, bir tavra: Biz içerdeyiz, siz niye dışarıdasınız?" havası atanlar...

Adalet Ağaoğlu , öğrenci gençliğin durumun daha derinliğine gözler önüne sermek için –ve hep "Gerçek her zaman devrimcidir." ilkesine bağlı kalarak- Tuncer'i ve Ayşen'i değişimleri içinde anlatır: Sınıf değiştirmenin utancını taşıyan Tuncer'le sınıf değiştirememenin acısını yaşayan Ayşen'i. (Nitekim Ali Usta, marangoz arkadaşının, içki arkadaşının oğlu Tuncer'e düğününde sadece bir telgraf çektiği halde Ayşen'in düğününe "yüreğinde bir küçük güzelliğin izi kalsın diye" sarı kır çiçekleri yollar.)

Tuncer, bir marangozun oğlu. "Son sınıfı, derslerinde çok tembel, eylemlerinde çok çalışkan bir öğrencisiyim. O son sınıfa gelebilmem için marangoz babam günde kaç dolap kapağını fazladan biçmiştir!" Öğrenci hareketinin önde gelenlerinden. "Yirmi üç yaşında kendini devrime adanmış biriydi." "Devrimci genç" imajında sevdaya, aşka yer

yoktur ama Yıldız'ı (Milletvekili Remzi Tarakçı'nın kızı) tanıyınca fark eder "bir elin sıcaklığından ne denli yoksun" olduğunu: "Demek hep yalnızmışım! Beni seven, benim de yürekten sevdiğim onca arkadaşımın arasında yapayalnızmışım da haberim yokmuş..." Prof. Ömer'e "dudak büken", derslerde Ömer'in karşısına geçip "Ooo, maşallah hocam, bakıyoruz Küba'nın ekonomisini de eleştiriyorsunuz artık. Sonra da sosyalist geçiniyorsunuz." diyen, Ömer ders verirken " İn aşağı!" diye bağırarlara öncülük eden Tuncer, zengin kızı Yıldız'la evlenir, Lozan'a atar kapağı doktora yapmak üzere.

Düğün gecesinde karşılaştığı hocası Ömer'e, suçluluk duygusu içinde, "Yıldız'la çok sevdik birbirimizi... Çok da seviyoruz hocam..." demek zorunluluğunu duyan, "Burada yapılacak ne kaldı ki"lere sığınmaya çabalayan, ama kendi kendisiyle kaldığı zaman " Ben Yıldız'ı mı seviyorum, Yıldız'la birlik kendimi İsviçre'de, doktorasını yapan bir olarak buluverişimi mi?" diye sormadan edemeyen, küçük oğlan kardeşinin kendisinden öğrendiğini bilen Remzi Tarakçı'nın Çankaya'nın tepesindeki evine girip çıkarken bir zamanlar küçümsediği polis Ahmet'e görünmekten ürken, "Ali Usta'nın dükkanında içeri nasıl gireceğim?" diye kaygılanan Tuncer... Tuncer, sadece "Tuncer" mi?"Bir bakın çevrenize: Tuncer, sadece "Tuncer" mi? Adalet Ağaoğlu'nun büyük roman başarısı burada.

Tuncer'in tam karşısı olan, bana nice yıllar önce Adanalı Hilmi'den dinlediğim bir halk türküsündeki "Gözüm göre göre vurdular beni" dizesini anımsatan Ayşen... Adalet Ağaoğlu nasıl sevecenlikle yaklaşır Ayşen'e, nasıl anlayarak, nasıl içi titreyerek... (Sabahattin Ali de Kuyucaklı Yusuf'u anlatırken aynı tutum içindeydi.) Romanın en sevdiğim bölümleri Ayşen'i anlatan bölümler. "Dili papyon kravatlı" Ercan'la "öç almak için" evlenen Ayşen. "Kır çiçekleri falan yok." derken Ali Usta'nın gönderdiği kır çiçeklerinin farkında olmayan (Biraz ucuz bir "edebiyat" oluyor bir sayfa sonra kır çiçeklerinin ortaya çıkışı. Ucuz... gene de etkili.), "Sevgi denilen şey hiç uğramadı ki bizim çatımızın altına." diye yakınırken sonunda "sevgisizliğe yepyeni doğmuş bir ses" oluveren Ayşen. "Yalnızlıktan içim kazınıyor." diyen Ayşen. "Devrilesi bir düzeni", "bir merhabasızlıktan, bir sevgisizlikten" öğrenen Ayşen. "Kime söylesem benim o koğuştaki yirmi günümün ömrümün en özgür yirmi günü olduğuna inanmaz." diyen, "Dışarıdakiler, yanlarına yaklaştım mı, bir hain, bir casus girmiş gibi aralarına, benden uzaklaşıyorlar." diyen, "Uğur da mektuplarını kesti. Son mektubunda 'Hadi kızım hadi, bizim işimiz bize senin işin sana' diye yazıyor." diyen, "Babamla

zaten yakınlık kuramadım. Annemden gittikçe uzaklaştım.” diyen, “İstediğim tek şey kalmış gibiydi, biliyor musun? Memleket bir yana dursun: küçük bir güzellik, içten bir yakınlık.” diyen Ayşen...

İki yenik“ devrimci” yi, Tuncer’le Ayşen’i, büyük bir romancı ustalığıyla anlatan Adalet Ağaoğlu 75. sayfada Tezel’e söylediklerini unutmuş gibi: “Benim bu görevime ne umutlar bağlayanlar var. Ben şimdi onlara ne diyeceğim? Hepsi bizim Oktay değil ya, hepsi o çilli kız, o Che suratlı oğlan değil ya çocuklarımızın?” Peki, nerde o “çocuklarımız?” Kemal Tahir için “sevgisizliğin romancısı” diye yazmıştım yıllar önce; Adalet Ağaoğlu için bunu söyleyemeyeceğim, bir “Ayşen” bile engeller bunu söylememi; ama Adalet Ağaoğlu, “öç almak için evlenen Ayşen” örneği sanki öç almak için yazıyor. “Sırasında acıya yenilmenin de bir erdem olabileceğini” gibi bir tümce parçasını, “Bundan böyle güzel yüzler olacaksa sanki yalnız acı ve kahır çekmiş yüzler olacak onlar.” tümcesini yazabilen, ancak kanla ya da gözyaşıyla yazılabilecek bu sözleri yazabilen Adalet niçin öç almak istercesine yazıyor?

Romanın en önemli kişileri Tezel’le Ömer. Adalet Ağaoğlu söyleyeceklerinin çoğunu onlara söylüyor.

Ölmeye Yatmak’tan tanıyoruz Ömer’i. Soğukkanlı bilim adamı Ömer, *Bir Düğün Gecesi*’nde, başkaların yargılamaktan, eleştirmekten çok, kendisiyle hesaplaşıyor: “ Herkesin yakalanıp esir alınabileceği bir yer var. Sorguda beni esir alamayanlara, beni kendi gözünde aşağılatamayanlara karşı –bu bir köpek havlamasıdır, bir köpek havlaması kimi alçaltabilir?- karım beni benim gözümde yerin dibine batırmayı başardı.” “Yaşanmamış, yaşamak için kendime izin tanımadığım gençlik salaklıklarımı şimdi yaşıyorum. Demek hiçbir şey atlanamıyor. Atlanan her şey gelip bir yerden uç veriyor.” Ve Ömer’in yaşadığı dramı en açık seçik anlatan bir Ayşen gözlemi: “Halamla Ömer ağabeyinin artık ne tümüyle birlikte, ne tümüyle ayrı olamayacaklarını, işte buna benzer bir şeyi nedenini bilmeden algılama... Beni asıl yaşlandıran bu.”

Ömer’in, “içeri alınıp bırakılmış bir profesörü üniversitesinin hiç dırılıtsız – zırılıtsız- yeniden bağrına” basmasından, bu bağra basmanın eş dost arasında yol açtığı dedikodulardan duyduğu rahatsızlık; Ayşen’in “yirmi iki yaşında güzel bir kızın tutkunluğunu sezmekten gizli bir sevinç duymanın” verdiği rahatsızlık roman boyunca sürüp gidiyor. Bir de “Bezdin. Yorgun düştün.” gerçeği. Ömer’in derdi kendi. Gene de, zaman zaman çevreye yönelik eleştirel gözlemlerini okuruz: “Maltepe Köprüsünün

oralarda birkaç genç ‘İşçi-köylü elele, İşçi-köylü elele’ diyorlar. İşçi-Köylü gazetesi satıyorlar. Bu caddeden geçenler de zaten işçiyle köylü karışımı birileri, diye gülümsüyorum, sevecenlikle.” Evet, ekliyor hemen: “Sevecenlikle”. Sevecenlik, hoşgörü, serinkanlılık, sağduyu Ömer’in başlıca nitelikleri. Bilincinde bunun: “Oysa suçlayıcı değildim. Çünkü ben, ders verdiğim sınıflarda gençleri anlamış, ama bunu onlara dalkavukluk sınırına vardırmamış bir Ömer’im. Tuncer’in öncülüğündeki ‘çıkın dışarı’lara sabırla, sevecenlikle bakıp, onlara bunun ne anlama gelebileceğini anlatan Ömer’im. Bana ‘Hadi kırlara’ dedikleri zaman serinkanlılıkla gülümseyebilen Ömer’im.”

Ömer’in düşünce yapısını açıklayan sözleri Adalet Ağaoğlu başkalarına söyletiyor. Şöyle aktarıyor Ayşen öğrencilerin sözlerini: “Şimdi koşullar hazır değilmiş daha. Şimdi serüvencilikmiş bizimki. Halk yeterince bilinçlenmeden örgütlenemezmiş. Harekete geçirilemezmiş. Geçirilirse de çok kıyım olurmuş. Yetti bu ılımlı sosyalistler de!” Ya da şöyle: “Ona da, gelsenize bizimle şu köye diyoruz, belim ağrıyor, diyor adam.” Bu alıntılardan sonra Tezel’in Ömer’in “hangi adreste oturduğunu pek bilmediği halkını sevmesi” yargısı, kimi yargıları gibi, havada kalıyor. Bu alıntılar, Ömer’in “halkının hangi adreste oturduğunu” çok iyi bildiğini gösteriyor; ya da toprağa bastığını.

Adalet Ağaoğlu’nun büyük bir başarıyla anlattığı ilişkilerden biri, Ömer-Ayşen ilişkisi, o saf, çocuksu sevgi başlangıcı.

Tezel... Ölmeye Yatmak’tan tanıyoruz onu da. Anasının “can havliyle sorduğu soruları” “İçecek bir şey yok mu?” (Ölmeye Yatmak, s.188) diye yanıtlayan Tezel’in bir tümcesiyle başlıyor roman: “ ‘İntihar etmeyeceksek içelim bari!’ İlk sayfada okuduğumuz bu ilk tümce, romanın bitimine iki sayfa kala tekrar karşımıza çıkıyor: “İntihar etmeyeceksek içelim bari!” Daha düğünün ta başında böyle söylemişti. (...) İçimde yakaladığım yepyeni bir şey. Bu o bungun düğünden de, Aysel’in götürülüşünden de, Ayşen’den de, evime dönmeyişimden de, dahası o tek kurşundan da öne geçiyor. Her şeyi kavrayıp içine alıyor: Tezel bile yaşamak istiyor!” Ömer’in değerlendirmesi, bu.

Adalet Ağaoğlu, genellikle Tezel aracılığıyla yapıyor toplumsal eleştirilerini. Yukarıda buna değinmiştim. Ne var ki Tezel’de eleştiri, daha doğrusu yergi, bir yaşama biçimi olmuş; inancını yitirmiş kişilerin çoğu gibi bütün insanları kötüleme, horlama eğiliminde. Hoşgörüsüz. Ömer’deki sevecenlikten eser yok Tezel’de. Kendini “sınır dışı

edilmiş bir hiç olarak” duyuyor ya, öteki insanlarla eşitliği, onları da hiç yaparak sağlamağa çalışır gibi bir hali var. “Ne seviyorum, ne nefret ediyorum.” diyor ama daha nefret etme gücünü yitirmemiş. Son resim sergisinde “devrimci” bir genç kızdan yediği tokat, “Che’nin kalıbı”nın tükürmesi, çevrenin iki yüzlülüğü, arsa alıp arsa satan ağabey derken, “yirmi beşlerinde, çiçeği burnunda, elinden en iyi gelenle insanlığını ve ülkesini mek parmak yüceltmeye çalışırken sınır dışı edilmiş, yersiz yurtsuz bir vatandaş –ne vatandaşı canım- sınır dışı edilmiş bir HİÇ olarak duydum kendimi.” Tezel’in insanlara ve olaylara bakışı hep bu “sınır dışı edilmişlik” duygusundan, hep “Ben kendimi sevmez oldum.” yargılamasından kaynaklanıyor. Tipik bir küçük burjuva aydını yenikliği ve bezginliği. Ve hırçınlığı. Bu hırçınlık kimi zaman, çok doğru yargılara dönüşüyor: “Oyuncu olmak devrimci olmaktan kolay mı ha –hele bu ülkede?- Sevsene işini, saysana!” Kimi zaman da, Ömer’in halkının adresini bilmediğini ileri sürmesi gibi, sadece hırçınlık olarak kalıyor. Ama yaşayan, yapay yanları olmayan –hatta sevimli- biri Tezel. Adalet Ağaoğlu’nun olumlu kişisi Ali Usta’dan daha gerçek, daha inandırıcı.

Bir Düğün Gecesi üzerine daha çok şey yazılabilir. Aldığım notların hepsini kullanmadım. Kitabın çok önemli bir yanı üzerinde, kitabın bu yanını somutlaştıran kişiler üzerinde ise bilerek durmadım.”²

1.3. ATILLA ÖZKIRIMLI’NIN ROMAN HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Adalet Ağaoğlu’nun romanıyla ilgili olarak denilebilir ki yaşadığımız hayatın çelişkilerini, karmaşık yapısını yansıtan, bireysel gerçeklikle toplumsal gerçekliğin diyalektiğinin oya işlendiği bir senfoni. Salt kendi kendisiyle hesaplaşmaların değil yaşanılanın faturasının çıkarıldığı, toplumsal oluşumların somut karşılıklarının verildiği bir yapıt. 26 Kasım 1972 gecesi, Ankara’nın Anadolu Kulübündeki bir düğün gecesini odak alıyor Ağaoğlu. Hem seçilen zaman, hem de düğünün tarafları özel bir önem taşıyor: Dönem 12 Mart dönemidir. Gelinin babası inşaatçılıktan yabacı firma temsilciliğine bir çok alana el atmış büyük bir iş adamı, damadın babasıysa dönemin etkili ve yetkili bir tümgeneral. Böylece salt çarpık bir toplumsal gelişim sürecini sergilemekle kalmaz Ağaoğlu, “*dün tarhana kararken bugün ansızın pokere*”

² Fethi Naci, *Türkiye’de Roman ve Toplumsal Değişme*, Gerçek Yayınevi, 1. Basım, İstanbul, 1981 s. 433, 444.

oturuverenlerin, “*dün köylüye urgan, kına satarken bugün ansızın yedek parça, motor ve kaçak otomobil lastiği*” satanların gerçekliklerini eleştirel bir bakış açısıyla yansıtır.

Ama bir betimleme değildir yaptığı, bir irdeleme, bir çözümlemedir. Bu nedenle de gerçekliği bütünselliği içinde kavrar. Başka deyişle parçalar arasındaki bağlantı öylesine sağlam kurulmuş, kişiler öylesine bir ilişkiler bütünü olarak verilmişlerdir ki renkli mozaiklerden oluşmuş bir panodur sanki karşımızdaki. Ahmet Hamdi Tanpınar’ın bir şiirinin adı gibi “her şey yerli yerinde”dir. Sözelimi Tuncer’in marangoz babasını arkadaşı Ali Usta yalnız Tuncer’e hayatın gerçeğini göstermekle kalmaz, toplum polisi Ahmet’in dayısıdır, İlhan Dereli’nin yapılarına priz, duy döşer; en önemlisi düğüne girebilen sarı kır çiçeklerini o göndermiştir. Kimsenin gözüne çarpmayan, onca buketin, çiçek sepetinin arasında yiten o sarı kır çiçeklerini, çevresini acımasızca eleştiren Tezel’in fark etmesi ise özel bir anlam taşır.

Düğün için gönderilen çağrılıklarda, gerçekleştirilecek evliliği betimleyen sözcükler, tarafların toplumsal konumları düşünüldüğünde, 12 Mart olgusunun somut biçimde saptanmasıdır temelde: “*Kalkınan memleketimizin milli temeline yeni bir harç olmak üzer*”... İşbirliğinin başka örneklerini de verir Ağaoğlu. Ama bununla yetinmez. Aynı ölçüde, belki de daha sert eleştirir devrimci öğrencileri. Bilinçsizlikleri; köksüzlükleri, bireysel eksikliklerden kaynaklanan tavır almaları yüreklice deşer. Bir olumsuzlama değil, yanlışın nerede olduğunu, nasıl yapıldığını göstermedir bu. Yaşananın üzerinde düşünmeye çağırır.

Burada Ağaoğlu’nun kişilerini tek tek ele almam olanaksız. Bir inceleme konusu bu. Ama şunu belirtmem gerek: Bir süreç içinde verir kişilerini Ağaoğlu. O geceki gerçeklikleri bir tarihin, kendi tarihlerinin ürünüdür. Hepsinin bir tarihi vardır. Bir birine bağlanarak bütünü oluşturan bir tarih.

Ustaca verir bunu Ağaoğlu. Yaşanan an, Ömer’in ağzından ya da onun gördüğü biçimiyle aktarılırken öne çıkan bir kişinin anlatımına bağlanır hemen. O kişinin anlatımıyla geçmişe gidilir ya da o andaki duygulanımları, dışın onun bilincine yansıması iç konuşmalarla aktarılır. Böylece roman geniş bir zaman dilimine açılmakla kalmaz, roman kişileri de belli bir gerçeklik içinde var olurlar. Bu var oluşun en belirgin özelliği ise nesnel koşullara bağlı olarak değişebilirliğinin gösterilmesidir.³

³ Atilla Özkırımlı, *Romanların Dünyasında*, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1994, s.124.

1.4. AHMET KABAKLI'NIN ROMAN HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

“Bir anlamda “Ölmeye Yatmak” romanını devam ettiren “Bir Düğün Gecesi” Ağaoğlu’nun en çok tartışılan, akisler yapan, dolayısıyla yazarın kitlelerce tanınmasını da sağlayan romanıdır.

Bir Düğün Gecesi seksenli yıllarda, oldukça merak uyandıran bir “edebi skandal”ın konusu da olmuştur.

Bu romandaki olay, zengin bir ailenin kızı olan Ayşen’le, bir general oğlu olan Ercan’ın düğünü sırasında başlıyor. Geriye dönüşlerle derinleşip, genişliyor, düğün biterken roman da bitiyor.

Roman yine bu iki kişinin etrafında ailenin, çevrenin tiplerini ilgi çekici halde anlatmaktadır: Ailelerin ahabları, arkadaşlar, hısımlar, sevgililer, metresler, dostlar, riyakarlar v.s. Bazı kavramlar, düşünceler, olaylar da bu romanda tartışılmaktadır.”⁴

⁴ Ahmet Kabaklı, Türk Edebiyatı, 5. cilt, İstanbul, 1997.

2. İNCELEME

2.1. ROMAN ÖZETİ

2.1.1. I. BÖLÜM

Roman, yeğenin düğününe gelen Tezel'in "İntihar etmeyeceksek içelim bari!" (s. 8) cümlesi ile başlıyor. Ailenin damadı olan Ömer'in dediğine göre: Tezel, düğüne sırf içmek için teşrif etmiş gibidir. Çünkü Tezel, düğün boyunca içki kadehini elinden hiç düşürmemiştir.

Tezel'in abisi olan İlhan Dereli'nin kızı Ayşen ile Tümgeneral Hayrettin Özkan'ın oğlu Ercan'ın, bu gece nikah törenleriydi. İki kuşun gaga gagaya verdiği mavi kartın altında, 1972 yılının 26 Kasımında, saat 19.00'da temele bu harcın konulacağı törenin başlamış olacağı bildiriliyordu.

Ömer de şunca yıl sonra Aysel'le birlikteliğinin temeline ilk ayrılığı koyarak, beklenen gün ve saatte tören için burada bulunmaktaydı. Ömer, aralıksız içki içen Tezel'e yardımcı olmayı, ona sahip çıkmayı sanki bir görev olarak üstlenmişti. Ancak O, "İntihar etmeyeceksek içelim bari!" diyen Tezel'in ne demek istediğini bile anlamayacak kadar yorgundu. Tezel de, bu yeryüzüyle onu uyuma zorlayacak tek kişi kaldıysa ortada, onun da Ömer olduğunu düşünerek ve ablası Aysel için iyiki yok, diyerek su gibi viski içiyordu.

Törenin başlangıç saati üstünden daha otuz dakika bile geçmemişti ki Ayşen, Ercan, kız tarafı ana ve baba olarak, oğlan tarafı General, Generalin karısı ve karısının kız kardeşi, karısının erkek kardeşi ve bu erkek kardeşinin karısı da önem sırasının az dışına itilmiş olarak, düğün salonunun giriş kapısı önünde dizilmişler, gelenleri karşılıyorlardı. Gelinin annesi Müjgan da, gelenlerin yerlerini belirlemek için bir telaş içindeydi.

Ömer, karısının yeğeni olan, üstelik de bu gece nikahlanacak olan Ayşen'le gözgöze gelmemek için köşe bucak kaçmaktaydı. Çünkü, Ömer'in hocalık yaptığı Ayşen'in de öğrencisi olduğu fakülte yıllarında; aralarında, ikisinin de birbirine itiraf edemediği duygusal bir yakınlaşma olmuştu ancak bu yakınlaşma, ailevi durumdan olsa gerek fazla ileri gitmemişti. İşte bu düğün töreninde ikisi de bastırılmış duygularını belli etmemek için kaçamak bakışlarla birbirlerine bakıp durmaktadırlar.

Ömer, Tezel'in içkisi dışında hep kendisiyle ilgili ve kendisini küçültücü şeyler düşündüğünü zanneder ve bu şekilde düşünmesinin ne saçma olduğunu söyler. "Demek kendime güvenim sıfır. Çarkına okunmuş bir profesörüm demek? Aysel söyleyince

kızmıştım. Demek bu başarılıymış? En sonunda Generalin oğluna peki diyen Ayşen gibisin Ömer, başka ne? Ama Ayşen çocuk daha... Ayrıca, başka türlü olması da pek beklenemezdi... O çevrede, öyle bir baba, öyle bir ana ile... Sarsıldık, sallandık, doğru.” (s. 10) Ömer’in aklından bu şekilde bir konuşma geçmiştir. Buradan anladığımız kadarıyla Aysel’in düğüne gelmeyişiinin sebebi; aile içi bir anlaşmazlıktan dolayıdır.

Ömer, bu akşamın gelene gidene bakılarak geçebileceğini söyler. Burada, sırmalar, kadehler, çiçekler, katlar arasında... Ömer, sırasıyla her bir katta neler yaşandığını, toplumun politik ve sosyete tabakasının bu katlardaki durumlarını bize, ince bir alay hissettirecek şekilde aktarmıştır.

İşte bu katların beşincisinde biraz sonra nikah kıyılacak. Konuklar; girişte mantolarını, paltolarını, rölövelerini – bazıları kürklerini değil ama - bırakıp üçer beşer nikah salonuna ulaşıyorlar. Ömer kürklerini bırakmayan bu insanlar hakkında: “Dün tarhana kararken bugün ansızın pokere oturuvermiş eller gibi. Dün köylüye urgan, kına satarken bugün ansızın yedek parça, motor ve kaçak otomobil lastiği satar gibi...” (s.11) şeklinde benzetmelerde bulunur. (Sonradan görme insanları yerme var.)

Kız ve oğlan tarafı, her çiçek sepetinin önünde biri olmak üzere dizilmişlerdir. Ömer, bütün bu olup bitenlere, insanların sergiledikleri bu davranışlara şaşkınlıkla bakar ve içten içe beğenmediği bu insanlarla alay eder.

İlhan, Generalin bir omuz başı gerisinde, Müjgan da Generalin karısının bir ayak boyu gerisinde durmaktadır. Müjgan, bu durumdan hiç hoşnut değildir ancak, kızının hatırı için bir kez, bir omuz boyu ve bir ayak boyu gerileyeceğini söyler ve Ömer’e kıskançlığını dile getiren sözler söyler. Müjgan, dünürlerini çekemez ve kendini Nuriye’den daha üstün görür.

Ayrıca, düğün için taa Amerikalardan gelmiş olan damadın teyzesi Ayten hanımın, kendisini Eytın hanım olarak tanıtmaması, düğüne davetli olan yabancı kişiler arasında dedikodulara neden olmuştur.

Sonradan görmeliğin bir başka örneğini teşkil eden Eytın hanım’ın dedikodusu yapılmakla birlikte, onun bu davranışı, insanlar tarafından kınanmıştır da...

Devamlı olarak mazisiyle bir hesaplaşma içinde olan Ömer, düğün boyunca geçmişle ilgili düşüncelere dalar.

Müjgan hanım, görünmesi Aysel’in, abisiyle ve kendisiyle bağlarını tümüyle kestiğini bildiği için Ömer’i ısrarla düğüne çağırmıştı. Tabi Aysel, Ömer’in biraz okuyup- yazmışlığından ve profesörlüğünden faydalanarak yengesinin, oğlan tarafına

hava atacağını söylemişti. Ömer, karısıyla arasında geçen bu konuşmayı düşünür ve düğün sahiplerinin ve düğüne gelen diğer insanların sergiledikleri davranışları görünce Aysel'in düşüncelerinde haklı olduğu kanısına varır. (Ömer, direk olarak karısının düşüncelerinde haklı olduğunu söylemese de biz, Ömer'in gördüğü insanları hafif alaya alarak eleştirmesinden dolayı karısına hak verdiğini söyleyebiliriz.)

Müjgan, Generalin karısının bir ayak boyu gerisinde durmasından başka Tezel'in durumundan da şikayetçidir. Tezel'in fazla içip de yanlış hareketler yapmasından ve kendilerini ele güne, yüksek tabakaya karşı utandırmasından dolayı kaygılanmaktadır.

Ömer yine eski günleri düşünür ve Aysenciğin, annesi Müjgan için şikayetlerde bulunduğunu hatırlar. Aysen Ömer abisine, annesi ve onun gibilerin, beceremedikleri alafranga yaşam tarzıyla rezil rüsva olduklarını söylemiştir.

Ayrıca düğünde, gelinin babaannesi Fitnat hanım da bulunmaktadır ve ilk torununun mürüvvetini göreceği için çok mutludur. Fitnat hanım, isyankar, hatır gönül dinlemez olan ve düğüne gelmemiş olan kızı Aysel için şikayetlerde bulunurken, düğüne İstanbul'dan koşarak gelen diğer kızı Tezel'in burada bulunuşundan az buçuk gurur duymaktadır.

Damadin dayısı olan emekli albay Ertürk ve karısı Gönül hanım da nikah salonundadır. Gönül hanım, Tezel'i görünce şaşırmış ve geçenlerde kendisini televizyonda gördüğünü ve çok mutlu olduğunu söylemiştir. Tezel, ünlü bir ressamın yaşam öyküsünde iki dakikalık bir figüranlığa çıkmış olsa da, Gönül hanımın bunu önemseyişinden gizli bir hoşnutluk duymuştur.

Ömer, fırsatını buldukça Aysen'i gözetlemekten geri kalmaz ve onu düşünür.

Ömer kayınvalidesi Fitnat hanımı da çok sever. Ona yeterince yakın duramamasına rağmen kendisine sevecenliği sonsuzdur.

Sonra Ömer, Tezel'in fiziksel özelliğine dikkat eder ve onun ne kadar yıpranmış olduğunu farkeder. Önceden ünlü bir ressam olan Tezel, boyaları sanki gözlerine ve yüzüne sürmüştür.

Tezel, düğün için geldiği sabah, ablasına telefon etmiş ancak aralarında çok soğuk geçen bir görüşme olmuştur. Düğünde ise Tezel, Aysel'in uzak sesini anında unutmuş gibidir. Değilse de alkol unutturacaktır.



YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ

**FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ**

**Adalet Ağaoğlu'nun "Bir Düğün Gecesi" Adlı
Romanının İncelenmesi**

Mezuniyet Çalışması

**Aslı Güley
980332**

**Danışman
Doç. Dr. Bülent Yorulmaz**

Lefkoşa-2002

Canımdan çok Sevdığım

Annem, Babam ve Kardeşlerim için...

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

1. GİRİŞ

1.1. ADALET AĞAOĞLU'NUN HAYATI VE ESERLERİ

1.2. ADALET AĞAOĞLU'NUN "BİR DÜĞÜN GECESİ"

1.3. ATILLA ÖZKIRIMLI'NIN ROMAN HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

1.4. AHMET KABAKLI'NIN ROMAN HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

2. İNCELEME

2.1. ROMAN ÖZETİ

2.1.1. I. BÖLÜM

2.1.1.a. Tezel'in Gece Yolculuğu

2.1.2. II. BÖLÜM

2.1.2.a. Tezel'in Uzun Konuşması

2.1.3. III. BÖLÜM

2.1.3.a. Hep O Yolculuk

2.1.4. IV. BÖLÜM

2.1.4.a. Gönül'ün Dertli Başı

2.1.5. V. BÖLÜM

2.1.5.a. İlhan'ın Donan Gülüşü

2.1.6. VI. BÖLÜM

2.1.6.a. Fitnat Hanım Merhum Kocasına Yine Sormakta

2.1.7. VII. BÖLÜM

2.1.7.a. Tuncer: Sizinle Konuşmak İsterdim Hocam

2.1.8. VIII. BÖLÜM

2.1.8.a. Nuriş Hanımefendi Düğünün İlk Fotoğrafında

2.1.9. IX. BÖLÜM

2.1.9.a. Birleşmiş Milletler İrtibat Subayı Ertürk'ün Hatıra Defterinden Notlar

2.1.10. X. BÖLÜM

2.1.10.a. Ayşen Dans Pistinde

2.1.11. XI. BÖLÜM

2.1.11.a. Müjgan'ın Anlamadığı, Ayşen'in Anlattığı

2.1.11.b. Ayşen'nin Anlatamadığı, Ömer'in Anlayabildiği

1.2.12. XII. BÖLÜM

2.2 ŞAHİS KADROSU

2.2.1 ÖMER

2.2.2 TEZEL

2.2.3. AYŞEN

2.2.4. İLHAN

2.2.5. MÜJGAN

2.2.6. AYSEL

2.2.7. TUNCER

2.2.8. YILDIZ

2.2.9. EMEKLİ ALBAY ERTÜRK

2.2.10. GÖNÜL HANIM

2.2.11. FİTNAT HANIM

2.2.12. GENERAL HAYRETTİN ÖZKAN

2.2.13. NURİŞ HANİMEFENDİ

2.2.14. AYTEN (EYTİN)

2.2.15. ALİ USTA

2.2.16. MEHMET

2.2.17. OKTAY

2.2.18. ZEHRA

2.2.19. İLTER

2.2.20. UĞUR

DEĞERLENDİRME

KAYNAKÇA

ÖNSÖZ

“Yaşamayı öğrenirim ben romanlardan. Din kurup yayanlar, felsefe önerenler, yasa koyanlar da yardımcımızdır çok kez yaşamda. Neler edinmeyiz ki onlardan yaşama tutumumuzu pekleştirir, yaşama üslubumuza çekidüzen verirken. Gene de kalkıp bilimsel bilgiyle özdeş saymıyoruz bütün bu kazançları. Bilgi olmasına bilgi ama, düpedüz bilgi diyemeyiz bunlara. Romancıların sunduğu da öyle işte, bilgi ama yaşama bilgisi. Matematik, fizik çeşidinden bir şey değil işte. Özel romana özgü bilgi tasarımı var gözümün önünde benim. “Bilgelik” deyin isterseniz buna. Öyle bir bilgelik ki bu, kim olursa olsun, yeter ki pay alabilsin, herkesin dünya görüşüne az çok önemli bir şeyler katar. Böylesine bir okuldur romanlar, ben de yaşamamı yoğururum orda, etkinliklerimin yönünü yöntemini çok kez romanlara borçluyum. En başarılı romanlar en yetkin öğretmenlerim.”¹

Ben de, üzerinde çalıştığım “Bir Düğün Gecesi” adlı eseri okurken; yaşamı adeta yeniden öğrendiğimi, kendi yaşadığım hayatla, roman kahramanlarının yaşadıkları hayatı ve olayları çok iyi kıyaslayabildiğimi, dünya görüşüme çok önemli şeyler kattığımı gördüm. Kısaca diyebilirim ki; başarılı bir eserin, en yetkin bir öğretmen niteliği taşıdığını öğrendim.

“Bir Düğün Gecesi, edebiyatımızda eşine az rastlanan bir anatomi dersi: Adalet Ağaoğlu’nun içinde yaşadığımız bir dönemi, toplumsal örgüyü ve bireysel çırpınışları usta fırça darbeleriyle betimlediği bu roman, yayımlandığı 1979 yılında Türkiye’de verilen tüm edebiyat ödülleri toplamıştır.”²

Sevgisizliklerin, yıkılışların, kuşkuşların, kaçışların, kendinden hoşnutsuzlukların romanı Bir Düğün Gecesi; toplumsal çözülüşün ağır bastığı bir dönemde, umarsız ve yalnız bireylerin, umarsız ve yalnız bireylere bel bağlamaya çabalamalarının romanı; nicedir beklenen bir eleştirinin romanı...

İşte ben, böyle başarılı bir eser üzerinde, az bir zaman içerisine sığdırmaya çalıştığım mezuniyet çalışmasının, bundan sonraki meslek hayatımda bana çok büyük faydası olacağına inanıyorum. Ben bu çalışmayla, gerçek bir romanın nasıl okunduğunu, anlayarak ve severek okunan bir romanın insanı başka dünyalara ve hayallere nasıl götürdüğünü, romandaki olaylarla yaşadığımız zaman arasında bağlantılar kurarak, değişen ve gelişen toplumsal ve siyasi olayların ne şekilde farklılıklar gösterdiğini çok

¹ Emin Özdemir, Sözlü-Yazılı Anlatım Sanatı, Remzi Kitabevi, 7. Basım, İstanbul, 1998.

² Adalet Ağaoğlu, “Bir Düğün Gecesi”, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, Remzi Kitabevi, 14. Baskı, İstanbul, 2001.

iyi bir şekilde öğrendim. Bu zevkli çalışmayla, edebiyata ve özellikle de romana ilgimin daha da arttığını gördüm. Araştırmalar yaparak bilimsel veriler elde etmeye ve emek vererek ortaya iyi bir şeyler çıkarmaya çalışmanın ne kadar güzel bir duygu olduğunu bu ödev vasıtasıyla anladım.

Bana bu güzel duyguyu yaşatan, ilk olarak ciddi anlamda çalışma yapmama vesile olan değerli bölüm başkanımız sayın Doç. Dr .Bülent Yorulmaz' a sonsuz şükranlarımı sunuyorum.Hocamıza daha güzel ve daha başarılı bir çalışma sunmayı çok isterdim, ancak yoğun ve kısa bir dönem içinde ortaya çıkarılmış bir çalışma olduğunu belirterek hatalarımı mazur görmesini rica ediyorum.

Ayrıca gerek yazma, gerekse kaynak bulma konusunda, bana çok fazla yardımcı olan arkadaşlarım; Neslihan Keleşabdioğlu, Mehmet Yıldırım, Gülhan Özdemir, Emin Arıkan ve de en önemlisi, manevi desteğini benden esirgemeyen canım arkadaşım Nura Keleşabdioğlu, sizlere de teşekkürü bir borç bilirim.

Aslı Güley

1.GİRİŞ

1.1. ADALET AĞAOĞLU'NUN HAYATI VE ESERLERİ

Nallıhan kasabasında doğan Adalet Ağaoğlu, Ankara Kız Lisesi'nden sonra, Dil ve Tarih Coğrafya fakültesi, Fransız Edebiyatı Bölümünü bitirdi. 1931'de imtihanı kazanarak girdiği Ankara Radyosunun, kütüphane memurluğu, söz ve temsil yayınları şefliği, program uzmanlığı yaptı. Bu görevleri 1990'a kadar sürdürdü.

Yazı hayatına, Kaynak dergisinde çıkan (1945-1950) şiirleriyle başlayan Ağaoğlu Roman, Hikaye, Deneme, Eleştiri türlerinde eserler yazmıştır.

Sahnelenen ilk oyunu bir arkadaşıyla birlikte kaleme aldıkları "Bir oyun yazalım" dır (1953). Daha sonra bu alanda ortaya koyduğu eserler: Evcilik Oyunu, Çatıdaki Çatlak, Sınırlarda Tombala, Kendini yazan Şarkı vs. dır. Bu piyeslerden bir kısmını "Oyunlar" (1982) adı altında toplamıştır. Ağaoğlu The Reader's Encyclopedia of World, Drama (New York, 1969) isimli tiyatro ansiklopedisinde, yer almıştır.

Hatıra ve Denemeler;: Göz Temizliği (1985), Geçerken (1986), Çok Uzak Fazla Yakın (1991) adlı kitaplarında toplamıştır.

Ağaoğlu'nun Hikaye Kitapları; Yüksek Gerilim (1974), Sessizliğin İlk Sesi (1978), Hadi Gidelim (1982), Şiir ve Sinek'tir (1992). Yalnız bu kitaptaki hikayeler, yeni yazılmış olmayıp, yazarının yukarıdaki ilk üç hikaye kitabından seçtikleridir. Ağaoğlu'nun hikaye ile romanı, aynı yıllarda, yan yana yürüttüğü görülüyor Birinden ötekine geçiş söz konusu değildir. Hikayelerinin bazıları Almanca'ya da çevrilmiştir. Ağaoğlu'nun asıl şöhret sağladığı alan romancılığıdır. Her romanın geniş tartışmalara yol açtığı bir gerçektir.

Romanları çıkış sırasıyla; Ölmeye Yatmak (1973), Fikrimin İnce Gülü (1976), Bir Düşün Gecesi (1979), Yaz Sonu (1980), Üç Beş Kişi (1984), Hayır (1987), Ruh Üşümesi (1991), Gece Hayatım (1993) .

Adalet Ağaoğlu, ayrıca özenişli çarpıcı bir üslubun peşindedir. Yaptığı kısa bir söyleyişte şu görüşlerini açıklamıştır:

"Düşünen bir dil kurmak istiyorum. Dilimi kendim yaratıyorum. Düşünen bir dil kurarken, yazar olarak kendimde bir şeyler katmak istiyorum, katıyorum da"

Adalet Ağaoğlu 'nun roman ve hikayeleri üzerine, özet olarak :

Modernlik ile geleneği kaynaştıran hemen her konuda "serbestlik özgürlük peşinde koşan, kişilerini" bireylikten alıp zaman zaman "toplumsal kimlik"e kavuşturan bir yazardır. Yeni romanın bütün unsurlarını, her eserinde deneyen Ağaoğlu, "cinsellik

ve erotizm” kavramlarını zorlayarak “pornografi, açık ve saçıklık ve şehvilik” e de saplanabilen, bu sebeple daha çok satan romancılar arasındadır.¹

1.2. ADALET AĞAOĞLU’NUN “BİR DÜĞÜN GECE”

“Sevgisizliklerin, yıkılışların, kuşkuların, kaçışların, kendinden hoşnutsuzlukların romanı *“Bir Düğün Gecesi”*; toplumsal çözülüşün ağır bastığı bir dönemde, umarsız ve yalnız bireylerin, umarsız ve yalnız bireylere bel bağlamağa çabalamalarının romanı; nicedir beklenen bir eleştirinin romanı; yer yer Sartre’ın “Cehennem Başkalarıdır.” Sözüne anımsatan bir roman. Ama bu kadar değil. Karanfilleri, glayöleri aşarak Anadolu Kulübü’ne girebilen sarı kır çiçeklerinin de romanı.

Bireyci yazarlara göre “insan yalnızdır”. Oysa Adalet Ağaoğlu, *Bir Düğün Gecesi*’nde dürbünün tersinden gösterdiği Türkiye’yi anlatırken, insanların haline gerçekçi bir açıdan bakıyor: Yalnızlık, yaşadığımız toplumun nesnel koşulları içinde, belirli, somut bir “durum”dur, bir “yazgı” değildir. Ali Usta “yalnız” değildir. Ve insan değişebilir: Romanın başında “İntihar etmeyeceksek içelim bari!” diyen Tezel, romanın sonunda “Dayanmak zorundayım” der.

Adalet Ağaoğlu nicedir romanımızda görmeyi özlediğim bir şeyi büyük bir ustalıkla gerçekleştirmiş: Roman kişileri hem yaşayan kişiler, hem toplumsal anlamı, toplumsal temsil niteliği olan kişiler. Tezel, Ömer, Tuncer, İlhan Dereli, Ayşen, Ali Usta... “Özel” le “genel”in böylesine uyumlu bir bileşimini çok az romanımızda bulabiliriz. Ve “özel”le “genel”in bu uyumlu bileşimi gerçekleştirilemezse ortaya konan eser “doğalcı bir betimleme” olmaktan öteye geçemez, “gerçekçi” roman olamaz.

Romanın bir takım kişilerini Adalet Ağaoğlu’nun ilk romanından, *Ölmeye Yatmak*’tan tanıyoruz: Tezel, Ömer, Aysel... “Devrimci” gençlere yöneltilen eleştirinin başlangıcını da *Sessizliğin İlk Sesi* adlı hikaye kitabındaki “Eskiden, Bir Sabah...”’ta bulabiliriz. (O hikayedeki “tükürük” ayrıntısı romanda da kullanılmış.)

Bir Düğün Gecesi, öyle sanıyorum, uzun süre üzerinde çalışılmış, bekletilmiş bir roman. Bu bekletme roman için çok hayırlı olmuş: İlk kez 12 Mart’ı tarihsel yerine oturtan bir roman okuyoruz, işkence hikayelerinden kurtulmuş, “devrimci” dalkavukluğundan kurtulmuş bir roman. Adalet Ağaoğlu, duygusallıklarda kurtularak bakabiliyor insan gerçeğimize, toplum gerçeğimize. Gramsci’nin “Gerçek her zaman devrimcidir.” sözünü temel ilke edindiği belli.

¹ Adalet Ağaoğlu ile Düünden Bugüne, Adam Öykü, Mart-Nisan, 1998, Sayı 15

Adalet Ağaoğlu, ilk bakışta yadırgatıcı genel bir yöntem uygulamış romanında: Kişilere, olaylara, topluma yöneltile eleştirilerin büyük çoğunluğu “nihalist”, “anarşist”, “her tür inançtan kirişi kırmış” Tezel’den geliyor, hani bir duvara slogan yazmaya kalkışsa nerdeyse “Tek yol, alkol!” yazacağına bizi inandırdığı Tezel’den; profesör Ömer’den ya da Ali Usta’dan değil. “Tezel ne anlayışlı, ne de dengeli olmak zorunda.” diye düşünür Ömer. Tezel’se “... benim anarşizmim de öyle yarım yırtık, öyle geri kalmış.” diyor. (Bunun için Lenin’in Şu sözlerini anmasak da olur: “Anarşizm umutsuzluğun sonucudur. Şaşkın aydının ya da baldırı çıplağın zihniyeti, ama proleterin değil”.) Adalet Ağaoğlu, öyle sanıyorum, 1972’nin (Düğün 26 Kasım 1972’de oluyor.) bozgun havasını vermek için bu yolu tutmuş. Çünkü Tezel’in eleştirileri uzun boylu bir zihinsel çaba gerektirmeyen eleştiriler, günlük yaşamdan gelen, belirli insan ilişkilerinden gelen eleştiriler. Somut. (Bunun Adalet Ağaoğlu’na büyük bir kolaylık sağladığının söylemek gereksiz.) Oysa Ömer’in bu eleştiriler için somuttan soyuta ulaşması gerek, 1972 yılı da bunun için henüz erken, bu bir. İkincisi. Ömer durmadan kendisiyle hesaplaşmakta. Bir yerde “Kendini ekonomiden, bilimden boşalttı.” bile diyor kendi kendine. Ali Usta ise ancak genel doğrular söyleyebilir.; sözgelimi öğrenci hareketleri için Tuncer’e dedikleri: “Sizlersiz olmaz, ama yalnız sizinle de hiçbir bok olmaz.”

12 Mart... Çok roman yazıldı bu konuda, daha da yazılacak. Şimdiye değin genellikle bir işkence ve kahramanlık edebiyatıydı 12 Mart. Adalet Ağaoğlu 12 Mart’a ilk kez değişik açıdan bakıyor. Bu bakış elbette, öteki bakışın karşısı bir bakış değil. Dostum Kenan Somer’in “ Ülke” dergisinin yedinci sayısında yayımlanan “Gene Leninist Diktatorya Sorunsalı Üzerine” başlıklı önemli incelemesinde, sömürülen devleti ile sömürücülerin devletinden söz ederken söylediklerini düşünüyorum: “O zaman bu iki devlet arasındaki ‘ temelden farklı’lık, fotoğrafın ‘arabı’ ile ‘beyazı’ arasındaki ilişkiye benzetilemez miydi? Bilindiği gibi, birinde ak olan diğerinde karadır, ama her ikisi de aynı suratın ‘suret’idir!” Kenan Somer’in o çözümlemeyi sürdürürken kullandığı “nitelik farkı” sözcüklerini Adalet Ağaoğlu’nun romanı için kullanabilirim. Öteki romanı ise “beyazı” veriyor demek yanlış olur; Bir Düğün Gecesi’nde 12 Mart’ın “surat”ı değişiyor, fark, bir nitelik farkı. Ve Adalet Ağaoğlu bunu büyük bir yüreklilikle yapıyor.

Romandaki bölümler değişik kişilerin ağzından –ya da gözünden- veriliyor. Böyle olunca kişileri ancak o kişilerin konuşabileceği gibi konuşturmak önemli bir

biçim sorunu oluyor. Adalet Ağaoğlu, bunu, büyük ölçüde başarıyla gerçekleştiriyor. Sözelimi ressam Tezel'in Boğaz Köprüsü'nden geçerken “ Burada Boğaz'a, kızkulesi önlerine salkım saçak düşen ışıklar bir yudumluk içkiye ne güzel meze olur! Sözü “ressamca” bir söz, bir içkici sözü. (Burada bir dikkatsizliğe değinmek istiyorum. Düğün, 26 Kasım 1972'de. Oysa Boğaz Köprü'sü daha açılmamıştı.) Neyse. Shental'ın Kızıl'la Kara'da sözünü ettiği Ceza Kanunu maddelerinin yanlış olduğunu Tahsin Yücel söylemişti. Böylesi dikkatsizlikler romanın değerini zedelemes – bence.) Ama “Tezel'in, içine biraz tereyağı karışmış bal rengi gözlerinde söyledikleriyle uyumlu başboş bir ısıltı da yok değil üstelik.” sözleri Ömer'den çok gene Tezel'e yakışıyor. “Giysileri, gelinlik modalarını, kumaş adlarını bilemeyebilirim. Satenle kadifeyi, tülle şifonu, tobralkoyla pazeni her zaman birbirine karıştırabilirim.” diyen Ömer'in, bir sayfa önce, “Ayşen'in başına On Dokuzuncu Yüzyıl sonları bir Tuilleries'li düşes şapkası kondurduğunu ilk kez bu an seçebiliyorum.” demesi inandırıcı olmuyor. Bir örnek daha: Adalet Ağaoğlu, Fitnat Hanım'a, Aysel'i düşünürken, “Kendi sıkıntılarını bile getirdiğini görmedim.” dedirtiyor. Söyleyemez Fitnat Hanım bu tümceyi, bu aydın tümcesini. (Dikkatsizliklerden söz açmışken şunu da ekliyeyim: Profesör Ömer, düğüne gelen çiçeklerden söz ederken, “çelenk çelenk” diyor. “Koskoca” profesör “çelenk”in düğüne değil, cenazeye gönderildiğini bilir herhalde! Bir de Tezel, “Git bir General vursana!” diyor. “Git bir General vur!” ya da “Gidip bir General vursana!” demek gerekir, sanıyorum.)

Ama, yukarıda da dediğim gibi, Adalet Ağaoğlu kişilerini kişiliklerine uygun olarak konuşturmakta usta. Bu ustalık, kimi zaman, söz gelimi “Birleşmiş Milletler İrtibat Subayı Ertürk'ün Hatıra Defterinden Notlar” bölümünde olduğu gibi, doruk noktasına ulaşıyor: Acımasız bir eleştiriyi içinde taşıyarak.

Roman, bir düğün gecesini anlatıyor, ama romanın kapsadığı zaman “ bir gece” değil. Çünkü Adalet Ağaoğlu'nun kişilerini anlatmak için kullandığı “geriye dönüşler”, gerçek geriye dönüşler değil; klasik roman, kişileri nasıl anlatıyorsa Adalet Ağaoğlu'da öyle anlatıyor, bir çağrışımın, bir anımsamanın geriye dönüşleri değil bunlar. Bunun için “bir gece”lik süre, biraz, 43 numara ayağa 36 numara ayakkabı giydirmeye benziyor.

“Şiir sözcüklerle yazılır.” sözüne alışmışsındır. Roman ne ile yazılır? Sanıyorum “ayrıntılar”la. Büyük doğrular, sağlam davalar, önemli toplumsal gerçeklikler, yüce idealler... yazılı bir metni roman yapmaya yetmez. Yoksa sanatsal gerçeklikten uzak,

soyut bir gerçeklik çıkar karşımıza. Soyut gerçekliğin giderilmesi; düşüncelerin, ideallerin, doğruların sanatsallaşması yaşamın içinden çıkarılacak ayrıntılarla olur. Bu da romancıyı röportaj yazarından ya da makale yazarından ayıran. *Bir Düşün Gecesi* 'nde Adalet Ağaoğlu ayrıntıları büyük bir ustalıkla kullanıyor. Bunu için de insan gerçekliğine olsun, toplum gerçekliğine olsun yaklaşımı tam bir romancı yaklaşımı, *Ölmeye Yatmak* 'ta olduğu gibi toplumbilimci yaklaşımı değil.

Ayrıntı ustalığıyla psikolojik durumları saptama ustalığı birlikte gidiyor. İşçi, öğrenci sorunları konuşulurken Tuncer'in "devrimci genç imajında öyle sevdaya, başka yer olmayan" Tuncer'in, " Ben se o akşam söz biran önce yeniden Yıldız'a gelsin diye can atıyordum." deyişi ya da Fitnat Hanım'ın, Tezel'i düşünürken, "Yanıma gelse bari.İçecekse yanımda içse. Resim yapacaksa yanımda yapsa." diye kaygılanan "ana" yüreği... Bu örnekleri alabildiğine artırmak mümkün.

Ne var ki Adalet Ağaoğlu, zaman zaman, roman kişilerine romanın gerçekliğine aykırı sözler de ettiriyor. Sözgelimi Ömer, romanın son sayfasında, Tezel için "çıldırının eşiğinde bir Tezel" diyor. Oysa Adalet Ağaoğlu altı sayfa önce aynı Tezel'e Aysel hakkında en akli başında değerlendirmeyi yaptırmıştı: "Ama Aysel gibi biri içeri alınmaktan ya da Sevil ("Amerikan pazarından sürme aşırırken yakalanıp da kurtuluşu 'Pis kapitalistler!' diye bağırvermekte bulan Sevil Hanım" yüzü suyu hürmetine sorguya götürülmekten gizli bir sevinç duyabilirse ne yapılır? Ağlanmaz mı? İnsanların bu denli şaşkınlaşmasına, bir direncin böylesi çocuksulaştırılmasına ha, ağlanmaz mı? Başına devlet kuşu – hangi devlet kuşu canım, yiğitlik kuşu - konmuş gibi almış bu işi: apaçık işte." Bir sayfa önce de Ömer Tezel' in yüzünden şöyle söz ediyordu: "... bu yüzün çizgilerinde vurdumduymazlıktan, bir kopuştan arınmış duyarlı anlamı çırılçıplak yakalayarak büsbütün şaşkınlaşıyorum." Ve aynı sayfada Tezel'in Ömer'e söyledikleri: "... şu andaki sesim ve yüzüm var oldukça içerek içmeyerek dayanmak zorundayım." Sonra " çıldırının eşiğinde bir Tezel" ... Nerden çıkarıyor bunu Adalet Ağaoğlu? Ne hakkı var Ömer'e bunları söyletmeyle!

Bir Düşün Gecesi, sadece 12 Mart dönemini değil, bir sürecin eleştirisi. Taşralı avukat, sonra arsa spekülâtörü, sonra inşaatçı, sonra " bilmem ne motorlarının Türkiye temsilcisi ve o motorları orduya satmakta hünerli" İlhan Dereli: Çarpık bir kapitalist sürecin oluşturduğu bir tip.

Adalet Ağaoğlu, İlhan Dereli karşısında romancı soğukkanlılığını koruyor, onu "baba" yanını, "ağabey" yanını gözden uzak tutmuyor; onun toplumsal varlığını olağan

karşıyor. Böyle bir ekonomik gelişmenin böyle bir tip yaratmasının kaçınılmazlığının bilincinde. (Nitekim işbölümüne dayalı kapitalist toplumda başka bir kaçınılmazlığı da Ali Usta'nın ağzından şöyle açıklıyor: "Düzen bizim düzenimiz değildir diye ben Remzi gibilerinin televizyonlarını onarmıyor muyum ha?") Toplumsal koşullara bağlı durumları anlayışla karşılayan Adalet Ağaoğlu insani davranışlardaki çarpıklıklar, ikiyüzlülükler karşısında – halklı olarak – öfkesini açığa vuruyor. Sözelimi Müjgan'ın (İlhan Dereli'nin karısı) Ayşen'le -kızı- tartışırken "Ölüyorum... Bir ilaç..." diye inleyip bir yandan da kırılan uzun, cilalı tırnağına bakmakta olduğunu saptayınca Ayşen'e (Onunla birlikte okurlara da) "Geber!" dedirtmekten kaçınmıyor.

Adalet Ağaoğlu romanındaki insanlara serinkanlılıkla bakıyor, demiştim. Bu serinkanlılığı sadece bir-iki kişi karşısında sürdüremiyor.

Romanın asıl eleştirisi "devrimci" öğrencilere yönelik. Babası bir şarkıca kadına tutulup anasını bıraktığı, Adanalı fabrikatör oğlu da kendisini değil başka bir kızı sevdiği için "hızlı devrimci" kesilen Zehra; anasının babasının parasıyla profesyonel devrimcilik yapmaya kalkışan, "Bu arabayı keyif için tutmuyorum altımda. Bir gün... Bir gün..." deyip duran, kendisine "abi" diyen, elinde iki paket "sigaracığıyla" hapishanede ziyaretine gelen gencecik bir öğrenciye " Ulan beni sen ele verdin değil mi?" diyebilen Oktay; "... onlar için her gün taa nerelerden kalkıp nerelere taşınanlara, onlara temiz çamaşırlar getirip kirlilerini götürönlere, kendileri yemeyip, çoluklarına çocuklarına da yedirmeyip, bunlara tepsi tepsi baklava, börek taşıyanlara, oradan buradan borç alıp, iane toplayıp azlığından da utana sıkıla paralar verenlere bir afra, bir tafa: Biz içerdeyiz, siz niye dışarıdasınız?" havası atanlar...

Adalet Ağaoğlu , öğrenci gençliğin durumun daha derinliğine gözler önüne sermek için –ve hep "Gerçek her zaman devrimcidir." ilkesine bağlı kalarak- Tuncer'i ve Ayşen'i değişimleri içinde anlatır: Sınıf değiştirmenin utancını taşıyan Tuncer'le sınıf değiştirememenin acısını yaşayan Ayşen'i. (Nitekim Ali Usta, marangoz arkadaşının, içki arkadaşının oğlu Tuncer'e düğününde sadece bir telgraf çektiği halde Ayşen'in düğününe "yüreğinde bir küçük güzelliğin izi kalsın diye" sarı kır çiçekleri yollar.)

Tuncer, bir marangozun oğlu. "Son sınıfı, derslerinde çok tembel, eylemlerinde çok çalışkan bir öğrencisiyim. O son sınıfa gelebilmem için marangoz babam günde kaç dolap kapağını fazladan biçmiştir!" Öğrenci hareketinin önde gelenlerinden. "Yirmi üç yaşında kendini devrime adanmış biriydi." "Devrimci genç" imajında sevdaya, aşka yer

yoktur ama Yıldız'ı (Milletvekili Remzi Tarakçı'nın kızı) tanıyınca fark eder "bir elin sıcaklığından ne denli yoksun" olduğunu: "Demek hep yalnızmışım! Beni seven, benim de yürekten sevdiğim onca arkadaşımın arasında yapayalnızmışım da haberim yokmuş..." Prof. Ömer'e "dudak büken", derslerde Ömer'in karşısına geçip "Ooo, maşallah hocam, bakıyoruz Küba'nın ekonomisini de eleştiriyorsunuz artık. Sonra da sosyalist geçiniyorsunuz." diyen, Ömer ders verirken " İn aşağı!" diye bağırarlara öncülük eden Tuncer, zengin kızı Yıldız'la evlenir, Lozan'a atar kapağı doktora yapmak üzere.

Düğün gecesinde karşılaştığı hocası Ömer'e, suçluluk duygusu içinde, "Yıldız'la çok sevdik birbirimizi... Çok da seviyoruz hocam..." demek zorunluluğunu duyan, "Burada yapılacak ne kaldı ki"lere sığınmaya çabalayan, ama kendi kendisiyle kaldığı zaman " Ben Yıldız'ı mı seviyorum, Yıldız'la birlik kendimi İsviçre'de, doktorasını yapan bir olarak buluverişimi mi?" diye sormadan edemeyen, küçük oğlan kardeşinin kendisinden öğrendiğini bilen Remzi Tarakçı'nın Çankaya'nın tepesindeki evine girip çıkarken bir zamanlar küçümsediği polis Ahmet'e görünmekten ürken, "Ali Usta'nın dükkanında içeri nasıl gireceğim?" diye kaygılanan Tuncer... Tuncer, sadece "Tuncer" mi?"Bir bakın çevrenize: Tuncer, sadece "Tuncer" mi? Adalet Ağaoğlu'nun büyük roman başarısı burada.

Tuncer'in tam karşısı olan, bana nice yıllar önce Adanalı Hilmi'den dinlediğim bir halk türküsündeki "Gözüm göre göre vurdular beni" dizesini anımsatan Ayşen... Adalet Ağaoğlu nasıl sevecenlikle yaklaşır Ayşen'e, nasıl anlayarak, nasıl içi titreyerek... (Sabahattin Ali de Kuyucaklı Yusuf'u anlatırken aynı tutum içindeydi.) Romanın en sevdiğim bölümleri Ayşen'i anlatan bölümler. "Dili papyon kravatlı" Ercan'la "öç almak için" evlenen Ayşen. "Kır çiçekleri falan yok." derken Ali Usta'nın gönderdiği kır çiçeklerinin farkında olmayan (Biraz ucuz bir "edebiyat" oluyor bir sayfa sonra kır çiçeklerinin ortaya çıkışı. Ucuz... gene de etkili.), "Sevgi denilen şey hiç uğramadı ki bizim çatımızın altına." diye yakınırken sonunda "sevgisizliğe yepyeni doğmuş bir ses" oluveren Ayşen. "Yalnızlıktan içim kazınıyor." diyen Ayşen. "Devrilesi bir düzeni", "bir merhabasızlıktan, bir sevgisizlikten" öğrenen Ayşen. "Kime söylesem benim o koğuştaki yirmi günümün ömrümün en özgür yirmi günü olduğuna inanmaz." diyen, "Dışarıdakiler, yanlarına yaklaştım mı, bir hain, bir casus girmiş gibi aralarına, benden uzaklaşıyorlar." diyen, "Uğur da mektuplarını kesti. Son mektubunda 'Hadi kızım hadi, bizim işimiz bize senin işin sana' diye yazıyor." diyen, "Babamla

zaten yakınlık kuramadım. Annemden gittikçe uzaklaştım.” diyen, “İstediğim tek şey kalmış gibiydi, biliyor musun? Memleket bir yana dursun: küçük bir güzellik, içten bir yakınlık.” diyen Ayşen...

İki yenik“ devrimci” yi, Tuncer’le Ayşen’i, büyük bir romancı ustalığıyla anlatan Adalet Ağaoğlu 75. sayfada Tezel’e söylediklerini unutmuş gibi: “Benim bu görevime ne umutlar bağlayanlar var. Ben şimdi onlara ne diyeceğim? Hepsi bizim Oktay değil ya, hepsi o çilli kız, o Che suratlı oğlan değil ya çocuklarımızın?” Peki, nerde o “çocuklarımız?” Kemal Tahir için “sevgisizliğin romancısı” diye yazmıştım yıllar önce; Adalet Ağaoğlu için bunu söyleyemeyeceğim, bir “Ayşen” bile engeller bunu söylememi; ama Adalet Ağaoğlu, “öç almak için evlenen Ayşen” örneği sanki öç almak için yazıyor. “Sırasında acıya yenilmenin de bir erdem olabileceğini” gibi bir tümce parçasını, “Bundan böyle güzel yüzler olacaksa sanki yalnız acı ve kahır çekmiş yüzler olacak onlar.” tümcesini yazabilen, ancak kanla ya da gözyaşıyla yazılabilecek bu sözleri yazabilen Adalet niçin öç almak istercesine yazıyor?

Romanın en önemli kişileri Tezel’le Ömer. Adalet Ağaoğlu söyleyeceklerinin çoğunu onlara söylüyor.

Ölmeye Yatmak’tan tanıyoruz Ömer’i. Soğukkanlı bilim adamı Ömer, *Bir Düğün Gecesi*’nde, başkaların yargılamaktan, eleştirmekten çok, kendisiyle hesaplaşıyor: “ Herkesin yakalanıp esir alınabileceği bir yer var. Sorguda beni esir alamayanlara, beni kendi gözünde aşağılatamayanlara karşı –bu bir köpek havlamasıdır, bir köpek havlaması kimi alçaltabilir?- karım beni benim gözümde yerin dibine batırmayı başardı.” “Yaşanmamış, yaşamak için kendime izin tanımadığım gençlik salaklıklarımı şimdi yaşıyorum. Demek hiçbir şey atlanamıyor. Atlanan her şey gelip bir yerden uç veriyor.” Ve Ömer’in yaşadığı dramı en açık seçik anlatan bir Ayşen gözlemi: “Halamla Ömer ağabeyinin artık ne tümüyle birlikte, ne tümüyle ayrı olamayacaklarını, işte buna benzer bir şeyi nedenini bilmeden algılama... Beni asıl yaşlandıran bu.”

Ömer’in, “içeri alınıp bırakılmış bir profesörü üniversitesinin hiç dırılıtsız – zırılıtsız- yeniden bağrına” basmasından, bu bağra basmanın eş dost arasında yol açtığı dedikodulardan duyduğu rahatsızlık; Ayşen’in “yirmi iki yaşında güzel bir kızın tutkunluğunu sezmekten gizli bir sevinç duymanın” verdiği rahatsızlık roman boyunca sürüp gidiyor. Bir de “Bezdin. Yorgun düştün.” gerçeği. Ömer’in derdi kendi. Gene de, zaman zaman çevreye yönelik eleştirel gözlemlerini okuruz: “Maltepe Köprüsünün

oralarda birkaç genç ‘İşçi-köylü elele, İşçi-köylü elele’ diyorlar. İşçi-Köylü gazetesi satıyorlar. Bu caddeden geçenler de zaten işçiyle köylü karışımı birileri, diye gülümsüyorum, sevecenlikle.” Evet, ekliyor hemen: “Sevecenlikle”. Sevecenlik, hoşgörü, serinkanlılık, sağduyu Ömer’in başlıca nitelikleri. Bilincinde bunun: “Oysa suçlayıcı değildim. Çünkü ben, ders verdiğim sınıflarda gençleri anlamış, ama bunu onlara dalkavukluk sınırına vardırmamış bir Ömer’im. Tuncer’in öncülüğündeki ‘çıkın dışarı’lara sabırla, sevecenlikle bakıp, onlara bunun ne anlama gelebileceğini anlatan Ömer’im. Bana ‘Hadi kırlara’ dedikleri zaman serinkanlılıkla gülümseyebilen Ömer’im.”

Ömer’in düşünce yapısını açıklayan sözleri Adalet Ağaoğlu başkalarına söyletiyor. Şöyle aktarıyor Ayşen öğrencilerin sözlerini: “Şimdi koşullar hazır değilmiş daha. Şimdi serüvencilikmiş bizimki. Halk yeterince bilinçlenmeden örgütlenemezmiş. Harekete geçirilemezmiş. Geçirilirse de çok kıyım olurmuş. Yetti bu ılımlı sosyalistler de!” Ya da şöyle: “Ona da, gelsenize bizimle şu köye diyoruz, belim ağrıyor, diyor adam.” Bu alıntılardan sonra Tezel’in Ömer’in “hangi adreste oturduğunu pek bilmediği halkını sevmesi” yargısı, kimi yargıları gibi, havada kalıyor. Bu alıntılar, Ömer’in “halkının hangi adreste oturduğunu” çok iyi bildiğini gösteriyor; ya da toprağa bastığını.

Adalet Ağaoğlu’nun büyük bir başarıyla anlattığı ilişkilerden biri, Ömer-Ayşen ilişkisi, o saf, çocuksu sevgi başlangıcı.

Tezel... Ölmeye Yatmak’tan tanıyoruz onu da. Anasının “can havliyle sorduğu soruları” “İçecek bir şey yok mu?” (Ölmeye Yatmak, s.188) diye yanıtlayan Tezel’in bir tümcesiyle başlıyor roman: “ ‘İntihar etmeyeceksek içelim bari!’ İlk sayfada okuduğumuz bu ilk tümce, romanın bitimine iki sayfa kala tekrar karşımıza çıkıyor: “İntihar etmeyeceksek içelim bari!” Daha düğünün ta başında böyle söylemişti. (...) İçimde yakaladığım yepyeni bir şey. Bu o bungun düğünden de, Aysel’in götürülüşünden de, Ayşen’den de, evime dönmeyişimden de, dahası o tek kurşundan da öne geçiyor. Her şeyi kavrayıp içine alıyor: Tezel bile yaşamak istiyor!” Ömer’in değerlendirmesi, bu.

Adalet Ağaoğlu, genellikle Tezel aracılığıyla yapıyor toplumsal eleştirilerini. Yukarıda buna değinmiştim. Ne var ki Tezel’de eleştiri, daha doğrusu yergi, bir yaşama biçimi olmuş; inancını yitirmiş kişilerin çoğu gibi bütün insanları kötüleme, horlama eğiliminde. Hoşgörüsüz. Ömer’deki sevecenlikten eser yok Tezel’de. Kendini “sınır dışı

edilmiş bir hiç olarak” duyuyor ya, öteki insanlarla eşitliği, onları da hiç yaparak sağlamağa çalışır gibi bir hali var. “Ne seviyorum, ne nefret ediyorum.” diyor ama daha nefret etme gücünü yitirmemiş. Son resim sergisinde “devrimci” bir genç kızdan yediği tokat, “Che’nin kalıbı”nın tükürmesi, çevrenin iki yüzlülüğü, arsa alıp arsa satan ağabey derken, “yirmi beşlerinde, çiçeği burnunda, elinden en iyi gelenle insanlığını ve ülkesini mek parmak yüceltmeye çalışırken sınır dışı edilmiş, yersiz yurtsuz bir vatandaş –ne vatandaşı canım- sınır dışı edilmiş bir HİÇ olarak duydum kendimi.” Tezel’in insanlara ve olaylara bakışı hep bu “sınır dışı edilmişlik” duygusundan, hep “Ben kendimi sevmez oldum.” yargılamasından kaynaklanıyor. Tipik bir küçük burjuva aydını yenikliği ve bezginliği. Ve hırçınlığı. Bu hırçınlık kimi zaman, çok doğru yargılara dönüşüyor: “ Oyuncu olmak devrimci olmaktan kolay mı ha –hele bu ülkede?- Sevsene işini, saysana!” Kimi zaman da, Ömer’in halkının adresini bilmediğini ileri sürmesi gibi, sadece hırçınlık olarak kalıyor. Ama yaşayan, yapay yanları olmayan –hatta sevimli- biri Tezel. Adalet Ağaoğlu’nun olumlu kişisi Ali Usta’dan daha gerçek, daha inandırıcı.

Bir Düğün Gecesi üzerine daha çok şey yazılabilir. Aldığım notların hepsini kullanmadım. Kitabın çok önemli bir yanı üzerinde, kitabın bu yanını somutlaştıran kişiler üzerinde ise bilerek durmadım.”²

1.3. ATILLA ÖZKIRIMLI’NIN ROMAN HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Adalet Ağaoğlu’nun romanıyla ilgili olarak denilebilir ki yaşadığımız hayatın çelişkilerini, karmaşık yapısını yansıtan, bireysel gerçeklikle toplumsal gerçekliğin diyalektiğinin oya işlendiği bir senfoni. Salt kendi kendisiyle hesaplaşmaların değil yaşanılanın faturasının çıkarıldığı, toplumsal oluşumların somut karşılıklarının verildiği bir yapıt. 26 Kasım 1972 gecesi, Ankara’nın Anadolu Kulübündeki bir düğün gecesini odak alıyor Ağaoğlu. Hem seçilen zaman, hem de düğünün tarafları özel bir önem taşıyor: Dönem 12 Mart dönemidir. Gelinin babası inşaatçılıktan yabacı firma temsilciliğine bir çok alana el atmış büyük bir iş adamı, damadın babasıysa dönemin etkili ve yetkili bir tümgeneral. Böylece salt çarpık bir toplumsal gelişim sürecini sergilemekle kalmaz Ağaoğlu, “*dün tarhana kararken bugün ansızın pokere*”

² Fethi Naci, *Türkiye’de Roman ve Toplumsal Değişme*, Gerçek Yayınevi, 1. Basım, İstanbul, 1981 s. 433, 444.

oturuverenlerin, “*dün köylüye urgan, kına satarken bugün ansızın yedek parça, motor ve kaçak otomobil lastiği*” satanların gerçekliklerini eleştirel bir bakış açısıyla yansıtır.

Ama bir betimleme değildir yaptığı, bir irdeleme, bir çözümlemedir. Bu nedenle de gerçekliği bütünselliği içinde kavrar. Başka deyişle parçalar arasındaki bağlantı öylesine sağlam kurulmuş, kişiler öylesine bir ilişkiler bütünü olarak verilmişlerdir ki renkli mozaiklerden oluşmuş bir panodur sanki karşımızdaki. Ahmet Hamdi Tanpınar’ın bir şiirinin adı gibi “her şey yerli yerinde”dir. Sözgelimi Tuncer’in marangoz babasını arkadaşı Ali Usta yalnız Tuncer’e hayatın gerçeğini göstermekle kalmaz, toplum polisi Ahmet’in dayısıdır, İlhan Dereli’nin yapılarına priz, duy döşer; en önemlisi düğüne girebilen sarı kır çiçeklerini o göndermiştir. Kimsenin gözüne çarpmayan, onca buketin, çiçek sepetinin arasında yiten o sarı kır çiçeklerini, çevresini acımasızca eleştiren Tezel’in fark etmesi ise özel bir anlam taşır.

Düğün için gönderilen çağrılıklarda, gerçekleştirilecek evliliği betimleyen sözcükler, tarafların toplumsal konumları düşünüldüğünde, 12 Mart olgusunun somut biçimde saptanmasıdır temelde: “*Kalkınan memleketimizin milli temeline yeni bir harç olmak üzer*”... İşbirliğinin başka örneklerini de verir Ağaoğlu. Ama bununla yetinmez. Aynı ölçüde, belki de daha sert eleştirir devrimci öğrencileri. Bilinçsizlikleri; köksüzlükleri, bireysel eksikliklerden kaynaklanan tavır almaları yüreklice deşer. Bir olumsuzlama değil, yanlışın nerede olduğunu, nasıl yapıldığını göstermedir bu. Yaşananın üzerinde düşünmeye çağırır.

Burada Ağaoğlu’nun kişilerini tek tek ele almam olanaksız. Bir inceleme konusu bu. Ama şunu belirtmem gerek: Bir süreç içinde verir kişilerini Ağaoğlu. O geceki gerçeklikleri bir tarihin, kendi tarihlerinin ürünüdür. Hepsinin bir tarihi vardır. Bir birine bağlanarak bütünü oluşturan bir tarih.

Ustaca verir bunu Ağaoğlu. Yaşanan an, Ömer’in ağzından ya da onun gördüğü biçimiyle aktarılırken öne çıkan bir kişinin anlatımına bağlanır hemen. O kişinin anlatımıyla geçmişe gidilir ya da o andaki duygulanımları, dışın onun bilincine yansıyışı iç konuşmalarla aktarılır. Böylece roman geniş bir zaman dilimine açılmakla kalmaz, roman kişileri de belli bir gerçeklik içinde var olurlar. Bu var oluşun en belirgin özelliği ise nesnel koşullara bağlı olarak değişebilirliğinin gösterilmesidir.³

³ Atilla Özkırımlı, *Romanların Dünyasında*, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1994, s.124.

1.4. AHMET KABAKLI'NIN ROMAN HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

“Bir anlamda “Ölmeye Yatmak” romanını devam ettiren “Bir Düğün Gecesi” Ağaoğlu’nun en çok tartışılan, akisler yapan, dolayısıyla yazarın kitlelerce tanınmasını da sağlayan romanıdır.

Bir Düğün Gecesi seksenli yıllarda, oldukça merak uyandıran bir “edebi skandal”ın konusu da olmuştur.

Bu romandaki olay, zengin bir ailenin kızı olan Ayşen’le, bir general oğlu olan Ercan’ın düğünü sırasında başlıyor. Geriye dönüşlerle derinleşip, genişliyor, düğün biterken roman da bitiyor.

Roman yine bu iki kişinin etrafında ailenin, çevrenin tiplerini ilgi çekici halde anlatmaktadır: Ailelerin ahabları, arkadaşlar, hısımlar, sevgililer, metresler, dostlar, riyakarlar v.s. Bazı kavramlar, düşünceler, olaylar da bu romanda tartışılmaktadır.”⁴

⁴ Ahmet Kabaklı, Türk Edebiyatı, 5. cilt, İstanbul, 1997.

2. İNCELEME

2.1. ROMAN ÖZETİ

2.1.1. I. BÖLÜM

Roman, yeğenin düğününe gelen Tezel'in "İntihar etmeyeceksek içelim bari!" (s. 8) cümlesi ile başlıyor. Ailenin damadı olan Ömer'in dediğine göre: Tezel, düğüne sırf içmek için teşrif etmiş gibidir. Çünkü Tezel, düğün boyunca içki kadehini elinden hiç düşürmemiştir.

Tezel'in abisi olan İlhan Dereli'nin kızı Ayşen ile Tümgeneral Hayrettin Özkan'ın oğlu Ercan'ın, bu gece nikah törenleriydi. İki kuşun gaga gagaya verdiği mavi kartın altında, 1972 yılının 26 Kasımında, saat 19.00'da temele bu harcın konulacağı törenin başlamış olacağı bildiriliyordu.

Ömer de şunca yıl sonra Aysel'le birlikteliğinin temeline ilk ayrılığı koyarak, beklenen gün ve saatte tören için burada bulunmaktaydı. Ömer, aralıksız içki içen Tezel'e yardımcı olmayı, ona sahip çıkmayı sanki bir görev olarak üstlenmişti. Ancak O, "İntihar etmeyeceksek içelim bari!" diyen Tezel'in ne demek istediğini bile anlamayacak kadar yorgundu. Tezel de, bu yeryüzüyle onu uyuma zorlayacak tek kişi kaldıysa ortada, onun da Ömer olduğunu düşünerek ve ablası Aysel için iyiki yok, diyerek su gibi viski içiyordu.

Törenin başlangıç saati üstünden daha otuz dakika bile geçmemişti ki Ayşen, Ercan, kız tarafı ana ve baba olarak, oğlan tarafı General, Generalin karısı ve karısının kız kardeşi, karısının erkek kardeşi ve bu erkek kardeşinin karısı da önem sırasının az dışına itilmiş olarak, düğün salonunun giriş kapısı önünde dizilmişler, gelenleri karşılıyorlardı. Gelinin annesi Müjgan da, gelenlerin yerlerini belirlemek için bir telaş içindeydi.

Ömer, karısının yeğeni olan, üstelik de bu gece nikahlanacak olan Ayşen'le gözgöze gelmemek için köşe bucak kaçmaktaydı. Çünkü, Ömer'in hocalık yaptığı Ayşen'in de öğrencisi olduğu fakülte yıllarında; aralarında, ikisinin de birbirine itiraf edemediği duygusal bir yakınlaşma olmuştu ancak bu yakınlaşma, ailevi durumdan olsa gerek fazla ileri gitmemişti. İşte bu düğün töreninde ikisi de bastırılmış duygularını belli etmemek için kaçamak bakışlarla birbirlerine bakıp durmaktadırlar.

Ömer, Tezel'in içkisi dışında hep kendisiyle ilgili ve kendisini küçültücü şeyler düşündüğünü zanneder ve bu şekilde düşünmesinin ne saçma olduğunu söyler. "Demek kendime güvenim sıfır. Çarkına okunmuş bir profesörüm demek? Aysel söyleyince

kızmıştım. Demek bu başarılmış? En sonunda Generalin oğluna peki diyen Ayşen gibisin Ömer, başka ne? Ama Ayşen çocuk daha... Ayrıca, başka türlü olması da pek beklenemezdi... O çevrede, öyle bir baba, öyle bir ana ile... Sarsıldık, sallandık, doğru.” (s. 10) Ömer’in aklından bu şekilde bir konuşma geçmiştir. Buradan anladığımız kadarıyla Aysel’in düğüne gelmeyişiinin sebebi; aile içi bir anlaşmazlıktan dolayıdır.

Ömer, bu akşamın gelene gidene bakılarak geçebileceğini söyler. Burada, sırmalar, kadehler, çiçekler, katlar arasında... Ömer, sırasıyla her bir katta neler yaşandığını, toplumun politik ve sosyete tabakasının bu katlardaki durumlarını bize, ince bir alay hissettirecek şekilde aktarmıştır.

İşte bu katların beşincisinde biraz sonra nikah kıyılacak. Konuklar; girişte mantolarını, paltolarını, rölövelerini – bazıları kürklerini değil ama - bırakıp üçer beşer nikah salonuna ulaşıyorlar. Ömer kürklerini bırakmayan bu insanlar hakkında: “Dün tarhana kararken bugün ansızın pokere oturuvermiş eller gibi. Dün köylüye urgan, kına satarken bugün ansızın yedek parça, motor ve kaçak otomobil lastiği satar gibi...” (s.11) şeklinde benzetmelerde bulunur. (Sonradan görme insanları yerme var.)

Kız ve oğlan tarafı, her çiçek sepetinin önünde biri olmak üzere dizilmişlerdir. Ömer, bütün bu olup bitenlere, insanların sergiledikleri bu davranışlara şaşkınlıkla bakar ve içten içe beğenmediği bu insanlarla alay eder.

İlhan, Generalin bir omuz başı gerisinde, Müjgan da Generalin karısının bir ayak boyu gerisinde durmaktadır. Müjgan, bu durumdan hiç hoşnut değildir ancak, kızının hatırı için bir kez, bir omuz boyu ve bir ayak boyu gerileyeceğini söyler ve Ömer’e kıskançlığını dile getiren sözler söyler. Müjgan, dünürlerini çekemez ve kendini Nuriye’den daha üstün görür.

Ayrıca, düğün için taa Amerikalardan gelmiş olan damadın teyzesi Ayten hanımın, kendisini Eytın hanım olarak tanıtmaması, düğüne davetli olan yabancı kişiler arasında dedikodulara neden olmuştur.

Sonradan görmeliğin bir başka örneğini teşkil eden Eytın hanım’ın dedikodusu yapılmakla birlikte, onun bu davranışı, insanlar tarafından kınanmıştır da...

Devamlı olarak mazisiyle bir hesaplaşma içinde olan Ömer, düğün boyunca geçmişle ilgili düşüncelere dalar.

Müjgan hanım, görünce Aysel’in, abisiyle ve kendisiyle bağlarını tümüyle kestiğini bildiği için Ömer’i ısrarla düğüne çağırmıştı. Tabi Aysel, Ömer’in biraz okuyup- yazmışlığından ve profesörlüğünden faydalanarak yengesinin, oğlan tarafına

hava atacağını söylemişti. Ömer, karısıyla arasında geçen bu konuşmayı düşünür ve düğün sahiplerinin ve düğüne gelen diğer insanların sergiledikleri davranışları görünce Aysel'in düşüncelerinde haklı olduğu kanısına varır. (Ömer, direk olarak karısının düşüncelerinde haklı olduğunu söylemese de biz, Ömer'in gördüğü insanları hafif alaya alarak eleştirmesinden dolayı karısına hak verdiğini söyleyebiliriz.)

Müjgan, Generalin karısının bir ayak boyu gerisinde durmasından başka Tezel'in durumundan da şikayetçidir. Tezel'in fazla içip de yanlış hareketler yapmasından ve kendilerini ele güne, yüksek tabakaya karşı utandırmasından dolayı kaygılanmaktadır.

Ömer yine eski günleri düşünür ve Aysenciğin, annesi Müjgan için şikayetlerde bulunduğunu hatırlar. Aysen Ömer abisine, annesi ve onun gibilerin, beceremedikleri alafranga yaşam tarzıyla rezil rüsva olduklarını söylemiştir.

Ayrıca düğünde, gelinin babaannesi Fitnat hanım da bulunmaktadır ve ilk torununun mürüvvetini göreceği için çok mutludur. Fitnat hanım, isyankar, hatır gönül dinlemez olan ve düğüne gelmemiş olan kızı Aysel için şikayetlerde bulunurken, düğüne İstanbul'dan koşarak gelen diğer kızı Tezel'in burada bulunuşundan az buçuk gurur duymaktadır.

Damadin dayısı olan emekli albay Ertürk ve karısı Gönül hanım da nikah salonundadır. Gönül hanım, Tezel'i görünce şaşırılmış ve geçenlerde kendisini televizyonda gördüğünü ve çok mutlu olduğunu söylemiştir. Tezel, ünlü bir ressamın yaşam öyküsünde iki dakikalık bir figüranlığa çıkmış olsa da, Gönül hanımın bunu önemseyişinden gizli bir hoşnutluk duymuştur.

Ömer, fırsatını buldukça Aysen'i gözetlemekten geri kalmaz ve onu düşünür.

Ömer kayınvalidesi Fitnat hanımı da çok sever. Ona yeterince yakın duramamasına rağmen kendisine sevecenliği sonsuzdur.

Sonra Ömer, Tezel'in fiziksel özelliğine dikkat eder ve onun ne kadar yıpranmış olduğunu farkeder. Önceden ünlü bir ressam olan Tezel, boyaları sanki gözlerine ve yüzüne sürmüştür.

Tezel, düğün için geldiği sabah, ablasına telefon etmiş ancak aralarında çok soğuk geçen bir görüşme olmuştur. Düğünde ise Tezel, Aysel'in uzak sesini anında unutmuş gibidir. Değilse de alkol unutturacaktır.

2.1.1.a. Tezel'in Gece Yolculuğu

Tezel, yeğeni Ayşen'in düğününe geleceği zaman, otobüse binmeden önce Park Otel'in barında hava kararana dek kalır. Tezel, barın ortamını inceler ve burada da insanların ciddileştiklerini, güzel fıkraları anlatanların gittikçe azaldığını söyler. O, bu tür insanları, duydukları üç güncel fıkrayla Cumhurbaşkanı ya da siyasal parti liderlerine ilişkin birkaç dedim- dediği anlatınca, kendilerini bir şeye katkıları olur sandıkları için kınar. Sonra, kendi kendine devlet adına birtakım isyankar sözler söyler ve O, işte bu bardaki insanların da devlete sonsuz güvenmelerinden dolayı son derece rahatsızlık duyar.

Tezel, giyimine- kuşamına pek önem vermeyen biridir ancak sırf annesi Fitnat hanımın hatırı için, Park Otel'ine gelmeden önce, üzerine birkaç parça eşya alır. Otobüse bineceği sırada da uçak biletini bu eşyalara harcadığı için kendi kendine kızar.

Tezel, yolculuğu boyunca bazen eski günlerine dalar, bazen de otobüste gelişen sıradan olaylara değinir. Ünlü bir ressam olduğu zamanlar, iktidarın çok kötü olduğunu, iktidardaki adamların çok rezil olduklarını ve çok yanlış işler yaptıklarını söyler. Akademiye başladığı zamanlar Kızılay'da yediği coplari hatırlar. Akademiye başlayacağı zaman abisi İlhan, "Akademi de neymiş, kaç para getirir kağıt boyamak adama" (s. 30) diyerek okumasına karşı çıkmıştır ancak Tezel, ablası Aysel'in ve eniştesi Ömer'in desteğiyle okula başlamıştır. Sonra Tezel, okulda tanıştığı ve evlendiği, ancak şu an eski kocası olan Oktay'ı ve ondan olan çocuğu Kerem'i düşünür.

Tezel, tekrar abisi İlhan'ı ve onunla birlikte yengesi Müjgan'ı da düşünür. İlhan'ın çok paragöz bir insan olduğunu belirtir. Tezel, abisini ve yengesini hiç sevmez ancak bu düğüne, sırf annesinin hatırı için gitmektedir. Kendi kendine nihilist olmak, komünist olmaktan da zormuş der ve devrimcilik, anarşizm gibi olayları ve bunların kendisiyle olan ilişkilerini anlatır.

Tezel, başından geçen siyasi olayları anlattıktan sonra, gideceği düğünü düşünür ve Ayşen'in kiminle evlendiğini merak eder.

2.1.2. II. BÖLÜM

Ömer düğün gecesini, Ayşen'le gözgöze gelmekten utandığı ve kaçındığı için, Tezel'e birtakım basit ve gereksiz sorular sorar ve ondan bu soruların cevabını alır.

2.1.2.a. Tezel'in Uzun Konuşması

Tezel, düğüne gelmeden önce, Taksim Galerisi'nde arkadaşı Sami'yi beklediğini, onunla planlamış olduğu işleri yapacağını ancak Sami'nin oraya gelmeyişi yarı kızgın bir şekilde anlatır. Daha sonra Tezel, tekrar otobüste geçirdiği saatlere döner. İğrenç bir ortam olarak nitelendirdiği düğünde nelerle karşılaşacağını düşünür. Sonra öğrencilik yıllarını hatırlar.

Tezel, yolculuğu boyunca, geçmiş ve şimdiki zaman arasında gidip gelmiştir. Devrimci olduğu yıllar, otobüste bir çocuğun ağlaması, kocası Oktay'la kendi bebeklerini susturma çabaları gibi...

Ayrıca, ressamlık yıllarını da anlatır. Resimleri için aldığı eleştirileri ve nasıl yapması gerektiğine dair aldığı tavsiyeleri düşünür. O yıllarda, Oktay'dan ayrıldığını ve geçimini resimlerini satarak sağladığını anlatır. Elinden en iyi gelenle insanlığını ve ülkesini yüceltmeye çalışırken sınır dışı edilmesini düşünür. Tezel, başından geçen bu kötü hadiselerle rağmen, kendi kendini teselli ederek dimdik ayakta durmayı başarmıştır. İlk kocası Mehmet'ten de devran değiştikçe onun da sahne değiştirmesinden dolayı ayrıldığını söyler.

Tezel, 18 yaşında, abisinin karşı çıkışlarına ve bu nedenle yaşanan münakaşalara rağmen, iyi umutlarla İstanbul'a gelmiştir, ancak yaşadığı olaylar karşısında hiçbir şeyin kolay olmadığına inanır. Özgürlük için şehrin her köşesinde kendisiyle hem fikir olanlarla sloganlar atmaktadır. (Tabi bunun cezasını sınır dışı edilmekle çekmiştir.)

Tezel, arada bir yaşadığı ana, yani yolculuk anına dönmeyi de ihmal etmez.

Sonra ikinci kocası Oktay'la, oğlu Kerem'i düşünür ve onlarla geçen günlerini anımsar. Birtakım olaylardan dolayı hapse giren eski kocası Oktay'ı, çocuğu, kayınvalidesi ve kayınpederi ile birlikte ziyarete gidişini anlatır. Kocasının, kendisini bin misli küçümseyen yüzüyle karşılaşınca, Oktay'ı ziyarete gelmekle ineklik yaptığının farkına varır. "Oktay'la yanyana, elele dayanışma tablosu sunmaya kalkmak. O dayanışma bizim aramızda gerçekten olabilseydi..." (s.57) diyerek hayıflanır.

Arkadaşı Sami'yi ve onunla birlikte geçen olayları düşünür. Tekrar otobüs yolculuğu... derken Tezel, düğüne gelinceye kadar, eski yaşantısına dair bütün detayları bize aktarmıştır. Arada bir de yaşadığı ana dönerek otobüste geçen olaylara da değinmiştir.

2.1.3 III. BÖLÜM

Bu bölümde, olayları bize aktaran şahıs Ömer'dir. Ömer'le Tezel arasında, düğüne gelen- gidenin kıyafetini eleştiren ve birbirlerine, kendileriyle ilgili itiraflarda bulundukları birtakım konuşmalar geçer. Örneğin Tezel, Ömer'e: "Hala çok yakışıklı olduğunu biliyor musun?" (s. 64) der.

2.1.3.a. Hep O Yolculuk

Bu kısımda Tezel, tekrar otobüs yolculuğuna döner. Buna kısaca eski yaşantısına, hayallerine döner de diyebiliriz. Eskiden aile bağlarının ne kadar kuvvetli olduğunu, bütün aile fertleriyle ne kadar güzel günler geçirdiğini; ancak bu bağların şimdi kopmuş olduğunu söyler. Tezel, bu kısımda daha çok yalnızlığını dile getirmektedir. Yine, otobüse binmeden önceki öğle sonunu, yani Sami'yi beklediği ve onun gelmediği saatleri düşünür.

Sekiz ay önce, dört tablosunu beşer, altışar bin liradan satıp, üç günlük tatil için Londra'ya gidişini anlatır. Bir ara otobüste ağlayan çocuğun sesiyle düşüncelerinden sıyrıldığını, ancak sonra Londra'ya asıl gidiş sebebini anlattığı görülür. Sami, bir gece yarısı, telaşlı bir şekilde Tezel'in evine gelmiştir. Tezel'e getirdiği küçük küçük kağıt parçalarını vererek, ondan bu kağıt parçalarını tez elden Londra'ya götürmesini istemiştir. Kağıtlarda, işkence görenlerin kendi yazılarıyla, faşizmin insanlık dışı, kanlı elini belgeledikleri görülür. Tezel, hem kendisine verilen görevi yerine getirmek, hem de üç günlük tatil yapmak için Londra'ya gitmeye karar verir ve gider. İlk önce Londra maceralarını ve orada gezdiği yerleri anlatır. Getirdiği küçük kağıtları verilen adrese götürür ancak buradan olumlu tepkiler almaması onu çok sinirlendirir.

Tezel, Aysel'le mektuplaşmaktadır ve bu mektuplardan birinde, ablası Aysel'le olan kişilik farklılıklarını ve kötü durumlarında ablasının kendisine yaptığı yardımları anlatır. Bunun ardından, iki yıl evli kaldığı eski kocası Memoş'un Bonn'a kaçışını ve Memoş'un bir mektubunda, Bonn'da kalabilmesi için İlhan'dan yardım istediğini anlatır. Mehmet, kendisiyle aynı fikirde olan yani devrimci, komünist ayaklarında olan ve olaylar çıkaran, bu yüzden de siyasi tutuklular arasına girmekten korkan arkadaşlarıyla birlikte Bonn'a kaçmıştır. Tezel, hep bu tür siyasilere rastlamasının kendi yanlışı olduğunu söyler. Aysel, Tezel'i Ankara'ya çağırmıştır ve Tezel'den bir süre kendileriyle kalmasını istemiştir. Tezel, o yıkkın günlerinde Aysel'in yanında olursa, kendi gözünde kendinin büsbütün küçüleceğini düşünür. Ömer'in cetvele vurulmuş akılcılığı da üstüne üstlük. Tezel'in korkusu bundan da öncesine dayanmaktadır.

Koskoca yaşında Aysel'deki büyük değişim. Buna tanık olmak. Sonra Tezel, düğüne gitmekle gitmemek arasında tereddütte kalışını ve sonunda da gitmeye karar verdiği anları anlatır. Ablası Aysel'in de düğüne gelmesini ve onunla karşılıklı çiftetelli oynamayı çok istemiştir. Tezel, jandarmaların uyduruk bir araştırma ile otobüsü durdurmalarıyla, geçmiş yaşantısına ait hayallerinden kurtularak şimdiki zamana geri döner.

2.1.4. IV. BÖLÜM

Ömer, nikah salonunda, dikkatini çeken olaylara değinir. Düğün sahipleri olan Müjgan'la İlhan'ın pozları, General oğluna kız vermenin getirdiği bir övünme vb. Ayrıca Ömer, damadın kardeşi Hakan'ın düğüne gelmeyişinin sebebini düşünür ve bir gün Ayşen'in Hakan için söylediklerini anımsar. Ayşen ona, Hakan'ın, abisine ve babasına karşı düşmanlığını anlatmıştır. Ömer, kendi karısı Aysel'in de düğüne gelmediğini ancak bu durumdan rahatsız olmadığını ifade etmeye çalışır. Düğüne gelmeden önce Aysel'le aralarında geçen konuşmaları uzun uzun düşünür. Aysel, Ömer'e: "Öyleyse gitme. Seni zorlayan mı var Anadolu Kulübündeki düğüne gitmeye?" demiştir. (s. 95) Ömer'in içinden gelen ses, "Var. Ayşen!" dir. (s. 95)

Ömer, Aysel'le aralarında geçen bu tartışmaları Tezel'e anlatarak bir nevi kendini rahatlatmıştır. Sonra yine birbirlerine, 'şunun adı ney', 'şu kim' gibi sorular sorarak düğün ortamına dönerler. Ancak, Ömer'in aklına takılan bir 'Ergin' meselesi vardır. Karısı Aysel'in, öğrencisi Engin'e olan eğilimi, Engin'in Aysel'e olan eğilimi. Gövde birlikteliğine kadar uzanıp orada noktalanmış bir eğilim. Ömer, bu iğrenç olay karşısında Aysel'e hiçbir şey söylememiştir. Çünkü karşısında kendinden başka kimseye verecek hesabı bulunmayan bir Aysel vardı. Bu kötü anları tek tek aklından geçiren Ömer, tekrar düğüne döner ve Tezel'le düğün boyunca yapmış oldukları işi yaparlar. Yani içkilerini içerler. Ömer, yine hayallere daldığında Tezel, emekli albayın karısı olan Gönül hanımla tanışır. Gönül hanım, Tezel'e görüşmesi Ayten'in kendisine Cincinatti'den getirdiği saçın ve etolün renginden hoşnut olmadığını dile getirmektedir. Böyle bir durum karşısında tabi Ömer'le Tezel, kendilerini gülmekten alıkoyamazlar. Ömer'in yanına bir adam yaklaşır. Ömer bu şahsı tanımamaktadır. Adam, Tarım Bakanlığı'nda çalıştığını, kızı Gül'ün arkadaşı olması nedeniyle Ayşen'in düğününde bulunduğunu söyleyerek kendini Ömer'e tanıtmış olur. Ömer'e "sık sık konferanslarınıza katılırdım" der. (s. 105) Devrimci kızı şu an hapistedir. Bu adamın

konuşmalarından sıkılan Ömer, Tezel'den kendisini kurtarması için yardım ister ancak Tezel'e de İnci adında reklamcı bir kadın musallat olmuştur. Ömer'in anladığı kadarıyla, Tezel de bu kadından kurtulmak ve içkisiyle başbaşa kalmak için can atmaktadır. Reklamcı kadın, lafı uzattıkça uzatır ve kendisi yetmiyormuş gibi bir de Tezel'e kocası Semih'i tanıtır.

Ömer, Bay Ertürk'ün kızı olan pembe banyo köpüğüyle karşılaşır. Banyo köpüğü, Ömer'e babasının nerede olduğunu sormuştur. Ortalıkta ve özellikle de gelinin yanında dolaşan bu kıza Ömer, sinir olmuştur ve Ayşen'in de bakışlarından, bu kızdan hiç hoşlanmadığını anlar. Ömer, ortamdan çok sıkılmıştır ve kendisini herkeslerin tek tek seçilebildiği bir köşeye çeker. Ömer'in kendini bu ortamdan soyutladığını farkeden Gönül hanım, Ömer'e neden yalnız olduğunu sorar ve ona, oğlu Yılmaz'ın yanına geçmesini söyler. Ömer'in, Gönül hanımı, detaylı bir şekilde inceleme ve eleştirisi ile bu bölüm de sona erer.

2.1.4.a. Gönül'ün Dertli Başı

Bu bölümde Gönül hanım, bir komşusuna ailevi problemlerinden bahseder. Gerek kocasının, gerekse kocasının akrabalarının kendisini hor görmelerinden yakınır. Sanki onlara kulluk etmek için dünyaya geldiğini söyler. Düğün için kıyafet hazırlıkları yaptığı sırada kocasına, Amerika'daki ablası Ayten'e, kendisi için bir kürk getirmesini yazmasını söylemiştir. Ayten hanım, kullanılmış kürkünü getirince buna çok içerlenen Gönül hanım, diktirmeye karar vermiştir. Kürkü diktirmek için, Nuriş ablasının terzisine gittiğinde terzi, ona, kıyafetin dikiminin yetismeyeceğini söylemiştir. Gönül hanımın da en çok içerlendiği durum, Nuriş ablasının terzisinden Gönül'ün kıyafetini yetiştirmesi için rica etmemesi sonra da, "Ay yazık etmişsin, canım kumaşa." (s.119) demesiymiş. Gönül hanım, onlar için, : "Böyle kendini beğenmiş, böyle insanlıksız bunlar" der. Sonra, öfkesini, oğullarına laf atarak gidermeye çalışır. "Oğlunuzun biri anaşist çıktı işte" der. (s. 121) Hakan'ın kaçak olduğunu, ancak onu Ercan'dan daha çok sevdiğini, abisinin düğününe gelmeyişinin sebebinin de Ayşen'e olan aşkından dolayı olduğunu ve bütün aileye düşman kesildiğini söyler. Tekrar görümcelerinden şikayet eder. Hayrettin Paşanın, Remzi beyin ve karıları Nuriye ve Ayten'in eski durumlarını düşünür. Bunların, eskiden acınacak halde olduklarını ama şimdi kendisini bir köle gibi kullandıklarını ve hepsinin ayrı ayrı çalımlarından bıktığını izah eder.

2.1.5. V. BÖLÜM

Düğün boyunca, bir köşeye çekilip insanları izlemek, onların komik ve rezil durumlarını seyretmek, sanki Ömer'in bir diğer göreviydi. Özellikle de içkinin dozunu kaçıran İlhan'ın hiç hoş olmayan davranışları, Ömer'in gözünden kaçmamıştı.

2.1.5.a İlhan'ın Donan Gülüşü

Bu bölüm, İlhan'ın, karısı Müjgan'dan şikayeti ile başlar. Müjgan'ın, elmaslara, pırlantalara, altınlara düşkün bir insan olduğunu, onun için kızının bir general oğluyla evlenmesinin çok büyük bir kısmet olduğunu söyler. İlhan, karısının bu öğünmelerine, gururlanmalarına kızmaktadır. İlhan, Müjgan'a, arkadaşı Namık'a yüz vermesinden, ona cıvık cıvık gülmesinden dolayı da çok sinirlenmiştir. Kızı Ayşen'in yüzü bir satırcık gülümsememişken, onun bu denli civıtmayı, İlhan'ın içinde çöreklenmiş sıkıntıyı tekrar kabartmıştır. İlhan, karısı için: "Ruhsuzdun, hep ruhsuz kaldın, İşin gücün, önüne dünya malı yığacak adam tavlama. Anan geberdi kurtuldum, bir de senden kurtulsam!..." (s. 129) gibi ağır laflar söyleyerek, karısından artık illallah ettiğini dile getirmiştir. İlhan, karısından o kadar şikayetçidir ki ancak onun ölümüyle huzura kavuşacaktır. İlhan'ın başka bir derdi de, Hakan'ın, abisi Ercan'ı, düğünde vuracakmış söylentileridir. Kendi kendine bunun mümkün olamayacağını söyler. Bir de İlhan, kızını bu genç yaşında evlendirmek istemediğini belirtmiştir. Ancak Ayşen, anarşist takımının içine girdiği yıllarda, eylemlere katıldığı için hapse girmişti. Kendisini içerden çıkaran Hayrettin Paşa'nın oğluyla da bir nevi evlenmek zorunda kalmıştı. İşte Hayrettin Paşa'nın yaptığı iyiliğe karşı, sanki bir mecburiyetten, bir borçtan dolayı bu düğün olmuştu.

İlhan, damadı olacak oğlana da hiç ısınmamıştır ve kızına daha önceleri şunları söylemiştir: "Ben, dışardan okumuş züppelere hep illet olurum zaten, bu da dışarda okumuşların en illeti". (s. 129)

Kısacası bu bölümde İlhan, halet-i ruhiyesini anlatmaktadır. Karısının sergilediği tavırlar karşısında, çıldıracak gibi olan İlhan, onu vurmaya bile kafasından geçirmiştir. Ayrıca kızının mutsuz hali de İlhan'ı üzen konular arasındadır.

2.1.6. VI. BÖLÜM

Bu kısımda Ömer, kayınvalidesi Fitnat hanımın mutluluğuna ortak olmaktadır. Ömür boyu hep kedere rastlayan kayınvalidesinin, torununun düğününde mutlu görünmesi, onu çok seven damadını da mutlu etmiştir. Fitnat hanım, Gönül hanımla sohbet ederek, ona, bugün ne denli bahtiyar olduğunu itiraf etmektedir.

2.1.6.a Fitnat Hanım Merhum Kocasına Yine Sormakta

Burada bir iç monolog vardır. Fitnat hanım, merhum kocasına olan özlemini dile getirir. Çocuklarının hiçbirinin mürüvvetini göremeyişinden dolayı, Salim Bey adına üzüdür. Fitnat hanım, sonra da kocasına: “Bunların böyle tarumar oluşunu, herbirinin bir başka havaya çekip gidişini iyi ki görmedin” der. (s. 133) Çocuklarının böyle her birinin ayrı ayrı yerlerde olmasını kocasına şikayet eder ve onların bu durumda olmalarının sorumlusunun kendisi olduğunu düşünür. Sonra kocasından, başını kaldırıp fidan gibi torunu Ayşen’e bakmasını ister.

Kocasına, birlikte geçirdikleri eski zaman ile şimdiki zaman arasındaki farklılıkları anlatır. Para olunca her şeyin çaresinin olduğunu söyler. Fitnat hanım, sanki karşısında, kendisini dinleyen ve kendi fikirlerini onaylayan bir insan varmış gibi anlatmaya devam eder. Tabi bu konuşma, kimsenin duymadığı bir iç konuşmadır. Yine sohbete devam eden Fitnat hanım, kocasına, dünürlerini anlatır: “Bu bizim dünürlerimiz neydiler ki... Bilirsin, acık paralı pulluydu bunlar memlekette... Hani hatırlıyor musun bu kızların abisi Remzi, Aysel’i istemişti de... Neyse, neyse, işte Remzi’nin bütün kardeşleri neydiler ki o zamanlar! Ben bu Nuriye ile Ayten’in şalvarlı hallerini de bilirim. Tarhana karıp, bulgur serdikleri daha dün gibi gözlerimin önünde...” (s. 134) Bu kızlar, abileri Kore kahramanı Ertürk’ün ve Remzi’nin sayesinde kendilerine birer zabıt koca bulmuşlardır. Fitnat hanım kocasına şaşkınlığını anlatır: “Avurtları göçmüş bu subaylar bugün koskoca paşalar olacaklar, müdürler olacaklar, uçsuz bucaksız bir Amerika’da zengin olacaklar. Bu Nuriye böyle, paşa karısı, bu Ayten böyle, ecnebiler serbest, kürkler, elmaslar içinde, hiç düşünemezdim.” (s. 135) Fitnat hanım, oğlu İlhan’la gurur duyduğunu belirtir ve krallar gibi olan oğlunun durumunu, kocasının da şu an hayatta olup görmesini çok istemiştir. Tezel’in bu kadar çok içmesine, bir koca alıp, bir koca bırakmasına kızan anne, onu da kocasına şikayet eder. Çocuklarının birbirleriyle küs olmalarından dolayı üzülen Fitnat hanım, Tezel’in nasıl geçindiğini

düşünür ve oğlu İlhan'la da yoktan var etmesinden dolayı gururlanır. Fitnat hanımın bir başka düşüncesi de diğer kızı Aysel'dir. Onun, düğünde bulunmayışına çok üzülür.

Gelini Müjgan'la aralarının eskiden hiç iyi olmadığını, onu hiç sevmediğini ancak şimdi Müjgan'ın ona, kendi çocuklarından daha yakın davrandığını söyler. Sonra Aysel'le İlhan'ın birbirleriyle kavga edişlerini hatırlar. Fitnat hanım bir gün, çocuklarının hepsini, aralarındaki buzlar erisin diye, yemeğe davet etmiştir. Ancak hiçbir şey Fitnat hanımın istediği şekilde gelişmemiştir. İlhan'ın üstelik kocası Ömer'in yanında Aysel'e: "Ooo küçük hanım, böyle bol bulamaç sofralar sizin için değil efendim. Gidin siz işçi kardeşlerinizle, kıcı boklu halkınızla soğan ekmek yiyin bakalım!..."(s. 142) demesiyle bütün ipler daha da kopmuştur. Aysel'in de, "Yettin artık" diyerek başlattığı hakaret dolu sözlerle, içinde İlhan'a karşı beslediği kinini açığa vurduğunu ve bir daha hiç görüşmemek üzere birbirlerinden ayrıldıkları belirtilmektedir.

2.1.7. VII. BÖLÜM

Tüm cesaretini toplayarak yalnız kalan kayınvalidesinin yanına giden Ömer, Fitnat hanımı, kendisine annesinden daha yakın hissetmektedir ancak ona, güzel sözler söylemekten çok çekinir. Fitnat hanım, damadına: "Keşke Aysel de gelseydi. Şu günümüzde bu ayrılıklar gayrılıklar bu kırgınlıklar ortadan kalkmaz mıydı, Ömer oğlum?" der. (s. 144) Ömer'le, çocukları hakkında uzun uzun konuşur. Bu konuşma esnasında, kayınvalidesinin yanına yaklaşan incecik genç bir kadın, Ömer'in dikkatini çekmiştir. Fitnat hanım, "Bizim milletvekili Remzi beyin kızıdır Yıldız"(s:148) diyerek bayanı Ömer'e tanıtır. Ömer, Yıldız'ın kocası Tuncer'i karşısında görünce şaşırmıştır. Çünkü Tuncer, Ömer'in, (fakültede hocalık yaptığı yıllarda) öğrencisi olmuştu. Ömer, Tuncer'in, arkadaşlarını da kışkırtarak, üniversitede çıkardığı olayları hatırlar. Öğrencisiyle biraz konuşan Ömer, onun bir başka yerde tekrar konuşma teklifini duymamazlıktan gelir.

2.1.7.a Tuncer: Sizinle Konuşmak İsterdim Hocam

Tuncer, Ömer'in hocalık, kendinin de öğrencilik yaptığı fakülte yıllarını hatırlayınca, yapmış olduğu eylemlerden, kavgalardan dolayı aradan o kadar yıl geçmesine rağmen Ömer'in karşısında, hocasından çekinen, utanan bir öğrenci gibidir. Tuncer, Ömer'e, milletvekillerinden Remzi Tarakçı'nın kızı Yıldız'la nasıl tanıştığını ve onunla nasıl evlendiğini anlatır. Tuncer, fakültenin son sınıfındayken, Yıldız birinci

sınıfındadır. Yıldız, hayranlığını anlatan ve kendisinin de bu gruba girmek istediğini belirten övgü dolu bir mektubu arkadaşı Ayşen vasıtasıyla Tuncer'e göndermiştir. Ancak Tuncer, mektubu okuduktan sonra, böyle birinin olmadığını, yaptığı eylemlere karşı kendisine komplo hazırlandığını zannederek mektubu yırtmıştır. Ancak onunla tanıştıktan sonra, samimiyetine inanmışsa da yaşam tarzı olarak birbirleriyle uyumadıklarını ona izah etmeye çalışmıştır.

Tuncer, bir de Ömer'e Ali Usta diye birinden bahseder. Ali Usta, Tuncer'in akıl hocasıdır. "Akıl verme yerine gösterme, laf yerine örnekleme." (s. 165) Tuncer'in ondan öğrendiği en büyük güzellik, en derin bilgi budur. Tuncer, bu mektup meselesini gidip Ali Usta'ya anlatmak, onun bu konudaki fikirlerini öğrenmek ister ancak olumsuz bir yanıt alacağından korkar. Çünkü, Tuncer'in devrimci genç imajında böyle sevdaya, aşka yer yoktu. Bu nedenle Tuncer, her zaman onu bu şekilde tanıyan arkadaşlarından alacağı tepkilerden dolayı da çok tedirgin olmuştur. Tuncer, sonunda, Ali Usta'nın yanına gider ve onun fikirlerini alır. Ali Usta'nın bu konudaki düşüncesi şu olmuştur: "Her şeyi elde etmeye alışmış insanlar, her şeyi olan insanlar, bakarsın devrim de bizim olsun, devrimciler de bizim olsun, derler. Kız bunu açık seçik bilemez. Bilemeyebilir. Lakin, yaşama okulum beni yanıltmıyorsa, Yıldız'ın sana tutulması da bütün bütün şu sevimli, atak yüzün, bu uzun boyun, güzel saçların için değildir. Kavgan için mi? Ordaki yerin için mi? Olabilir." (s. 175) Tuncer, Ali Usta'nın, sözü hiç uzatmadan, sevdada sevdadır oğlum, yaşamana bak! Demesini istiyordu; önüne, en fazla kaçtığı soruyu çıkarmasını istemiyordu. Duyduğu sözler karşısında üzülen Tuncer'e Ali Usta'nın son sözü şu olmuştur: "Kaş çatmanın, insanlığı geri itmenin gereği yok. Ne yaparsan yap, insan gibi yap. Yalnız başka güçlüklerden değil, kendi güçlüklerinden de kaçmadan yap. Devrimse de, sevdaysa da. Birini iyi yapan, ötekini de iyi yapar zaten." (s. 177)

Sonunda Tuncer, Yıldız'la evlenmiştir ve kendisini İsviçre'de, doktorasını yapan biri olarak buluvermiştir. Tuncer, öğrenci olduğu zaman, Ömer'in, devrimin iyi ekonomistlere, iyi mimarlara, iyi teknisyenlere ihtiyacı var gibi sözlerine karşı dururken; şimdi, hocasının bu sözlerindeki doğruluğa sığınmayı uygun bulmuştur.

2.1.8. VIII. BÖLÜM

Ömer, Tuncer'in kendini savunucu açıklamalarını biraz gülünç, daha çok da yürek burkutucu olarak bulur ve şunları söyler: "Tuncer yeterince pişkinleşmemiş daha. Kendi kendimin savcısı olmaktan bütünüyle kurtulamamış. Şu düğün kalabalığının ortasında, ifadesinde kaçamaklar yapan bir suçlu gibi duruyor." (s. 181) Ömer, birtakım karmaşık düşüncelerle birlikte, nikah salonundaki diğer olup- bitenlerle de yakından ilgilenir. Ertürk'ün elinde bir bardak viskiyle Tezel'in yanına sokuluşunu, Yıldız'ın Fitnat hanımla sohbetini vb. izler. Bu arada kendisi de Ayşen'le gözgöze gelmekten kaçınır. Ayşen'in günler önceki: "Size hayranım Ömer abi, ama çoktandır hayranlıktan öte bir şey duyuyorum size karşı," (s. 184) diyen titrek sesini yeniden duyar gibi olur ve o sese koşturmak için Tezel'in yanına kaçmak ister. Tezel'in yanına giderken, Hayrettin Özkan'ın, Müjgan'ın, Tümgeneralin karısının' İlhan'ın, Ayşen'in ve Ercan'ın sıradan hareketlerine dikkat eder ve onları bize aktarır.

Bu sırada nikah salonunda bir telaş olur. Damadın nikah şahidi Korgeneral Rıfat Paşa, yanında karısı ve manken kızıyla birlikte içeri girerler. İçerdeki herkes, büyük bir saygı gösterisiyle gelenleri karşılar. Müjgan, Ayten ve Gönül hanımların, gelenlere kendini beğendirmeye çabası içindeki rezillikleri, Ömer'in dikkatini çekmiştir. Gösteriş budalası olan bu kadınlar, iyi görünmeye çalışırken, daha da rezil olduklarının farkında bile değillerdir. Gelenler, yemek için önden kendilerine ayrılmış uygun yerlere oturtulur. Herkes bir koştururmuş içindedir. Ayşen'le Ömer'in bakışları bütün o tatataa'lar, alkışlar ardından tam Ayşen nikah masasına oturacağı sırada birbirine değmiştir. Ömer, Ayşen'e karşı beslediği yoğun aşk duygularından sıyrılmak için Tezel'in yanına kayar. Ayşen'in kendisine bakışını orada bırakarak, o bakışı öldürerek... Ömer, az önce, duygularını çağdışı bir biçimde Ayşen'in gözlerine boşaltışının son izlerini Tezel'le konuşarak siler. Ardından İlhan'ın kendilerini masasına çağırışı... İlhan, düğünün düzenini sağlayan emekli albay Ertuğrul'a hışımla bakmaktadır. Belli ki İlhan, geciken nikah tanığı Namık'tan dolayı, düğünü düzenleyen emekli albaya sinirlenmiştir. İlhan'ın öfkesinden, damadı olacak Ercan da payına düşeni alır.

Tezel'le Ömer, her zamanki gibi içkilerini yudumlarlarken, ikisinin de dikkatini çeken bir durum olmuştur. Müjgan'ın kocası İlhan'ı köşeye çekip, bir şeyler fısıldadığını duyarlar. Müjgan, kocasına: "Şu teyzeler, hacı baba filan yani... Baksana kılıklarına kıyafetlerine... Onlar hep öyle, en önde mi duracaklar?" demiştir. (s. 195) Bu

insanları küçümseyen ve onlardan utanan karısına hak veren İlhan, tatlı bir dille onları arka taraflardan bir masaya doğru gönderir. Bu sırada nikah memuru içeri girer. Korgeneral'in, Hayrettin Özkan'ın ve İlhan'ın kahkahası düğün salonunda patlak verir. Masadaki herkes gülmektedir ancak gülmeyen tek kişi vardır ki o da damadın annesi, Nuriş hanımefendidir. Gülen kocasına şaşkınlıkla bakan kadıncağız, kaçak oğlu Hakan'ı düşünüyor olacak ki büsbütün ağlamaklı yüzünden bir türlü sıyrılamamaktadır.

2.1.8.a Nuriş Hanımefendi Düğünün İlk Fotoğrafında

Kocası Hayrettin'in bu denli gülmesine şaşırان Nuriş hanımefendinin aklı, "O düğünde bu Ercan'ı vuracağım" diyen oğlu Hakan'dadır. (s. 199) Kadıncağızın, her saniye, bu olay gerçekleşecek korkusuyla yüreği ağzındadır. Diğer insanlar eğlenirken o, yüreğindeki yarayla bir köşede kavrulmaktadır. İçinden de şunları geçirir: "General karısı olacağıma, keşke yine öyle küçük bir subay karısı olarak kalsaydım. Keşke, keşke hiç doğurmasaydım iki oğlumu da. Keşke hiç varmasaydım Hayrettin'e" vb. (s.199) Kadın, yaşadığı hayattan hiç memnun değildir. İçindeki yarayı başkalarına anlatıp, onları da üzmeک istemez.

Yüreğindeki sıkıntılarla zorla da olsa mücadele etmeye, bütün bunlara rağmen ayakta durmaya çalışır. Kardeşi Ayten ona, biraz gülümsemesi için uyarılarda bulunsa da o, oğlu Hakan'ın her an gelip, abisine ateş edivereceğini düşünmekten dolayı ızdırap çekmektedir. Ona bu düğün, zehir olmuştur. Hakan için: "Nasıl karıldı katıştı şu anarşistlerin arasına bilmiyorum ki, koskoca bir subay oğlu o, koskoca bir general oğlu, onlar şimdi o çocukları toplayıp dururken öyle öyle, yarabbim, şimdi kendi oğlumuza mı gelecek sıra?" (s.201) diyerek, üzüntüden çıldırma noktasına gelir ve büyük oğlu Ercan'da da hata olduğunu düşünerek ona olan kızgınlığını da dile getirir. "Ercanım. Aslan yavrum. Ha yanıp yakılmayaydın şu kıza. Ha tutturmayaydın bu sıralar, kimbilir belki de kardeşin durur durulurdu." (s. 201) Nuriş hanımefendi, bu tür düşüncelerle boğuşurken, düğün resimleri çekilir. Makinanın ışığı her patlayışta bir silah patladı zanneden kadın, düğün başladığı andan itibaren hep bu korkuyla saatlerini geçirmiştir.

2.1.9. IX. BÖLÜM

"Kokteyl, nikah, oturarak ve ayakta yemekli düğün! Temel çok sağlam atılıyor! Diyen Tezel, Ömer'e: "Böyle bir temel atma töreninde, böyle derin derin ne



YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ

**FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ**

**Adalet Ağaoğlu'nun "Bir Düğün Gecesi" Adlı
Romanının İncelenmesi**

Mezuniyet Çalışması

**Aslı Güley
980332**

**Danışman
Doç. Dr. Bülent Yorulmaz**

Lefkoşa-2002

Canımdan çok Sevdığım

Annem, Babam ve Kardeşlerim için...

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

1. GİRİŞ

1.1. ADALET AĞAOĞLU'NUN HAYATI VE ESERLERİ

1.2. ADALET AĞAOĞLU'NUN "BİR DÜĞÜN GECESİ"

1.3. ATILLA ÖZKIRIMLI'NIN ROMAN HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

1.4. AHMET KABAKLI'NIN ROMAN HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

2. İNCELEME

2.1. ROMAN ÖZETİ

2.1.1. I. BÖLÜM

2.1.1.a. Tezel'in Gece Yolculuğu

2.1.2. II. BÖLÜM

2.1.2.a. Tezel'in Uzun Konuşması

2.1.3. III. BÖLÜM

2.1.3.a. Hep O Yolculuk

2.1.4. IV. BÖLÜM

2.1.4.a. Gönül'ün Dertli Başı

2.1.5. V. BÖLÜM

2.1.5.a. İlhan'ın Donan Gülüşü

2.1.6. VI. BÖLÜM

2.1.6.a. Fitnat Hanım Merhum Kocasına Yine Sormakta

2.1.7. VII. BÖLÜM

2.1.7.a. Tuncer: Sizinle Konuşmak İsterdim Hocam

2.1.8. VIII. BÖLÜM

2.1.8.a. Nuriş Hanımefendi Düğünün İlk Fotoğrafında

2.1.9. IX. BÖLÜM

2.1.9.a. Birleşmiş Milletler İrtibat Subayı Ertürk'ün Hatıra Defterinden Notlar

2.1.10. X. BÖLÜM

2.1.10.a. Ayşen Dans Pistinde

2.1.11. XI. BÖLÜM

2.1.11.a. Müjgan'ın Anlamadığı, Ayşen'in Anlattığı

2.1.11.b. Ayşen'nin Anlatamadığı, Ömer'in Anlayabildiği

1.2.12. XII. BÖLÜM

2.2 ŞAHİS KADROSU

2.2.1 ÖMER

2.2.2 TEZEL

2.2.3. AYŞEN

2.2.4. İLHAN

2.2.5. MÜJGAN

2.2.6. AYSEL

2.2.7. TUNCER

2.2.8. YILDIZ

2.2.9. EMEKLİ ALBAY ERTÜRK

2.2.10. GÖNÜL HANIM

2.2.11. FİTNAT HANIM

2.2.12. GENERAL HAYRETTİN ÖZKAN

2.2.13. NURİŞ HANİMEFENDİ

2.2.14. AYTEN (EYTİN)

2.2.15. ALİ USTA

2.2.16. MEHMET

2.2.17. OKTAY

2.2.18. ZEHRA

2.2.19. İLTER

2.2.20. UĞUR

DEĞERLENDİRME

KAYNAKÇA

ÖNSÖZ

“Yaşamayı öğrenirim ben romanlardan. Din kurup yayanlar, felsefe önerenler, yasa koyanlar da yardımcımızdır çok kez yaşamda. Neler edinmeyiz ki onlardan yaşama tutumumuzu pekleştirir, yaşama üslubumuza çekidüzen verirken. Gene de kalkıp bilimsel bilgiyle özdeş saymıyoruz bütün bu kazançları. Bilgi olmasına bilgi ama, düpedüz bilgi diyemeyiz bunlara. Romancıların sunduğu da öyle işte, bilgi ama yaşama bilgisi. Matematik, fizik çeşidinden bir şey değil işte. Özel romana özgü bilgi tasarımı var gözümün önünde benim. “Bilgelik” deyin isterseniz buna. Öyle bir bilgelik ki bu, kim olursa olsun, yeter ki pay alabilsin, herkesin dünya görüşüne az çok önemli bir şeyler katar. Böylesine bir okuldur romanlar, ben de yaşamamı yoğururum orda, etkinliklerimin yönünü yöntemini çok kez romanlara borçluyum. En başarılı romanlar en yetkin öğretmenlerim.”¹

Ben de, üzerinde çalıştığım “Bir Düğün Gecesi” adlı eseri okurken; yaşamı adeta yeniden öğrendiğimi, kendi yaşadığım hayatla, roman kahramanlarının yaşadıkları hayatı ve olayları çok iyi kıyaslayabildiğimi, dünya görüşüme çok önemli şeyler kattığımı gördüm. Kısaca diyebilirim ki; başarılı bir eserin, en yetkin bir öğretmen niteliği taşıdığını öğrendim.

“Bir Düğün Gecesi, edebiyatımızda eşine az rastlanan bir anatomi dersi: Adalet Ağaoğlu’nun içinde yaşadığımız bir dönemi, toplumsal örgüyü ve bireysel çırpınışları usta fırça darbeleriyle betimlediği bu roman, yayımlandığı 1979 yılında Türkiye’de verilen tüm edebiyat ödülleri toplamıştır.”²

Sevgisizliklerin, yıkılışların, kuşkuların, kaçışların, kendinden hoşnutsuzlukların romanı Bir Düğün Gecesi; toplumsal çözülüşün ağır bastığı bir dönemde, umarsız ve yalnız bireylerin, umarsız ve yalnız bireylere bel bağlamaya çabalamalarının romanı; nicedir beklenen bir eleştirinin romanı...

İşte ben, böyle başarılı bir eser üzerinde, az bir zaman içerisine sığdırmaya çalıştığım mezuniyet çalışmasının, bundan sonraki meslek hayatımda bana çok büyük faydası olacağına inanıyorum. Ben bu çalışmayla, gerçek bir romanın nasıl okunduğunu, anlayarak ve severek okunan bir romanın insanı başka dünyalara ve hayallere nasıl götürdüğünü, romandaki olaylarla yaşadığımız zaman arasında bağlantılar kurarak, değişen ve gelişen toplumsal ve siyasi olayların ne şekilde farklılıklar gösterdiğini çok

¹ Emin Özdemir, Sözlü-Yazılı Anlatım Sanatı, Remzi Kitabevi, 7. Basım, İstanbul, 1998.

² Adalet Ağaoğlu, “Bir Düğün Gecesi”, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, Remzi Kitabevi, 14. Baskı, İstanbul, 2001.

iyi bir şekilde öğrendim. Bu zevkli çalışmayla, edebiyata ve özellikle de romana ilgimin daha da arttığını gördüm. Araştırmalar yaparak bilimsel veriler elde etmeye ve emek vererek ortaya iyi bir şeyler çıkarmaya çalışmanın ne kadar güzel bir duygu olduğunu bu ödev vasıtasıyla anladım.

Bana bu güzel duyguyu yaşatan, ilk olarak ciddi anlamda çalışma yapmama vesile olan değerli bölüm başkanımız sayın Doç. Dr .Bülent Yorulmaz' a sonsuz şükranlarımı sunuyorum.Hocamıza daha güzel ve daha başarılı bir çalışma sunmayı çok isterdim, ancak yoğun ve kısa bir dönem içinde ortaya çıkarılmış bir çalışma olduğunu belirterek hatalarımı mazur görmesini rica ediyorum.

Ayrıca gerek yazma, gerekse kaynak bulma konusunda, bana çok fazla yardımcı olan arkadaşlarım; Neslihan Keleşabdioğlu, Mehmet Yıldırım, Gülhan Özdemir, Emin Arıkan ve de en önemlisi, manevi desteğini benden esirgemeyen canım arkadaşım Nura Keleşabdioğlu, sizlere de teşekkürü bir borç bilirim.

Aslı Güley

1.GİRİŞ

1.1. ADALET AĞAOĞLU'NUN HAYATI VE ESERLERİ

Nallıhan kasabasında doğan Adalet Ağaoğlu, Ankara Kız Lisesi'nden sonra, Dil ve Tarih Coğrafya fakültesi, Fransız Edebiyatı Bölümünü bitirdi. 1931'de imtihanı kazanarak girdiği Ankara Radyosunun, kütüphane memurluğu, söz ve temsil yayınları şefliği, program uzmanlığı yaptı. Bu görevleri 1990'a kadar sürdürdü.

Yazı hayatına, Kaynak dergisinde çıkan (1945-1950) şiirleriyle başlayan Ağaoğlu Roman, Hikaye, Deneme, Eleştiri türlerinde eserler yazmıştır.

Sahnelenen ilk oyunu bir arkadaşıyla birlikte kaleme aldıkları "Bir oyun yazalım" dır (1953). Daha sonra bu alanda ortaya koyduğu eserler: Evcilik Oyunu, Çatıdaki Çatlak, Sınırlarda Tombala, Kendini yazan Şarkı vs. dır. Bu piyeslerden bir kısmını "Oyunlar" (1982) adı altında toplamıştır. Ağaoğlu The Reader's Encyclopedia of World, Drama (New York, 1969) isimli tiyatro ansiklopedisinde, yer almıştır.

Hatıra ve Denemeler;: Göz Temizliği (1985), Geçerken (1986), Çok Uzak Fazla Yakın (1991) adlı kitaplarında toplamıştır.

Ağaoğlu'nun Hikaye Kitapları; Yüksek Gerilim (1974), Sessizliğin İlk Sesi (1978), Hadi Gidelim (1982), Şiir ve Sinek'tir (1992). Yalnız bu kitaptaki hikayeler, yeni yazılmış olmayıp, yazarının yukarıdaki ilk üç hikaye kitabından seçtikleridir. Ağaoğlu'nun hikaye ile romanı, aynı yıllarda, yan yana yürüttüğü görülüyor Birinden ötekine geçiş söz konusu değildir. Hikayelerinin bazıları Almanca'ya da çevrilmiştir. Ağaoğlu'nun asıl şöhret sağladığı alan romancılığıdır. Her romanın geniş tartışmalara yol açtığı bir gerçektir.

Romanları çıkış sırasıyla; Ölmeye Yatmak (1973), Fikrimin İnce Gülü (1976), Bir Düşün Gecesi (1979), Yaz Sonu (1980), Üç Beş Kişi (1984), Hayır (1987), Ruh Üşümesi (1991), Gece Hayatım (1993) .

Adalet Ağaoğlu, ayrıca özenişli çarpıcı bir üslubun peşindedir. Yaptığı kısa bir söyleyişte şu görüşlerini açıklamıştır:

"Düşünen bir dil kurmak istiyorum. Dilimi kendim yaratıyorum. Düşünen bir dil kurarken, yazar olarak kendimde bir şeyler katmak istiyorum, katıyorum da"

Adalet Ağaoğlu 'nun roman ve hikayeleri üzerine, özet olarak :

Modernlik ile geleneği kaynaştıran hemen her konuda "serbestlik özgürlük peşinde koşan, kişilerini" bireylikten alıp zaman zaman "toplumsal kimlik"e kavuşturan bir yazardır. Yeni romanın bütün unsurlarını, her eserinde deneyen Ağaoğlu, "cinsellik

ve erotizm” kavramlarını zorlayarak “pornografi, açık ve saçıklık ve şehvilik” e de saptanabilen, bu sebeple daha çok satan romancılar arasındadır.¹

1.2. ADALET AĞAOĞLU’NUN “BİR DÜĞÜN GECE”

“Sevgisizliklerin, yıkılışların, kuşkuların, kaçışların, kendinden hoşnutsuzlukların romanı *“Bir Düğün Gecesi”*; toplumsal çözülüşün ağır bastığı bir dönemde, umarsız ve yalnız bireylerin, umarsız ve yalnız bireylere bel bağlamağa çabalamalarının romanı; nicedir beklenen bir eleştirinin romanı; yer yer Sartre’ın “Cehennem Başkalarıdır.” Sözüne anımsatan bir roman. Ama bu kadar değil. Karanfilleri, glayöleri aşarak Anadolu Kulübü’ne girebilen sarı kır çiçeklerinin de romanı.

Bireyci yazarlara göre “insan yalnızdır”. Oysa Adalet Ağaoğlu, *Bir Düğün Gecesi*’nde dürbünün tersinden gösterdiği Türkiye’yi anlatırken, insanların haline gerçekçi bir açıdan bakıyor: Yalnızlık, yaşadığımız toplumun nesnel koşulları içinde, belirli, somut bir “durum”dur, bir “yazgı” değildir. Ali Usta “yalnız” değildir. Ve insan değişebilir: Romanın başında “İntihar etmeyeceksek içelim bari!” diyen Tezel, romanın sonunda “Dayanmak zorundayım” der.

Adalet Ağaoğlu nicedir romanımızda görmeyi özlediğim bir şeyi büyük bir ustalıkla gerçekleştirmiş: Roman kişileri hem yaşayan kişiler, hem toplumsal anlamı, toplumsal temsil niteliği olan kişiler. Tezel, Ömer, Tuncer, İlhan Dereli, Ayşen, Ali Usta... “Özel” le “genel”in böylesine uyumlu bir bileşimini çok az romanımızda bulabiliriz. Ve “özel”le “genel”in bu uyumlu bileşimi gerçekleştirilemezse ortaya konan eser “doğalcı bir betimleme” olmaktan öteye geçemez, “gerçekçi” roman olamaz.

Romanın bir takım kişilerini Adalet Ağaoğlu’nun ilk romanından, *Ölmeye Yatmak*’tan tanıyoruz: Tezel, Ömer, Aysel... “Devrimci” gençlere yöneltilen eleştirinin başlangıcını da *Sessizliğin İlk Sesi* adlı hikaye kitabındaki “Eskiden, Bir Sabah...”’ta bulabiliriz. (O hikayedeki “tükürük” ayrıntısı romanda da kullanılmış.)

Bir Düğün Gecesi, öyle sanıyorum, uzun süre üzerinde çalışılmış, bekletilmiş bir roman. Bu bekletme roman için çok hayırlı olmuş: İlk kez 12 Mart’ı tarihsel yerine oturtan bir roman okuyoruz, işkence hikayelerinden kurtulmuş, “devrimci” dalkavukluğundan kurtulmuş bir roman. Adalet Ağaoğlu, duygusallıklarda kurtularak bakabiliyor insan gerçeğimize, toplum gerçeğimize. Gramsci’nin “Gerçek her zaman devrimcidir.” sözünü temel ilke edindiği belli.

¹ Adalet Ağaoğlu ile Düünden Bugüne, Adam Öykü, Mart-Nisan, 1998, Sayı 15

Adalet Ağaoğlu, ilk bakışta yadırgatıcı genel bir yöntem uygulamış romanında: Kişilere, olaylara, topluma yöneltile eleştirilerin büyük çoğunluğu “nihalist”, “anarşist”, “her tür inançtan kirişi kırmış” Tezel’den geliyor, hani bir duvara slogan yazmaya kalkışsa nerdeyse “Tek yol, alkol!” yazacağına bizi inandırdığı Tezel’den; profesör Ömer’den ya da Ali Usta’dan değil. “Tezel ne anlayışlı, ne de dengeli olmak zorunda.” diye düşünür Ömer. Tezel’se “... benim anarşizmim de öyle yarım yırtık, öyle geri kalmış.” diyor. (Bunun için Lenin’in Şu sözlerini anmasak da olur: “Anarşizm umutsuzluğun sonucudur. Şaşkın aydının ya da baldırı çıplağın zihniyeti, ama proleterin değil”.) Adalet Ağaoğlu, öyle sanıyorum, 1972’nin (Düğün 26 Kasım 1972’de oluyor.) bozgun havasını vermek için bu yolu tutmuş. Çünkü Tezel’in eleştirileri uzun boylu bir zihinsel çaba gerektirmeyen eleştiriler, günlük yaşamdan gelen, belirli insan ilişkilerinden gelen eleştiriler. Somut. (Bunun Adalet Ağaoğlu’na büyük bir kolaylık sağladığının söylemek gereksiz.) Oysa Ömer’in bu eleştiriler için somuttan soyuta ulaşması gerek, 1972 yılı da bunun için henüz erken, bu bir. İkincisi. Ömer durmadan kendisiyle hesaplaşmakta. Bir yerde “Kendini ekonomiden, bilimden boşalttı.” bile diyor kendi kendine. Ali Usta ise ancak genel doğrular söyleyebilir.; sözgelimi öğrenci hareketleri için Tuncer’e dedikleri: “Sizlersiz olmaz, ama yalnız sizinle de hiçbir bok olmaz.”

12 Mart... Çok roman yazıldı bu konuda, daha da yazılacak. Şimdiye değin genellikle bir işkence ve kahramanlık edebiyatıydı 12 Mart. Adalet Ağaoğlu 12 Mart’a ilk kez değişik açıdan bakıyor. Bu bakış elbette, öteki bakışın karşısı bir bakış değil. Dostum Kenan Somer’in “ Ülke” dergisinin yedinci sayısında yayımlanan “Gene Leninist Diktatorya Sorunsalı Üzerine” başlıklı önemli incelemesinde, sömürülen devleti ile sömürücülerin devletinden söz ederken söylediklerini düşünüyorum: “O zaman bu iki devlet arasındaki ‘ temelden farklı’lık, fotoğrafın ‘arabı’ ile ‘beyazı’ arasındaki ilişkiye benzetilemez miydi? Bilindiği gibi, birinde ak olan diğerinde karadır, ama her ikisi de aynı suratın ‘suret’idir!” Kenan Somer’in o çözümlemeyi sürdürürken kullandığı “nitelik farkı” sözcüklerini Adalet Ağaoğlu’nun romanı için kullanabilirim. Öteki romanı ise “beyazı” veriyor demek yanlış olur; Bir Düğün Gecesi’nde 12 Mart’ın “surat”ı değişiyor, fark, bir nitelik farkı. Ve Adalet Ağaoğlu bunu büyük bir yüreklilikle yapıyor.

Romandaki bölümler değişik kişilerin ağzından –ya da gözünden- veriliyor. Böyle olunca kişileri ancak o kişilerin konuşabileceği gibi konuşturmak önemli bir

biçim sorunu oluyor. Adalet Ağaoğlu, bunu, büyük ölçüde başarıyla gerçekleştiriyor. Sözelimi ressam Tezel'in Boğaz Köprüsü'nden geçerken “ Burada Boğaz'a, kızkulesi önlerine salkım saçak düşen ışıklar bir yudumluk içkiye ne güzel meze olur! Sözü “ressamca” bir söz, bir içkici sözü. (Burada bir dikkatsizliğe değinmek istiyorum. Düğün, 26 Kasım 1972'de. Oysa Boğaz Köprü'sü daha açılmamıştı.) Neyse. Shental'ın Kızıl'la Kara'da sözünü ettiği Ceza Kanunu maddelerinin yanlış olduğunu Tahsin Yücel söylemişti. Böylesi dikkatsizlikler romanın değerini zedelemes – bence.) Ama “Tezel'in, içine biraz tereyağı karışmış bal rengi gözlerinde söyledikleriyle uyumlu başboş bir ısıltı da yok değil üstelik.” sözleri Ömer'den çok gene Tezel'e yakışıyor. “Giysileri, gelinlik modalarını, kumaş adlarını bilemeyebilirim. Satenle kadifeyi, tülle şifonu, tobralkoyla pazeni her zaman birbirine karıştırabilirim.” diyen Ömer'in, bir sayfa önce, “Ayşen'in başına On Dokuzuncu Yüzyıl sonları bir Tuilleries'li düşes şapkası kondurduğunu ilk kez bu an seçebiliyorum.” demesi inandırıcı olmuyor. Bir örnek daha: Adalet Ağaoğlu, Fitnat Hanım'a, Aysel'i düşünürken, “Kendi sıkıntılarını bile getirdiğini görmedim.” dedirtiyor. Söyleyemez Fitnat Hanım bu tümceyi, bu aydın tümcesini. (Dikkatsizliklerden söz açmışken şunu da ekliyeyim: Profesör Ömer, düğüne gelen çiçeklerden söz ederken, “çelenk çelenk” diyor. “Koskoca” profesör “çelenk”in düğüne değil, cenazeye gönderildiğini bilir herhalde! Bir de Tezel, “Git bir General vursana!” diyor. “Git bir General vur!” ya da “Gidip bir General vursana!” demek gerekir, sanıyorum.)

Ama, yukarıda da dediğim gibi, Adalet Ağaoğlu kişilerini kişiliklerine uygun olarak konuşturmakta usta. Bu ustalık, kimi zaman, söz gelimi “Birleşmiş Milletler İrtibat Subayı Ertürk'ün Hatıra Defterinden Notlar” bölümünde olduğu gibi, doruk noktasına ulaşıyor: Acımasız bir eleştiriyi içinde taşıyarak.

Roman, bir düğün gecesini anlatıyor, ama romanın kapsadığı zaman “ bir gece” değil. Çünkü Adalet Ağaoğlu'nun kişilerini anlatmak için kullandığı “geriye dönüşler”, gerçek geriye dönüşler değil; klasik roman, kişileri nasıl anlatıyorsa Adalet Ağaoğlu'da öyle anlatıyor, bir çağrışımın, bir anımsamanın geriye dönüşleri değil bunlar. Bunun için “bir gece”lik süre, biraz, 43 numara ayağa 36 numara ayakkabı giydirmeye benziyor.

“Şiir sözcüklerle yazılır.” sözüne alışmışsındır. Roman ne ile yazılır? Sanıyorum “ayrıntılar”la. Büyük doğrular, sağlam davalar, önemli toplumsal gerçeklikler, yüce idealler... yazılı bir metni roman yapmaya yetmez. Yoksa sanatsal gerçeklikten uzak,

soyut bir gerçeklik çıkar karşımıza. Soyut gerçekliğin giderilmesi; düşüncelerin, ideallerin, doğruların sanatsallaşması yaşamın içinden çıkarılacak ayrıntılarla olur. Bu da romancıyı röportaj yazarından ya da makale yazarından ayıran. *Bir Düşün Gecesi* 'nde Adalet Ağaoğlu ayrıntıları büyük bir ustalıkla kullanıyor. Bunu için de insan gerçekliğine olsun, toplum gerçekliğine olsun yaklaşımı tam bir romancı yaklaşımı, *Ölmeye Yatmak* 'ta olduğu gibi toplumbilimci yaklaşımı değil.

Ayrıntı ustalığıyla psikolojik durumları saptama ustalığı birlikte gidiyor. İşçi, öğrenci sorunları konuşulurken Tuncer'in "devrimci genç imajında öyle sevdaya, başka yer olmayan" Tuncer'in, " Ben se o akşam söz biran önce yeniden Yıldız'a gelsin diye can atıyordum." deyişi ya da Fitnat Hanım'ın, Tezel'i düşünürken, "Yanıma gelse bari.İçecekse yanımda içse. Resim yapacaksa yanımda yapsa." diye kaygılanan "ana" yüreği... Bu örnekleri alabildiğine artırmak mümkün.

Ne var ki Adalet Ağaoğlu, zaman zaman, roman kişilerine romanın gerçekliğine aykırı sözler de ettiriyor. Sözgelimi Ömer, romanın son sayfasında, Tezel için "çıldırının eşiğinde bir Tezel" diyor. Oysa Adalet Ağaoğlu altı sayfa önce aynı Tezel'e Aysel hakkında en akli başında değerlendirmeyi yaptırmıştı: "Ama Aysel gibi biri içeri alınmaktan ya da Sevil ("Amerikan pazarından sürme aşırırken yakalanıp da kurtuluşu 'Pis kapitalistler!' diye bağırvermekte bulan Sevil Hanım" yüzü suyu hürmetine sorguya götürülmekten gizli bir sevinç duyabilirse ne yapılır? Ağlanmaz mı? İnsanların bu denli şaşkınlaşmasına, bir direncin böylesi çocuksulaştırılmasına ha, ağlanmaz mı? Başına devlet kuşu – hangi devlet kuşu canım, yiğitlik kuşu - konmuş gibi almış bu işi: apaçık işte." Bir sayfa önce de Ömer Tezel' in yüzünden şöyle söz ediyordu: "... bu yüzün çizgilerinde vurdumduymazlıktan, bir kopuştan arınmış duyarlı anlamı çırılçıplak yakalayarak büsbütün şaşkınlaşıyorum." Ve aynı sayfada Tezel'in Ömer'e söyledikleri: "... şu andaki sesim ve yüzüm var oldukça içerek içmeyerek dayanmak zorundayım." Sonra " çıldırının eşiğinde bir Tezel" ... Nerden çıkarıyor bunu Adalet Ağaoğlu? Ne hakkı var Ömer'e bunları söyletmeyle!

Bir Düşün Gecesi, sadece 12 Mart dönemini değil, bir sürecin eleştirisi. Taşralı avukat, sonra arsa spekülâtörü, sonra inşaatçı, sonra " bilmem ne motorlarının Türkiye temsilcisi ve o motorları orduya satmakta hünerli" İlhan Dereli: Çarpık bir kapitalist sürecin oluşturduğu bir tip.

Adalet Ağaoğlu, İlhan Dereli karşısında romancı soğukkanlılığını koruyor, onu "baba" yanını, "ağabey" yanını gözden uzak tutmuyor; onun toplumsal varlığını olağan

karşıyor. Böyle bir ekonomik gelişmenin böyle bir tip yaratmasının kaçınılmazlığının bilincinde. (Nitekim işbölümüne dayalı kapitalist toplumda başka bir kaçınılmazlığı da Ali Usta'nın ağzından şöyle açıklıyor: "Düzen bizim düzenimiz değildir diye ben Remzi gibilerinin televizyonlarını onarmıyor muyum ha?") Toplumsal koşullara bağlı durumları anlayışla karşılayan Adalet Ağaoğlu insani davranışlardaki çarpıklıklar, ikiyüzlülükler karşısında – halklı olarak – öfkesini açığa vuruyor. Sözelimi Müjgan'ın (İlhan Dereli'nin karısı) Ayşen'le -kızı- tartışırken "Ölüyorum... Bir ilaç..." diye inleyip bir yandan da kırılan uzun, cilalı tırnağına bakmakta olduğunu saptayınca Ayşen'e (Onunla birlikte okurlara da) "Geber!" dedirtmekten kaçınmıyor.

Adalet Ağaoğlu romanındaki insanlara serinkanlılıkla bakıyor, demiştim. Bu serinkanlılığı sadece bir-iki kişi karşısında sürdüremiyor.

Romanın asıl eleştirisi "devrimci" öğrencilere yönelik. Babası bir şarkıca kadına tutulup anasını bıraktığı, Adanalı fabrikatör oğlu da kendisini değil başka bir kızı sevdiği için "hızlı devrimci" kesilen Zehra; anasının babasının parasıyla profesyonel devrimcilik yapmaya kalkışan, "Bu arabayı keyif için tutmuyorum altımda. Bir gün... Bir gün..." deyip duran, kendisine "abi" diyen, elinde iki paket "sigaracığıyla" hapishanede ziyaretine gelen gencecik bir öğrenciye " Ulan beni sen ele verdin değil mi?" diyebilen Oktay; "... onlar için her gün taa nerelerden kalkıp nerelere taşınanlara, onlara temiz çamaşırlar getirip kirlilerini götürönlere, kendileri yemeyip, çoluklarına çocuklarına da yedirmeyip, bunlara tepsi tepsi baklava, börek taşıyanlara, oradan buradan borç alıp, iane toplayıp azlığından da utana sıkıla paralar verenlere bir afra, bir tafa: Biz içerdeyiz, siz niye dışarıdasınız?" havası atanlar...

Adalet Ağaoğlu , öğrenci gençliğin durumun daha derinliğine gözler önüne sermek için –ve hep "Gerçek her zaman devrimcidir." ilkesine bağlı kalarak- Tuncer'i ve Ayşen'i değişimleri içinde anlatır: Sınıf değiştirmenin utancını taşıyan Tuncer'le sınıf değiştirememenin acısını yaşayan Ayşen'i. (Nitekim Ali Usta, marangoz arkadaşının, içki arkadaşının oğlu Tuncer'e düğününde sadece bir telgraf çektiği halde Ayşen'in düğününe "yüreğinde bir küçük güzelliğin izi kalsın diye" sarı kır çiçekleri yollar.)

Tuncer, bir marangozun oğlu. "Son sınıfı, derslerinde çok tembel, eylemlerinde çok çalışkan bir öğrencisiyim. O son sınıfa gelebilmem için marangoz babam günde kaç dolap kapağını fazladan biçmiştir!" Öğrenci hareketinin önde gelenlerinden. "Yirmi üç yaşında kendini devrime adanmış biriydi." "Devrimci genç" imajında sevdaya, aşka yer

yoktur ama Yıldız'ı (Milletvekili Remzi Tarakçı'nın kızı) tanıyınca fark eder "bir elin sıcaklığından ne denli yoksun" olduğunu: "Demek hep yalnızmışım! Beni seven, benim de yürekten sevdiğim onca arkadaşımın arasında yapayalnızmışım da haberim yokmuş..." Prof. Ömer'e "dudak büken", derslerde Ömer'in karşısına geçip "Ooo, maşallah hocam, bakıyoruz Küba'nın ekonomisini de eleştiriyorsunuz artık. Sonra da sosyalist geçiniyorsunuz." diyen, Ömer ders verirken " İn aşağı!" diye bağırarlara öncülük eden Tuncer, zengin kızı Yıldız'la evlenir, Lozan'a atar kapağı doktora yapmak üzere.

Düğün gecesinde karşılaştığı hocası Ömer'e, suçluluk duygusu içinde, "Yıldız'la çok sevdik birbirimizi... Çok da seviyoruz hocam..." demek zorunluluğunu duyan, "Burada yapılacak ne kaldı ki"lere sığınmaya çabalayan, ama kendi kendisiyle kaldığı zaman " Ben Yıldız'ı mı seviyorum, Yıldız'la birlik kendimi İsviçre'de, doktorasını yapan bir olarak buluverişimi mi?" diye sormadan edemeyen, küçük oğlan kardeşinin kendisinden öğrendiğini bilen Remzi Tarakçı'nın Çankaya'nın tepesindeki evine girip çıkarken bir zamanlar küçümsediği polis Ahmet'e görünmekten ürken, "Ali Usta'nın dükkanında içeri nasıl gireceğim?" diye kaygılanan Tuncer... Tuncer, sadece "Tuncer" mi?"Bir bakın çevrenize: Tuncer, sadece "Tuncer" mi? Adalet Ağaoğlu'nun büyük roman başarısı burada.

Tuncer'in tam karşısı olan, bana nice yıllar önce Adanalı Hilmi'den dinlediğim bir halk türküsündeki "Gözüm göre göre vurdular beni" dizesini anımsatan Ayşen... Adalet Ağaoğlu nasıl sevecenlikle yaklaşır Ayşen'e, nasıl anlayarak, nasıl içi titreyerek... (Sabahattin Ali de Kuyucaklı Yusuf'u anlatırken aynı tutum içindeydi.) Romanın en sevdiğim bölümleri Ayşen'i anlatan bölümler. "Dili papyon kravatlı" Ercan'la "öç almak için" evlenen Ayşen. "Kır çiçekleri falan yok." derken Ali Usta'nın gönderdiği kır çiçeklerinin farkında olmayan (Biraz ucuz bir "edebiyat" oluyor bir sayfa sonra kır çiçeklerinin ortaya çıkışı. Ucuz... gene de etkili.), "Sevgi denilen şey hiç uğramadı ki bizim çatımızın altına." diye yakınırken sonunda "sevgisizliğe yepyeni doğmuş bir ses" oluveren Ayşen. "Yalnızlıktan içim kazınıyor." diyen Ayşen. "Devrilesi bir düzeni", "bir merhabasızlıktan, bir sevgisizlikten" öğrenen Ayşen. "Kime söylesem benim o koğuştaki yirmi günümün ömrümün en özgür yirmi günü olduğuna inanmaz." diyen, "Dışarıdakiler, yanlarına yaklaştım mı, bir hain, bir casus girmiş gibi aralarına, benden uzaklaşıyorlar." diyen, "Uğur da mektuplarını kesti. Son mektubunda 'Hadi kızım hadi, bizim işimiz bize senin işin sana' diye yazıyor." diyen, "Babamla

zaten yakınlık kuramadım. Annemden gittikçe uzaklaştım.” diyen, “İstediğim tek şey kalmış gibiydi, biliyor musun? Memleket bir yana dursun: küçük bir güzellik, içten bir yakınlık.” diyen Ayşen...

İki yenik“ devrimci” yi, Tuncer’le Ayşen’i, büyük bir romancı ustalığıyla anlatan Adalet Ağaoğlu 75. sayfada Tezel’e söylediklerini unutmuş gibi: “Benim bu görevime ne umutlar bağlayanlar var. Ben şimdi onlara ne diyeceğim? Hepsi bizim Oktay değil ya, hepsi o çilli kız, o Che suratlı oğlan değil ya çocuklarımızın?” Peki, nerde o “çocuklarımız?” Kemal Tahir için “sevgisizliğin romancısı” diye yazmıştım yıllar önce; Adalet Ağaoğlu için bunu söyleyemeyeceğim, bir “Ayşen” bile engeller bunu söylememi; ama Adalet Ağaoğlu, “öç almak için evlenen Ayşen” örneği sanki öç almak için yazıyor. “Sırasında acıya yenilmenin de bir erdem olabileceğini” gibi bir tümce parçasını, “Bundan böyle güzel yüzler olacaksa sanki yalnız acı ve kahır çekmiş yüzler olacak onlar.” tümcesini yazabilen, ancak kanla ya da gözyaşıyla yazılabilecek bu sözleri yazabilen Adalet niçin öç almak istercesine yazıyor?

Romanın en önemli kişileri Tezel’le Ömer. Adalet Ağaoğlu söyleyeceklerinin çoğunu onlara söylüyor.

Ölmeye Yatmak’tan tanıyoruz Ömer’i. Soğukkanlı bilim adamı Ömer, *Bir Düğün Gecesi*’nde, başkaların yargılamaktan, eleştirmekten çok, kendisiyle hesaplaşıyor: “ Herkesin yakalanıp esir alınabileceği bir yer var. Sorguda beni esir alamayanlara, beni kendi gözünde aşağılatamayanlara karşı –bu bir köpek havlamasıdır, bir köpek havlaması kimi alçaltabilir?- karım beni benim gözümde yerin dibine batırmayı başardı.” “Yaşanmamış, yaşamak için kendime izin tanımadığım gençlik salaklıklarımı şimdi yaşıyorum. Demek hiçbir şey atlanamıyor. Atlanan her şey gelip bir yerden uç veriyor.” Ve Ömer’in yaşadığı dramı en açık seçik anlatan bir Ayşen gözlemi: “Halamla Ömer ağabeyinin artık ne tümüyle birlikte, ne tümüyle ayrı olamayacaklarını, işte buna benzer bir şeyi nedenini bilmeden algılama... Beni asıl yaşlandıran bu.”

Ömer’in, “içeri alınıp bırakılmış bir profesörü üniversitesinin hiç dırılıtsız – zırılıtsız- yeniden bağrına” basmasından, bu bağra basmanın eş dost arasında yol açtığı dedikodulardan duyduğu rahatsızlık; Ayşen’in “yirmi iki yaşında güzel bir kızın tutkunluğunu sezmekten gizli bir sevinç duymanın” verdiği rahatsızlık roman boyunca sürüp gidiyor. Bir de “Bezdin. Yorgun düştün.” gerçeği. Ömer’in derdi kendi. Gene de, zaman zaman çevreye yönelik eleştirel gözlemlerini okuruz: “Maltepe Köprüsünün

oralarda birkaç genç ‘İşçi-köylü elele, İşçi-köylü elele’ diyorlar. İşçi-Köylü gazetesi satıyorlar. Bu caddeden geçenler de zaten işçiyle köylü karışımı birileri, diye gülümsüyorum, sevecenlikle.” Evet, ekliyor hemen: “Sevecenlikle”. Sevecenlik, hoşgörü, serinkanlılık, sağduyu Ömer’in başlıca nitelikleri. Bilincinde bunun: “Oysa suçlayıcı değildim. Çünkü ben, ders verdiğim sınıflarda gençleri anlamış, ama bunu onlara dalkavukluk sınırına vardırmamış bir Ömer’im. Tuncer’in öncülüğündeki ‘çıkın dışarı’lara sabırla, sevecenlikle bakıp, onlara bunun ne anlama gelebileceğini anlatan Ömer’im. Bana ‘Hadi kırlara’ dedikleri zaman serinkanlılıkla gülümseyebilen Ömer’im.”

Ömer’in düşünce yapısını açıklayan sözleri Adalet Ağaoğlu başkalarına söyletiyor. Şöyle aktarıyor Ayşen öğrencilerin sözlerini: “Şimdi koşullar hazır değilmiş daha. Şimdi serüvencilikmiş bizimki. Halk yeterince bilinçlenmeden örgütlenemezmiş. Harekete geçirilemezmiş. Geçirilirse de çok kıyım olurmuş. Yetti bu ılımlı sosyalistler de!” Ya da şöyle: “Ona da, gelsenize bizimle şu köye diyoruz, belim ağrıyor, diyor adam.” Bu alıntılardan sonra Tezel’in Ömer’in “hangi adreste oturduğunu pek bilmediği halkını sevmesi” yargısı, kimi yargıları gibi, havada kalıyor. Bu alıntılar, Ömer’in “halkının hangi adreste oturduğunu” çok iyi bildiğini gösteriyor; ya da toprağa bastığını.

Adalet Ağaoğlu’nun büyük bir başarıyla anlattığı ilişkilerden biri, Ömer-Ayşen ilişkisi, o saf, çocuksu sevgi başlangıcı.

Tezel... Ölmeye Yatmak’tan tanıyoruz onu da. Anasının “can havliyle sorduğu soruları” “İçecek bir şey yok mu?” (Ölmeye Yatmak, s.188) diye yanıtlayan Tezel’in bir tümcesiyle başlıyor roman: “ ‘İntihar etmeyeceksek içelim bari!’ İlk sayfada okuduğumuz bu ilk tümce, romanın bitimine iki sayfa kala tekrar karşımıza çıkıyor: “İntihar etmeyeceksek içelim bari!” Daha düğünün ta başında böyle söylemişti. (...) İçimde yakaladığım yepyeni bir şey. Bu o bungun düğünden de, Aysel’in götürülüşünden de, Ayşen’den de, evime dönmeyişimden de, dahası o tek kurşundan da öne geçiyor. Her şeyi kavrayıp içine alıyor: Tezel bile yaşamak istiyor!” Ömer’in değerlendirmesi, bu.

Adalet Ağaoğlu, genellikle Tezel aracılığıyla yapıyor toplumsal eleştirilerini. Yukarıda buna değinmiştim. Ne var ki Tezel’de eleştiri, daha doğrusu yergi, bir yaşama biçimi olmuş; inancını yitirmiş kişilerin çoğu gibi bütün insanları kötüleme, horlama eğiliminde. Hoşgörüsüz. Ömer’deki sevecenlikten eser yok Tezel’de. Kendini “sınır dışı

edilmiş bir hiç olarak” duyuyor ya, öteki insanlarla eşitliği, onları da hiç yaparak sağlamağa çalışır gibi bir hali var. “Ne seviyorum, ne nefret ediyorum.” diyor ama daha nefret etme gücünü yitirmemiş. Son resim sergisinde “devrimci” bir genç kızdan yediği tokat, “Che’nin kalıbı”nın tükürmesi, çevrenin iki yüzlülüğü, arsa alıp arsa satan ağabey derken, “yirmi beşlerinde, çiçeği burnunda, elinden en iyi gelenle insanlığını ve ülkesini mek parmak yüceltmeye çalışırken sınır dışı edilmiş, yersiz yurtsuz bir vatandaş –ne vatandaşı canım- sınır dışı edilmiş bir HİÇ olarak duydum kendimi.” Tezel’in insanlara ve olaylara bakışı hep bu “sınır dışı edilmişlik” duygusundan, hep “Ben kendimi sevmez oldum.” yargılamasından kaynaklanıyor. Tipik bir küçük burjuva aydını yenikliği ve bezginliği. Ve hırçınlığı. Bu hırçınlık kimi zaman, çok doğru yargılara dönüşüyor: “ Oyuncu olmak devrimci olmaktan kolay mı ha –hele bu ülkede?- Sevsene işini, saysana!” Kimi zaman da, Ömer’in halkının adresini bilmediğini ileri sürmesi gibi, sadece hırçınlık olarak kalıyor. Ama yaşayan, yapay yanları olmayan –hatta sevimli- biri Tezel. Adalet Ağaoğlu’nun olumlu kişisi Ali Usta’dan daha gerçek, daha inandırıcı.

Bir Düğün Gecesi üzerine daha çok şey yazılabilir. Aldığım notların hepsini kullanmadım. Kitabın çok önemli bir yanı üzerinde, kitabın bu yanını somutlaştıran kişiler üzerinde ise bilerek durmadım.”²

1.3. ATILLA ÖZKIRIMLI’NIN ROMAN HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Adalet Ağaoğlu’nun romanıyla ilgili olarak denilebilir ki yaşadığımız hayatın çelişkilerini, karmaşık yapısını yansıtan, bireysel gerçeklikle toplumsal gerçekliğin diyalektiğinin oya işlendiği bir senfoni. Salt kendi kendisiyle hesaplaşmaların değil yaşanılanın faturasının çıkarıldığı, toplumsal oluşumların somut karşılıklarının verildiği bir yapıt. 26 Kasım 1972 gecesi, Ankara’nın Anadolu Kulübündeki bir düğün gecesini odak alıyor Ağaoğlu. Hem seçilen zaman, hem de düğünün tarafları özel bir önem taşıyor: Dönem 12 Mart dönemidir. Gelinin babası inşaatçılıktan yabacı firma temsilciliğine bir çok alana el atmış büyük bir iş adamı, damadın babasıysa dönemin etkili ve yetkili bir tümgeneral. Böylece salt çarpık bir toplumsal gelişim sürecini sergilemekle kalmaz Ağaoğlu, “*dün tarhana kararken bugün ansızın pokere*”

² Fethi Naci, *Türkiye’de Roman ve Toplumsal Değişme*, Gerçek Yayınevi, 1. Basım, İstanbul, 1981 s. 433, 444.

oturuverenlerin, “*dün köylüye urgan, kına satarken bugün ansızın yedek parça, motor ve kaçak otomobil lastiği*” satanların gerçekliklerini eleştirel bir bakış açısıyla yansıtır.

Ama bir betimleme değildir yaptığı, bir irdeleme, bir çözümlemedir. Bu nedenle de gerçekliği bütünselliği içinde kavrar. Başka deyişle parçalar arasındaki bağlantı öylesine sağlam kurulmuş, kişiler öylesine bir ilişkiler bütünü olarak verilmişlerdir ki renkli mozaiklerden oluşmuş bir panodur sanki karşımızdaki. Ahmet Hamdi Tanpınar’ın bir şiirinin adı gibi “her şey yerli yerinde”dir. Sözgelimi Tuncer’in marangoz babasını arkadaşı Ali Usta yalnız Tuncer’e hayatın gerçeğini göstermekle kalmaz, toplum polisi Ahmet’in dayısıdır, İlhan Dereli’nin yapılarına priz, duy döşer; en önemlisi düğüne girebilen sarı kır çiçeklerini o göndermiştir. Kimsenin gözüne çarpmayan, onca buketin, çiçek sepetinin arasında yiten o sarı kır çiçeklerini, çevresini acımasızca eleştiren Tezel’in fark etmesi ise özel bir anlam taşır.

Düğün için gönderilen çağrılıklarda, gerçekleştirilecek evliliği betimleyen sözcükler, tarafların toplumsal konumları düşünüldüğünde, 12 Mart olgusunun somut biçimde saptanmasıdır temelde: “*Kalkınan memleketimizin milli temeline yeni bir harç olmak üzer*”... İşbirliğinin başka örneklerini de verir Ağaoğlu. Ama bununla yetinmez. Aynı ölçüde, belki de daha sert eleştirir devrimci öğrencileri. Bilinçsizlikleri; köksüzlükleri, bireysel eksikliklerden kaynaklanan tavır almaları yüreklice deşer. Bir olumsuzlama değil, yanlışın nerede olduğunu, nasıl yapıldığını göstermedir bu. Yaşananın üzerinde düşünmeye çağırır.

Burada Ağaoğlu’nun kişilerini tek tek ele almam olanaksız. Bir inceleme konusu bu. Ama şunu belirtmem gerek: Bir süreç içinde verir kişilerini Ağaoğlu. O geceki gerçeklikleri bir tarihin, kendi tarihlerinin ürünüdür. Hepsinin bir tarihi vardır. Bir birine bağlanarak bütünü oluşturan bir tarih.

Ustaca verir bunu Ağaoğlu. Yaşanan an, Ömer’in ağzından ya da onun gördüğü biçimiyle aktarılırken öne çıkan bir kişinin anlatımına bağlanır hemen. O kişinin anlatımıyla geçmişe gidilir ya da o andaki duygulanımları, dışın onun bilincine yansıyışı iç konuşmalarla aktarılır. Böylece roman geniş bir zaman dilimine açılmakla kalmaz, roman kişileri de belli bir gerçeklik içinde var olurlar. Bu var oluşun en belirgin özelliği ise nesnel koşullara bağlı olarak değişebilirliğinin gösterilmesidir.³

³ Atilla Özkırımlı, *Romanların Dünyasında*, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1994, s.124.

1.4. AHMET KABAKLI'NIN ROMAN HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

“Bir anlamda “Ölmeye Yatmak” romanını devam ettiren “Bir Düğün Gecesi” Ağaoğlu’nun en çok tartışılan, akisler yapan, dolayısıyla yazarın kitlelerce tanınmasını da sağlayan romanıdır.

Bir Düğün Gecesi seksenli yıllarda, oldukça merak uyandıran bir “edebi skandal”ın konusu da olmuştur.

Bu romandaki olay, zengin bir ailenin kızı olan Ayşen’le, bir general oğlu olan Ercan’ın düğünü sırasında başlıyor. Geriye dönüşlerle derinleşip, genişliyor, düğün biterken roman da bitiyor.

Roman yine bu iki kişinin etrafında ailenin, çevrenin tiplerini ilgi çekici halde anlatmaktadır: Ailelerin ahabları, arkadaşlar, hısımlar, sevgililer, metresler, dostlar, riyakarlar v.s. Bazı kavramlar, düşünceler, olaylar da bu romanda tartışılmaktadır.”⁴

⁴ Ahmet Kabaklı, Türk Edebiyatı, 5. cilt, İstanbul, 1997.

2. İNCELEME

2.1. ROMAN ÖZETİ

2.1.1. I. BÖLÜM

Roman, yeğenin düğününe gelen Tezel'in "İntihar etmeyeceksek içelim bari!" (s. 8) cümlesi ile başlıyor. Ailenin damadı olan Ömer'in dediğine göre: Tezel, düğüne sırf içmek için teşrif etmiş gibidir. Çünkü Tezel, düğün boyunca içki kadehini elinden hiç düşürmemiştir.

Tezel'in abisi olan İlhan Dereli'nin kızı Ayşen ile Tümgeneral Hayrettin Özkan'ın oğlu Ercan'ın, bu gece nikah törenleriydi. İki kuşun gaga gagaya verdiği mavi kartın altında, 1972 yılının 26 Kasımında, saat 19.00'da temele bu harcın konulacağı törenin başlamış olacağı bildiriliyordu.

Ömer de şunca yıl sonra Aysel'le birlikteliğinin temeline ilk ayrılığı koyarak, beklenen gün ve saatte tören için burada bulunmaktaydı. Ömer, aralıksız içki içen Tezel'e yardımcı olmayı, ona sahip çıkmayı sanki bir görev olarak üstlenmişti. Ancak O, "İntihar etmeyeceksek içelim bari!" diyen Tezel'in ne demek istediğini bile anlamayacak kadar yorgundu. Tezel de, bu yeryüzüyle onu uyuma zorlayacak tek kişi kaldıysa ortada, onun da Ömer olduğunu düşünerek ve ablası Aysel için iyiki yok, diyerek su gibi viski içiyordu.

Törenin başlangıç saati üstünden daha otuz dakika bile geçmemişti ki Ayşen, Ercan, kız tarafı ana ve baba olarak, oğlan tarafı General, Generalin karısı ve karısının kız kardeşi, karısının erkek kardeşi ve bu erkek kardeşinin karısı da önem sırasının az dışına itilmiş olarak, düğün salonunun giriş kapısı önünde dizilmişler, gelenleri karşılıyorlardı. Gelinin annesi Müjgan da, gelenlerin yerlerini belirlemek için bir telaş içindeydi.

Ömer, karısının yeğeni olan, üstelik de bu gece nikahlanacak olan Ayşen'le gözgöze gelmemek için köşe bucak kaçmaktaydı. Çünkü, Ömer'in hocalık yaptığı Ayşen'in de öğrencisi olduğu fakülte yıllarında; aralarında, ikisinin de birbirine itiraf edemediği duygusal bir yakınlaşma olmuştu ancak bu yakınlaşma, ailevi durumdan olsa gerek fazla ileri gitmemişti. İşte bu düğün töreninde ikisi de bastırılmış duygularını belli etmemek için kaçamak bakışlarla birbirlerine bakıp durmaktadırlar.

Ömer, Tezel'in içkisi dışında hep kendisiyle ilgili ve kendisini küçültücü şeyler düşündüğünü zanneder ve bu şekilde düşünmesinin ne saçma olduğunu söyler. "Demek kendime güvenim sıfır. Çarkına okunmuş bir profesörüm demek? Aysel söyleyince

kızmıştım. Demek bu başarılıymış? En sonunda Generalin oğluna peki diyen Ayşen gibisin Ömer, başka ne? Ama Ayşen çocuk daha... Ayrıca, başka türlü olması da pek beklenemezdi... O çevrede, öyle bir baba, öyle bir ana ile... Sarsıldık, sallandık, doğru.” (s. 10) Ömer’in aklından bu şekilde bir konuşma geçmiştir. Buradan anladığımız kadarıyla Aysel’in düğüne gelmeyişiinin sebebi; aile içi bir anlaşmazlıktan dolayıdır.

Ömer, bu akşamın gelene gidene bakılarak geçebileceğini söyler. Burada, sırmalar, kadehler, çiçekler, katlar arasında... Ömer, sırasıyla her bir katta neler yaşandığını, toplumun politik ve sosyete tabakasının bu katlardaki durumlarını bize, ince bir alay hissettirecek şekilde aktarmıştır.

İşte bu katların beşincisinde biraz sonra nikah kıyılacak. Konuklar; girişte mantolarını, paltolarını, rölövelerini – bazıları kürklerini değil ama - bırakıp üçer beşer nikah salonuna ulaşıyorlar. Ömer kürklerini bırakmayan bu insanlar hakkında: “Dün tarhana kararken bugün ansızın pokere oturuvermiş eller gibi. Dün köylüye urgan, kına satarken bugün ansızın yedek parça, motor ve kaçak otomobil lastiği satar gibi...” (s.11) şeklinde benzetmelerde bulunur. (Sonradan görme insanları yerme var.)

Kız ve oğlan tarafı, her çiçek sepetinin önünde biri olmak üzere dizilmişlerdir. Ömer, bütün bu olup bitenlere, insanların sergiledikleri bu davranışlara şaşkınlıkla bakar ve içten içe beğenmediği bu insanlarla alay eder.

İlhan, Generalin bir omuz başı gerisinde, Müjgan da Generalin karısının bir ayak boyu gerisinde durmaktadır. Müjgan, bu durumdan hiç hoşnut değildir ancak, kızının hatırı için bir kez, bir omuz boyu ve bir ayak boyu gerileyeceğini söyler ve Ömer’e kıskançlığını dile getiren sözler söyler. Müjgan, dünürlerini çekemez ve kendini Nuriye’den daha üstün görür.

Ayrıca, düğün için taa Amerikalardan gelmiş olan damadın teyzesi Ayten hanımın, kendisini Eytın hanım olarak tanıtmaması, düğüne davetli olan yabancı kişiler arasında dedikodulara neden olmuştur.

Sonradan görmeliğin bir başka örneğini teşkil eden Eytın hanım’ın dedikodusu yapılmakla birlikte, onun bu davranışı, insanlar tarafından kınanmıştır da...

Devamlı olarak mazisiyle bir hesaplaşma içinde olan Ömer, düğün boyunca geçmişle ilgili düşüncelere dalar.

Müjgan hanım, görünmesi Aysel’in, abisiyle ve kendisiyle bağlarını tümüyle kestiğini bildiği için Ömer’i ısrarla düğüne çağırmıştı. Tabi Aysel, Ömer’in biraz okuyup- yazmışlığından ve profesörlüğünden faydalanarak yengesinin, oğlan tarafına

hava atacağını söylemişti. Ömer, karısıyla arasında geçen bu konuşmayı düşünür ve düğün sahiplerinin ve düğüne gelen diğer insanların sergiledikleri davranışları görünce Aysel'in düşüncelerinde haklı olduğu kanısına varır. (Ömer, direk olarak karısının düşüncelerinde haklı olduğunu söylemese de biz, Ömer'in gördüğü insanları hafif alaya alarak eleştirmesinden dolayı karısına hak verdiğini söyleyebiliriz.)

Müjgan, Generalin karısının bir ayak boyu gerisinde durmasından başka Tezel'in durumundan da şikayetçidir. Tezel'in fazla içip de yanlış hareketler yapmasından ve kendilerini ele güne, yüksek tabakaya karşı utandırmasından dolayı kaygılanmaktadır.

Ömer yine eski günleri düşünür ve Aysenciğin, annesi Müjgan için şikayetlerde bulunduğunu hatırlar. Aysen Ömer abisine, annesi ve onun gibilerin, beceremedikleri alafranga yaşam tarzıyla rezil rüsva olduklarını söylemiştir.

Ayrıca düğünde, gelinin babaannesi Fitnat hanım da bulunmaktadır ve ilk torununun mürüvvetini göreceği için çok mutludur. Fitnat hanım, isyankar, hatır gönül dinlemez olan ve düğüne gelmemiş olan kızı Aysel için şikayetlerde bulunurken, düğüne İstanbul'dan koşarak gelen diğer kızı Tezel'in burada bulunuşundan az buçuk gurur duymaktadır.

Damadin dayısı olan emekli albay Ertürk ve karısı Gönül hanım da nikah salonundadır. Gönül hanım, Tezel'i görünce şaşırılmış ve geçenlerde kendisini televizyonda gördüğünü ve çok mutlu olduğunu söylemiştir. Tezel, ünlü bir ressamın yaşam öyküsünde iki dakikalık bir figüranlığa çıkmış olsa da, Gönül hanımın bunu önemseyişinden gizli bir hoşnutluk duymuştur.

Ömer, fırsatını buldukça Aysen'i gözetlemekten geri kalmaz ve onu düşünür.

Ömer kayınvalidesi Fitnat hanımı da çok sever. Ona yeterince yakın duramamasına rağmen kendisine sevecenliği sonsuzdur.

Sonra Ömer, Tezel'in fiziksel özelliğine dikkat eder ve onun ne kadar yıpranmış olduğunu farkeder. Önceden ünlü bir ressam olan Tezel, boyaları sanki gözlerine ve yüzüne sürmüştür.

Tezel, düğün için geldiği sabah, ablasına telefon etmiş ancak aralarında çok soğuk geçen bir görüşme olmuştur. Düğünde ise Tezel, Aysel'in uzak sesini anında unutmuş gibidir. Değilse de alkol unutturacaktır.

2.1.1.a. Tezel'in Gece Yolculuğu

Tezel, yeğeni Ayşen'in düğününe geleceği zaman, otobüse binmeden önce Park Otel'in barında hava kararana dek kalır. Tezel, barın ortamını inceler ve burada da insanların ciddileştiklerini, güzel fıkraları anlatanların gittikçe azaldığını söyler. O, bu tür insanları, duydukları üç güncel fıkrayla Cumhurbaşkanı ya da siyasal parti liderlerine ilişkin birkaç dedim- dediği anlatınca, kendilerini bir şeye katkıları olur sandıkları için kınar. Sonra, kendi kendine devlet adına birtakım isyankar sözler söyler ve O, işte bu bardaki insanların da devlete sonsuz güvenmelerinden dolayı son derece rahatsızlık duyar.

Tezel, giyimine- kuşamına pek önem vermeyen biridir ancak sırf annesi Fitnat hanımın hatırı için, Park Otel'ine gelmeden önce, üzerine birkaç parça eşya alır. Otobüse bineceği sırada da uçak biletini bu eşyalara harcadığı için kendi kendine kızar.

Tezel, yolculuğu boyunca bazen eski günlerine dalar, bazen de otobüste gelişen sıradan olaylara değinir. Ünlü bir ressam olduğu zamanlar, iktidarın çok kötü olduğunu, iktidardaki adamların çok rezil olduklarını ve çok yanlış işler yaptıklarını söyler. Akademiye başladığı zamanlar Kızılay'da yediği coplari hatırlar. Akademiye başlayacağı zaman abisi İlhan, "Akademi de neymiş, kaç para getirir kağıt boyamak adama" (s. 30) diyerek okumasına karşı çıkmıştır ancak Tezel, ablası Aysel'in ve eniştesi Ömer'in desteğiyle okula başlamıştır. Sonra Tezel, okulda tanıştığı ve evlendiği, ancak şu an eski kocası olan Oktay'ı ve ondan olan çocuğu Kerem'i düşünür.

Tezel, tekrar abisi İlhan'ı ve onunla birlikte yengesi Müjgan'ı da düşünür. İlhan'ın çok paragöz bir insan olduğunu belirtir. Tezel, abisini ve yengesini hiç sevmez ancak bu düğüne, sırf annesinin hatırı için gitmektedir. Kendi kendine nihilist olmak, komünist olmaktan da zormuş der ve devrimcilik, anarşizm gibi olayları ve bunların kendisiyle olan ilişkilerini anlatır.

Tezel, başından geçen siyasi olayları anlattıktan sonra, gideceği düğünü düşünür ve Ayşen'in kiminle evlendiğini merak eder.

2.1.2. II. BÖLÜM

Ömer düğün gecesini, Ayşen'le gözgöze gelmekten utandığı ve kaçındığı için, Tezel'e birtakım basit ve gereksiz sorular sorar ve ondan bu soruların cevabını alır.

2.1.2.a. Tezel'in Uzun Konuşması

Tezel, düğüne gelmeden önce, Taksim Galerisi'nde arkadaşı Sami'yi beklediğini, onunla planlamış olduğu işleri yapacağını ancak Sami'nin oraya gelmeyişi yarı kızgın bir şekilde anlatır. Daha sonra Tezel, tekrar otobüste geçirdiği saatlere döner. İğrenç bir ortam olarak nitelendirdiği düğünde nelerle karşılaşacağını düşünür. Sonra öğrencilik yıllarını hatırlar.

Tezel, yolculuğu boyunca, geçmiş ve şimdiki zaman arasında gidip gelmiştir. Devrimci olduğu yıllar, otobüste bir çocuğun ağlaması, kocası Oktay'la kendi bebeklerini susturma çabaları gibi...

Ayrıca, ressamlık yıllarını da anlatır. Resimleri için aldığı eleştirileri ve nasıl yapması gerektiğine dair aldığı tavsiyeleri düşünür. O yıllarda, Oktay'dan ayrıldığını ve geçimini resimlerini satarak sağladığını anlatır. Elinden en iyi gelenle insanlığını ve ülkesini yüceltmeye çalışırken sınır dışı edilmesini düşünür. Tezel, başından geçen bu kötü hadiselerle rağmen, kendi kendini teselli ederek dimdik ayakta durmayı başarmıştır. İlk kocası Mehmet'ten de devran değiştikçe onun da sahne değiştirmesinden dolayı ayrıldığını söyler.

Tezel, 18 yaşında, abisinin karşı çıkışlarına ve bu nedenle yaşanan münakaşalara rağmen, iyi umutlarla İstanbul'a gelmiştir, ancak yaşadığı olaylar karşısında hiçbir şeyin kolay olmadığına inanır. Özgürlük için şehrin her köşesinde kendisiyle hem fikir olanlarla sloganlar atmaktadır. (Tabi bunun cezasını sınır dışı edilmekle çekmiştir.)

Tezel, arada bir yaşadığı ana, yani yolculuk anına dönmeyi de ihmal etmez.

Sonra ikinci kocası Oktay'la, oğlu Kerem'i düşünür ve onlarla geçen günlerini anımsar. Birtakım olaylardan dolayı hapse giren eski kocası Oktay'ı, çocuğu, kayınvalidesi ve kayınpederi ile birlikte ziyarete gidişini anlatır. Kocasının, kendisini bin misli küçümseyen yüzüyle karşılaşınca, Oktay'ı ziyarete gelmekle ineklik yaptığının farkına varır. "Oktay'la yanyana, elele dayanışma tablosu sunmaya kalkmak. O dayanışma bizim aramızda gerçekten olabilseydi..." (s.57) diyerek hayıflanır.

Arkadaşı Sami'yi ve onunla birlikte geçen olayları düşünür. Tekrar otobüs yolculuğu... derken Tezel, düğüne gelinceye kadar, eski yaşantısına dair bütün detayları bize aktarmıştır. Arada bir de yaşadığı ana dönerek otobüste geçen olaylara da değinmiştir.

2.1.3 III. BÖLÜM

Bu bölümde, olayları bize aktaran şahıs Ömer'dir. Ömer'le Tezel arasında, düğüne gelen- gidenin kıyafetini eleştiren ve birbirlerine, kendileriyle ilgili itiraflarda bulundukları birtakım konuşmalar geçer. Örneğin Tezel, Ömer'e: "Hala çok yakışıklı olduğunu biliyor musun?" (s. 64) der.

2.1.3.a. Hep O Yolculuk

Bu kısımda Tezel, tekrar otobüs yolculuğuna döner. Buna kısaca eski yaşantısına, hayallerine döner de diyebiliriz. Eskiden aile bağlarının ne kadar kuvvetli olduğunu, bütün aile fertleriyle ne kadar güzel günler geçirdiğini; ancak bu bağların şimdi kopmuş olduğunu söyler. Tezel, bu kısımda daha çok yalnızlığını dile getirmektedir. Yine, otobüse binmeden önceki öğle sonunu, yani Sami'yi beklediği ve onun gelmediği saatleri düşünür.

Sekiz ay önce, dört tablosunu beşer, altışar bin liradan satıp, üç günlük tatil için Londra'ya gidişini anlatır. Bir ara otobüste ağlayan çocuğun sesiyle düşüncelerinden sıyrıldığını, ancak sonra Londra'ya asıl gidiş sebebini anlattığı görülür. Sami, bir gece yarısı, telaşlı bir şekilde Tezel'in evine gelmiştir. Tezel'e getirdiği küçük küçük kağıt parçalarını vererek, ondan bu kağıt parçalarını tez elden Londra'ya götürmesini istemiştir. Kağıtlarda, işkence görenlerin kendi yazılarıyla, faşizmin insanlık dışı, kanlı elini belgeledikleri görülür. Tezel, hem kendisine verilen görevi yerine getirmek, hem de üç günlük tatil yapmak için Londra'ya gitmeye karar verir ve gider. İlk önce Londra maceralarını ve orada gezdiği yerleri anlatır. Getirdiği küçük kağıtları verilen adrese götürür ancak buradan olumlu tepkiler almaması onu çok sinirlendirir.

Tezel, Aysel'le mektuplaşmaktadır ve bu mektuplardan birinde, ablası Aysel'le olan kişilik farklılıklarını ve kötü durumlarında ablasının kendisine yaptığı yardımları anlatır. Bunun ardından, iki yıl evli kaldığı eski kocası Memoş'un Bonn'a kaçışını ve Memoş'un bir mektubunda, Bonn'da kalabilmesi için İlhan'dan yardım istediğini anlatır. Mehmet, kendisiyle aynı fikirde olan yani devrimci, komünist ayaklarında olan ve olaylar çıkaran, bu yüzden de siyasi tutuklular arasına girmekten korkan arkadaşlarıyla birlikte Bonn'a kaçmıştır. Tezel, hep bu tür siyasilere rastlamasının kendi yanlışı olduğunu söyler. Aysel, Tezel'i Ankara'ya çağırmıştır ve Tezel'den bir süre kendileriyle kalmasını istemiştir. Tezel, o yıkkın günlerinde Aysel'in yanında olursa, kendi gözünde kendinin büsbütün küçüleceğini düşünür. Ömer'in cetvele vurulmuş akılcılığı da üstüne üstlük. Tezel'in korkusu bundan da öncesine dayanmaktadır.

Koskoca yaşında Aysel'deki büyük değişim. Buna tanık olmak. Sonra Tezel, düğüne gitmekle gitmemek arasında tereddütte kalışını ve sonunda da gitmeye karar verdiği anları anlatır. Ablası Aysel'in de düğüne gelmesini ve onunla karşılıklı çiftetelli oynamayı çok istemiştir. Tezel, jandarmaların uyduruk bir araştırma ile otobüsü durdurmalarıyla, geçmiş yaşantısına ait hayallerinden kurtularak şimdiki zamana geri döner.

2.1.4. IV. BÖLÜM

Ömer, nikah salonunda, dikkatini çeken olaylara değinir. Düğün sahipleri olan Müjgan'la İlhan'ın pozları, General oğluna kız vermenin getirdiği bir övünme vb. Ayrıca Ömer, damadın kardeşi Hakan'ın düğüne gelmeyişinin sebebini düşünür ve bir gün Ayşen'in Hakan için söylediklerini anımsar. Ayşen ona, Hakan'ın, abisine ve babasına karşı düşmanlığını anlatmıştır. Ömer, kendi karısı Aysel'in de düğüne gelmediğini ancak bu durumdan rahatsız olmadığını ifade etmeye çalışır. Düğüne gelmeden önce Aysel'le aralarında geçen konuşmaları uzun uzun düşünür. Aysel, Ömer'e: "Öyleyse gitme. Seni zorlayan mı var Anadolu Kulübündeki düğüne gitmeye?" demiştir. (s. 95) Ömer'in içinden gelen ses, "Var. Ayşen!" dir. (s. 95)

Ömer, Aysel'le aralarında geçen bu tartışmaları Tezel'e anlatarak bir nevi kendini rahatlatmıştır. Sonra yine birbirlerine, 'şunun adı ney', 'şu kim' gibi sorular sorarak düğün ortamına dönerler. Ancak, Ömer'in aklına takılan bir 'Ergin' meselesi vardır. Karısı Aysel'in, öğrencisi Engin'e olan eğilimi, Engin'in Aysel'e olan eğilimi. Gövde birlikteliğine kadar uzanıp orada noktalanmış bir eğilim. Ömer, bu iğrenç olay karşısında Aysel'e hiçbir şey söylememiştir. Çünkü karşısında kendinden başka kimseye verecek hesabı bulunmayan bir Aysel vardı. Bu kötü anları tek tek aklından geçiren Ömer, tekrar düğüne döner ve Tezel'le düğün boyunca yapmış oldukları işi yaparlar. Yani içkilerini içerler. Ömer, yine hayallere daldığında Tezel, emekli albayın karısı olan Gönül hanımla tanışır. Gönül hanım, Tezel'e görüşmesi Ayten'in kendisine Cincinatti'den getirdiği saçın ve etolün renginden hoşnut olmadığını dile getirmektedir. Böyle bir durum karşısında tabi Ömer'le Tezel, kendilerini gülmekten alıkoyamazlar. Ömer'in yanına bir adam yaklaşır. Ömer bu şahsı tanımamaktadır. Adam, Tarım Bakanlığı'nda çalıştığını, kızı Gül'ün arkadaşı olması nedeniyle Ayşen'in düğününde bulunduğunu söyleyerek kendini Ömer'e tanıtmış olur. Ömer'e "sık sık konferanslarınıza katılırdım" der. (s. 105) Devrimci kızı şu an hapistedir. Bu adamın

konuşmalarından sıkılan Ömer, Tezel'den kendisini kurtarması için yardım ister ancak Tezel'e de İnci adında reklamcı bir kadın musallat olmuştur. Ömer'in anladığı kadarıyla, Tezel de bu kadından kurtulmak ve içkisiyle başbaşa kalmak için can atmaktadır. Reklamcı kadın, lafı uzattıkça uzatır ve kendisi yetmiyormuş gibi bir de Tezel'e kocası Semih'i tanıtır.

Ömer, Bay Ertürk'ün kızı olan pembe banyo köpüğüyle karşılaşır. Banyo köpüğü, Ömer'e babasının nerede olduğunu sormuştur. Ortalıkta ve özellikle de gelinin yanında dolaşan bu kıza Ömer, sinir olmuştur ve Ayşen'in de bakışlarından, bu kızdan hiç hoşlanmadığını anlar. Ömer, ortamdan çok sıkılmıştır ve kendisini herkeslerin tek tek seçilebildiği bir köşeye çeker. Ömer'in kendini bu ortamdan soyutladığını farkeden Gönül hanım, Ömer'e neden yalnız olduğunu sorar ve ona, oğlu Yılmaz'ın yanına geçmesini söyler. Ömer'in, Gönül hanımı, detaylı bir şekilde inceleme ve eleştirisi ile bu bölüm de sona erer.

2.1.4.a. Gönül'ün Dertli Başı

Bu bölümde Gönül hanım, bir komşusuna ailevi problemlerinden bahseder. Gerek kocasının, gerekse kocasının akrabalarının kendisini hor görmelerinden yakınır. Sanki onlara kulluk etmek için dünyaya geldiğini söyler. Düğün için kıyafet hazırlıkları yaptığı sırada kocasına, Amerika'daki ablası Ayten'e, kendisi için bir kürk getirmesini yazmasını söylemiştir. Ayten hanım, kullanılmış kürkünü getirince buna çok içerlenen Gönül hanım, diktirmeye karar vermiştir. Kürkü diktirmek için, Nuriş ablasının terzisine gittiğinde terzi, ona, kıyafetin dikiminin yetismeyeceğini söylemiştir. Gönül hanımın da en çok içerlendiği durum, Nuriş ablasının terzisinden Gönül'ün kıyafetini yetiştirmesi için rica etmemesi sonra da, "Ay yazık etmişsin, canım kumaşa." (s.119) demesiymiş. Gönül hanım, onlar için, : "Böyle kendini beğenmiş, böyle insanlıksız bunlar" der. Sonra, öfkesini, oğullarına laf atarak gidermeye çalışır. "Oğlunuzun biri anaşist çıktı işte" der. (s. 121) Hakan'ın kaçak olduğunu, ancak onu Ercan'dan daha çok sevdiğini, abisinin düğününe gelmeyişinin sebebinin de Ayşen'e olan aşkından dolayı olduğunu ve bütün aileye düşman kesildiğini söyler. Tekrar görümcelerinden şikayet eder. Hayrettin Paşanın, Remzi beyin ve karıları Nuriye ve Ayten'in eski durumlarını düşünür. Bunların, eskiden acınacak halde olduklarını ama şimdi kendisini bir köle gibi kullandıklarını ve hepsinin ayrı ayrı çalımlarından bıktığını izah eder.

2.1.5. V. BÖLÜM

Düğün boyunca, bir köşeye çekilip insanları izlemek, onların komik ve rezil durumlarını seyretmek, sanki Ömer'in bir diğer göreviydi. Özellikle de içkinin dozunu kaçıran İlhan'ın hiç hoş olmayan davranışları, Ömer'in gözünden kaçmamıştı.

2.1.5.a İlhan'ın Donan Gülüşü

Bu bölüm, İlhan'ın, karısı Müjgan'dan şikayeti ile başlar. Müjgan'ın, elmaslara, pırlantalara, altınlara düşkün bir insan olduğunu, onun için kızının bir general oğluyla evlenmesinin çok büyük bir kısmet olduğunu söyler. İlhan, karısının bu öğünmelerine, gururlanmalarına kızmaktadır. İlhan, Müjgan'a, arkadaşı Namık'a yüz vermesinden, ona cıvık cıvık gülmesinden dolayı da çok sinirlenmiştir. Kızı Ayşen'in yüzü bir satırcık gülümsememişken, onun bu denli civıtması, İlhan'ın içinde çöreklenmiş sıkıntıyı tekrar kabartmıştır. İlhan, karısı için: "Ruhsuzdun, hep ruhsuz kaldın, İşin gücün, önüne dünya malı yığacak adam tavlama. Anan geberdi kurtuldum, bir de senden kurtulsam!..." (s. 129) gibi ağır laflar söyleyerek, karısından artık illallah ettiğini dile getirmiştir. İlhan, karısından o kadar şikayetçidir ki ancak onun ölümüyle huzura kavuşacaktır. İlhan'ın başka bir derdi de, Hakan'ın, abisi Ercan'ı, düğünde vuracakmış söylentileridir. Kendi kendine bunun mümkün olamayacağını söyler. Bir de İlhan, kızını bu genç yaşında evlendirmek istemediğini belirtmiştir. Ancak Ayşen, anarşist takımının içine girdiği yıllarda, eylemlere katıldığı için hapse girmişti. Kendisini içerden çıkaran Hayrettin Paşa'nın oğluyla da bir nevi evlenmek zorunda kalmıştı. İşte Hayrettin Paşa'nın yaptığı iyiliğe karşı, sanki bir mecburiyetten, bir borçtan dolayı bu düğün olmuştu.

İlhan, damadı olacak oğlana da hiç ısınmamıştır ve kızına daha önceleri şunları söylemiştir: "Ben, dışardan okumuş züppelere hep illet olurum zaten, bu da dışarda okumuşların en illeti". (s. 129)

Kısacası bu bölümde İlhan, halet-i ruhiyesini anlatmaktadır. Karısının sergilediği tavırlar karşısında, çıldıracak gibi olan İlhan, onu vurmaya bile kafasından geçirmiştir. Ayrıca kızının mutsuz hali de İlhan'ı üzen konular arasındadır.

2.1.6. VI. BÖLÜM

Bu kısımda Ömer, kayınvalidesi Fitnat hanımın mutluluğuna ortak olmaktadır. Ömür boyu hep kedere rastlayan kayınvalidesinin, torununun düğününde mutlu görünmesi, onu çok seven damadını da mutlu etmiştir. Fitnat hanım, Gönül hanımla sohbet ederek, ona, bugün ne denli bahtiyar olduğunu itiraf etmektedir.

2.1.6.a Fitnat Hanım Merhum Kocasına Yine Sormakta

Burada bir iç monolog vardır. Fitnat hanım, merhum kocasına olan özlemini dile getirir. Çocuklarının hiçbirinin mürüvvetini göremeyişinden dolayı, Salim Bey adına üzüdür. Fitnat hanım, sonra da kocasına: “Bunların böyle tarumar oluşunu, herbirinin bir başka havaya çekip gidişini iyi ki görmedin” der. (s. 133) Çocuklarının böyle her birinin ayrı ayrı yerlerde olmasını kocasına şikayet eder ve onların bu durumda olmalarının sorumlusunun kendisi olduğunu düşünür. Sonra kocasından, başını kaldırıp fidan gibi torunu Ayşen’e bakmasını ister.

Kocasına, birlikte geçirdikleri eski zaman ile şimdiki zaman arasındaki farklılıkları anlatır. Para olunca her şeyin çaresinin olduğunu söyler. Fitnat hanım, sanki karşısında, kendisini dinleyen ve kendi fikirlerini onaylayan bir insan varmış gibi anlatmaya devam eder. Tabi bu konuşma, kimsenin duymadığı bir iç konuşmadır. Yine sohbe devam eden Fitnat hanım, kocasına, dünürlerini anlatır: “Bu bizim dünürlerimiz neydiler ki... Bilirsin, acık paralı pulluydu bunlar memlekette... Hani hatırlıyor musun bu kızların abisi Remzi, Aysel’i istemişti de... Neyse, neyse, işte Remzi’nin bütün kardeşleri neydiler ki o zamanlar! Ben bu Nuriye ile Ayten’in şalvarlı hallerini de bilirim. Tarhana karı, bulgur serdikleri daha dün gibi gözlerimin önünde...” (s. 134) Bu kızlar, abileri Kore kahramanı Ertürk’ün ve Remzi’nin sayesinde kendilerine birer zabıt koca bulmuşlardır. Fitnat hanım kocasına şaşkınlığını anlatır: “Avurtları göçmüş bu subaylar bugün koskoca paşalar olacaklar, müdürler olacaklar, uçsuz bucaksız bir Amerika’da zengin olacaklar. Bu Nuriye böyle, paşa karısı, bu Ayten böyle, ecnebiler serbest, kürkler, elmaslar içinde, hiç düşünemezdim.” (s. 135) Fitnat hanım, oğlu İlhan’la gurur duyduğunu belirtir ve krallar gibi olan oğlunun durumunu, kocasının da şu an hayatta olup görmesini çok istemiştir. Tezel’in bu kadar çok içmesine, bir koca alıp, bir koca bırakmasına kızan anne, onu da kocasına şikayet eder. Çocuklarının birbirleriyle küs olmalarından dolayı üzülen Fitnat hanım, Tezel’in nasıl geçindiğini

düşünür ve oğlu İlhan'la da yoktan var etmesinden dolayı gururlanır. Fitnat hanımın bir başka düşüncesi de diğer kızı Aysel'dir. Onun, düğünde bulunmayışına çok üzülür.

Gelini Müjgan'la aralarının eskiden hiç iyi olmadığını, onu hiç sevmediğini ancak şimdi Müjgan'ın ona, kendi çocuklarından daha yakın davrandığını söyler. Sonra Aysel'le İlhan'ın birbirleriyle kavga edişlerini hatırlar. Fitnat hanım bir gün, çocuklarının hepsini, aralarındaki buzlar erisin diye, yemeğe davet etmiştir. Ancak hiçbir şey Fitnat hanımın istediği şekilde gelişmemiştir. İlhan'ın üstelik kocası Ömer'in yanında Aysel'e: "Ooo küçük hanım, böyle bol bulamaç sofralar sizin için değil efendim. Gidin siz işçi kardeşlerinizle, kıcı boklu halkınızla soğan ekmek yiyin bakalım!..."(s. 142) demesiyle bütün ipler daha da kopmuştur. Aysel'in de, "Yettin artık" diyerek başlattığı hakaret dolu sözlerle, içinde İlhan'a karşı beslediği kinini açığa vurduğunu ve bir daha hiç görüşmemek üzere birbirlerinden ayrıldıkları belirtilmektedir.

2.1.7. VII. BÖLÜM

Tüm cesaretini toplayarak yalnız kalan kayınvalidesinin yanına giden Ömer, Fitnat hanımı, kendisine annesinden daha yakın hissetmektedir ancak ona, güzel sözler söylemekten çok çekinir. Fitnat hanım, damadına: "Keşke Aysel de gelseydi. Şu günümüzde bu ayrılıklar gayrılıklar bu kırgınlıklar ortadan kalkmaz mıydı, Ömer oğlum?" der. (s. 144) Ömer'le, çocukları hakkında uzun uzun konuşur. Bu konuşma esnasında, kayınvalidesinin yanına yaklaşan incecik genç bir kadın, Ömer'in dikkatini çekmiştir. Fitnat hanım, "Bizim milletvekili Remzi beyin kızıdır Yıldız"(s:148) diyerek bayanı Ömer'e tanıtır. Ömer, Yıldız'ın kocası Tuncer'i karşısında görünce şaşırmıştır. Çünkü Tuncer, Ömer'in, (fakültede hocalık yaptığı yıllarda) öğrencisi olmuştu. Ömer, Tuncer'in, arkadaşlarını da kışkırtarak, üniversitede çıkardığı olayları hatırlar. Öğrencisiyle biraz konuşan Ömer, onun bir başka yerde tekrar konuşma teklifini duymamazlıktan gelir.

2.1.7.a Tuncer: Sizinle Konuşmak İsterdim Hocam

Tuncer, Ömer'in hocalık, kendinin de öğrencilik yaptığı fakülte yıllarını hatırlayınca, yapmış olduğu eylemlerden, kavgalardan dolayı aradan o kadar yıl geçmesine rağmen Ömer'in karşısında, hocasından çekinen, utanan bir öğrenci gibidir. Tuncer, Ömer'e, milletvekillerinden Remzi Tarakçı'nın kızı Yıldız'la nasıl tanıştığını ve onunla nasıl evlendiğini anlatır. Tuncer, fakültenin son sınıfındayken, Yıldız birinci

sınıfındadır. Yıldız, hayranlığını anlatan ve kendisinin de bu gruba girmek istediğini belirten övgü dolu bir mektubu arkadaşı Ayşen vasıtasıyla Tuncer'e göndermiştir. Ancak Tuncer, mektubu okuduktan sonra, böyle birinin olmadığını, yaptığı eylemlere karşı kendisine komplo hazırlandığını zannederek mektubu yırtmıştır. Ancak onunla tanıştıktan sonra, samimiyetine inanmışsa da yaşam tarzı olarak birbirleriyle uyuşmadıklarını ona izah etmeye çalışmıştır.

Tuncer, bir de Ömer'e Ali Usta diye birinden bahseder. Ali Usta, Tuncer'in akıl hocasıdır. "Akıl verme yerine gösterme, laf yerine örnekleme." (s. 165) Tuncer'in ondan öğrendiği en büyük güzellik, en derin bilgi budur. Tuncer, bu mektup meselesini gidip Ali Usta'ya anlatmak, onun bu konudaki fikirlerini öğrenmek ister ancak olumsuz bir yanıt alacağından korkar. Çünkü, Tuncer'in devrimci genç imajında böyle sevdaya, aşka yer yoktu. Bu nedenle Tuncer, her zaman onu bu şekilde tanıyan arkadaşlarından alacağı tepkilerden dolayı da çok tedirgin olmuştur. Tuncer, sonunda, Ali Usta'nın yanına gider ve onun fikirlerini alır. Ali Usta'nın bu konudaki düşüncesi şu olmuştur: "Her şeyi elde etmeye alışmış insanlar, her şeyi olan insanlar, bakarsın devrim de bizim olsun, devrimciler de bizim olsun, derler. Kız bunu açık seçik bilemez. Bilemeyebilir. Lakin, yaşama okulum beni yanıltmıyorsa, Yıldız'ın sana tutulması da bütün bütün şu sevimli, atak yüzün, bu uzun boyun, güzel saçların için değildir. Kavgan için mi? Ordaki yerin için mi? Olabilir." (s. 175) Tuncer, Ali Usta'nın, sözü hiç uzatmadan, sevdada sevdadır oğlum, yaşamana bak! Demesini istiyordu; önüne, en fazla kaçtığı soruyu çıkarmasını istemiyordu. Duyduğu sözler karşısında üzülen Tuncer'e Ali Usta'nın son sözü şu olmuştur: "Kaş çatmanın, insanlığı geri itmenin gereği yok. Ne yaparsan yap, insan gibi yap. Yalnız başka güçlüklerden değil, kendi güçlüklerinden de kaçmadan yap. Devrimse de, sevdaysa da. Birini iyi yapan, ötekini de iyi yapar zaten." (s. 177)

Sonunda Tuncer, Yıldız'la evlenmiştir ve kendisini İsviçre'de, doktorasını yapan biri olarak buluvermiştir. Tuncer, öğrenci olduğu zaman, Ömer'in, devrimin iyi ekonomistlere, iyi mimarlara, iyi teknisyenlere ihtiyacı var gibi sözlerine karşı dururken; şimdi, hocasının bu sözlerindeki doğruluğa sığınmayı uygun bulmuştur.

2.1.8. VIII. BÖLÜM

Ömer, Tuncer'in kendini savunucu açıklamalarını biraz gülünç, daha çok da yürek burkutucu olarak bulur ve şunları söyler: "Tuncer yeterince pişkinleşmemiş daha. Kendi kendimin savcısı olmaktan bütünüyle kurtulamamış. Şu düğün kalabalığının ortasında, ifadesinde kaçamaklar yapan bir suçlu gibi duruyor." (s. 181) Ömer, birtakım karmaşık düşüncelerle birlikte, nikah salonundaki diğer olup- bitenlerle de yakından ilgilenir. Ertürk'ün elinde bir bardak viskiyle Tezel'in yanına sokuluşunu, Yıldız'ın Fitnat hanımla sohbetini vb. izler. Bu arada kendisi de Ayşen'le gözgöze gelmekten kaçınır. Ayşen'in günler önceki: "Size hayranım Ömer abi, ama çoktandır hayranlıktan öte bir şey duyuyorum size karşı," (s. 184) diyen titrek sesini yeniden duyar gibi olur ve o sese koşturmak için Tezel'in yanına kaçmak ister. Tezel'in yanına giderken, Hayrettin Özkan'ın, Müjgan'ın, Tümgeneralin karısının' İlhan'ın, Ayşen'in ve Ercan'ın sıradan hareketlerine dikkat eder ve onları bize aktarır.

Bu sırada nikah salonunda bir telaş olur. Damadın nikah şahidi Korgeneral Rıfat Paşa, yanında karısı ve manken kızıyla birlikte içeri girerler. İçerdeki herkes, büyük bir saygı gösterisiyle gelenleri karşılar. Müjgan, Ayten ve Gönül hanımların, gelenlere kendini beğendirmeye çabası içindeki rezillikleri, Ömer'in dikkatini çekmiştir. Gösteriş budalası olan bu kadınlar, iyi görünmeye çalışırken, daha da rezil olduklarının farkında bile değillerdir. Gelenler, yemek için önden kendilerine ayrılmış uygun yerlere oturtulur. Herkes bir koştururma içindedir. Ayşen'le Ömer'in bakışları bütün o tatataa'lar, alkışlar ardından tam Ayşen nikah masasına oturacağı sırada birbirine değmiştir. Ömer, Ayşen'e karşı beslediği yoğun aşk duygularından sıyrılmak için Tezel'in yanına kayar. Ayşen'in kendisine bakışını orada bırakarak, o bakışı öldürerek... Ömer, az önce, duygularını çağdışı bir biçimde Ayşen'in gözlerine boşaltışının son izlerini Tezel'le konuşarak siler. Ardından İlhan'ın kendilerini masasına çağırışı... İlhan, düğünün düzenini sağlayan emekli albay Ertuğrul'a hışımla bakmaktadır. Belli ki İlhan, geciken nikah tanığı Namık'tan dolayı, düğünü düzenleyen emekli albaya sinirlenmiştir. İlhan'ın öfkesinden, damadı olacak Ercan da payına düşeni alır.

Tezel'le Ömer, her zamanki gibi içkilerini yudumlarlarken, ikisinin de dikkatini çeken bir durum olmuştur. Müjgan'ın kocası İlhan'ı köşeye çekip, bir şeyler fısıldadığını duyarlar. Müjgan, kocasına: "Şu teyzeler, hacı baba filan yani... Baksana kılıklarına kıyafetlerine... Onlar hep öyle, en önde mi duracaklar?" demiştir. (s. 195) Bu

insanları küçümseyen ve onlardan utanan karısına hak veren İlhan, tatlı bir dille onları arka taraflardan bir masaya doğru gönderir. Bu sırada nikah memuru içeri girer. Korgeneral'in, Hayrettin Özkan'ın ve İlhan'ın kahkahası düğün salonunda patlak verir. Masadaki herkes gülmektedir ancak gülmeyen tek kişi vardır ki o da damadın annesi, Nuriş hanımefendidir. Gülen kocasına şaşkınlıkla bakan kadıncağız, kaçak oğlu Hakan'ı düşünüyor olacak ki büsbütün ağlamaklı yüzünden bir türlü sıyrılamamaktadır.

2.1.8.a Nuriş Hanımefendi Düğünün İlk Fotoğrafında

Kocası Hayrettin'in bu denli gülmesine şaşırان Nuriş hanımefendinin aklı, "O düğünde bu Ercan'ı vuracağım" diyen oğlu Hakan'dadır. (s. 199) Kadıncağızın, her saniye, bu olay gerçekleşecek korkusuyla yüreği ağzındadır. Diğer insanlar eğlenirken o, yüreğindeki yarayla bir köşede kavrulmaktadır. İçinden de şunları geçirir: "General karısı olacağıma, keşke yine öyle küçük bir subay karısı olarak kalsaydım. Keşke, keşke hiç doğurmasaydım iki oğlumu da. Keşke hiç varmasaydım Hayrettin'e" vb. (s.199) Kadın, yaşadığı hayattan hiç memnun değildir. İçindeki yarayı başkalarına anlatıp, onları da üzmeک istemez.

Yüreğindeki sıkıntılarla zorla da olsa mücadele etmeye, bütün bunlara rağmen ayakta durmaya çalışır. Kardeşi Ayten ona, biraz gülümsemesi için uyarılarda bulunsa da o, oğlu Hakan'ın her an gelip, abisine ateş edivereceğini düşünmekten dolayı ızdırap çekmektedir. Ona bu düğün, zehir olmuştur. Hakan için: "Nasıl karıldı katıştı şu anarşistlerin arasına bilmiyorum ki, koskoca bir subay oğlu o, koskoca bir general oğlu, onlar şimdi o çocukları toplayıp dururken öyle öyle, yarabbim, şimdi kendi oğlu mu gelecek sıra?" (s.201) diyerek, üzüntüden çıldırma noktasına gelir ve büyük oğlu Ercan'da da hata olduğunu düşünerek ona olan kızgınlığını da dile getirir. "Ercanım. Aslan yavrum. Ha yanıp yakılmayaydın şu kıza. Ha tutturmayaydın bu sıralar, kimbilir belki de kardeşin durur durulurdu." (s. 201) Nuriş hanımefendi, bu tür düşüncelerle boğuşurken, düğün resimleri çekilir. Makinanın ışığı her patlayışta bir silah patladı zanneden kadın, düğün başladığı andan itibaren hep bu korkuyla saatlerini geçirmiştir.

2.1.9. IX. BÖLÜM

"Kokteyl, nikah, oturarak ve ayakta yemekli düğün! Temel çok sağlam atılıyor! Diyen Tezel, Ömer'e: "Böyle bir temel atma töreninde, böyle derin derin ne

düşünüyorsun?” (s. 203) sorusunu sorar. Ömer’de ona: “Kötü bir roman yazıyorum” (s. 203) karşılığını verir ve Ayşen’e beslediği duyguları ona, anlatıp anlatmamak arasında bocalar. Tabi anlatmaz. Nikah kıyılmak üzeredir. Herkes bir araya toplanır. Ömer, yine herkesin bu telaşlı dakikalarda neler yaptığını inceler. Nikah kıyılırken Ömer, bakışlarını Ayşen’le göz göze gelmemek için hep başka taraflara çevirir. Sonra alkışlar, flaşlar...Artık nikah kıyılmıştır. Ömer, kendini, bu ortamdan gerilere çekerek bir nevi Ayşen’den kaçır. Kendini Ayşen’den kaçırırken, Tezel’le elele bulur. Neden yaptığını bilmeden Tezel’in elini öper. İkisi sohbet ederken yanlarına emekli albay gelir ve ilk dansı, Tezel’le yapmak istediğini söyler. Bu duruma sinirlenen Tezel, emekli albayı, kendisine iyi cins viskilerden getirmesini isteyerek başından savar.

2.1.9.a. Birleşmiş Milletler İrtibat Subayı Ertürk’ün Hatıra Defterinden Notlar

Ertürk, Birleşmiş Milletler irtibat subayı olarak Kore’ye savaşmaya gönderildiği yılları, Kore’deki ilk gününden başlayarak, şerefle dolu her gününü yazmak için, cebinde götürdüğü hatıra defterine yazmıştır. Ertürk, düşman tarafından esir edilmesini, esir kampındaki zor günlerini ve kendisi gibi esir olan (başka milletlerden – Tommy) arkadaşlarını defterine yazmıştır. Onun, esir yıllarında yazmış olduğu diğer bir önemli not da şudur: “İkinci Dünya Savaşı sonrası memleketimiz dostsuz, yalnız olduğu halde ve silah teçhizatı son derece noksan bir orduyla bize tasallut için hiçbir mania tanımayan bir gücün karşısında gerilemedi. Bizim bu asil direnişimiz karşısında Komünistler geri çekilmek mecburiyetinde kaldılar. Birleşmiş Milletlerin bir üyesi olarak biz bu haklı mücadeleye böyle katılmasaydık düşmanımızın geri çekilmesi devam edemezdi. Demek istediğim, ben buralarda ölüp gitsem de imanım ve dâvâm için ölmüş olacağım. Şu anda beni düşündüren tek husus, oğlumu anasıyla Remzi abimin elinde bırakmış olmaklığımdır.” (s. 215)

Ertürk, bir başka yazısında da, Birleşmiş Milletler kuvvetleri tarafından esir kampından kurtarılışını ve izinli gönderildiği Tokyo’da aşkların en ulvisini yaşadığını oğlu Yılmaz için yazmıştır. Aşkı Sumida ile nerede ve nasıl tanıştığını, oğlundan kendisini affetmesini rica ederek anlatmıştır. (Burada karısından bahsetmeyişi, karısını aldatmasına rağmen, oğlundan af dilemesi dikkat çekicidir.) Ancak Ertürk, bölümü toparlanma emri alıp, Tokyo’dan döndüğünden beri Sumida’dan üç mektuptan başka haber alamamıştır. Bay Ertürk, Sumida ile tekrar buluşmak, görüşmek ümidiyle yaşamaktadır.

2.1.10. X. BÖLÜM

İlhan, yine Ertürk'e: "Her şey hiç yolunda değil, her şey çorba, çorba!..." (s. 221) diyerek ona olan öfkesini dile getirmektedir. Ertürk, İlhan'a, yemek mi önce dans mı önce olsun diye sorunca, İlhan'ın hışmına maruz kalmıştır. Ömer, Ertürk'ün en iyi içkileri, karidesleri midesine indirdiğini görür ve bunu, esirlik günlerinin acısını çıkarıyor diye nitelendirir. Yine Ömer'in aklına Ayşen gelir ve şöyle der: "Hiçbir şey yapamıyorum, uzanıp Ayşen'in yanaklarından öperek 'Kutlarım' bile diyemiyorum." (s. 224) Sonra Ayşen'le Tezel'in birbirlerine yakınlaşmaları, aralarındaki sıcak sohbet Ömer'in hoşuna gitmiştir. Tam bu sırada, pembe banyo köpüğü gelerek "Sizi çağırıyorlar Ercan abi" der. (s. 227) Ömer, son olarak Ayşen'in yanağına 'elveda' öpücüğü kondurduktan sonra gelinle damat ilk dansı başlatırlar.

2.1.10.a Ayşen Dans Pistinde

Ayşen, ilk dansı yapıyla birlikte, çok zavallı olmamak için çok mutlu görünmeye çabalayan hüznü bir yüze bürünmüştür. O, Tezel'i ve Ömer abisini düşünen hüznü kalbiyle, bunu dışarı yansıtmamaya çalışan, mutlu bir gelin taklidi yapan, esasında mutsuz bir gelindir. Ayşen, düğünün başladığı ilk saatleri düşünür. Onun gözü nikaha gelenlerin hiçbirini göremeyecek kadar bulanıktır. Çünkü o, Ömer abisini arar ve şöyle der: "Nikahta uyuşmuş gibiydim. Ömer abinin bana baktığını görünce kırmızı, yeşil, sarı, turuncu, göz kamaştıran bir aydınlık içinde yittim." (s. 231) Sonra kendine yakınlık göstermediği, halalık yapmadığı için Tezel'e kırgınlığını belirtir. Ayşen, on dakikalık kocası olan Ercan'la hem dans eder, hem de onunla ve evliliği ile ilgili hayaller kurar. Evlendiği için: "Ya korku, ya nefret var bende. Bir de... Ömer abiye duyduğum hayranlığın yüreğimi dilim dilim eden bir şeye, sevgiye dönüşmesi var. O gün mü anladı Ömer abi, bu gece mi anlıyor? Anladığı için mi geldi, bana acıdığı için mi? Acımasın... Acımasın. Bir bitse şu düğün." (s. 233) der.

Ayşen yine kendi içinden, Tuncer abisine sorular sorar ve bu soruları yine kendisi cevaplandırır. "Devrimciliğe hevesim bu kadar da ucuza gitmemeliydi. Bir inanç da böyle, bu denli yok pahasına olmamalı değil mi Tuncer abi? Süt dökmüş kedi gibisin bu gece. Neyin var? Bir suçun var, asıl büyük suçun. Devrimin benim gibilere kalmadığını baştan söylemeliydin bana. Bak, sana bile kalmadı o." (s.233) Eserde, bütün

şahıslarda görüldüğü üzere, bir eski yaşantıya dönüş, yaşanan olayların zihinde tekrar canlandırılması ve yeniden yaşanan ana dönülmesi gibi bir durum vardır. İşte Ayşen de zaman zaman eski, zaman zaman da şimdiki yaşantısına dair duygularını bize aktarmaktadır. Ayşen, şimdi de, babasının, annesinin, kayınvalidesinin ve kayınpederinin dans edişlerini ve nasıl tavırlar sergilediklerini izler. Ayşen: “ Ne denli düşünsem, bu düğünün böylesi çirkin olacağını düşünememişim. Kendimi Ercan’ın kollarına atıvermenin, soğuk bir suya dalmakla aynı şey olmadığını bilememişim. Soğuk suya daldın mı, bir an ürperirsin, sonra geçer. Bu gittikçe üşütüyor. Ömer abinin içimdeki yerinin de küçülmeyip büyüyeceğini bilememişim. Bilseydim, başımı omzuna dayayıp, Aysel halam gelmiyor, ama ne olur siz gelin Ömer abi diyemezdim. Nikah sırasında bana bakarken, bu dileğimin altında yatan gizli duyguyu anlamış olduğunu kesinlikle bildim. Bu nedenle bin kez daha ikiyüzlü bir düğün bu.”(s. 234,235) der. Sonra tutuklu arkadaşı Gül’ün babasının kendine gülümsediğini görür ve şu an Gül’ün yanında, onun yerinde olabilmeyi çok ister. Çünkü o, bulunduğu ortamdan, etrafındaki bütün insanlardan hoşnut değildir. Bunu: “Ah Gül, keşke ben de senin gibi küçük bir memur kızı olsaydım”(s. 234) sözünden anlıyoruz. Hayalinde Gül’le konuşan Ayşen, düğünde ne olup bittiğini, evlenmeye nasıl ve niçin karar verdiğini arkadaşına anlatır. Dans müziği sona erince Ayşen de dahil herkes, şampanyalarını içmeye başlar.

2.1.11. XI. BÖLÜM

Her zamanki gibi Ömer, yine Tezel’le sohbet etmektedir. Bu sırada garsonun biri gelerek, İlhan beyin kendilerini masasına beklediğini söyler. Ömer, orkestranın susmasıyla düğünün bittiğini, artık dağılacaklarını zannederken, gecenin kendileri için yeni başladığını o zaman kavrar. Ömer, Tezel’i garsonla çağrılan masaya gönderir ve yüzünü yıkayıp geleceğini ve Ayşen’i dansa kaldıracağını söyler. Sonra Korgeneral Rıfat Paşa ile yanındakileri uğurlama töreni ve Müjgan’ın Ömer’i suçlayan bakışları... Müjgan: ” Ömer nereye? Ömer, zaten Korgeneral’e de çok ayıp oldu. Gelip elini sıkmadın. Şimdiden nereye Ömer? Gidiyor musun yoksa? Gidersen Ayşen çok üzülür, anlamaz mıyım.” (s. 248) der. Müjgan, gelenlere, kendisi gibi Ömer’in de saygıda kusur etmemesini istemiştir. Ancak Ömer, Korgeneral karşısında insanların sergiledikleri komik davranışları, onların nasıl rezil olduklarını gördüğünden olsa gerek, Korgeneral ve yanındakilerle görüşmek bile istememiştir. Ayrıca Müjgan’ın Ömer’e, “Gidersen

Ayşen çok üzülür, anlamazmıyım.” demesi kızıyla Ömer arasındaki duygusal yakınlaşmayı anladiğini gösterir.

2.1.11.a. Müjgan’ın Anlamadığı, Ayşen’in Anlattığı

Bu bölümde, kızının yaptıklarını kınayan bir anne olan Müjgan’ı ve annesine karşı gelen, kendisini savunan asi bir kız olan Ayşen’i görmekteyiz. Ayşen’in öğrenci olduğu yıllarda, annesiyle aralarında geçen kavgalı konuşmaları Ömer abisine anlatışına tanık oluyoruz.

“Demek yeniden içeri girmek senin meramın? Benim yüreğime indirmek büsbütün. Ne işin var senin o anarşist takımıyla, babanın inşaatlarına bomba koyanlarla ne işin var?(s. 250) diyen öfkeli anne; kızının, hapisten çıkmasına yardımcı olan Hayrettin Özkan’ın oğlu Ercan’la evlenmesini ve istemediği bu yaşam tarzından kurtulmasını ister. Yaşadığı hayattan gayet memnun olan Ayşen, evlilik işine başta pek sıcak bakmasa da sonunda Ercan’la evlenmeyi kabul eder. Bu kısımda da Ayşen’in halası Aysel’le, eniştesi Ömer’i düğününe davet etmek için, onların evine gittiğini görüyoruz.

2.1.11.b. Ayşen’nin Anlatanadığı, Ömer’in Anlayabildiği

Ayşen, gözaltından çıkarıldığı, arkadaşlarının kendisini aramadığı, babasından ve annesinden uzaklaştığı yani yalnızlık çektiği, arkadaşlarının kendini burjuva kızı diye dışladığı, annesinin arabayla, boynunda zincirler, incilerle fakültenin kapısına kendisini almaya geldiği yılları hatırlar. Annesini her defasında, fakültenin önüne bu şekilde gelmemesi için uyarsa da bu isteğinde başarılı olamaz ve ailesiyle fikir çatışmasına girer. Anne- baba, kızlarının o devrimci grupla arkadaşlık etmesinden, Ayşen de ailesinin arkadaşları hakkındaki kötü düşüncelerinden rahatsızdır. Ayşen, sadece mal, mülk için yaşayan, zenginlik ve para uğruna herkesi ve her şeyi feda edebilen anne ve babasına çok öfkeli. Bu tutumlarından dolayı Tezel ve Aysel halasının da onlardan uzaklaştığını ve de bunda haklı olduklarını belirtir. Anne- babasının çıkara dayalı bir evlilik yaptığını, babasının arsa alıp satmakla uğraştığını, babaannesinin de aynen onlar gibi gösteriş meraklı birisi olduğunu anladiği gün duyduğu şaşkınlığı belirtir.

Ayşen: “Ben şurda bir gencin vurulduğunu, burda bir arkadaşımın tutuklandığını söylüyorum. Hiç duymuyorsunuz sanki: “Kavunlar ne tatsız çıkıyor bu yıl,” (s. 257) diyorsunuz. Ayşen, konken partileriyle gününü geçiren, onun bunun saçının rengini, boyasını konuşan annesinden adeta iğrenmektedir. Sonra, grupta ona çok yardımcı olan yani kendisini dışlamayan yakın arkadaşı Uğur’u götürdükleri günü hatırlar. Olup

bitenleri eve gelip annesine anlatmak, ona içini dökmek ister ancak konken masasından kalkmayan annesine Ayşen'in öfkesi daha da artar. Annenin dışında her şey koktuğunu söyler. (Saç boyası, tırnak cilası, fondöten, elmas vs.)

Ayşen bir de arkadaşı Gül'ün evine gittiği bir günü hatırlar. Ayşen oraya gittiğinde, başka bir arkadaşı olan Zehra da oradadır. Zehra'nın Gül'e bir şeyler anlattığını, ancak kendisinin odaya girmesiyle sözü değiştirdiğini söyler. Daha sonra Gül'den öğrendiğine göre, içerdeki çocukların bazı ihtiyaçlarını karşılamak için Ayşen'in, babasından para istemesi gerektiğini konuşmuşlardır. Ayşen, arkadaşları arasında, ancak paraya ihtiyaç olduğu zaman kendisinden yardım istendiğini öğrendiği o gün, çok üzülmüştür. Babasının parası çok diye dışlanması ancak işlerine gelince ondan yardım istenmesi Ayşen'i kötü etkilemiştir. Annesinin, babasının yanında sesinin hiç titremediğini, ama arkadaşlarının onu, kendilerinden ayrı tuttukları her an, her yanının titrediğini belirtir.

Ayşen, hapisten çıkarıldığı ancak arkadaşlarının halen içerde olduğu günlerdeki yalnızlığını dile getirir ve sıkıntılı durumdan bir nebze kurtulmak için Aysel halası ve Ömer abisine gitmeyi düşünür. "Kolejdeyken nasıl uzak dururdum onlardan! Anamın babamın istediği bir kızdım o zamanlar. Ömer abi bizim fakülteye geldiğinden buyana, değiştiğimi, değişmek istediğimi belki de anlamıştır. Belki de severler beni." (s. 262) der. Ayşen, anne ve babasının yüzünden halalarının ve Ömer abisinin kendisine uzak durduklarını, kendinin bir suçu olmadığını, onlardan taraf olduğunu belirtmek ister. Üç saatlik karmaşık düşünceler sonunda kesin olarak halasının evine gitmeye karar verir. Ömer'in fakültede hocalık yaparken, hocalarını da kendilerinden biri olarak gören arkadaşlarının Ömer'e gösterdikleri sevgi yağmurunu düşünür. Bu sıralarda Ayşen'in, Ömer'e karşı duyguları karmakarışıktır. Ayşen, kendi kendine: "Sen ona arkadaşlarından çok saygı duyuyorsun. Peki, büyük, çok büyük bir sevgi duyuyorsun ona karşı. Şimdi en uç noktada olan bir sevgi. Peki aşk, peki aşk. Çocukluğum neden bu denli uzak geçti ondan?" (s. 268) der.

Burada Ayşen'in Ömer'e karşı duyduğu sevgiyi hatta aşkı, kendi kendine itiraf ettiğini görüyoruz. Daha sonra arkadaşlarının, Ömer abisinin de katkılarıyla yaptıkları eylem hareketlerini hatırlar. Arkadaşlarının: "Biz bu Ömer'den yana umutluyduk ya, boşunaymış. Lafa bakın. Şimdi koşullar hazır değilmiş daha. Şimdi serüvencilikmiş bizimki. Halk yeterince bilinçlenmeden örgütlenemezmiş. Harekete geçirilemezmiş. Geçirilirse de çok kıyım olurmuş. Yetti bu ılımlı sosyalistler de!" (s. 273) deyişlerini

düşünür. Bilinçli olmayı ve öyle hareket etmeyi ön şart olarak gören Ömer, öğrencilerinin tepkilerine maruz kalmıştır. Bu öğrenciler Ayşen'e de: "Biz halkımızın geleneğine aykırı düşen sosyalistlerden hoşlanmıyoruz." (s. 274) diyerek Ömer hakkında iğneleyici sözler söylemişlerdir. Ayrıca Ayşen'e, Aysel halasının kürsüsünden niye atıldığını sorarlar. "Senin halanın bir zamanlar bir öğrencisiyle çok yakın ilişkisi olmuş, biliyor muydun? Ömer beyimiz buna ne dediler acaba?" (s. 275) gibi hakaret dolu ve küçümseyici sözler söylerler. Ayşen bir de o sıralarda Ercan'ın ona sokuluşlarını anımsar. Tümgeneral oğlu Ercan'la Ayşen, görünüşte fikir uyuşmazlığı içerisindeydi. Ancak Ercan ona: "Bak Ayşen, ben de onaylamıyorum işkenceyi. Babamdan hesap bile sordum. Engel olun dedim. Kaç kez Hakan gibi küsmeden, bağları tümüyle koparmadan konuşmaya çalışıyorum onunla." (s. 278) demiştir. Ayşen, Ercan'ın fikirlerine saygı duyduğunu belirtir. Bu yol, evlenme teklifinin kendisine uygun görünmeye başladığını söyler ama sonra da "Görünmüyor, görünmüyor... Görünmesin!..." (s. 279) der. Ayşen, bütün yol boyunca neredeyse başından geçen bütün olayları tekrar zihninden geçirerek ve de Aysel ve Ömer'le karşılaşınca onlara nelerden bahsedeceğini düşünerek, uzun uğraşlardan sonra evlerinin nerede olduğunu bularak Aysel ve Ömer'in kapılarının önüne kadar gelir. Ancak bir türlü kapının ziline basmaya cesaret edemez. Ömer abisine gereğinden fazla yakın olduğu için halasına karşı kendini suçlu hisseder. Sonra da halasını suçlu çıkarmak için bir yığın şey arar. Halasının, kolejdeyken kendisine doğum günlerinde armağan getirmemiş olmasını, gözaltındayken kendisini görmeye gelmeyişi düşünerek ona olan kızgınlığını dile getirir. Ayşen, bir yığın karmaşık düşüncenin ardından halasının ve Ömer abisinin evine gitmeye cesaret edemez ve hızlıca geldiği yoldan geri dönerek gecenin bir yarısı evine varır. Ayşen, kırılan tırnağına bakan annesine sarılmak isteyecek kadar yalnız hisseder ve kendinden en çok o zaman utanır. Sonra da içinden şunları söyler: "Böyle bölük pörçük utanıp durmaktansa bir kez utanırsın, olur biter Ayşen. Ercan'la evlenirsin, olur biter." (s. 283) der. Daha sonra Ayşen, cesaretini toplayamayıp evlerine gidemediği halasının ve Ömer abisinin evine iki buçuk ay sonra, hiç çekinmeden, utanmadan, mavi nikah çağrı kartını götürmek için gider. Aysel, bu evliliğe karşı olduğunu açıkça belirtmese de "Beni hoş gör Ayşen. Düğüne gelmeyeceğim." (s. 287) deyip, Ömer'le Ayşen'i baş başa bırakıp gideceği yere yetişmek için evden çıkar. Ayşen, halasıyla Ömer abisinin evliliğini kendisine örnek alacağını düşünürken, onların arasındaki soğukluğu görünce buna şaşırır. Ayşen, çıkıp giden halası için: "Aysel halam şimdi geri

dönse. Şuraya yeniden otursa. Bir zamanlar değerini bilmediğim o yakın, sıcak bakışlarıyla baksa bana ‘Evlenmek zorunda mısın, senin için bir şey yapabilir miyiz?’ dese. Ömer abiye bir kez daha özlemle, bütünlükle baksa. Ömer abi de bezginliğinden sıyrılrsa, halamı kucaklasa, sarılıp öpse benim yanımda. Öpse, sarılrsa, içinde tek tortu barındırmayan bir yakınlıkla sarılrsa, bu Ömer abiyi şuramda saklı tutarak. Sanki, nikah kartımı yırtacağım: Düğün yok, diyeceğim. Caydım. Aysel halam dönmedi ki. Dönüp bize sarılmadı. İkimize de. Benden çok Ömer abi bekledi sanıyorum.”(s:287) der. Halası gittikten sonra Ömer abisine hissettiği duyguyu, ona beslediği sevgiyi içine atan ve onunla konuşmaktan çekinen Ayşen, Ömer’e: “Aysel halam gelmiyor, ama ne olur siz gelin düğünüme Ömer abi... Ben yalnızlığa güç dayanan biriysem, beni yalnız bırakmayın. Gelin olur mu Ömer abi?”(s. 288) der ve gider.

1.2.12. XII. BÖLÜM

Bu bölümde Ömer, Ayşen’le resmen bağlarını kopardığı için çok üzgün bir durumdadır. Oxford’lu Ömer’in ne hale geldiğini söyler. Yine maziye döner. İçerde olduğu yıllarda, karısı Aysel’in öğrencisi Engin’le olan birlikteliğine şimdi daha fazla sinirlenir. O günlerden sonra Aysel’le arasındaki buzları hala eritemediklerini uzun uzun anlatır. Düğüne gelirken de karısıyla tartıştıklarını ve ilk defa karısına küfür ettiğini (salak karı) söyler. Ömer, kafasını soğuk suya tutarak ayılır ve düğün ortamına döner. Sonra o gençlik sevdasından çok hoşlandığı için büyük bir suçluluk duygusuna kapılır.

Nikah salonunda şarkıcının gelişiyle bir telaş olur. Bu telaş içinde Ömer, bir telefon arar. Karısının, o tartışmadan ve laftan sonra intihar etmiş olabileceğini düşünür. Ancak telefonda, Aysel’in sesini duyunca “Keşke intihar etmiş olsaydı” (s. 295) diyerek karısının intihar etmeyeşine üzülür. Telefonda karısıyla yeniden tartışır ve onu ağlatır. Tuhaf ve karmaşık duygular içinde olan Ömer, karısının ağlamasına hem çok üzülür, hem de çok sevinir. Aysel, Ömer’e eve gelirken beraberinde Tezel’i de getirmesini söyler. Yine aralarında ufak bir tartışma geçer ve Aysel telefonu Ömer’in suratına kapatır. Sonra Ömer, İlhan’ın kendisini kolundan tutup masasına götürmesiyle düğün salonuna girer. Ömer, bir an İlhan’ın kollarından kurtulup, Ayşen’in koluna girerek dans pistine fırlamak için can atar fakat “Ayşen kollarımın arasında dans ederken bayılıverirse ya?” (s. 304) diye düşünerek bundan vazgeçer. Ömer’in istediği; dans ederken Ayşen’e doğacak ilk çocuğu erkek olursa ona kendi adını vermelerini isteyen,

birbirlerini asla unutmayacaklarına dair and içme töreni gibi bir dans etmedir. Sonra Ömer şöyle der: “Bu film, en sonunda ortasına düştüğüm iki ailenin masasında eksik kalmış tartışmalar yapılırken çevriliyor.” (s. 304) Ömer kafasında bu seneryoları yazarken, herkes oynamak için piste çıkar ve bu arada Ömer’le Tezel’in bakışları aynı noktaya dikilir. Bu bakışların sebebi de Nuriş hanımın kocası Tümgeneral Hayrettin Özkan’a, “Hakan’dan bir haber yok mu?” diye sormasıyla birlikte kocasının, masaya çok sert bir asker yumruğu indirerek “Anıp durma o sıpayı bana!” (s. 306) demesidir.

Yine Ömer, düğündeki sıradan olayları bize aktarır. Ömer çok sıkıntılıdır. Artık her şeyden korkar olmuştur. Kayınvalidesi ona: “Hasta mısın oğlum” (s. 309) sorusunu sorar. Bu da Ömer’in iç sıkıntısının dışa yansıdığını gösterir. Sonunda dokuz katlı düğün pastası orkestra sesleriyle içeriye getirilir. Flaşlar ve alkışlar dinmek bilmez. Ömer, birinci kattan kesilen ilk lokmanın Ayşen’in ağzına verilmesini görmemek için gözlerini yumar. Herkes bir telaş içinde; kimisi oynuyor, kimisi pasta yiyor, kimisi de sohbet ediyor. Ömer: “Herkes apaçık işte. Olduğu gibi. Tanımadığım, huyunu suyunu iyice bilmediğim çok kalabalık bir toplulukla bir yolculuğa çıkmış gibiyim. Frenleri patlamış bir kalabalık.” (s. 314) der. Bu kalabalık arasında Ayşen’in eli Ömer’in kolunu tutar. Sonun sonu bir dilek gibi: “Ömer abi, gitmeyin!...” (s. 314) Ancak Ömer’i Ayşen’den, Ayşen’i de Ömer’den “Pasta yemediniz Ömer Bey.” (s. 315) diyerek ayırırlar.

Ömer, düğüne çıkarken kullandığı asansörü inerken kullanmak istemez. Merdivenlere yürür, döne döne iner. İnerken Tuncer’le karşılaşır ve Tuncer ondan, buluşmak için bir gün ve saat belirlemelerini ister. Ömer, zar zor Tuncer’den kurtulmayı başarır. Sonra, karısının telefonu yüzüne kapayışını, nikah salonunda olup bitenleri vb. düşünür. Herkesin düğünde ağladığını söyler ve şöyle der: “Çok içmiştir, ondan. Bir düğün gecesinde herkes sırayla ağlıyorsa, çok içmiş olmaktadır.” (s. 317) Aysel’in bile buradan uzakta olduğu halde ağladığını, onu kendisinin ağlattığını söyler ve ‘Artık intihar etmiştir’ diye düşünür. (Buradan anladığımıza göre Ömer, karısını çok sever ancak karısının kendisini aldatmasını gururuna yediremez. Bu durum Ömer’i, karısının ölümünü isteyecek derecede sarsmıştır.)

Merdivenin son basamağında tökezler. Sırıtmaktadır. Ağlamak ister ancak bunu başaramaz. Ömer adeta sinir krizi geçirmektedir. Ağlamak isterken gülmeye başlar ve gülerken de Tezel’e yakalanır. Birlikte düğün salonundan çıkarlar. Yürürken Aysel,

Ayşen, oğlan tarafı ve kız tarafı hakkında konuşurlar. Tezel, bu gece içtiğinin bile tadına varamadığından şikayetçidir. Bunun nedeni olarak da Ömer'e 'Aysel ya da senin yüzünden' der. Sonra arkalarında, daha önce geçtikleri sokağın içinde bir silah patlar. Ömer, kimin vurulmuş olabileceğini düşünür. Gerilerde düdük ve ayak sesleri... Yıkımların gümbürtüsü, arka, dar sokaklardaki siren seslerine karışır. Ömer, "Bu seslerin, şu sıra kendi gümbürtüsüne boğulmuş bir düğün salonundan duyulabileceğini hiç sanmıyorum." (s. 327) der. Sonra Ömer: "Şuramda, en sahici sevinçle en sahici üzüncü arası bir yerde, en sahici acısıyla bir yara açılıyor. Gözlüklerimin ardında gözlerim her yanı tarayarak görebildiği kadarıyla bu düğün gecesinden bende kalan bu düğüne tanıklığım değil, yaram. Bu bir canlılık belirtisidir. Taşın kanadığını kim görmüş?" (s. 328) diyerek Aysel'in üzüntüsünün yanı sıra bir de Ayşen'in evlenmesi yüreğindeki yarayı iki misline çıkarmıştır.

Tezel, bu gecenin rezil bir gece olduğunu söyler ancak Ömer, "Pek değil..." (s. 328) diyerek Tezel'e katılmadığını şu sözleriyle ifade eder: "Çünkü bunu derken sesim, yüzüm, her yanıma hiç olmadığı kadar sıcaktır. Kendimi bile şaşırtan bir sıcaklık. Demek yaram kanıyor. Beni o ısıtıyor. Bir düğün gecesinde en azından bir Tuncer, ilk kez kendi kendisiyle kavgaya girdiyse, bir Ahmet, ilk kez kendi içinde bocaladıysa, Tezel, o silah patladığı an vurulduğunu duyumsadıysa ve artık ölüm lafı edemeyecekse... içine kayıplar karışsa da, bu düğün eksiltmeyen bir düğündür." (s. 328)

Romanın sonunda Ömer'le Tezel, Aysel'i bulmak için bir taksiye binerler. "Bir taksiye biniyoruz. Anadolu Kulübü'nü geride bırakıyoruz. Burnumda kömür ve barut kokusu, kulaklarımda hâlâ Ankara Misket Havası ve şuramda o yara." (s. 330)

2.2. ŞAHİS KADROSU

2.2.1. ÖMER

Romanın aslî kahramanlarından biri olan Ömer, gelinin halasının kocasıdır. İlerici bilim adamlığından emekli olan Ömer, aynı zamanda da başarılı bir yazardır. Kırk beşini geçmiş, serinkanlılıkla, bilimle, akılla ellisine merdiven dayamıştır. Zeki, kültürlü ve alanında çok başarılıdır. O, bu özellikleriyle kız tarafının, oğlan tarafına hava atmasına vesile olmuştur. Ömer, Ayşen'e de hocalık yapmıştır ve o sıralarda Ayşen'le aralarında duygusal bir yakınlaşma olmuştur ancak bu, ailevi durumdan olsa gerek, ikisinin de içinde bir ara alevlenmiş ve şimdi de sönmüş, yani sönmek mecburiyetinde kalmış bir aşk macerası olarak tarihe karışmıştır.

Düğün akşamı birbirlerine çok büyük destek olan, hatta birbirlerinden hiç ayrılmayan Ömer'le Tezel, gerek düğün sahiplerinin, gerekse düğüne katılan diğer kişilerin takındığı tavırları incelemekten ve eleştirmekten geri kalmamışlardır. Tezel, Ömer'e: "Ömer, senle ben, şu generallerin - hepsi general mi bunların? – ortasında nişanları sökülmiş, rütbeleri çıkarılmış eski savaş kahramanlarına benziyoruz!... Gözden düşmüş savaş kahramanlarına..." der. (s. 91) Yani Ömer'in ve kendinin eski popüleritesinin kalmadığını belirtmiştir.

Ömer, karısının ihaneti karşısında bile onu affedebilme büyüklüğünde bulunan, öfkesini dışa yansıtmayan, iyi yürekli, sevecen bir insandır. Hocalık yaptığı yıllarda, eylem yapan öğrencilerine her zaman bilinçli hareket etmelerini öneren, hepsine yaşamı kuramsal kitaplardan indirerek tanıtmaya çalışan, iyi yürekli, akıllı ve azimli biridir. Üstelik "Pek az gençten pek çok şey öğrendim." diyebilecek kadar da alçakgönüllüdür.

Ömer düğün boyunca geçmiş ve şimdiki yaşamı arasında devamlı gidip gelmiştir. Arada bir düşüncelere dalar ve başından geçen iyi – kötü olayları tekrar zihninde canlandırır, arada bir de düğün ortamına yani yaşadığı ana döner. Ömer'de karısının kendisini aldattığını düşünmesi ve de aşık olduğu kızın bu gece başka biriyle evleniyor olması psikolojik çöküntü yaratmıştır. İçki, sigara namına kötü bir alışkanlığı olmayan Ömer, düğün gecesi Tezel'le birlikte hiç aralıksız içmiştir. Kendisinin bu kadar içmesine şaşırarak Tezel'e Ömer: "Bak içmezdim evet. Son yıllar hele, pek içmiyordum. Kafamdan, bilgimden başkaları daha iyi yararlanabilsinler diye. Sigarayla da bırakmıştım hatta. Beynimi uyuşturuyordu. Oysa benim iri beynim başkalarına gerekli." Bir nevi yaşadığı kötü olaylar Ömer'in dengesini bozmuş, sakıncalı bulduğu alışkanlıkları

zamanla kendisi de yapmaya başlamıştır. Düğünde, Ayşen'le göz göze gelmekten kaçınan ve Tezel'in tabiriyle; her şeyi ciddiye alan Ömer, baldızının her şeye gülen vurdumduymaz canlılığı ile kendisine teselli bulmuştur.

2.2.2. TEZEL

Tezel de romanın aslı kahramanlarından. Abisinin kızı Ayşen'in düğününe İstanbul'dan kalkıp gelmiştir. Aslında Tezel, düğüne gelmek istemese de, biraz annesinin, daha çok da içkinin hatırı için düğüne teşrif etmiştir. Önceleri ünlü bir ressam olan Tezel, kocasından ayrıldıktan sonra geçimini yaptığı resimleri satarak sağlamıştır. Temiz kalpli, saf ve kendi halinde olan Tezel, yaşadığı sıkıntılı günlerden sonra olsa gerek ataist olmuştur. Ömer, Tezel için: "Ne güzel kızdı Tezel. Ne havalı. Ailenin en güzel, en yetenekli, en çağdaş çocuğu. Şimdi şu hale bak. Gözlerinin altı balon balon." (s. 51) "Henüz otuzunda olmalı. Belki otuzunda bile yok. Yine de Aysel'den çok yıpranmış. Eli yüzü üfürülmüş sanki. Daha düne dek incecik bir kızdı bu. Ünlüydü de. Epeyce ünlü bir ressam. Nasıl böyle oldu Tezel? Tablolarına kullanamadığı boya ları gözlerine, yüzüne mi sürüyor artık." (s. 22) Yaşadığı sıkıntılı günlerin yüreğindeki sancısı, sanki yüzüne yansımış olan Tezel'in, gençliğini iyi – kötü olaylarla geçirdiğini, sonradan hayatına bir yön verip, kendince komünist olmaktan da zor nihilist olmaya karar verdiğini şu sözlerinden anlıyoruz: "Artık cezaevlerinde tek kişiyi görmeye gitmedim işte. Kimse için ah vah etmez oldum. Kendime hiçbir görev vermiyorum. Evet efendim, kendime de hiç acımiyorum. Bir tek görevim var: Akşamüstleri içkimi içebileceğim bir yerlere çıkabilmek." (s. 32)

Ressamlık yaptığı yıllarda, resimlerini, gördüğü gibi değil de içinden gelen sese göre boyamıştır. Yani resimlerini kendi duyguları ve hissettikleriyle yoğurmuştur. Yaptığı resimler hakkında olumsuz eleştiriler alan Tezel, inanmadığı halde Tanrı'dan yardım isteyecek kadar mağdur kalmıştır. Resim yapmaktan caymayı düşündüğü sıralarda, abisine avuç açmak zorunda kalacağı için bu düşüncesinden vazgeçer. Tezel'in bir özelliği de, kimselere bağımlı olmadan, salt geleceğe bağımlı olarak yaşamasıdır. Özgürlüğünü kısıtladığı için ikinci kocası olan Oktay'dan da ayrılmıştır ve Oktay'dan gelecek maddi yardımı her zaman geri çevirerek resimlerinden aldığı parayla hayatını sürdürmeye devam etmiştir. Tezel, gerek düğüne gelirkenki otobüs yolculuğu sırasında, gerekse nikah salonunda, geçmiş günlere yolculuk yapar. Başından geçen bütün olayları bu kısacık zaman dilimine sığdırmıştır. Geçmişle hesaplaşırken zaman zaman

kendine, zaman zaman da hayatına yön veren insanlara kızmaktadır. Evli olduğu zaman kocası Oktay'a uyarak profesyonel devrimcilik yapmıştır, ancak taktik bilmemesi nedeniyle bu işe 'eyvallah' demiştir. Annesine gereken değeri göstermediği, bunun aksine annesinin evlatları için yaptığı fedâkârlıklara karşı mahcup olan bir kişidir.

Tezel, Anadolul'dan kalkıp akademi için İstanbul'a geldiği yılları hatırlar ve şunları söyler: "On sekizime varmadan Anadolu'muzdan kalkıp İstanbul'umuza iniş yaptım. Akademi makademi derken, iyice bulaşmışım adımını yoklaya yoklaya atman gereken yerlere, insanlara. Görgüsüzlük de var ne olsa! Buyur bilmem ne sanatçıları kulübü ne, diyorlar koşuyorsun. Ömür boyu aylık gelir! Ömür boyu öyle el üstünde tutulacaksın sanıyorsun." (s. 51) Tezel, bir nevi hayal kırıklığına uğramış, İstanbul'da umduğunu bulamamıştır.

Kendi ve vatanın özgürlüğü için mücadeleler vermiş (özgürlük, sosyalizm, devrimcilik) ve bu uğurda sınır dışı bile edilmiştir. Tezel, abisi İlhan'ı ve yengesi Müjgan'ı hiç sevmez. Klasik bir Türk erkeği olan İlhan, kardeşinin okumasına, kadınların yeri evidir diyerek izin vermemiştir. Tezel, bir de abisinden yediği tokadı hatırlar. "Tokat dedin mi de , gelsin İlhan... İlhan'ın o pis Müjgan önünde indirdiği tokadı sineye çekip... Benim dövülmelerim de hep göz önünde. Hep ortalıkta. Hep ciğeri beş para etmezler ortasında; sözüm ona sırtları dönük de bir şeyciklerden bu nedenle maalesef haberi olmayanlar nezdinde. Adama bu koyuyor zaten. Şimdi olsa uz gelirdi. Şimdi hiçbir şey koymuyor artık. Yalama oldum. Tükettim. Utanç denen şeyden şuncacık kaldıysa kabımda..." (s. 52) Tezel, akademi diye belirttiği sıra, aile erkeği İlhan, "Olmaaz!" ı bastırırken Tezel de "Seni de Yassıada'ya göndereceğiz. Bak o zaman nasıl olur görürsün!" deyince tokadı yemiştir. Tezel'in her geçen gün, ailesiyle bağları biraz daha kopmaktadır. Birçok kez evlenip boşanmıştır. Özgürce yaşamayı seven Tezel, hiçbir kocasının kahrını çekmemiştir. 3 yaşında, Kerem adında, ikinci kocası Oktay'dan olma bir çocuğu vardır. Çocuğa, Oktay'ın annesi bakmaktadır.

Tezel son olarak da Sami adında birisiyle arkadaşlık eder. Sami bir gece yarısı Tezel'in evine gelerek, işkence görenlerin kendi el yazılarıyla faşizmin insanlık dışı, kanlı elini belgeledikleri küçük küçük kağıtlara yazdıkları kâğıt parçalarını getirmiştir. Sami, Tezel'den bu kâğıtları Londra'daki dost bir uluslararası örgüte götürmesini ister. Tezel, bu iş için neden kendisinin görevlendirildiğini düşünse de "Önemsenmek, hele böyle bir zamanda birilerinin seni biraz ise de güvenilir kişi olarak seçmeleri, bunun

söylenmesi sana, ne güzel! Doğrusu bir şeyler yapabilecek olmanın sevinci her şeyin üstünde.” (s. 74,75) Kendi kendisiyle gurur duyar.

Tezel, Londra’ya hem üç günlük güzel bir tatil, hem de görevini yerine getirmek için gider. Sami’nin kendisine verdiği adrese telefon açtığında, bir bayan sesiyle karşılaşır. Konuşup telefonu kapattıktan sonra Tezel şunları söyler: “Burda bir İngilizle mi evliymiş ne? BBC’ye bizi tanıtıcı programlar da mı yapıyormuş ne?” “Herkes de neler biliyor. Ben dünyadan habersizim canım. Koca alıp bırakmaktan, içmekten, zalimlerden nefret etmekten ve resimlerimi güzel yapmaya çalışmaktan sağı solu görececek halim mi oldu?” (s. 76) Telefondaki bayanla kendisini karşılaştıran Tezel, kendi yaşantısını beğenmeyen bir tavır takınmıştır.

Tezel, telefonda konuştuğu kadının sesinin soğukluğunu unutamaz. Sonra işin ciddi bir iş olduğunu ve kadının uzak durmakta haklı olduğunu söyleyerek kendini teselli etmeye çalışır ve şunları söyler: “Ama şuramda bir bulantı. Gitmiyor, geçmiyor. İnsanlar arasında durmadan mikrop gibi yayılan bir hastalığın bulantısı bu. Kuşku ve güvensizlik. Bunları böyle böyle düşünmek zorunda kalışım... Yoklaya yoklaya yaklaşmak herkese. Şu anlamda ya da bu anlamda... Adımları hesaplı atmak. Yüreklere hesaplı açmak. Açık olmamak. Her gün biraz daha kapanmak. Her gün biraz daha köstebekleşmek, tilkileşmek, böcekleşmek...” (s. 77) diyerek insanlar arasındaki güvensizlikten şikayetçi olduğunu dile getirmiştir.

Tezel, işkencenin iğrenç ellerine duydukları öfkeyi dile getirmek için o gencecik kızların, delikanlıların yazdıkları minicik kâğıtları, insan hakları için savaştan bir örgütün kapısına dek ulaştırmak için görevlendirilmiştir. Tezel, bu sorumluluğu en iyi şekilde yerine getirmek için uğraşır ve sonunda kâğıtları ilgili makama ulaştırır ve şunları söyler: “Bense güvenilecek biri olduğumu gereğinden çok göstermeye çalıştım. Buna gereğinden fazla çabaladım. Önce mektubu vermiştim. Sessizce okuyordu. Gümüş çaydanlıklar önümüzde soğuk soğuk duruyordu. Bu türden sessizlikler beni her zaman üşütür. Kötü üşütür. Gümüş pırıltıları beni sinirlendirir. Derken... Kadın, mektubu okuduğu süre içinde hiç susmadım artık biliyorum. Suç işlemediğini ille kanıtlamaya çalışan suçlanmış bir çocuğun telaşı içindeyim. Çünkü kendime karşı güvensizim. Ne oldu benim özgür kişiliğim, ne zaman tarumar olup gitti? Bu kendime güvensizliği ben ne zaman, nasıl edindim.” (s. 79)

2.2.3. AYŞEN

Romanın üçüncü aslî kahramanıdır. ‘Bir Düğün Gecesi’nde nikahlanacak olan kişidir. Ayşen, üniversitede okuduğu yıllarda, devrimci arkadaşlar edinerek eylemlere katılan ve bu nedenle de biran önce , ailesinin tasvip etmediği bu çevreden kurtulması için evlendirilen, 22 yaşında toy bir kızdır. Aysel ve Tezel halası gibi Ayşen de sosyalizm yanlısıdır ve bu durum, sadece kendi çıkarlarını düşünen anne – baba için kabullenilemez bir durumdur. Ayşen, yaşının küçüklüğünden olsa gerek, birtakım karmaşık duygular içerisindeyken, ailesinin uygun gördüğü General’in oğlu Ercan’la evlenmek zorunda kalmıştır. Ayşen’in evlenmeyi kabul etmesinin bir nedeni de Ömer’e karşı hissettikleridir. Halasının kocası olan Ömer’le aralarında duygusal bir yakınlaşma olmuştur. Birbirlerine aşık olurlar ancak bu yasak aşk, küçük iltifatlardan ve bakışlardan ileriye gidemez. İşte Ayşen, bir nevi bu mutlu sona ulaşması imkansız aşktan kurtulmak için de Ercan’la evlenmiştir diyebiliriz.

Ailesiyle bir çatışma içerisinde olan Ayşen, anne ve babasının, özellikle de annesinin ve onun gibilerin yaşam tarzını hiç beğenmez. Gösteriş meraklısı olan, günlerini saçlarını kabarttırıp, her sabah kahve içmelerde buluşarak geçiren, para, mal- mülk uğruna canlarını feda eden bu insanlardan o, adeta iğrenir. Öğrenci olduğu yıllarda, devrimci arkadaşlarının kendisini dışlamasından dolayı çok üzgün ve kendini yalnız hissettiği günler geçirmiştir. Arkadaşlarının onu, burjuva çocuğu olarak görmeleri ve bu nedenle de gruplarına almak istememeleri Ayşen’i öğrencilik hayatı boyunca rahatsız etmiş ve bu durum, anne ve babasından daha da uzaklaşmasına, onlarla fikir çatışmasına girmesine neden olmuştur. Çünkü, kendisi de böyle bir aileye mensup olmak istemeyen, arkadaşlarıyla eylemlere katılmayı isteyen sosyalizm yanlısı bir kızdır. Gençliği iki arada bir derede kalarak, yalnızlığa ve çıkmazlara sürüklenerek geçen Ayşen, evlenip ailesinden kurtulduğu halde buna sevinemeyecek kadar karmaşık duygular içerisinde.

2.2.4. İLHAN

Gelinin babasıdır. Damat tarafını hiç sevmese de sırf çıkarları uğruna kızını o aileye verecek kadar duygusuz, gözünü para bürümüş, üstelik de zengin bir işadamıdır. Kardeşi Tezel’i: “Akademi de neymiş, kaç para getirir kâğıt boyamak adama, senin derdin İstanbullarda fink atmak, ben buna aracı olamam.” (s. 30) diyerek ısrarla akademiye göndermek istememiştir. Çünkü kardeşi okurken, kendi cebinden beş kuruş

para gider korkusuna kapılmıştır. Tezel de düğüne giderken otobüste abisi için şunları söyler: “Ölüm yolunu kilometre kilometre katedecek bir otobüsün içi, bizimkilerin mağmum kalplerinden, mağmum bakışlarından bin kez iyi. Hele İlhan’ın, kapısında kullar besleyen, seni öperken bile o öpücüğü alacak defterine kaydeden halleri.” (s. 31) Bütün bu söylenenler, İlhan’ın gözünün paradan başka bir şey görmediğinin kanıtıdır. Onun için eş, kardeş ve çocuk sevgisi, onlara karşı sıcak bir ilgi söz konusu bile olamaz. İlhan, düğünde Tezel’e: “Çok içiyorsun, çok... Beni düşün be, abini düşün! Önünde sonunda demezler mi, şu koskoca İlhan Dereli’nin kardeşine bak? İstanbul’da da herkes tanır beni canım. Aile ahlâkımıza uymaz.” (s. 49) diyerek de kendi kendinin kişiliğini ele vermiştir. Kardeşini, onun sağlığını düşünerek çok içtiği için uyarmaz da, aile itibarını düşündüğü için, şahsına kötü sözler duyacağı için kaygılanır.

Tezel, bir de, abisini tanımlarken: “Elçiliklerde, golf kulüplerinde boy göstermek dedin mi avukat; gazinolarda göbek atanların alnına para yapıştırmak dedin mi, taşra esnafından azma taşeron –inşaatçı – emlakçı – parçacı kesilen abim...” (s. 84) der. “Ellisini geçtikten sonra da büyüüp serpilmesi durmayan bir İlhan. Kurt, kurnaz nerdeyse yeleli bir İlhan.” (s. 126) İlhan, “arsa alıp arsa satar, bina yıkıp bina yapar; her yanda bir ayağı bulunsun diye, avukatlığını da elde tutar.” (s. 173) İlk başta kendi çıkarlarını düşünerek kızını, General Hayrettin Özkan’ın oğluna vermeye razı olan, ancak düğün gecesi, kızının mutsuz halini gördükten sonra onu evlendirdiği için bundan pişmanlık duyan, hatta karısı Müjgan’ın da bu denli mutlu ve duygusuz oluşunu son derece sinirlenen tuhaf bir kişidir İlhan...

2.2.5. MÜJGAN

İlhan’ın karısı, Ayşen’in de annesidir. Ayşen, annesi ve onun gibiler hakkındaki düşüncelerini Ömer abisine şu şekilde aktarmıştır: “Bunlar Ömer abi, annem gibiler, bunlar, bale, opera gecelerine gidiyorlar saçlarını kabarttırıp ve ertesi sabah kahve içmelerde buluşarak rengi solmuş yüzleri, buruşuk gözkapaklarıyla, hantal elleriyle, ama o ellerin parmaklarından iki pırlanta, bir elmas, bir de her yıl birbirleriyle yarışarak, vitrinlere konmuş yeni taşlardan, beyaz ya da sarı altından evlilik yüzükleri de eksik olmadan, dün gece Meriç’imizi seyrettik, şeyde, nerde seyretmiştik, canım işte o kocasını aldatan karının nasıl rezil rüsva oluşunda, demiyorlar mı, boğacağım geliyor

onları!.. Bizim eve asılan iki manzara resmi, bitaraf ressamaların da olsa, sorun anneme, sorun babama bakalım hangi tarafsızın resmiymiş bu, adını söyleyemez size!” (s. 97)

Ayşen’in bu sözlerinden anladığımıza göre Müjgan, para, pırlanta, alış – veriş ve gezme dışında hiçbir şer düşünmeyen ruhsuz bir kadındır. Aynı zamanda çok kıskançtır da. Düğün boyunca kıskançlık krizlerine girmiştir. Kendini beğenmiş bu kadın, damat tarafından, kendinden üstün kişileri gördükçe buna tahammül edemez. Üstelik de kızını, kıskandığı, sevmediği ve beğenmediği bu insanların oğluna, sırf şimdiki durumları iyi diye veren duygusuz bir annedir. Düğün boyunca içen Tezel’in bir edepsizlik yapıp, kendilerini ele güne karşı rezil edeceğinden korkmaktadır. Müjgan, herhalde böyle bir durumla karşılaşarak sosyete de aile itibarını düşürmek istemez. Ancak kendi sergilediği rezil davranışların, aile itibarını ne derece etkilediğinin farkında bile değildir. Mücevher kutusunu kendi elleriyle açarken bile aynaya bakıp “Kim göz dikti elmaslarıma, pırlantalarıma, altınlarıma?” (s. 128) diyebilecek kadar doyumsuz, aynı zamanda mal, para, mücevher uğruna çılgına dönmüş bir kadındır. Kızının mutluluğunu düşünmeyen, sırf onu general oğluna verdiği için çok mutlu olan bir anne... Bu duygusuzluğundan dolayı da kocası İlhan’ın tepkilerine maruz kalmıştır. İlhan bu duygusuz karı için: “İşin gücün, önüne dünya malı yığacak adam tavlama.” (s. 129) der.

Nikah merasiminde bulunan memleketlilerden, teyzelerinden ve hacı babasından filan sırf kılıkları kıyafetleri pek düzgün değil diye utanan, beceremediği Avrupâi yaşamdan dolayı kendini maymuna çeviren iğrenç bir kadın...

2.2.6. AYSEL

Ömer’in karısı, gelinin de halasıdır. Düğüne gelmemiştir ancak biz onun kişiliğini, Ömer’in ve Tezel’in anlattıklarına göre anlamaktayız. Aysel, abisiyle ve yengesiyile bağlarını tümüyle kesmiştir. İnatçı bir kişiliğe sahip olan Aysel, Ömer’e göre: ‘Hala her şeyi kendisi yönetiyor’ sanır. Müjgan, Aysel’in düğüne gelmeyeceğini bildiği için onu düğüne davet etmez. Aysel, Müjgan’ın Ömer gibi paçasına biraz Batı uygarlığı bulaşmış, biraz okuyup yazmış, biraz oynayıp çizmiş kişilerle oğlan tarafına hava atacağını söyleyerek ona olan kızgınlığını dile getirir. “Yok saydığı, sırt döndüğü birtakım adları nicedir ilk kez ağzına alarak. Bu adları anmak zorunda kaldığı için de kendine öfkelenerek.” (s. 13) Aysel, siyâsi görüşünden dolayı ailesiyle çatışma içindedir. Abisini, yengesini, yeğenini bir kalemde hayatından silmiştir. Bu sevmediği



YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ

**FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ**

**Adalet Ağaoğlu'nun "Bir Düğün Gecesi" Adlı
Romanının İncelenmesi**

Mezuniyet Çalışması

**Aslı Güley
980332**

**Danışman
Doç. Dr. Bülent Yorulmaz**

Lefkoşa-2002

Canımdan çok Sevdığım

Annem, Babam ve Kardeşlerim için...

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

1. GİRİŞ

1.1. ADALET AĞAOĞLU'NUN HAYATI VE ESERLERİ

1.2. ADALET AĞAOĞLU'NUN "BİR DÜĞÜN GECESİ"

1.3. ATILLA ÖZKIRIMLI'NIN ROMAN HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

1.4. AHMET KABAKLI'NIN ROMAN HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

2. İNCELEME

2.1. ROMAN ÖZETİ

2.1.1. I. BÖLÜM

2.1.1.a. Tezel'in Gece Yolculuğu

2.1.2. II. BÖLÜM

2.1.2.a. Tezel'in Uzun Konuşması

2.1.3. III. BÖLÜM

2.1.3.a. Hep O Yolculuk

2.1.4. IV. BÖLÜM

2.1.4.a. Gönül'ün Dertli Başı

2.1.5. V. BÖLÜM

2.1.5.a. İlhan'ın Donan Gülüşü

2.1.6. VI. BÖLÜM

2.1.6.a. Fitnat Hanım Merhum Kocasına Yine Sormakta

2.1.7. VII. BÖLÜM

2.1.7.a. Tuncer: Sizinle Konuşmak İsterdim Hocam

2.1.8. VIII. BÖLÜM

2.1.8.a. Nuriş Hanımefendi Düğünün İlk Fotoğrafında

2.1.9. IX. BÖLÜM

2.1.9.a. Birleşmiş Milletler İrtibat Subayı Ertürk'ün Hatıra Defterinden Notlar

2.1.10. X. BÖLÜM

2.1.10.a. Ayşen Dans Pistinde

2.1.11. XI. BÖLÜM

2.1.11.a. Müjgan'ın Anlamadığı, Ayşen'in Anlattığı

2.1.11.b. Ayşen'nin Anlatamadığı, Ömer'in Anlayabildiği

1.2.12. XII. BÖLÜM

2.2 ŞAHİS KADROSU

2.2.1 ÖMER

2.2.2 TEZEL

2.2.3. AYŞEN

2.2.4. İLHAN

2.2.5. MÜJGAN

2.2.6. AYSEL

2.2.7. TUNCER

2.2.8. YILDIZ

2.2.9. EMEKLİ ALBAY ERTÜRK

2.2.10. GÖNÜL HANIM

2.2.11. FİTNAT HANIM

2.2.12. GENERAL HAYRETTİN ÖZKAN

2.2.13. NURİŞ HANİMEFENDİ

2.2.14. AYTEN (EYTİN)

2.2.15. ALİ USTA

2.2.16. MEHMET

2.2.17. OKTAY

2.2.18. ZEHRA

2.2.19. İLTER

2.2.20. UĞUR

DEĞERLENDİRME

KAYNAKÇA

ÖNSÖZ

“Yaşamayı öğrenirim ben romanlardan. Din kurup yayanlar, felsefe önerenler, yasa koyanlar da yardımcımızdır çok kez yaşamda. Neler edinmeyiz ki onlardan yaşama tutumumuzu pekleştirir, yaşama üslubumuza çekidüzen verirken. Gene de kalkıp bilimsel bilgiyle özdeş saymıyoruz bütün bu kazançları. Bilgi olmasına bilgi ama, düpedüz bilgi diyemeyiz bunlara. Romancıların sunduğu da öyle işte, bilgi ama yaşama bilgisi. Matematik, fizik çeşidinden bir şey değil işte. Özel romana özgü bilgi tasarımı var gözümün önünde benim. “Bilgelik” deyin isterseniz buna. Öyle bir bilgelik ki bu, kim olursa olsun, yeter ki pay alabilsin, herkesin dünya görüşüne az çok önemli bir şeyler katar. Böylesine bir okuldur romanlar, ben de yaşamamı yoğururum orda, etkinliklerimin yönünü yöntemini çok kez romanlara borçluyum. En başarılı romanlar en yetkin öğretmenlerim.”¹

Ben de, üzerinde çalıştığım “Bir Düğün Gecesi” adlı eseri okurken; yaşamı adeta yeniden öğrendiğimi, kendi yaşadığım hayatla, roman kahramanlarının yaşadıkları hayatı ve olayları çok iyi kıyaslayabildiğimi, dünya görüşüme çok önemli şeyler kattığımı gördüm. Kısaca diyebilirim ki; başarılı bir eserin, en yetkin bir öğretmen niteliği taşıdığını öğrendim.

“Bir Düğün Gecesi, edebiyatımızda eşine az rastlanan bir anatomi dersi: Adalet Ağaoğlu’nun içinde yaşadığımız bir dönemi, toplumsal örgüyü ve bireysel çırpınışları usta fırça darbeleriyle betimlediği bu roman, yayımlandığı 1979 yılında Türkiye’de verilen tüm edebiyat ödülleri toplamıştır.”²

Sevgisizliklerin, yıkılışların, kuşkuşların, kaçışların, kendinden hoşnutsuzlukların romanı Bir Düğün Gecesi; toplumsal çözülüşün ağır bastığı bir dönemde, umarsız ve yalnız bireylerin, umarsız ve yalnız bireylere bel bağlamaya çabalamalarının romanı; nicedir beklenen bir eleştirinin romanı...

İşte ben, böyle başarılı bir eser üzerinde, az bir zaman içerisine sığdırmaya çalıştığım mezuniyet çalışmasının, bundan sonraki meslek hayatımda bana çok büyük faydası olacağına inanıyorum. Ben bu çalışmayla, gerçek bir romanın nasıl okunduğunu, anlayarak ve severek okunan bir romanın insanı başka dünyalara ve hayallere nasıl götürdüğünü, romandaki olaylarla yaşadığımız zaman arasında bağlantılar kurarak, değişen ve gelişen toplumsal ve siyasi olayların ne şekilde farklılıklar gösterdiğini çok

¹ Emin Özdemir, Sözlü-Yazılı Anlatım Sanatı, Remzi Kitabevi, 7. Basım, İstanbul, 1998.

² Adalet Ağaoğlu, “Bir Düğün Gecesi”, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, Remzi Kitabevi, 14. Baskı, İstanbul, 2001.

iyi bir şekilde öğrendim. Bu zevkli çalışmayla, edebiyata ve özellikle de romana ilgimin daha da arttığını gördüm. Araştırmalar yaparak bilimsel veriler elde etmeye ve emek vererek ortaya iyi bir şeyler çıkarmaya çalışmanın ne kadar güzel bir duygu olduğunu bu ödev vasıtasıyla anladım.

Bana bu güzel duyguyu yaşatan, ilk olarak ciddi anlamda çalışma yapmama vesile olan değerli bölüm başkanımız sayın Doç. Dr .Bülent Yorulmaz' a sonsuz şükranlarımı sunuyorum.Hocamıza daha güzel ve daha başarılı bir çalışma sunmayı çok isterdim, ancak yoğun ve kısa bir dönem içinde ortaya çıkarılmış bir çalışma olduğunu belirterek hatalarımı mazur görmesini rica ediyorum.

Ayrıca gerek yazma, gerekse kaynak bulma konusunda, bana çok fazla yardımcı olan arkadaşlarım; Neslihan Keleşabdioğlu, Mehmet Yıldırım, Gülhan Özdemir, Emin Arıkan ve de en önemlisi, manevi desteğini benden esirgemeyen canım arkadaşım Nura Keleşabdioğlu, sizlere de teşekkürü bir borç bilirim.

Aslı Güley

1.GİRİŞ

1.1. ADALET AĞAOĞLU'NUN HAYATI VE ESERLERİ

Nallıhan kasabasında doğan Adalet Ağaoğlu, Ankara Kız Lisesi'nden sonra, Dil ve Tarih Coğrafya fakültesi, Fransız Edebiyatı Bölümünü bitirdi. 1931'de imtihanı kazanarak girdiği Ankara Radyosunun, kütüphane memurluğu, söz ve temsil yayınları şefliği, program uzmanlığı yaptı. Bu görevleri 1990'a kadar sürdürdü.

Yazı hayatına, Kaynak dergisinde çıkan (1945-1950) şiirleriyle başlayan Ağaoğlu Roman, Hikaye, Deneme, Eleştiri türlerinde eserler yazmıştır.

Sahnelenen ilk oyunu bir arkadaşıyla birlikte kaleme aldıkları "Bir oyun yazalım" dır (1953). Daha sonra bu alanda ortaya koyduğu eserler: Evcilik Oyunu, Çatıdaki Çatlak, Sınırlarda Tombala, Kendini yazan Şarkı vs. dır. Bu piyeslerden bir kısmını "Oyunlar" (1982) adı altında toplamıştır. Ağaoğlu The Reader's Encyclopedia of World, Drama (New York, 1969) isimli tiyatro ansiklopedisinde, yer almıştır.

Hatıra ve Denemeler;: Göz Temizliği (1985), Geçerken (1986), Çok Uzak Fazla Yakın (1991) adlı kitaplarında toplamıştır.

Ağaoğlu'nun Hikaye Kitapları; Yüksek Gerilim (1974), Sessizliğin İlk Sesi (1978), Hadi Gidelim (1982), Şiir ve Sinek'tir (1992). Yalnız bu kitaptaki hikayeler, yeni yazılmış olmayıp, yazarının yukarıdaki ilk üç hikaye kitabından seçtikleridir. Ağaoğlu'nun hikaye ile romanı, aynı yıllarda, yan yana yürüttüğü görülüyor Birinden ötekine geçiş söz konusu değildir. Hikayelerinin bazıları Almanca'ya da çevrilmiştir. Ağaoğlu'nun asıl şöhret sağladığı alan romancılığıdır. Her romanın geniş tartışmalara yol açtığı bir gerçektir.

Romanları çıkış sırasıyla; Ölmeye Yatmak (1973), Fikrimin İnce Gülü (1976), Bir Düşün Gecesi (1979), Yaz Sonu (1980), Üç Beş Kişi (1984), Hayır (1987), Ruh Üşümesi (1991), Gece Hayatım (1993).

Adalet Ağaoğlu, ayrıca özenişli çarpıcı bir üslubun peşindedir. Yaptığı kısa bir söyleyişte şu görüşlerini açıklamıştır:

"Düşünen bir dil kurmak istiyorum. Dilimi kendim yaratıyorum. Düşünen bir dil kurarken, yazar olarak kendimde bir şeyler katmak istiyorum, katıyorum da"

Adalet Ağaoğlu 'nun roman ve hikayeleri üzerine, özet olarak :

Modernlik ile geleneği kaynaştıran hemen her konuda "serbestlik özgürlük peşinde koşan, kişilerini" bireylikten alıp zaman zaman "toplumsal kimlik"e kavuşturan bir yazardır. Yeni romanın bütün unsurlarını, her eserinde deneyen Ağaoğlu, "cinsellik

ve erotizm” kavramlarını zorlayarak “pornografi, açık ve saçıklık ve şehvilik” e de saplanabilen, bu sebeple daha çok satan romancılar arasındadır.¹

1.2. ADALET AĞAOĞLU’NUN “BİR DÜĞÜN GECE”

“Sevgisizliklerin, yıkılışların, kuşkuların, kaçışların, kendinden hoşnutsuzlukların romanı *“Bir Düğün Gecesi”*; toplumsal çözülüşün ağır bastığı bir dönemde, umarsız ve yalnız bireylerin, umarsız ve yalnız bireylere bel bağlamağa çabalamalarının romanı; nicedir beklenen bir eleştirinin romanı; yer yer Sartre’ın “Cehennem Başkalarıdır.” Sözüne anımsatan bir roman. Ama bu kadar değil. Karanfilleri, glayöleri aşarak Anadolu Kulübü’ne girebilen sarı kır çiçeklerinin de romanı.

Bireyci yazarlara göre “insan yalnızdır”. Oysa Adalet Ağaoğlu, *Bir Düğün Gecesi*’nde dürbünün tersinden gösterdiği Türkiye’yi anlatırken, insanların haline gerçekçi bir açıdan bakıyor: Yalnızlık, yaşadığımız toplumun nesnel koşulları içinde, belirli, somut bir “durum”dur, bir “yazgı” değildir. Ali Usta “yalnız” değildir. Ve insan değişebilir: Romanın başında “İntihar etmeyeceksek içelim bari!” diyen Tezel, romanın sonunda “Dayanmak zorundayım” der.

Adalet Ağaoğlu nicedir romanımızda görmeyi özlediğim bir şeyi büyük bir ustalıkla gerçekleştirmiş: Roman kişileri hem yaşayan kişiler, hem toplumsal anlamı, toplumsal temsil niteliği olan kişiler. Tezel, Ömer, Tuncer, İlhan Dereli, Ayşen, Ali Usta... “Özel” le “genel”in böylesine uyumlu bir bileşimini çok az romanımızda bulabiliriz. Ve “özel”le “genel”in bu uyumlu bileşimi gerçekleştirilemezse ortaya konan eser “doğalcı bir betimleme” olmaktan öteye geçemez, “gerçekçi” roman olamaz.

Romanın bir takım kişilerini Adalet Ağaoğlu’nun ilk romanından, *Ölmeye Yatmak*’tan tanıyoruz: Tezel, Ömer, Aysel... “Devrimci” gençlere yöneltilen eleştirinin başlangıcını da *Sessizliğin İlk Sesi* adlı hikaye kitabındaki “Eskiden, Bir Sabah...”’ta bulabiliriz. (O hikayedeki “tükürük” ayrıntısı romanda da kullanılmış.)

Bir Düğün Gecesi, öyle sanıyorum, uzun süre üzerinde çalışılmış, bekletilmiş bir roman. Bu bekletme roman için çok hayırlı olmuş: İlk kez 12 Mart’ı tarihsel yerine oturtan bir roman okuyoruz, işkence hikayelerinden kurtulmuş, “devrimci” dalkavukluğundan kurtulmuş bir roman. Adalet Ağaoğlu, duygusallıklarda kurtularak bakabiliyor insan gerçeğimize, toplum gerçeğimize. Gramsci’nin “Gerçek her zaman devrimcidir.” sözünü temel ilke edindiği belli.

¹ Adalet Ağaoğlu ile Düünden Bugüne, Adam Öykü, Mart-Nisan, 1998, Sayı 15

Adalet Ağaoğlu, ilk bakışta yadırgatıcı genel bir yöntem uygulamış romanında: Kişilere, olaylara, topluma yöneltile eleştirilerin büyük çoğunluğu “nihalist”, “anarşist”, “her tür inançtan kirişi kırmış” Tezel’den geliyor, hani bir duvara slogan yazmaya kalkışsa nerdeyse “Tek yol, alkol!” yazacağına bizi inandırdığı Tezel’den; profesör Ömer’den ya da Ali Usta’dan değil. “Tezel ne anlayışlı, ne de dengeli olmak zorunda.” diye düşünür Ömer. Tezel’se “... benim anarşizmim de öyle yarım yırtık, öyle geri kalmış.” diyor. (Bunun için Lenin’in Şu sözlerini anmasak da olur: “Anarşizm umutsuzluğun sonucudur. Şaşkın aydının ya da baldırı çıplağın zihniyeti, ama proleterin değil”.) Adalet Ağaoğlu, öyle sanıyorum, 1972’nin (Düğün 26 Kasım 1972’de oluyor.) bozgun havasını vermek için bu yolu tutmuş. Çünkü Tezel’in eleştirileri uzun boylu bir zihinsel çaba gerektirmeyen eleştiriler, günlük yaşamdan gelen, belirli insan ilişkilerinden gelen eleştiriler. Somut. (Bunun Adalet Ağaoğlu’na büyük bir kolaylık sağladığının söylemek gereksiz.) Oysa Ömer’in bu eleştiriler için somuttan soyuta ulaşması gerek, 1972 yılı da bunun için henüz erken, bu bir. İkincisi. Ömer durmadan kendisiyle hesaplaşmakta. Bir yerde “Kendini ekonomiden, bilimden boşalttı.” bile diyor kendi kendine. Ali Usta ise ancak genel doğrular söyleyebilir.; sözgelimi öğrenci hareketleri için Tuncer’e dedikleri: “Sizlersiz olmaz, ama yalnız sizinle de hiçbir bok olmaz.”

12 Mart... Çok roman yazıldı bu konuda, daha da yazılacak. Şimdiye değin genellikle bir işkence ve kahramanlık edebiyatıydı 12 Mart. Adalet Ağaoğlu 12 Mart’a ilk kez değişik açıdan bakıyor. Bu bakış elbette, öteki bakışın karşısı bir bakış değil. Dostum Kenan Somer’in “ Ülke” dergisinin yedinci sayısında yayımlanan “Gene Leninist Diktatorya Sorunsalı Üzerine” başlıklı önemli incelemesinde, sömürülen devleti ile sömürücülerin devletinden söz ederken söylediklerini düşünüyorum: “O zaman bu iki devlet arasındaki ‘ temelden farklı’lık, fotoğrafın ‘arabı’ ile ‘beyazı’ arasındaki ilişkiye benzetilemez miydi? Bilindiği gibi, birinde ak olan diğerinde karadır, ama her ikisi de aynı suratın ‘suret’idir!” Kenan Somer’in o çözümlemeyi sürdürürken kullandığı “nitelik farkı” sözcüklerini Adalet Ağaoğlu’nun romanı için kullanabilirim. Öteki romanı ise “beyazı” veriyor demek yanlış olur; Bir Düğün Gecesi’nde 12 Mart’ın “surat”ı değişiyor, fark, bir nitelik farkı. Ve Adalet Ağaoğlu bunu büyük bir yüreklilikle yapıyor.

Romandaki bölümler değişik kişilerin ağzından –ya da gözünden- veriliyor. Böyle olunca kişileri ancak o kişilerin konuşabileceği gibi konuşturmak önemli bir

biçim sorunu oluyor. Adalet Ağaoğlu, bunu, büyük ölçüde başarıyla gerçekleştiriyor. Sözelimi ressam Tezel'in Boğaz Köprüsü'nden geçerken “ Burada Boğaz'a, kızkulesi önlerine salkım saçak düşen ışıklar bir yudumluk içkiye ne güzel meze olur! Sözü “ressamca” bir söz, bir içkici sözü. (Burada bir dikkatsizliğe değinmek istiyorum. Düğün, 26 Kasım 1972'de. Oysa Boğaz Köprü'sü daha açılmamıştı.) Neyse. Shental'ın Kızıl'la Kara'da sözünü ettiği Ceza Kanunu maddelerinin yanlış olduğunu Tahsin Yücel söylemişti. Böylesi dikkatsizlikler romanın değerini zedelemes – bence.) Ama “Tezel'in, içine biraz tereyağı karışmış bal rengi gözlerinde söyledikleriyle uyumlu başboş bir ısıltı da yok değil üstelik.” sözleri Ömer'den çok gene Tezel'e yakışıyor. “Giysileri, gelinlik modalarını, kumaş adlarını bilemeyebilirim. Satenle kadifeyi, tülle şifonu, tobralkoyla pazeni her zaman birbirine karıştırabilirim.” diyen Ömer'in, bir sayfa önce, “Ayşen'in başına On Dokuzuncu Yüzyıl sonları bir Tuilleries'li düşes şapkası kondurduğunu ilk kez bu an seçebiliyorum.” demesi inandırıcı olmuyor. Bir örnek daha: Adalet Ağaoğlu, Fitnat Hanım'a, Aysel'i düşünürken, “Kendi sıkıntılarını bile getirdiğini görmedim.” dedirtiyor. Söyleyemez Fitnat Hanım bu tümceyi, bu aydın tümcesini. (Dikkatsizliklerden söz açmışken şunu da ekliyeyim: Profesör Ömer, düğüne gelen çiçeklerden söz ederken, “çelenk çelenk” diyor. “Koskoca” profesör “çelenk”in düğüne değil, cenazeye gönderildiğini bilir herhalde! Bir de Tezel, “Git bir General vursana!” diyor. “Git bir General vur!” ya da “Gidip bir General vursana!” demek gerekir, sanıyorum.)

Ama, yukarıda da dediğim gibi, Adalet Ağaoğlu kişilerini kişiliklerine uygun olarak konuşturmakta usta. Bu ustalık, kimi zaman, söz gelimi “Birleşmiş Milletler İrtibat Subayı Ertürk'ün Hatıra Defterinden Notlar” bölümünde olduğu gibi, doruk noktasına ulaşıyor: Acımasız bir eleştiriyi içinde taşıyarak.

Roman, bir düğün gecesini anlatıyor, ama romanın kapsadığı zaman “ bir gece” değil. Çünkü Adalet Ağaoğlu'nun kişilerini anlatmak için kullandığı “geriye dönüşler”, gerçek geriye dönüşler değil; klasik roman, kişileri nasıl anlatıyorsa Adalet Ağaoğlu'da öyle anlatıyor, bir çağrışımın, bir anımsamanın geriye dönüşleri değil bunlar. Bunun için “bir gece”lik süre, biraz, 43 numara ayağa 36 numara ayakkabı giydirmeye benziyor.

“Şiir sözcüklerle yazılır.” sözüne alışmışsındır. Roman ne ile yazılır? Sanıyorum “ayrıntılar”la. Büyük doğrular, sağlam davalar, önemli toplumsal gerçeklikler, yüce idealler... yazılı bir metni roman yapmaya yetmez. Yoksa sanatsal gerçeklikten uzak,

soyut bir gerçeklik çıkar karşımıza. Soyut gerçekliğin giderilmesi; düşüncelerin, ideallerin, doğruların sanatsallaşması yaşamın içinden çıkarılacak ayrıntılarla olur. Bu da romancıyı röportaj yazarından ya da makale yazarından ayıran. *Bir Düşün Gecesi* 'nde Adalet Ağaoğlu ayrıntıları büyük bir ustalıkla kullanıyor. Bunu için de insan gerçekliğine olsun, toplum gerçekliğine olsun yaklaşımı tam bir romancı yaklaşımı, *Ölmeye Yatmak* 'ta olduğu gibi toplumbilimci yaklaşımı değil.

Ayrıntı ustalığıyla psikolojik durumları saptama ustalığı birlikte gidiyor. İşçi, öğrenci sorunları konuşulurken Tuncer'in "devrimci genç imajında öyle sevdaya, başka yer olmayan" Tuncer'in, " Ben se o akşam söz biran önce yeniden Yıldız'a gelsin diye can atıyordum." deyişi ya da Fitnat Hanım'ın, Tezel'i düşünürken, "Yanıma gelse bari.İçecekse yanımda içse. Resim yapacaksa yanımda yapsa." diye kaygılanan "ana" yüreği... Bu örnekleri alabildiğine artırmak mümkün.

Ne var ki Adalet Ağaoğlu, zaman zaman, roman kişilerine romanın gerçekliğine aykırı sözler de ettiriyor. Sözgelimi Ömer, romanın son sayfasında, Tezel için "çıldırının eşiğinde bir Tezel" diyor. Oysa Adalet Ağaoğlu altı sayfa önce aynı Tezel'e Aysel hakkında en akli başında değerlendirmeyi yaptırmıştı: "Ama Aysel gibi biri içeri alınmaktan ya da Sevil ("Amerikan pazarından sürme aşırırken yakalanıp da kurtuluşu 'Pis kapitalistler!' diye bağırvermekte bulan Sevil Hanım" yüzü suyu hürmetine sorguya götürülmekten gizli bir sevinç duyabilirse ne yapılır? Ağlanmaz mı? İnsanların bu denli şaşkınlaşmasına, bir direncin böylesi çocuksulaştırılmasına ha, ağlanmaz mı? Başına devlet kuşu – hangi devlet kuşu canım, yiğitlik kuşu - konmuş gibi almış bu işi: apaçık işte." Bir sayfa önce de Ömer Tezel' in yüzünden şöyle söz ediyordu: "... bu yüzün çizgilerinde vurdumduymazlıktan, bir kopuştan arınmış duyarlı anlamı çırılçıplak yakalayarak büsbütün şaşkınlaşıyorum." Ve aynı sayfada Tezel'in Ömer'e söyledikleri: "... şu andaki sesim ve yüzüm var oldukça içerek içmeyerek dayanmak zorundayım." Sonra " çıldırının eşiğinde bir Tezel" ... Nerden çıkarıyor bunu Adalet Ağaoğlu? Ne hakkı var Ömer'e bunları söyletmeyle!

Bir Düşün Gecesi, sadece 12 Mart dönemini değil, bir sürecin eleştirisi. Taşralı avukat, sonra arsa spekülâtörü, sonra inşaatçı, sonra " bilmem ne motorlarının Türkiye temsilcisi ve o motorları orduya satmakta hünerli" İlhan Dereli: Çarpık bir kapitalist sürecin oluşturduğu bir tip.

Adalet Ağaoğlu, İlhan Dereli karşısında romancı soğukkanlılığını koruyor, onu "baba" yanını, "ağabey" yanını gözden uzak tutmuyor; onun toplumsal varlığını olağan

karşıyor. Böyle bir ekonomik gelişmenin böyle bir tip yaratmasının kaçınılmazlığının bilincinde. (Nitekim işbölümüne dayalı kapitalist toplumda başka bir kaçınılmazlığı da Ali Usta'nın ağzından şöyle açıklıyor: "Düzen bizim düzenimiz değildir diye ben Remzi gibilerinin televizyonlarını onarmıyor muyum ha?") Toplumsal koşullara bağlı durumları anlayışla karşılayan Adalet Ağaoğlu insani davranışlardaki çarpıklıklar, ikiyüzlülükler karşısında – halklı olarak – öfkesini açığa vuruyor. Sözelimi Müjgan'ın (İlhan Dereli'nin karısı) Ayşen'le -kızı- tartışırken "Ölüyorum... Bir ilaç..." diye inleyip bir yandan da kırılan uzun, cilalı tırnağına bakmakta olduğunu saptayınca Ayşen'e (Onunla birlikte okurlara da) "Geber!" dedirtmekten kaçınmıyor.

Adalet Ağaoğlu romanındaki insanlara serinkanlılıkla bakıyor, demiştim. Bu serinkanlılığı sadece bir-iki kişi karşısında sürdüremiyor.

Romanın asıl eleştirisi "devrimci" öğrencilere yönelik. Babası bir şarkıca kadına tutulup anasını bıraktığı, Adanalı fabrikatör oğlu da kendisini değil başka bir kızı sevdiği için "hızlı devrimci" kesilen Zehra; anasının babasının parasıyla profesyonel devrimcilik yapmaya kalkışan, "Bu arabayı keyif için tutmuyorum altımda. Bir gün... Bir gün..." deyip duran, kendisine "abi" diyen, elinde iki paket "sigaracığıyla" hapishanede ziyaretine gelen gencecik bir öğrenciye " Ulan beni sen ele verdin değil mi?" diyebilen Oktay; "... onlar için her gün taa nerelerden kalkıp nerelere taşınanlara, onlara temiz çamaşırlar getirip kirlilerini götürönlere, kendileri yemeyip, çoluklarına çocuklarına da yedirmeyip, bunlara tepsi tepsi baklava, börek taşıyanlara, oradan buradan borç alıp, iane toplayıp azlığından da utana sıkıla paralar verenlere bir afra, bir tafa: Biz içerdeyiz, siz niye dışarıdasınız?" havası atanlar...

Adalet Ağaoğlu , öğrenci gençliğin durumun daha derinliğine gözler önüne sermek için –ve hep "Gerçek her zaman devrimcidir." ilkesine bağlı kalarak- Tuncer'i ve Ayşen'i değişimleri içinde anlatır: Sınıf değiştirmenin utancını taşıyan Tuncer'le sınıf değiştirememenin acısını yaşayan Ayşen'i. (Nitekim Ali Usta, marangoz arkadaşının, içki arkadaşının oğlu Tuncer'e düğününde sadece bir telgraf çektiği halde Ayşen'in düğününe "yüreğinde bir küçük güzelliğin izi kalsın diye" sarı kır çiçekleri yollar.)

Tuncer, bir marangozun oğlu. "Son sınıfı, derslerinde çok tembel, eylemlerinde çok çalışkan bir öğrencisiyim. O son sınıfa gelebilmem için marangoz babam günde kaç dolap kapağını fazladan biçmiştir!" Öğrenci hareketinin önde gelenlerinden. "Yirmi üç yaşında kendini devrime adanmış biriydi." "Devrimci genç" imajında sevdaya, aşka yer

yoktur ama Yıldız'ı (Milletvekili Remzi Tarakçı'nın kızı) tanıyınca fark eder "bir elin sıcaklığından ne denli yoksun" olduğunu: "Demek hep yalnızmışım! Beni seven, benim de yürekten sevdiğim onca arkadaşımın arasında yapayalnızmışım da haberim yokmuş..." Prof. Ömer'e "dudak büken", derslerde Ömer'in karşısına geçip "Ooo, maşallah hocam, bakıyoruz Küba'nın ekonomisini de eleştiriyorsunuz artık. Sonra da sosyalist geçiniyorsunuz." diyen, Ömer ders verirken " İn aşağı!" diye bağırırlara öncülük eden Tuncer, zengin kızı Yıldız'la evlenir, Lozan'a atar kapağı doktora yapmak üzere.

Düğün gecesinde karşılaştığı hocası Ömer'e, suçluluk duygusu içinde, "Yıldız'la çok sevdik birbirimizi... Çok da seviyoruz hocam..." demek zorunluluğunu duyan, "Burada yapılacak ne kaldı ki"lere sığınmaya çabalayan, ama kendi kendisiyle kaldığı zaman " Ben Yıldız'ı mı seviyorum, Yıldız'la birlik kendimi İsviçre'de, doktorasını yapan bir olarak buluverişimi mi?" diye sormadan edemeyen, küçük oğlan kardeşinin kendisinden öğrendiğini bilen Remzi Tarakçı'nın Çankaya'nın tepesindeki evine girip çıkarken bir zamanlar küçümsediği polis Ahmet'e görünmekten ürken, "Ali Usta'nın dükkanında içeri nasıl gireceğim?" diye kaygılanan Tuncer... Tuncer, sadece "Tuncer" mi?"Bir bakın çevrenize: Tuncer, sadece "Tuncer" mi? Adalet Ağaoğlu'nun büyük roman başarısı burada.

Tuncer'in tam karşısı olan, bana nice yıllar önce Adanalı Hilmi'den dinlediğim bir halk türküsündeki "Gözüm göre göre vurdular beni" dizesini anımsatan Ayşen... Adalet Ağaoğlu nasıl sevecenlikle yaklaşır Ayşen'e, nasıl anlayarak, nasıl içi titreyerek... (Sabahattin Ali de Kuyucaklı Yusuf'u anlatırken aynı tutum içindeydi.) Romanın en sevdiğim bölümleri Ayşen'i anlatan bölümler. "Dili papyon kravatlı" Ercan'la "öç almak için" evlenen Ayşen. "Kır çiçekleri falan yok." derken Ali Usta'nın gönderdiği kır çiçeklerinin farkında olmayan (Biraz ucuz bir "edebiyat" oluyor bir sayfa sonra kır çiçeklerinin ortaya çıkışı. Ucuz... gene de etkili.), "Sevgi denilen şey hiç uğramadı ki bizim çatımızın altına." diye yakınırken sonunda "sevgisizliğe yepyeni doğmuş bir ses" oluveren Ayşen. "Yalnızlıktan içim kazınıyor." diyen Ayşen. "Devrilesi bir düzeni", "bir merhabasızlıktan, bir sevgisizlikten" öğrenen Ayşen. "Kime söylesem benim o koğuştaki yirmi günümün ömrümün en özgür yirmi günü olduğuna inanmaz." diyen, "Dışarıdakiler, yanlarına yaklaştım mı, bir hain, bir casus girmiş gibi aralarına, benden uzaklaşıyorlar." diyen, "Uğur da mektuplarını kesti. Son mektubunda 'Hadi kızım hadi, bizim işimiz bize senin işin sana' diye yazıyor." diyen, "Babamla

zaten yakınlık kuramadım. Annemden gittikçe uzaklaştım.” diyen, “İstediğim tek şey kalmış gibiydi, biliyor musun? Memleket bir yana dursun: küçük bir güzellik, içten bir yakınlık.” diyen Ayşen...

İki yenik“ devrimci” yi, Tuncer’le Ayşen’i, büyük bir romancı ustalığıyla anlatan Adalet Ağaoğlu 75. sayfada Tezel’e söylediklerini unutmuş gibi: “Benim bu görevime ne umutlar bağlayanlar var. Ben şimdi onlara ne diyeceğim? Hepsi bizim Oktay değil ya, hepsi o çilli kız, o Che suratlı oğlan değil ya çocuklarımızın?” Peki, nerde o “çocuklarımız?” Kemal Tahir için “sevgisizliğin romancısı” diye yazmıştım yıllar önce; Adalet Ağaoğlu için bunu söyleyemeyeceğim, bir “Ayşen” bile engeller bunu söylememi; ama Adalet Ağaoğlu, “öç almak için evlenen Ayşen” örneği sanki öç almak için yazıyor. “Sırasında acıya yenilmenin de bir erdem olabileceğini” gibi bir tümce parçasını, “Bundan böyle güzel yüzler olacaksa sanki yalnız acı ve kahır çekmiş yüzler olacak onlar.” tümcesini yazabilen, ancak kanla ya da gözyaşıyla yazılabilecek bu sözleri yazabilen Adalet niçin öç almak istercesine yazıyor?

Romanın en önemli kişileri Tezel’le Ömer. Adalet Ağaoğlu söyleyeceklerinin çoğunu onlara söylüyor.

Ölmeye Yatmak’tan tanıyoruz Ömer’i. Soğukkanlı bilim adamı Ömer, *Bir Düğün Gecesi*’nde, başkaların yargılamaktan, eleştirmekten çok, kendisiyle hesaplaşıyor: “ Herkesin yakalanıp esir alınabileceği bir yer var. Sorguda beni esir alamayanlara, beni kendi gözünde aşağılatamayanlara karşı –bu bir köpek havlamasıdır, bir köpek havlaması kimi alçaltabilir?- karım beni benim gözümde yerin dibine batırmayı başardı.” “Yaşanmamış, yaşamak için kendime izin tanımadığım gençlik salaklıklarımı şimdi yaşıyorum. Demek hiçbir şey atlanamıyor. Atlanan her şey gelip bir yerden uç veriyor.” Ve Ömer’in yaşadığı dramı en açık seçik anlatan bir Ayşen gözlemi: “Halamla Ömer ağabeyinin artık ne tümüyle birlikte, ne tümüyle ayrı olamayacaklarını, işte buna benzer bir şeyi nedenini bilmeden algılama... Beni asıl yaşlandıran bu.”

Ömer’in, “içeri alınıp bırakılmış bir profesörü üniversitesinin hiç dırılıtsız – zırılıtsız- yeniden bağrına” basmasından, bu bağra basmanın eş dost arasında yol açtığı dedikodulardan duyduğu rahatsızlık; Ayşen’in “yirmi iki yaşında güzel bir kızın tutkunluğunu sezmekten gizli bir sevinç duymanın” verdiği rahatsızlık roman boyunca sürüp gidiyor. Bir de “Bezdin. Yorgun düştün.” gerçeği. Ömer’in derdi kendi. Gene de, zaman zaman çevreye yönelik eleştirel gözlemlerini okuruz: “Maltepe Köprüsünün

oralarda birkaç genç ‘İşçi-köylü elele, İşçi-köylü elele’ diyorlar. İşçi-Köylü gazetesi satıyorlar. Bu caddeden geçenler de zaten işçiyle köylü karışımı birileri, diye gülümsüyorum, sevecenlikle.” Evet, ekliyor hemen: “Sevecenlikle”. Sevecenlik, hoşgörü, serinkanlılık, sağduyu Ömer’in başlıca nitelikleri. Bilincinde bunun: “Oysa suçlayıcı değildim. Çünkü ben, ders verdiğim sınıflarda gençleri anlamış, ama bunu onlara dalkavukluk sınırına vardırmamış bir Ömer’im. Tuncer’in öncülüğündeki ‘çıkın dışarı’lara sabırla, sevecenlikle bakıp, onlara bunun ne anlama gelebileceğini anlatan Ömer’im. Bana ‘Hadi kırlara’ dedikleri zaman serinkanlılıkla gülümseyebilen Ömer’im.”

Ömer’in düşünce yapısını açıklayan sözleri Adalet Ağaoğlu başkalarına söyletiyor. Şöyle aktarıyor Ayşen öğrencilerin sözlerini: “Şimdi koşullar hazır değilmiş daha. Şimdi serüvencilikmiş bizimki. Halk yeterince bilinçlenmeden örgütlenemezmiş. Harekete geçirilemezmiş. Geçirilirse de çok kıyım olurmuş. Yetti bu ılımlı sosyalistler de!” Ya da şöyle: “Ona da, gelsenize bizimle şu köye diyoruz, belim ağrıyor, diyor adam.” Bu alıntılardan sonra Tezel’in Ömer’in “hangi adreste oturduğunu pek bilmediği halkını sevmesi” yargısı, kimi yargıları gibi, havada kalıyor. Bu alıntılar, Ömer’in “halkının hangi adreste oturduğunu” çok iyi bildiğini gösteriyor; ya da toprağa bastığını.

Adalet Ağaoğlu’nun büyük bir başarıyla anlattığı ilişkilerden biri, Ömer-Ayşen ilişkisi, o saf, çocuksu sevgi başlangıcı.

Tezel... Ölmeye Yatmak’tan tanıyoruz onu da. Anasının “can havliyle sorduğu soruları” “İçecek bir şey yok mu?” (Ölmeye Yatmak, s.188) diye yanıtlayan Tezel’in bir tümcesiyle başlıyor roman: “ ‘İntihar etmeyeceksek içelim bari!’ İlk sayfada okuduğumuz bu ilk tümce, romanın bitimine iki sayfa kala tekrar karşımıza çıkıyor: “İntihar etmeyeceksek içelim bari!” Daha düğünün ta başında böyle söylemişti. (...) İçimde yakaladığım yepyeni bir şey. Bu o bungun düğünden de, Aysel’in götürülüşünden de, Ayşen’den de, evime dönmeyişimden de, dahası o tek kurşundan da öne geçiyor. Her şeyi kavrayıp içine alıyor: Tezel bile yaşamak istiyor!” Ömer’in değerlendirmesi, bu.

Adalet Ağaoğlu, genellikle Tezel aracılığıyla yapıyor toplumsal eleştirilerini. Yukarıda buna değinmiştim. Ne var ki Tezel’de eleştiri, daha doğrusu yergi, bir yaşama biçimi olmuş; inancını yitirmiş kişilerin çoğu gibi bütün insanları kötüleme, horlama eğiliminde. Hoşgörüsüz. Ömer’deki sevecenlikten eser yok Tezel’de. Kendini “sınır dışı

edilmiş bir hiç olarak” duyuyor ya, öteki insanlarla eşitliği, onları da hiç yaparak sağlamağa çalışır gibi bir hali var. “Ne seviyorum, ne nefret ediyorum.” diyor ama daha nefret etme gücünü yitirmemiş. Son resim sergisinde “devrimci” bir genç kızdan yediği tokat, “Che’nin kalıbı”nın tükürmesi, çevrenin iki yüzlülüğü, arsa alıp arsa satan ağabey derken, “yirmi beşlerinde, çiçeği burnunda, elinden en iyi gelenle insanlığını ve ülkesini mek parmak yüceltmeye çalışırken sınır dışı edilmiş, yersiz yurtsuz bir vatandaş –ne vatandaşı canım- sınır dışı edilmiş bir HİÇ olarak duydum kendimi.” Tezel’in insanlara ve olaylara bakışı hep bu “sınır dışı edilmişlik” duygusundan, hep “Ben kendimi sevmez oldum.” yargılamasından kaynaklanıyor. Tipik bir küçük burjuva aydını yenikliği ve bezginliği. Ve hırçınlığı. Bu hırçınlık kimi zaman, çok doğru yargılara dönüşüyor: “ Oyuncu olmak devrimci olmaktan kolay mı ha –hele bu ülkede?- Sevsene işini, saysana!” Kimi zaman da, Ömer’in halkının adresini bilmediğini ileri sürmesi gibi, sadece hırçınlık olarak kalıyor. Ama yaşayan, yapay yanları olmayan –hatta sevimli- biri Tezel. Adalet Ağaoğlu’nun olumlu kişisi Ali Usta’dan daha gerçek , daha inandırıcı.

Bir Düğün Gecesi üzerine daha çok şey yazılabilir. Aldığım notların hepsini kullanmadım. Kitabın çok önemli bir yanı üzerinde, kitabın bu yanını somutlaştıran kişiler üzerinde ise bilerek durmadım.”²

1.3. ATILLA ÖZKIRIMLI’NIN ROMAN HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Adalet Ağaoğlu’nun romanıyla ilgili olarak denilebilir ki yaşadığımız hayatın çelişkilerini, karmaşık yapısını yansıtan, bireysel gerçeklikle toplumsal gerçekliğin diyalektiğinin oya işlendiği bir senfoni. Salt kendi kendisiyle hesaplaşmaların değil yaşanılanın faturasının çıkarıldığı, toplumsal oluşumların somut karşılıklarının verildiği bir yapıt. 26 Kasım 1972 gecesi, Ankara’nın Anadolu Kulübündeki bir düğün gecesini odak alıyor Ağaoğlu. Hem seçilen zaman, hem de düğünün tarafları özel bir önem taşıyor: Dönem 12 Mart dönemidir. Gelinin babası inşaatçılıktan yabacı firma temsilciliğine bir çok alana el atmış büyük bir iş adamı, damadın babasıysa dönemin etkili ve yetkili bir tümgeneral. Böylece salt çarpık bir toplumsal gelişim sürecini sergilemekle kalmaz Ağaoğlu, “*dün tarhana kararken bugün ansızın pokere*”

² Fethi Naci, Türkiye’de Roman ve Toplumsal Değişme, Gerçek Yayınevi, 1. Basım, İstanbul, 1981 s. 433, 444.

oturuverenlerin, “*dün köylüye urgan, kına satarken bugün ansızın yedek parça, motor ve kaçak otomobil lastiği*” satanların gerçekliklerini eleştirel bir bakış açısıyla yansıtır.

Ama bir betimleme değildir yaptığı, bir irdeleme, bir çözümlemedir. Bu nedenle de gerçekliği bütünselliği içinde kavrar. Başka deyişle parçalar arasındaki bağlantı öylesine sağlam kurulmuş, kişiler öylesine bir ilişkiler bütünü olarak verilmişlerdir ki renkli mozaiklerden oluşmuş bir panodur sanki karşımızdaki. Ahmet Hamdi Tanpınar’ın bir şiirinin adı gibi “her şey yerli yerinde”dir. Sözgelimi Tuncer’in marangoz babasını arkadaşı Ali Usta yalnız Tuncer’e hayatın gerçeğini göstermekle kalmaz, toplum polisi Ahmet’in dayısıdır, İlhan Dereli’nin yapılarına priz, duy döşer; en önemlisi düğüne girebilen sarı kır çiçeklerini o göndermiştir. Kimsenin gözüne çarpmayan, onca buketin, çiçek sepetinin arasında yiten o sarı kır çiçeklerini, çevresini acımasızca eleştiren Tezel’in fark etmesi ise özel bir anlam taşır.

Düğün için gönderilen çağrılıklarda, gerçekleştirilecek evliliği betimleyen sözcükler, tarafların toplumsal konumları düşünüldüğünde, 12 Mart olgusunun somut biçimde saptanmasıdır temelde: “*Kalkınan memleketimizin milli temeline yeni bir harç olmak üzer*”... İşbirliğinin başka örneklerini de verir Ağaoğlu. Ama bununla yetinmez. Aynı ölçüde, belki de daha sert eleştirir devrimci öğrencileri. Bilinçsizlikleri; köksüzlükleri, bireysel eksikliklerden kaynaklanan tavır almaları yüreklice deşer. Bir olumsuzlama değil, yanlışın nerede olduğunu, nasıl yapıldığını göstermedir bu. Yaşananın üzerinde düşünmeye çağırır.

Burada Ağaoğlu’nun kişilerini tek tek ele almam olanaksız. Bir inceleme konusu bu. Ama şunu belirtmem gerek: Bir süreç içinde verir kişilerini Ağaoğlu. O geceki gerçeklikleri bir tarihin, kendi tarihlerinin ürünüdür. Hepsinin bir tarihi vardır. Bir birine bağlanarak bütünü oluşturan bir tarih.

Ustaca verir bunu Ağaoğlu. Yaşanan an, Ömer’in ağzından ya da onun gördüğü biçimiyle aktarılırken öne çıkan bir kişinin anlatımına bağlanır hemen. O kişinin anlatımıyla geçmişe gidilir ya da o andaki duygulanımları, dışın onun bilincine yansıyışı iç konuşmalarla aktarılır. Böylece roman geniş bir zaman dilimine açılmakla kalmaz, roman kişileri de belli bir gerçeklik içinde var olurlar. Bu var oluşun en belirgin özelliği ise nesnel koşullara bağlı olarak değişebilirliğinin gösterilmesidir.³

³ Atilla Özkırımlı, *Romanların Dünyasında*, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1994, s.124.

1.4. AHMET KABAKLI'NIN ROMAN HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

“Bir anlamda “Ölmeye Yatmak” romanını devam ettiren “Bir Düğün Gecesi” Ağaoğlu’nun en çok tartışılan, akisler yapan, dolayısıyla yazarın kitlelerce tanınmasını da sağlayan romanıdır.

Bir Düğün Gecesi seksenli yıllarda, oldukça merak uyandıran bir “edebi skandal”ın konusu da olmuştur.

Bu romandaki olay, zengin bir ailenin kızı olan Ayşen’le, bir general oğlu olan Ercan’ın düğünü sırasında başlıyor. Geriye dönüşlerle derinleşip, genişliyor, düğün biterken roman da bitiyor.

Roman yine bu iki kişinin etrafında ailenin, çevrenin tiplerini ilgi çekici halde anlatmaktadır: Ailelerin ahabları, arkadaşlar, hısımlar, sevgililer, metresler, dostlar, riyakarlar v.s. Bazı kavramlar, düşünceler, olaylar da bu romanda tartışılmaktadır.”⁴

⁴ Ahmet Kabaklı, Türk Edebiyatı, 5. cilt, İstanbul, 1997.

2. İNCELEME

2.1. ROMAN ÖZETİ

2.1.1. I. BÖLÜM

Roman, yeğenin düğününe gelen Tezel'in "İntihar etmeyeceksek içelim bari!" (s. 8) cümlesi ile başlıyor. Ailenin damadı olan Ömer'in dediğine göre: Tezel, düğüne sırf içmek için teşrif etmiş gibidir. Çünkü Tezel, düğün boyunca içki kadehini elinden hiç düşürmemiştir.

Tezel'in abisi olan İlhan Dereli'nin kızı Ayşen ile Tümgeneral Hayrettin Özkan'ın oğlu Ercan'ın, bu gece nikah törenleriydi. İki kuşun gaga gagaya verdiği mavi kartın altında, 1972 yılının 26 Kasımında, saat 19.00'da temele bu harcın konulacağı törenin başlamış olacağı bildiriliyordu.

Ömer de şunca yıl sonra Aysel'le birlikteliğinin temeline ilk ayrılığı koyarak, beklenen gün ve saatte tören için burada bulunmaktaydı. Ömer, aralıksız içki içen Tezel'e yardımcı olmayı, ona sahip çıkmayı sanki bir görev olarak üstlenmişti. Ancak O, "İntihar etmeyeceksek içelim bari!" diyen Tezel'in ne demek istediğini bile anlamayacak kadar yorgundu. Tezel de, bu yeryüzüyle onu uyuma zorlayacak tek kişi kaldıysa ortada, onun da Ömer olduğunu düşünerek ve ablası Aysel için iyiki yok, diyerek su gibi viski içiyordu.

Törenin başlangıç saati üstünden daha otuz dakika bile geçmemişti ki Ayşen, Ercan, kız tarafı ana ve baba olarak, oğlan tarafı General, Generalin karısı ve karısının kız kardeşi, karısının erkek kardeşi ve bu erkek kardeşinin karısı da önem sırasının az dışına itilmiş olarak, düğün salonunun giriş kapısı önünde dizilmişler, gelenleri karşılıyorlardı. Gelinin annesi Müjgan da, gelenlerin yerlerini belirlemek için bir telaş içindeydi.

Ömer, karısının yeğeni olan, üstelik de bu gece nikahlanacak olan Ayşen'le gözgöze gelmemek için köşe bucak kaçmaktaydı. Çünkü, Ömer'in hocalık yaptığı Ayşen'in de öğrencisi olduğu fakülte yıllarında; aralarında, ikisinin de birbirine itiraf edemediği duygusal bir yakınlaşma olmuştu ancak bu yakınlaşma, ailevi durumdan olsa gerek fazla ileri gitmemişti. İşte bu düğün töreninde ikisi de bastırılmış duygularını belli etmemek için kaçamak bakışlarla birbirlerine bakıp durmaktadırlar.

Ömer, Tezel'in içkisi dışında hep kendisiyle ilgili ve kendisini küçültücü şeyler düşündüğünü zanneder ve bu şekilde düşünmesinin ne saçma olduğunu söyler. "Demek kendime güvenim sıfır. Çarkına okunmuş bir profesörüm demek? Aysel söyleyince

kızmıştım. Demek bu başarılmış? En sonunda Generalin oğluna peki diyen Ayşen gibisin Ömer, başka ne? Ama Ayşen çocuk daha... Ayrıca, başka türlü olması da pek beklenemezdi... O çevrede, öyle bir baba, öyle bir ana ile... Sarsıldık, sallandık, doğru.” (s. 10) Ömer’in aklından bu şekilde bir konuşma geçmiştir. Buradan anladığımız kadarıyla Aysel’in düğüne gelmeyişinin sebebi; aile içi bir anlaşmazlıktan dolayıdır.

Ömer, bu akşamın gelene gidene bakılarak geçebileceğini söyler. Burada, sırmalar, kadehler, çiçekler, katlar arasında... Ömer, sırasıyla her bir katta neler yaşandığını, toplumun politik ve sosyete tabakasının bu katlardaki durumlarını bize, ince bir alay hissettirecek şekilde aktarmıştır.

İşte bu katların beşincisinde biraz sonra nikah kıyılacak. Konuklar; girişte mantolarını, paltolarını, rölövelerini – bazıları kürklerini değil ama - bırakıp üçer beşer nikah salonuna ulaşıyorlar. Ömer kürklerini bırakmayan bu insanlar hakkında: “Dün tarhana kararken bugün ansızın pokere oturuvermiş eller gibi. Dün köylüye urgan, kına satarken bugün ansızın yedek parça, motor ve kaçak otomobil lastiği satar gibi...” (s.11) şeklinde benzetmelerde bulunur. (Sonradan görme insanları yerme var.)

Kız ve oğlan tarafı, her çiçek sepetinin önünde biri olmak üzere dizilmişlerdir. Ömer, bütün bu olup bitenlere, insanların sergiledikleri bu davranışlara şaşkınlıkla bakar ve içten içe beğenmediği bu insanlarla alay eder.

İlhan, Generalin bir omuz başı gerisinde, Müjgan da Generalin karısının bir ayak boyu gerisinde durmaktadır. Müjgan, bu durumdan hiç hoşnut değildir ancak, kızının hatırı için bir kez, bir omuz boyu ve bir ayak boyu gerileyeceğini söyler ve Ömer’e kıskançlığını dile getiren sözler söyler. Müjgan, dünürlerini çekemez ve kendini Nuriye’den daha üstün görür.

Ayrıca, düğün için taa Amerikalardan gelmiş olan damadın teyzesi Ayten hanımın, kendisini Eytın hanım olarak tanıtmaması, düğüne davetli olan yabancı kişiler arasında dedikodulara neden olmuştur.

Sonradan görmeliğin bir başka örneğini teşkil eden Eytın hanım’ın dedikodusu yapılmakla birlikte, onun bu davranışı, insanlar tarafından kınanmıştır da...

Devamlı olarak mazisiyle bir hesaplaşma içinde olan Ömer, düğün boyunca geçmişle ilgili düşüncelere dalar.

Müjgan hanım, görümcesi Aysel’in, abisiyle ve kendisiyle bağlarını tümüyle kestiğini bildiği için Ömer’i ısrarla düğüne çağırmıştı. Tabi Aysel, Ömer’in biraz okuyup- yazmışlığından ve profesörlüğünden faydalanarak yengesinin, oğlan tarafına

hava atacağını söylemişti. Ömer, karısıyla arasında geçen bu konuşmayı düşünür ve düğün sahiplerinin ve düğüne gelen diğer insanların sergiledikleri davranışları görünce Aysel'in düşüncelerinde haklı olduğu kanısına varır. (Ömer, direk olarak karısının düşüncelerinde haklı olduğunu söylemese de biz, Ömer'in gördüğü insanları hafif alaya alarak eleştirmesinden dolayı karısına hak verdiğini söyleyebiliriz.)

Müjgan, Generalin karısının bir ayak boyu gerisinde durmasından başka Tezel'in durumundan da şikayetçidir. Tezel'in fazla içip de yanlış hareketler yapmasından ve kendilerini ele güne, yüksek tabakaya karşı utandırmasından dolayı kaygılanmaktadır.

Ömer yine eski günleri düşünür ve Aysenciğin, annesi Müjgan için şikayetlerde bulunduğunu hatırlar. Aysen Ömer abisine, annesi ve onun gibilerin, beceremedikleri alafranga yaşam tarzıyla rezil rüsva olduklarını söylemiştir.

Ayrıca düğünde, gelinin babaannesi Fitnat hanım da bulunmaktadır ve ilk torununun mürüvvetini göreceği için çok mutludur. Fitnat hanım, isyankar, hatır gönül dinlemez olan ve düğüne gelmemiş olan kızı Aysel için şikayetlerde bulunurken, düğüne İstanbul'dan koşarak gelen diğer kızı Tezel'in burada bulunuşundan az buçuk gurur duymaktadır.

Damadin dayısı olan emekli albay Ertürk ve karısı Gönül hanım da nikah salonundadır. Gönül hanım, Tezel'i görünce şaşırılmış ve geçenlerde kendisini televizyonda gördüğünü ve çok mutlu olduğunu söylemiştir. Tezel, ünlü bir ressamın yaşam öyküsünde iki dakikalık bir figüranlığa çıkmış olsa da, Gönül hanımın bunu önemseyişinden gizli bir hoşnutluk duymuştur.

Ömer, fırsatını buldukça Aysen'i gözetlemekten geri kalmaz ve onu düşünür.

Ömer kayınvalidesi Fitnat hanımı da çok sever. Ona yeterince yakın duramamasına rağmen kendisine sevecenliği sonsuzdur.

Sonra Ömer, Tezel'in fiziksel özelliğine dikkat eder ve onun ne kadar yıpranmış olduğunu farkeder. Önceden ünlü bir ressam olan Tezel, boyları sanki gözlerine ve yüzüne sürmüştür.

Tezel, düğün için geldiği sabah, ablasına telefon etmiş ancak aralarında çok soğuk geçen bir görüşme olmuştur. Düğünde ise Tezel, Aysel'in uzak sesini anında unutmuş gibidir. Değilse de alkol unutturacaktır.

2.1.1.a. Tezel'in Gece Yolculuğu

Tezel, yeğeni Ayşen'in düğününe geleceği zaman, otobüse binmeden önce Park Otel'in barında hava kararana dek kalır. Tezel, barın ortamını inceler ve burada da insanların ciddileştiklerini, güzel fıkraları anlatanların gittikçe azaldığını söyler. O, bu tür insanları, duydukları üç güncel fıkrayla Cumhurbaşkanı ya da siyasal parti liderlerine ilişkin birkaç dedim- dediği anlatınca, kendilerini bir şeye katkıları olur sandıkları için kınar. Sonra, kendi kendine devlet adına birtakım isyankar sözler söyler ve O, işte bu bardaki insanların da devlete sonsuz güvenmelerinden dolayı son derece rahatsızlık duyar.

Tezel, giyimine- kuşamına pek önem vermeyen biridir ancak sırf annesi Fitnat hanımın hatırı için, Park Otel'ine gelmeden önce, üzerine birkaç parça eşya alır. Otobüse bineceği sırada da uçak biletini bu eşyalara harcadığı için kendi kendine kızar.

Tezel, yolculuğu boyunca bazen eski günlerine dalar, bazen de otobüste gelişen sıradan olaylara değinir. Ünlü bir ressam olduğu zamanlar, iktidarın çok kötü olduğunu, iktidardaki adamların çok rezil olduklarını ve çok yanlış işler yaptıklarını söyler. Akademiye başladığı zamanlar Kızılay'da yediği coplari hatırlar. Akademiye başlayacağı zaman abisi İlhan, "Akademi de neymiş, kaç para getirir kağıt boyamak adama" (s. 30) diyerek okumasına karşı çıkmıştır ancak Tezel, ablası Aysel'in ve eniştesi Ömer'in desteğiyle okula başlamıştır. Sonra Tezel, okulda tanıştığı ve evlendiği, ancak şu an eski kocası olan Oktay'ı ve ondan olan çocuğu Kerem'i düşünür.

Tezel, tekrar abisi İlhan'ı ve onunla birlikte yengesi Müjgan'ı da düşünür. İlhan'ın çok paragöz bir insan olduğunu belirtir. Tezel, abisini ve yengesini hiç sevmez ancak bu düğüne, sırf annesinin hatırı için gitmektedir. Kendi kendine nihilist olmak, komünist olmaktan da zormuş der ve devrimcilik, anarşizm gibi olayları ve bunların kendisiyle olan ilişkilerini anlatır.

Tezel, başından geçen siyasi olayları anlattıktan sonra, gideceği düğünü düşünür ve Ayşen'in kiminle evlendiğini merak eder.

2.1.2. II. BÖLÜM

Ömer düğün gecesini, Ayşen'le gözgöze gelmekten utandığı ve kaçındığı için, Tezel'e birtakım basit ve gereksiz sorular sorar ve ondan bu soruların cevabını alır.

2.1.2.a. Tezel'in Uzun Konuşması

Tezel, düğüne gelmeden önce, Taksim Galerisi'nde arkadaşı Sami'yi beklediğini, onunla planlamış olduğu işleri yapacağını ancak Sami'nin oraya gelmeyişi yarı kızgın bir şekilde anlatır. Daha sonra Tezel, tekrar otobüste geçirdiği saatlere döner. İğrenç bir ortam olarak nitelendirdiği düğünde nelerle karşılaşacağını düşünür. Sonra öğrencilik yıllarını hatırlar.

Tezel, yolculuğu boyunca, geçmiş ve şimdiki zaman arasında gidip gelmiştir. Devrimci olduğu yıllar, otobüste bir çocuğun ağlaması, kocası Oktay'la kendi bebeklerini susturma çabaları gibi...

Ayrıca, ressamlık yıllarını da anlatır. Resimleri için aldığı eleştirileri ve nasıl yapması gerektiğine dair aldığı tavsiyeleri düşünür. O yıllarda, Oktay'dan ayrıldığını ve geçimini resimlerini satarak sağladığını anlatır. Elinden en iyi gelenle insanlığını ve ülkesini yüceltmeye çalışırken sınır dışı edilmesini düşünür. Tezel, başından geçen bu kötü hadiselerle rağmen, kendi kendini teselli ederek dimdik ayakta durmayı başarmıştır. İlk kocası Mehmet'ten de devran değiştikçe onun da sahne değiştirmesinden dolayı ayrıldığını söyler.

Tezel, 18 yaşında, abisinin karşı çıkışlarına ve bu nedenle yaşanan münakaşalara rağmen, iyi umutlarla İstanbul'a gelmiştir, ancak yaşadığı olaylar karşısında hiçbir şeyin kolay olmadığına inanır. Özgürlük için şehrin her köşesinde kendisiyle hem fikir olanlarla sloganlar atmaktadır. (Tabi bunun cezasını sınır dışı edilmekle çekmiştir.)

Tezel, arada bir yaşadığı ana, yani yolculuk anına dönmeyi de ihmal etmez.

Sonra ikinci kocası Oktay'la, oğlu Kerem'i düşünür ve onlarla geçen günlerini anımsar. Birtakım olaylardan dolayı hapse giren eski kocası Oktay'ı, çocuğu, kayınvalidesi ve kayınpederi ile birlikte ziyarete gidişini anlatır. Kocasının, kendisini bin misli küçümseyen yüzüyle karşılaşınca, Oktay'ı ziyarete gelmekle ineklik yaptığının farkına varır. "Oktay'la yanyana, elele dayanışma tablosu sunmaya kalkmak. O dayanışma bizim aramızda gerçekten olabilseydi..." (s.57) diyerek hayıflanır.

Arkadaşı Sami'yi ve onunla birlikte geçen olayları düşünür. Tekrar otobüs yolculuğu... derken Tezel, düğüne gelinceye kadar, eski yaşantısına dair bütün detayları bize aktarmıştır. Arada bir de yaşadığı ana dönerek otobüste geçen olaylara da değinmiştir.

2.1.3 III. BÖLÜM

Bu bölümde, olayları bize aktaran şahıs Ömer'dir. Ömer'le Tezel arasında, düğüne gelen- gidenin kıyafetini eleştiren ve birbirlerine, kendileriyle ilgili itiraflarda bulundukları birtakım konuşmalar geçer. Örneğin Tezel, Ömer'e: "Hala çok yakışıklı olduğunu biliyor musun?" (s. 64) der.

2.1.3.a. Hep O Yolculuk

Bu kısımda Tezel, tekrar otobüs yolculuğuna döner. Buna kısaca eski yaşantısına, hayallerine döner de diyebiliriz. Eskiden aile bağlarının ne kadar kuvvetli olduğunu, bütün aile fertleriyle ne kadar güzel günler geçirdiğini; ancak bu bağların şimdi kopmuş olduğunu söyler. Tezel, bu kısımda daha çok yalnızlığını dile getirmektedir. Yine, otobüse binmeden önceki öğle sonunu, yani Sami'yi beklediği ve onun gelmediği saatleri düşünür.

Sekiz ay önce, dört tablosunu beşer, altışar bin liradan satıp, üç günlük tatil için Londra'ya gidişini anlatır. Bir ara otobüste ağlayan çocuğun sesiyle düşüncelerinden sıyrıldığını, ancak sonra Londra'ya asıl gidiş sebebini anlattığı görülür. Sami, bir gece yarısı, telaşlı bir şekilde Tezel'in evine gelmiştir. Tezel'e getirdiği küçük küçük kağıt parçalarını vererek, ondan bu kağıt parçalarını tez elden Londra'ya götürmesini istemiştir. Kağıtlarda, işkence görenlerin kendi yazılarıyla, faşizmin insanlık dışı, kanlı elini belgeledikleri görülür. Tezel, hem kendisine verilen görevi yerine getirmek, hem de üç günlük tatil yapmak için Londra'ya gitmeye karar verir ve gider. İlk önce Londra maceralarını ve orada gezdiği yerleri anlatır. Getirdiği küçük kağıtları verilen adrese götürür ancak buradan olumlu tepkiler almaması onu çok sinirlendirir.

Tezel, Aysel'le mektuplaşmaktadır ve bu mektuplardan birinde, ablası Aysel'le olan kişilik farklılıklarını ve kötü durumlarında ablasının kendisine yaptığı yardımları anlatır. Bunun ardından, iki yıl evli kaldığı eski kocası Memoş'un Bonn'a kaçışını ve Memoş'un bir mektubunda, Bonn'da kalabilmesi için İlhan'dan yardım istediğini anlatır. Mehmet, kendisiyle aynı fikirde olan yani devrimci, komünist ayaklarında olan ve olaylar çıkaran, bu yüzden de siyasi tutuklular arasına girmekten korkan arkadaşlarıyla birlikte Bonn'a kaçmıştır. Tezel, hep bu tür siyasilere rastlamasının kendi yanlışı olduğunu söyler. Aysel, Tezel'i Ankara'ya çağırmıştır ve Tezel'den bir süre kendileriyle kalmasını istemiştir. Tezel, o yıkkın günlerinde Aysel'in yanında olursa, kendi gözünde kendinin büsbütün küçüleceğini düşünür. Ömer'in cetvele vurulmuş akılcılığı da üstüne üstlük. Tezel'in korkusu bundan da öncesine dayanmaktadır.

Koskoca yaşında Aysel'deki büyük değişim. Buna tanık olmak. Sonra Tezel, düğüne gitmekle gitmemek arasında tereddütte kalışını ve sonunda da gitmeye karar verdiği anları anlatır. Ablası Aysel'in de düğüne gelmesini ve onunla karşılıklı çiftetelli oynamayı çok istemiştir. Tezel, jandarmaların uyduruk bir araştırma ile otobüsü durdurmalarıyla, geçmiş yaşantısına ait hayallerinden kurtularak şimdiki zamana geri döner.

2.1.4. IV. BÖLÜM

Ömer, nikah salonunda, dikkatini çeken olaylara değinir. Düğün sahipleri olan Müjgan'la İlhan'ın pozları, General oğluna kız vermenin getirdiği bir övünme vb. Ayrıca Ömer, damadın kardeşi Hakan'ın düğüne gelmeyişinin sebebini düşünür ve bir gün Ayşen'in Hakan için söylediklerini anımsar. Ayşen ona, Hakan'ın, abisine ve babasına karşı düşmanlığını anlatmıştır. Ömer, kendi karısı Aysel'in de düğüne gelmediğini ancak bu durumdan rahatsız olmadığını ifade etmeye çalışır. Düğüne gelmeden önce Aysel'le aralarında geçen konuşmaları uzun uzun düşünür. Aysel, Ömer'e: "Öyleyse gitme. Seni zorlayan mı var Anadolu Kulübündeki düğüne gitmeye?" demiştir. (s. 95) Ömer'in içinden gelen ses, "Var. Ayşen!" dir. (s. 95)

Ömer, Aysel'le aralarında geçen bu tartışmaları Tezel'e anlatarak bir nevi kendini rahatlatmıştır. Sonra yine birbirlerine, 'şunun adı ney', 'şu kim' gibi sorular sorarak düğün ortamına dönerler. Ancak, Ömer'in aklına takılan bir 'Ergin' meselesi vardır. Karısı Aysel'in, öğrencisi Engin'e olan eğilimi, Engin'in Aysel'e olan eğilimi. Gövde birlikteliğine kadar uzanıp orada noktalanmış bir eğilim. Ömer, bu iğrenç olay karşısında Aysel'e hiçbir şey söylememiştir. Çünkü karşısında kendinden başka kimseye verecek hesabı bulunmayan bir Aysel vardı. Bu kötü anları tek tek aklından geçiren Ömer, tekrar düğüne döner ve Tezel'le düğün boyunca yapmış oldukları işi yaparlar. Yani içkilerini içerler. Ömer, yine hayallere daldığında Tezel, emekli albayın karısı olan Gönül hanımla tanışır. Gönül hanım, Tezel'e görüşmesi Ayten'in kendisine Cincinatti'den getirdiği saçın ve etolün renginden hoşnut olmadığını dile getirmektedir. Böyle bir durum karşısında tabi Ömer'le Tezel, kendilerini gülmekten alıkoyamazlar. Ömer'in yanına bir adam yaklaşır. Ömer bu şahsı tanımamaktadır. Adam, Tarım Bakanlığı'nda çalıştığını, kızı Gül'ün arkadaşı olması nedeniyle Ayşen'in düğününde bulunduğunu söyleyerek kendini Ömer'e tanıtmış olur. Ömer'e "sık sık konferanslarınıza katılırdım" der. (s. 105) Devrimci kızı şu an hapistedir. Bu adamın

konuşmalarından sıkılan Ömer, Tezel'den kendisini kurtarması için yardım ister ancak Tezel'e de İnci adında reklamcı bir kadın musallat olmuştur. Ömer'in anladığı kadarıyla, Tezel de bu kadından kurtulmak ve içkisiyle başbaşa kalmak için can atmaktadır. Reklamcı kadın, lafı uzattıkça uzatır ve kendisi yetmiyormuş gibi bir de Tezel'e kocası Semih'i tanıtır.

Ömer, Bay Ertürk'ün kızı olan pembe banyo köpüğüyle karşılaşır. Banyo köpüğü, Ömer'e babasının nerede olduğunu sormuştur. Ortalıkta ve özellikle de gelinin yanında dolaşan bu kıza Ömer, sinir olmuştur ve Ayşen'in de bakışlarından, bu kızdan hiç hoşlanmadığını anlar. Ömer, ortamdan çok sıkılmıştır ve kendisini herkeslerin tek tek seçilebildiği bir köşeye çeker. Ömer'in kendini bu ortamdan soyutladığını farkeden Gönül hanım, Ömer'e neden yalnız olduğunu sorar ve ona, oğlu Yılmaz'ın yanına geçmesini söyler. Ömer'in, Gönül hanımı, detaylı bir şekilde inceleme ve eleştirisi ile bu bölüm de sona erer.

2.1.4.a. Gönül'ün Dertli Başı

Bu bölümde Gönül hanım, bir komşusuna ailevi problemlerinden bahseder. Gerek kocasının, gerekse kocasının akrabalarının kendisini hor görmelerinden yakınır. Sanki onlara kulluk etmek için dünyaya geldiğini söyler. Düğün için kıyafet hazırlıkları yaptığı sırada kocasına, Amerika'daki ablası Ayten'e, kendisi için bir kürk getirmesini yazmasını söylemiştir. Ayten hanım, kullanılmış kürkünü getirince buna çok içerlenen Gönül hanım, diktirmeye karar vermiştir. Kürkü diktirmek için, Nuriş ablasının terzisine gittiğinde terzi, ona, kıyafetin dikiminin yetismeyeceğini söylemiştir. Gönül hanımın da en çok içerlendiği durum, Nuriş ablasının terzisinden Gönül'ün kıyafetini yetiştirmesi için rica etmemesi sonra da, "Ay yazık etmişsin, canım kumaşa." (s.119) demesiymiş. Gönül hanım, onlar için, : "Böyle kendini beğenmiş, böyle insanlıksız bunlar" der. Sonra, öfkesini, oğullarına laf atarak gidermeye çalışır. "Oğlunuzun biri anaşist çıktı işte" der. (s. 121) Hakan'ın kaçak olduğunu, ancak onu Ercan'dan daha çok sevdiğini, abisinin düğününe gelmeyişinin sebebinin de Ayşen'e olan aşkından dolayı olduğunu ve bütün aileye düşman kesildiğini söyler. Tekrar görümcelerinden şikayet eder. Hayrettin Paşanın, Remzi beyin ve karıları Nuriye ve Ayten'in eski durumlarını düşünür. Bunların, eskiden acınacak halde olduklarını ama şimdi kendisini bir köle gibi kullandıklarını ve hepsinin ayrı ayrı çalımlarından bıktığını izah eder.

2.1.5. V. BÖLÜM

Düğün boyunca, bir köşeye çekilip insanları izlemek, onların komik ve rezil durumlarını seyretmek, sanki Ömer'in bir diğer göreviydi. Özellikle de içkinin dozunu kaçıran İlhan'ın hiç hoş olmayan davranışları, Ömer'in gözünden kaçmamıştı.

2.1.5.a İlhan'ın Donan Gülüşü

Bu bölüm, İlhan'ın, karısı Müjgan'dan şikayeti ile başlar. Müjgan'ın, elmaslara, pırlantalara, altınlara düşkün bir insan olduğunu, onun için kızının bir general oğluyla evlenmesinin çok büyük bir kısmet olduğunu söyler. İlhan, karısının bu öğünmelerine, gururlanmalarına kızmaktadır. İlhan, Müjgan'a, arkadaşı Namık'a yüz vermesinden, ona cıvık cıvık gülmesinden dolayı da çok sinirlenmiştir. Kızı Ayşen'in yüzü bir satırcık gülümsememişken, onun bu denli civıtmayı, İlhan'ın içinde çöreklenmiş sıkıntıyı tekrar kabartmıştır. İlhan, karısı için: "Ruhsuzdun, hep ruhsuz kaldın, İşin gücün, önüne dünya malı yığacak adam tavlama. Anan geberdi kurtuldum, bir de senden kurtulsam!..." (s. 129) gibi ağır laflar söyleyerek, karısından artık illallah ettiğini dile getirmiştir. İlhan, karısından o kadar şikayetçidir ki ancak onun ölümüyle huzura kavuşacaktır. İlhan'ın başka bir derdi de, Hakan'ın, abisi Ercan'ı, düğünde vuracakmış söylentileridir. Kendi kendine bunun mümkün olamayacağını söyler. Bir de İlhan, kızını bu genç yaşında evlendirmek istemediğini belirtmiştir. Ancak Ayşen, anarşist takımının içine girdiği yıllarda, eylemlere katıldığı için hapse girmişti. Kendisini içerden çıkaran Hayrettin Paşa'nın oğluyla da bir nevi evlenmek zorunda kalmıştı. İşte Hayrettin Paşa'nın yaptığı iyiliğe karşı, sanki bir mecburiyetten, bir borçtan dolayı bu düğün olmuştu.

İlhan, damadı olacak oğlana da hiç ısınmamıştır ve kızına daha önceleri şunları söylemiştir: "Ben, dışardan okumuş züppelere hep illet olurum zaten, bu da dışarda okumuşların en illeti". (s. 129)

Kısacası bu bölümde İlhan, halet-i ruhiyesini anlatmaktadır. Karısının sergilediği tavırlar karşısında, çıldıracak gibi olan İlhan, onu vurmaya bile kafasından geçirmiştir. Ayrıca kızının mutsuz hali de İlhan'ı üzen konular arasındadır.

2.1.6. VI. BÖLÜM

Bu kısımda Ömer, kayınvalidesi Fitnat hanımın mutluluğuna ortak olmaktadır. Ömür boyu hep kedere rastlayan kayınvalidesinin, torununun düğününde mutlu görünmesi, onu çok seven damadını da mutlu etmiştir. Fitnat hanım, Gönül hanımla sohbet ederek, ona, bugün ne denli bahtiyar olduğunu itiraf etmektedir.

2.1.6.a Fitnat Hanım Merhum Kocasına Yine Sormakta

Burada bir iç monolog vardır. Fitnat hanım, merhum kocasına olan özlemini dile getirir. Çocuklarının hiçbirinin mürüvvetini göremeyişinden dolayı, Salim Bey adına üzüdür. Fitnat hanım, sonra da kocasına: “Bunların böyle tarumar oluşunu, herbirinin bir başka havaya çekip gidişini iyi ki görmedin” der. (s. 133) Çocuklarının böyle her birinin ayrı ayrı yerlerde olmasını kocasına şikayet eder ve onların bu durumda olmalarının sorumlusunun kendisi olduğunu düşünür. Sonra kocasından, başını kaldırıp fidan gibi torunu Ayşen’e bakmasını ister.

Kocasına, birlikte geçirdikleri eski zaman ile şimdiki zaman arasındaki farklılıkları anlatır. Para olunca her şeyin çaresinin olduğunu söyler. Fitnat hanım, sanki karşısında, kendisini dinleyen ve kendi fikirlerini onaylayan bir insan varmış gibi anlatmaya devam eder. Tabi bu konuşma, kimsenin duymadığı bir iç konuşmadır. Yine sohbe devam eden Fitnat hanım, kocasına, dünürlerini anlatır: “Bu bizim dünürlerimiz neydiler ki... Bilirsin, acık paralı pulluydu bunlar memlekette... Hani hatırlıyor musun bu kızların abisi Remzi, Aysel’i istemişti de... Neyse, neyse, işte Remzi’nin bütün kardeşleri neydiler ki o zamanlar! Ben bu Nuriye ile Ayten’in şalvarlı hallerini de bilirim. Tarhana karı, bulgur serdikleri daha dün gibi gözlerimin önünde...” (s. 134) Bu kızlar, abileri Kore kahramanı Ertürk’ün ve Remzi’nin sayesinde kendilerine birer zabıt koca bulmuşlardır. Fitnat hanım kocasına şaşkınlığını anlatır: “Avurtları göçmüş bu subaylar bugün koskoca paşalar olacaklar, müdürler olacaklar, uçsuz bucaksız bir Amerika’da zengin olacaklar. Bu Nuriye böyle, paşa karısı, bu Ayten böyle, ecnebiler serbest, kürkler, elmaslar içinde, hiç düşünemezdim.” (s. 135) Fitnat hanım, oğlu İlhan’la gurur duyduğunu belirtir ve krallar gibi olan oğlunun durumunu, kocasının da şu an hayatta olup görmesini çok istemiştir. Tezel’in bu kadar çok içmesine, bir koca alıp, bir koca bırakmasına kızan anne, onu da kocasına şikayet eder. Çocuklarının birbirleriyle küs olmalarından dolayı üzülen Fitnat hanım, Tezel’in nasıl geçindiğini

düşünür ve oğlu İlhan'la da yoktan var etmesinden dolayı gururlanır. Fitnat hanımın bir başka düşüncesi de diğer kızı Aysel'dir. Onun, düğünde bulunmayışına çok üzülür.

Gelini Müjgan'la aralarının eskiden hiç iyi olmadığını, onu hiç sevmediğini ancak şimdi Müjgan'ın ona, kendi çocuklarından daha yakın davrandığını söyler. Sonra Aysel'le İlhan'ın birbirleriyle kavga edişlerini hatırlar. Fitnat hanım bir gün, çocuklarının hepsini, aralarındaki buzlar erisin diye, yemeğe davet etmiştir. Ancak hiçbir şey Fitnat hanımın istediği şekilde gelişmemiştir. İlhan'ın üstelik kocası Ömer'in yanında Aysel'e: "Ooo küçük hanım, böyle bol bulamaç sofralar sizin için değil efendim. Gidin siz işçi kardeşlerinizle, kıcı boklu halkınızla soğan ekmek yiyin bakalım!..."(s. 142) demesiyle bütün ipler daha da kopmuştur. Aysel'in de, "Yettin artık" diyerek başlattığı hakaret dolu sözlerle, içinde İlhan'a karşı beslediği kinini açığa vurduğunu ve bir daha hiç görüşmemek üzere birbirlerinden ayrıldıkları belirtilmektedir.

2.1.7. VII. BÖLÜM

Tüm cesaretini toplayarak yalnız kalan kayınvalidesinin yanına giden Ömer, Fitnat hanımı, kendisine annesinden daha yakın hissetmektedir ancak ona, güzel sözler söylemekten çok çekinir. Fitnat hanım, damadına: "Keşke Aysel de gelseydi. Şu günümüzde bu ayrılıklar gayrılıklar bu kırgınlıklar ortadan kalkmaz mıydı, Ömer oğlum?" der. (s. 144) Ömer'le, çocukları hakkında uzun uzun konuşur. Bu konuşma esnasında, kayınvalidesinin yanına yaklaşan incecik genç bir kadın, Ömer'in dikkatini çekmiştir. Fitnat hanım, "Bizim milletvekili Remzi beyin kızıdır Yıldız"(s:148) diyerek bayanı Ömer'e tanıtır. Ömer, Yıldız'ın kocası Tuncer'i karşısında görünce şaşırmıştır. Çünkü Tuncer, Ömer'in, (fakültede hocalık yaptığı yıllarda) öğrencisi olmuştu. Ömer, Tuncer'in, arkadaşlarını da kışkırtarak, üniversitede çıkardığı olayları hatırlar. Öğrencisiyle biraz konuşan Ömer, onun bir başka yerde tekrar konuşma teklifini duymamazlıktan gelir.

2.1.7.a Tuncer: Sizinle Konuşmak İsterdim Hocam

Tuncer, Ömer'in hocalık, kendinin de öğrencilik yaptığı fakülte yıllarını hatırlayınca, yapmış olduğu eylemlerden, kavgalardan dolayı aradan o kadar yıl geçmesine rağmen Ömer'in karşısında, hocasından çekinen, utanan bir öğrenci gibidir. Tuncer, Ömer'e, milletvekillerinden Remzi Tarakçı'nın kızı Yıldız'la nasıl tanıştığını ve onunla nasıl evlendiğini anlatır. Tuncer, fakültenin son sınıfındayken, Yıldız birinci

sınıfındadır. Yıldız, hayranlığını anlatan ve kendisinin de bu gruba girmek istediğini belirten övgü dolu bir mektubu arkadaşı Ayşen vasıtasıyla Tuncer'e göndermiştir. Ancak Tuncer, mektubu okuduktan sonra, böyle birinin olmadığını, yaptığı eylemlere karşı kendisine komplo hazırlandığını zannederek mektubu yırtmıştır. Ancak onunla tanıştıktan sonra, samimiyetine inanmışsa da yaşam tarzı olarak birbirleriyle uyuşmadıklarını ona izah etmeye çalışmıştır.

Tuncer, bir de Ömer'e Ali Usta diye birinden bahseder. Ali Usta, Tuncer'in akıl hocasıdır. "Akıl verme yerine gösterme, laf yerine örnekleme." (s. 165) Tuncer'in ondan öğrendiği en büyük güzellik, en derin bilgi budur. Tuncer, bu mektup meselesini gidip Ali Usta'ya anlatmak, onun bu konudaki fikirlerini öğrenmek ister ancak olumsuz bir yanıt alacağından korkar. Çünkü, Tuncer'in devrimci genç imajında böyle sevdaya, aşka yer yoktu. Bu nedenle Tuncer, her zaman onu bu şekilde tanıyan arkadaşlarından alacağı tepkilerden dolayı da çok tedirgin olmuştur. Tuncer, sonunda, Ali Usta'nın yanına gider ve onun fikirlerini alır. Ali Usta'nın bu konudaki düşüncesi şu olmuştur: "Her şeyi elde etmeye alışmış insanlar, her şeyi olan insanlar, bakarsın devrim de bizim olsun, devrimciler de bizim olsun, derler. Kız bunu açık seçik bilemez. Bilemeyebilir. Lakin, yaşama okulum beni yanıltmıyorsa, Yıldız'ın sana tutulması da bütün bütün şu sevimli, atak yüzün, bu uzun boyun, güzel saçların için değildir. Kavgan için mi? Ordaki yerin için mi? Olabilir." (s. 175) Tuncer, Ali Usta'nın, sözü hiç uzatmadan, sevdada sevdadır oğlum, yaşamana bak! Demesini istiyordu; önüne, en fazla kaçtığı soruyu çıkarmasını istemiyordu. Duyduğu sözler karşısında üzülen Tuncer'e Ali Usta'nın son sözü şu olmuştur: "Kaş çatmanın, insanlığı geri itmenin gereği yok. Ne yaparsan yap, insan gibi yap. Yalnız başka güçlüklerden değil, kendi güçlüklerinden de kaçmadan yap. Devrimse de, sevdaysa da. Birini iyi yapan, ötekini de iyi yapar zaten." (s. 177)

Sonunda Tuncer, Yıldız'la evlenmiştir ve kendisini İsviçre'de, doktorasını yapan biri olarak buluvermiştir. Tuncer, öğrenci olduğu zaman, Ömer'in, devrimin iyi ekonomistlere, iyi mimarlara, iyi teknisyenlere ihtiyacı var gibi sözlerine karşı dururken; şimdi, hocasının bu sözlerindeki doğruluğa sığınmayı uygun bulmuştur.

2.1.8. VIII. BÖLÜM

Ömer, Tuncer'in kendini savunucu açıklamalarını biraz gülünç, daha çok da yürek burkutucu olarak bulur ve şunları söyler: "Tuncer yeterince pişkinleşmemiş daha. Kendi kendimin savcısı olmaktan bütünüyle kurtulamamış. Şu düğün kalabalığının ortasında, ifadesinde kaçamaklar yapan bir suçlu gibi duruyor." (s. 181) Ömer, birtakım karmaşık düşüncelerle birlikte, nikah salonundaki diğer olup- bitenlerle de yakından ilgilenir. Ertürk'ün elinde bir bardak viskiyle Tezel'in yanına sokuluşunu, Yıldız'ın Fitnat hanımla sohbetini vb. izler. Bu arada kendisi de Ayşen'le gözgöze gelmekten kaçınır. Ayşen'in günler önceki: "Size hayranım Ömer abi, ama çoktandır hayranlıktan öte bir şey duyuyorum size karşı," (s. 184) diyen titrek sesini yeniden duyar gibi olur ve o sese koşturmak için Tezel'in yanına kaçmak ister. Tezel'in yanına giderken, Hayrettin Özkan'ın, Müjgan'ın, Tümgeneralin karısının' İlhan'ın, Ayşen'in ve Ercan'ın sıradan hareketlerine dikkat eder ve onları bize aktarır.

Bu sırada nikah salonunda bir telaş olur. Damadın nikah şahidi Korgeneral Rıfat Paşa, yanında karısı ve manken kızıyla birlikte içeri girerler. İçerdeki herkes, büyük bir saygı gösterisiyle gelenleri karşılar. Müjgan, Ayten ve Gönül hanımların, gelenlere kendini beğendirmeye çabası içindeki rezillikleri, Ömer'in dikkatini çekmiştir. Gösteriş budalası olan bu kadınlar, iyi görünmeye çalışırken, daha da rezil olduklarının farkında bile değillerdir. Gelenler, yemek için önden kendilerine ayrılmış uygun yerlere oturtulur. Herkes bir koştururma içindedir. Ayşen'le Ömer'in bakışları bütün o tatataa'lar, alkışlar ardından tam Ayşen nikah masasına oturacağı sırada birbirine değmiştir. Ömer, Ayşen'e karşı beslediği yoğun aşk duygularından sıyrılmak için Tezel'in yanına kayar. Ayşen'in kendisine bakışını orada bırakarak, o bakışı öldürerek... Ömer, az önce, duygularını çağdışı bir biçimde Ayşen'in gözlerine boşaltışının son izlerini Tezel'le konuşarak siler. Ardından İlhan'ın kendilerini masasına çağırışı... İlhan, düğünün düzenini sağlayan emekli albay Ertuğrul'a hışımla bakmaktadır. Belli ki İlhan, geciken nikah tanığı Namık'tan dolayı, düğünü düzenleyen emekli albaya sinirlenmiştir. İlhan'ın öfkesinden, damadı olacak Ercan da payına düşeni alır.

Tezel'le Ömer, her zamanki gibi içkilerini yudumlarlarken, ikisinin de dikkatini çeken bir durum olmuştur. Müjgan'ın kocası İlhan'ı köşeye çekip, bir şeyler fısıldadığını duyarlar. Müjgan, kocasına: "Şu teyzeler, hacı baba filan yani... Baksana kılıklarına kıyafetlerine... Onlar hep öyle, en önde mi duracaklar?" demiştir. (s. 195) Bu

insanları küçümseyen ve onlardan utanan karısına hak veren İlhan, tatlı bir dille onları arka taraflardan bir masaya doğru gönderir. Bu sırada nikah memuru içeri girer. Korgeneral'in, Hayrettin Özkan'ın ve İlhan'ın kahkahası düğün salonunda patlak verir. Masadaki herkes gülmektedir ancak gülmeyen tek kişi vardır ki o da damadın annesi, Nuriş hanımefendidir. Gülen kocasına şaşkınlıkla bakan kadıncağız, kaçak oğlu Hakan'ı düşünüyor olacak ki büsbütün ağlamaklı yüzünden bir türlü sıyrılamamaktadır.

2.1.8.a Nuriş Hanımefendi Düğünün İlk Fotoğrafında

Kocası Hayrettin'in bu denli gülmesine şaşırان Nuriş hanımefendinin aklı, "O düğünde bu Ercan'ı vuracağım" diyen oğlu Hakan'dadır. (s. 199) Kadıncağızın, her saniye, bu olay gerçekleşecek korkusuyla yüreği ağzındadır. Diğer insanlar eğlenirken o, yüreğindeki yarayla bir köşede kavrulmaktadır. İçinden de şunları geçirir: "General karısı olacağıma, keşke yine öyle küçük bir subay karısı olarak kalsaydım. Keşke, keşke hiç doğurmasaydım iki oğlumu da. Keşke hiç varmasaydım Hayrettin'e" vb. (s.199) Kadın, yaşadığı hayattan hiç memnun değildir. İçindeki yarayı başkalarına anlatıp, onları da üzmeک istemez.

Yüreğindeki sıkıntılarla zorla da olsa mücadele etmeye, bütün bunlara rağmen ayakta durmaya çalışır. Kardeşi Ayten ona, biraz gülümsemesi için uyarılarda bulunsa da o, oğlu Hakan'ın her an gelip, abisine ateş edivereceğini düşünmekten dolayı ızdırap çekmektedir. Ona bu düğün, zehir olmuştur. Hakan için: "Nasıl karıldı katıştı şu anarşistlerin arasına bilmiyorum ki, koskoca bir subay oğlu o, koskoca bir general oğlu, onlar şimdi o çocukları toplayıp dururken öyle öyle, yarabbim, şimdi kendi oğlumuza mı gelecek sıra?" (s.201) diyerek, üzüntüden çıldırma noktasına gelir ve büyük oğlu Ercan'da da hata olduğunu düşünerek ona olan kızgınlığını da dile getirir. "Ercanım. Aslan yavrum. Ha yanıp yakılmayaydın şu kıza. Ha tutturmayaydın bu sıralar, kimbilir belki de kardeşin durur durulurdu." (s. 201) Nuriş hanımefendi, bu tür düşüncelerle boğuşurken, düğün resimleri çekilir. Makinanın ışığı her patlayışta bir silah patladı zanneden kadın, düğün başladığı andan itibaren hep bu korkuyla saatlerini geçirmiştir.

2.1.9. IX. BÖLÜM

"Kokteyl, nikah, oturarak ve ayakta yemekli düğün! Temel çok sağlam atılıyor! Diyen Tezel, Ömer'e: "Böyle bir temel atma töreninde, böyle derin derin ne

düşünüyorsun?” (s. 203) sorusunu sorar. Ömer’de ona: “Kötü bir roman yazıyorum” (s. 203) karşılığını verir ve Ayşen’e beslediği duyguları ona, anlatıp anlatmamak arasında bocalar. Tabi anlatmaz. Nikah kıyılmak üzeredir. Herkes bir araya toplanır. Ömer, yine herkesin bu telaşlı dakikalarda neler yaptığını inceler. Nikah kıyılırken Ömer, bakışlarını Ayşen’le göz göze gelmemek için hep başka taraflara çevirir. Sonra alkışlar, flaşlar...Artık nikah kıyılmıştır. Ömer, kendini, bu ortamdan gerilere çekerek bir nevi Ayşen’den kaçır. Kendini Ayşen’den kaçırırken, Tezel’le elele bulur. Neden yaptığını bilmeden Tezel’in elini öper. İkisi sohbet ederken yanlarına emekli albay gelir ve ilk dansı, Tezel’le yapmak istediğini söyler. Bu duruma sinirlenen Tezel, emekli albayı, kendisine iyi cins viskilerden getirmesini isteyerek başından savar.

2.1.9.a. Birleşmiş Milletler İrtibat Subayı Ertürk’ün Hatıra Defterinden Notlar

Ertürk, Birleşmiş Milletler irtibat subayı olarak Kore’ye savaşmaya gönderildiği yılları, Kore’deki ilk gününden başlayarak, şerefle dolu her gününü yazmak için, cebinde götürdüğü hatıra defterine yazmıştır. Ertürk, düşman tarafından esir edilmesini, esir kampındaki zor günlerini ve kendisi gibi esir olan (başka milletlerden – Tommy) arkadaşlarını defterine yazmıştır. Onun, esir yıllarında yazmış olduğu diğer bir önemli not da şudur: “İkinci Dünya Savaşı sonrası memleketimiz dostsuz, yalnız olduğu halde ve silah teçhizatı son derece noksan bir orduyla bize tasallut için hiçbir mania tanımayan bir gücün karşısında gerilemedi. Bizim bu asil direnişimiz karşısında Komünistler geri çekilmek mecburiyetinde kaldılar. Birleşmiş Milletlerin bir üyesi olarak biz bu haklı mücadeleye böyle katılmasaydık düşmanımızın geri çekilmesi devam edemezdi. Demek istediğim, ben buralarda ölüp gitsem de imanım ve dâvâm için ölmüş olacağım. Şu anda beni düşündüren tek husus, oğlumu anasıyla Remzi abimin elinde bırakmış olmaklığımdır.” (s. 215)

Ertürk, bir başka yazısında da, Birleşmiş Milletler kuvvetleri tarafından esir kampından kurtarılışını ve izinli gönderildiği Tokyo’da aşkların en ulvisini yaşadığını oğlu Yılmaz için yazmıştır. Aşkı Sumida ile nerede ve nasıl tanıştığını, oğlundan kendisini affetmesini rica ederek anlatmıştır. (Burada karısından bahsetmeyişi, karısını aldatmasına rağmen, oğlundan af dilemesi dikkat çekicidir.) Ancak Ertürk, bölümü toparlanma emri alıp, Tokyo’dan döndüğünden beri Sumida’dan üç mektuptan başka haber alamamıştır. Bay Ertürk, Sumida ile tekrar buluşmak, görüşmek ümidiyle yaşamaktadır.

2.1.10. X. BÖLÜM

İlhan, yine Ertürk'e: "Her şey hiç yolunda değil, her şey çorba, çorba!..." (s. 221) diyerek ona olan öfkesini dile getirmektedir. Ertürk, İlhan'a, yemek mi önce dans mı önce olsun diye sorunca, İlhan'ın hışmına maruz kalmıştır. Ömer, Ertürk'ün en iyi içkileri, karidesleri midesine indirdiğini görür ve bunu, esirlik günlerinin acısını çıkarıyor diye nitelendirir. Yine Ömer'in aklına Ayşen gelir ve şöyle der: "Hiçbir şey yapamıyorum, uzanıp Ayşen'in yanaklarından öperek 'Kutlarım' bile diyemiyorum." (s. 224) Sonra Ayşen'le Tezel'in birbirlerine yakınlaşmaları, aralarındaki sıcak sohbet Ömer'in hoşuna gitmiştir. Tam bu sırada, pembe banyo köpüğü gelerek "Sizi çağırıyorlar Ercan abi" der. (s. 227) Ömer, son olarak Ayşen'in yanağına 'elveda' öpücüğü kondurduktan sonra gelinle damat ilk dansı başlatırlar.

2.1.10.a Ayşen Dans Pistinde

Ayşen, ilk dansı yapıyla birlikte, çok zavallı olmamak için çok mutlu görünmeye çabalayan hüznü bir yüze bürünmüştür. O, Tezel'i ve Ömer abisini düşünen hüznü kalbiyle, bunu dışarı yansıtmamaya çalışan, mutlu bir gelin taklidi yapan, esasında mutsuz bir gelindir. Ayşen, düğünün başladığı ilk saatleri düşünür. Onun gözü nikaha gelenlerin hiçbirini göremeyecek kadar bulanıktır. Çünkü o, Ömer abisini arar ve şöyle der: "Nikahta uyuşmuş gibiydim. Ömer abinin bana baktığını görünce kırmızı, yeşil, sarı, turuncu, göz kamaştıran bir aydınlık içinde yittim." (s. 231) Sonra kendine yakınlık göstermediği, halalık yapmadığı için Tezel'e kırgınlığını belirtir. Ayşen, on dakikalık kocası olan Ercan'la hem dans eder, hem de onunla ve evliliği ile ilgili hayaller kurar. Evlendiği için: "Ya korku, ya nefret var bende. Bir de... Ömer abiye duyduğum hayranlığın yüreğimi dilim dilim eden bir şeye, sevgiye dönüşmesi var. O gün mü anladı Ömer abi, bu gece mi anlıyor? Anladığı için mi geldi, bana acıdığı için mi? Acımasın... Acımasın. Bir bitse şu düğün." (s. 233) der.

Ayşen yine kendi içinden, Tuncer abisine sorular sorar ve bu soruları yine kendisi cevaplandırır. "Devrimciliğe hevesim bu kadar da ucuza gitmemeliydi. Bir inanç da böyle, bu denli yok pahasına olmamalı değil mi Tuncer abi? Süt dökmüş kedi gibisin bu gece. Neyin var? Bir suçun var, asıl büyük suçun. Devrimin benim gibilere kalmadığını baştan söylemeliydin bana. Bak, sana bile kalmadı o." (s.233) Eserde, bütün

şahıslarda görüldüğü üzere, bir eski yaşantıya dönüş, yaşanan olayların zihinde tekrar canlandırılması ve yeniden yaşanan ana dönülmesi gibi bir durum vardır. İşte Ayşen de zaman zaman eski, zaman zaman da şimdiki yaşantısına dair duygularını bize aktarmaktadır. Ayşen, şimdi de, babasının, annesinin, kayınvalidesinin ve kayınpederinin dans edişlerini ve nasıl tavırlar sergilediklerini izler. Ayşen: “ Ne denli düşünsem, bu düğünün böylesi çirkin olacağını düşünememişim. Kendimi Ercan’ın kollarına atıvermenin, soğuk bir suya dalmakla aynı şey olmadığını bilememişim. Soğuk suya daldın mı, bir an ürperirsin, sonra geçer. Bu gittikçe üşütüyor. Ömer abinin içimdeki yerinin de küçülmeyip büyüyeceğini bilememişim. Bilseydim, başımı omzuna dayayıp, Aysel halam gelmiyor, ama ne olur siz gelin Ömer abi diyemezdim. Nikah sırasında bana bakarken, bu dileğimin altında yatan gizli duyguyu anlamış olduğunu kesinlikle bildim. Bu nedenle bin kez daha ikiyüzlü bir düğün bu.”(s. 234,235) der. Sonra tutuklu arkadaşı Gül’ün babasının kendine gülümsediğini görür ve şu an Gül’ün yanında, onun yerinde olabilmeyi çok ister. Çünkü o, bulunduğu ortamdan, etrafındaki bütün insanlardan hoşnut değildir. Bunu: “Ah Gül, keşke ben de senin gibi küçük bir memur kızı olsaydım”(s. 234) sözünden anlıyoruz. Hayalinde Gül’le konuşan Ayşen, düğünde ne olup bittiğini, evlenmeye nasıl ve niçin karar verdiğini arkadaşına anlatır. Dans müziği sona erince Ayşen de dahil herkes, şampanyalarını içmeye başlar.

2.1.11. XI. BÖLÜM

Her zamanki gibi Ömer, yine Tezel’le sohbet etmektedir. Bu sırada garsonun biri gelerek, İlhan beyin kendilerini masasına beklediğini söyler. Ömer, orkestranın susmasıyla düğünün bittiğini, artık dağılacaklarını zannederken, gecenin kendileri için yeni başladığını o zaman kavrar. Ömer, Tezel’i garsonla çağrılan masaya gönderir ve yüzünü yıkayıp geleceğini ve Ayşen’i dansa kaldıracağını söyler. Sonra Korgeneral Rıfat Paşa ile yanındakileri uğurlama töreni ve Müjgan’ın Ömer’i suçlayan bakışları... Müjgan: ” Ömer nereye? Ömer, zaten Korgeneral’e de çok ayıp oldu. Gelip elini sıkmadın. Şimdiden nereye Ömer? Gidiyor musun yoksa? Gidersen Ayşen çok üzülür, anlamaz mıyım.” (s. 248) der. Müjgan, gelenlere, kendisi gibi Ömer’in de saygıda kusur etmemesini istemiştir. Ancak Ömer, Korgeneral karşısında insanların sergiledikleri komik davranışları, onların nasıl rezil olduklarını gördüğünden olsa gerek, Korgeneral ve yanındakilerle görüşmek bile istememiştir. Ayrıca Müjgan’ın Ömer’e, “Gidersen

Ayşen çok üzülür, anlamazmıyım.” demesi kızıyla Ömer arasındaki duygusal yakınlaşmayı anlattığını gösterir.

2.1.11.a. Müjgan'ın Anlamadığı, Ayşen'in Anlattığı

Bu bölümde, kızının yaptıklarını kınayan bir anne olan Müjgan'ı ve annesine karşı gelen, kendisini savunan asi bir kız olan Ayşen'i görmekteyiz. Ayşen'in öğrenci olduğu yıllarda, annesiyle aralarında geçen kavgalı konuşmaları Ömer abisine anlatışına tanık oluyoruz.

“Demek yeniden içeri girmek senin meramın? Benim yüreğime indirmek büsbütün. Ne işin var senin o anarşist takımıyla, babanın inşaatlarına bomba koyanlarla ne işin var?(s. 250) diyen öfkeli anne; kızının, hapisten çıkmasına yardımcı olan Hayrettin Özkan'ın oğlu Ercan'la evlenmesini ve istemediği bu yaşam tarzından kurtulmasını ister. Yaşadığı hayattan gayet memnun olan Ayşen, evlilik işine başta pek sıcak bakmasa da sonunda Ercan'la evlenmeyi kabul eder. Bu kısımda da Ayşen'in halası Aysel'le, eniştesi Ömer'i düğününe davet etmek için, onların evine gittiğini görüyoruz.

2.1.11.b. Ayşen'nin Anlatanadığı, Ömer'in Anlayabildiği

Ayşen, gözüaltından çıkarıldığı, arkadaşlarının kendisini aramadığı, babasından ve annesinden uzaklaştığı yani yalnızlık çektiği, arkadaşlarının kendini burjuva kızı diye dışladığı, annesinin arabayla, boynunda zincirler, incilerle fakültenin kapısına kendisini almaya geldiği yılları hatırlar. Annesini her defasında, fakültenin önüne bu şekilde gelmemesi için uyarsa da bu isteğinde başarılı olamaz ve ailesiyle fikir çatışmasına girer. Anne- baba, kızlarının o devrimci grupla arkadaşlık etmesinden, Ayşen de ailesinin arkadaşları hakkındaki kötü düşüncelerinden rahatsızdır. Ayşen, sadece mal, mülk için yaşayan, zenginlik ve para uğruna herkesi ve her şeyi feda edebilen anne ve babasına çok öfkeli. Bu tutumlarından dolayı Tezel ve Aysel halasının da onlardan uzaklaştığını ve de bunda haklı olduklarını belirtir. Anne- babasının çıkara dayalı bir evlilik yaptığını, babasının arsa alıp satmakla uğraştığını, babaannesinin de aynen onlar gibi gösteriş meraklı birisi olduğunu anlattığı gün duyduğu şaşkınlığı belirtir.

Ayşen: “Ben şurda bir gencin vurulduğunu, burda bir arkadaşımın tutuklandığını söylüyorum. Hiç duymuyorsunuz sanki: “Kavunlar ne tatsız çıkıyor bu yıl,” (s. 257) diyorsunuz. Ayşen, konken partileriyle gününü geçiren, onun bunun saçının rengini, boyasını konuşan annesinden adeta iğrenmektedir. Sonra, grupta ona çok yardımcı olan yani kendisini dışlamayan yakın arkadaşı Uğur'u götürdükleri günü hatırlar. Olup

bitenleri eve gelip annesine anlatmak, ona içini dökmek ister ancak konken masasından kalkmayan annesine Ayşen'in öfkesi daha da artar. Annenin dışında her şey koktuğunu söyler. (Saç boyası, tırnak cilası, fondöten, elmas vs.)

Ayşen bir de arkadaşı Gül'ün evine gittiği bir günü hatırlar. Ayşen oraya gittiğinde, başka bir arkadaşı olan Zehra da oradadır. Zehra'nın Gül'e bir şeyler anlattığını, ancak kendisinin odaya girmesiyle sözü değiştirdiğini söyler. Daha sonra Gül'den öğrendiğine göre, içerdeki çocukların bazı ihtiyaçlarını karşılamak için Ayşen'in, babasından para istemesi gerektiğini konuşmuşlardır. Ayşen, arkadaşları arasında, ancak paraya ihtiyaç olduğu zaman kendisinden yardım istendiğini öğrendiği o gün, çok üzülmüştür. Babasının parası çok diye dışlanması ancak işlerine gelince ondan yardım istenmesi Ayşen'i kötü etkilemiştir. Annesinin, babasının yanında sesinin hiç titremediğini, ama arkadaşlarının onu, kendilerinden ayrı tuttukları her an, her yanının titrediğini belirtir.

Ayşen, hapisten çıkarıldığı ancak arkadaşlarının halen içerde olduğu günlerdeki yalnızlığını dile getirir ve sıkıntılı durumdan bir nebze kurtulmak için Aysel halası ve Ömer abisine gitmeyi düşünür. "Kolejdeyken nasıl uzak dururdum onlardan! Anamın babamın istediği bir kızdım o zamanlar. Ömer abi bizim fakülteye geldiğinden buyana, değiştiğimi, değişmek istediğimi belki de anlamıştır. Belki de severler beni." (s. 262) der. Ayşen, anne ve babasının yüzünden halalarının ve Ömer abisinin kendisine uzak durduklarını, kendinin bir suçu olmadığını, onlardan taraf olduğunu belirtmek ister. Üç saatlik karmaşık düşünceler sonunda kesin olarak halasının evine gitmeye karar verir. Ömer'in fakültede hocalık yaparken, hocalarını da kendilerinden biri olarak gören arkadaşlarının Ömer'e gösterdikleri sevgi yağmurunu düşünür. Bu sıralarda Ayşen'in, Ömer'e karşı duyguları karmakarışıktır. Ayşen, kendi kendine: "Sen ona arkadaşlarından çok saygı duyuyorsun. Peki, büyük, çok büyük bir sevgi duyuyorsun ona karşı. Şimdi en uç noktada olan bir sevgi. Peki aşk, peki aşk. Çocukluğum neden bu denli uzak geçti ondan?" (s. 268) der.

Burada Ayşen'in Ömer'e karşı duyduğu sevgiyi hatta aşkı, kendi kendine itiraf ettiğini görüyoruz. Daha sonra arkadaşlarının, Ömer abisinin de katkılarıyla yaptıkları eylem hareketlerini hatırlar. Arkadaşlarının: "Biz bu Ömer'den yana umutluyduk ya, boşunaymış. Lafa bakın. Şimdi koşullar hazır değilmiş daha. Şimdi serüvencilikmiş bizimki. Halk yeterince bilinçlenmeden örgütlenemezmiş. Harekete geçirilemezmiş. Geçirilirse de çok kıyım olurmuş. Yetti bu ılımlı sosyalistler de!" (s. 273) deyişlerini

düşünür. Bilinçli olmayı ve öyle hareket etmeyi ön şart olarak gören Ömer, öğrencilerinin tepkilerine maruz kalmıştır. Bu öğrenciler Ayşen'e de: "Biz halkımızın geleneğine aykırı düşen sosyalistlerden hoşlanmıyoruz." (s. 274) diyerek Ömer hakkında iğneleyici sözler söylemişlerdir. Ayrıca Ayşen'e, Aysel halasının kürsüsünden niye atıldığını sorarlar. "Senin halanın bir zamanlar bir öğrencisiyle çok yakın ilişkisi olmuş, biliyor muydun? Ömer beyimiz buna ne dediler acaba?" (s. 275) gibi hakaret dolu ve küçümseyici sözler söylerler. Ayşen bir de o sıralarda Ercan'ın ona sokuluşlarını anımsar. Tümgeneral oğlu Ercan'la Ayşen, görünüşte fikir uyuşmazlığı içerisindeydi. Ancak Ercan ona: "Bak Ayşen, ben de onaylamıyorum işkenceyi. Babamdan hesap bile sordum. Engel olun dedim. Kaç kez Hakan gibi küsmeden, bağları tümüyle koparmadan konuşmaya çalışıyorum onunla." (s. 278) demiştir. Ayşen, Ercan'ın fikirlerine saygı duyduğunu belirtir. Bu yol, evlenme teklifinin kendisine uygun görünmeye başladığını söyler ama sonra da "Görünmüyor, görünmüyor... Görünmesin!..." (s. 279) der. Ayşen, bütün yol boyunca neredeyse başından geçen bütün olayları tekrar zihninden geçirerek ve de Aysel ve Ömer'le karşılaşınca onlara nelerden bahsedeceğini düşünerek, uzun uğraşlardan sonra evlerinin nerede olduğunu bularak Aysel ve Ömer'in kapılarının önüne kadar gelir. Ancak bir türlü kapının ziline basmaya cesaret edemez. Ömer abisine gereğinden fazla yakın olduğu için halasına karşı kendini suçlu hisseder. Sonra da halasını suçlu çıkarmak için bir yığın şey arar. Halasının, kolejdeyken kendisine doğum günlerinde armağan getirmemiş olmasını, gözaltındayken kendisini görmeye gelmeyişi düşünerek ona olan kızgınlığını dile getirir. Ayşen, bir yığın karmaşık düşüncenin ardından halasının ve Ömer abisinin evine gitmeye cesaret edemez ve hızlıca geldiği yoldan geri dönerek gecenin bir yarısı evine varır. Ayşen, kırılan tırnağına bakan annesine sarılmak isteyecek kadar yalnız hisseder ve kendinden en çok o zaman utanır. Sonra da içinden şunları söyler: "Böyle bölük pörçük utanıp durmaktansa bir kez utanırsın, olur biter Ayşen. Ercan'la evlenirsin, olur biter." (s. 283) der. Daha sonra Ayşen, cesaretini toplayamayıp evlerine gidemediği halasının ve Ömer abisinin evine iki buçuk ay sonra, hiç çekinmeden, utanmadan, mavi nikah çağrı kartını götürmek için gider. Aysel, bu evliliğe karşı olduğunu açıkça belirtmese de "Beni hoş gör Ayşen. Düğüne gelmeyeceğim." (s.287) deyip, Ömer'le Ayşen'i baş başa bırakıp gideceği yere yetişmek için evden çıkar. Ayşen, halasıyla Ömer abisinin evliliğini kendisine örnek alacağını düşünürken, onların arasındaki soğukluğu görünce buna şaşırır. Ayşen, çıkıp giden halası için: "Aysel halam şimdi geri

dönse. Şuraya yeniden otursa. Bir zamanlar değerini bilmediğim o yakın, sıcak bakışlarıyla baksa bana ‘Evlenmek zorunda mısın, senin için bir şey yapabilir miyiz?’ dese. Ömer abiye bir kez daha özlemle, bütünlükle baksa. Ömer abi de bezginliğinden sıyrılrsa, halamı kucaklasa, sarılıp öpse benim yanımda. Öpse, sarılrsa, içinde tek tortu barındırmayan bir yakınlıkla sarılrsa, bu Ömer abiyi şuramda saklı tutarak. Sanki, nikah kartımı yırtacağım: Düğün yok, diyeceğim. Caydım. Aysel halam dönmedi ki. Dönüp bize sarılmadı. İkimize de. Benden çok Ömer abi bekledi sanıyorum.”(s:287) der. Halası gittikten sonra Ömer abisine hissettiği duyguyu, ona beslediği sevgiyi içine atan ve onunla konuşmaktan çekinen Ayşen, Ömer’e: “Aysel halam gelmiyor, ama ne olur siz gelin düğünüme Ömer abi... Ben yalnızlığa güç dayanan biriysem, beni yalnız bırakmayın. Gelin olur mu Ömer abi?”(s. 288) der ve gider.

1.2.12. XII. BÖLÜM

Bu bölümde Ömer, Ayşen’le resmen bağlarını kopardığı için çok üzgün bir durumdadır. Oxford’lu Ömer’in ne hale geldiğini söyler. Yine maziye döner. İçerde olduğu yıllarda, karısı Aysel’in öğrencisi Engin’le olan birlikteliğine şimdi daha fazla sinirlenir. O günlerden sonra Aysel’le arasındaki buzları hala eritemediklerini uzun uzun anlatır. Düğüne gelirken de karısıyla tartıştıklarını ve ilk defa karısına küfür ettiğini (salak karı) söyler. Ömer, kafasını soğuk suya tutarak ayılır ve düğün ortamına döner. Sonra o gençlik sevdasından çok hoşlandığı için büyük bir suçluluk duygusuna kapılır.

Nikah salonunda şarkıcının gelişiyle bir telaş olur. Bu telaş içinde Ömer, bir telefon arar. Karısının, o tartışmadan ve laftan sonra intihar etmiş olabileceğini düşünür. Ancak telefonda, Aysel’in sesini duyunca “Keşke intihar etmiş olsaydı” (s. 295) diyerek karısının intihar etmeyişiine üzülür. Telefonda karısıyla yeniden tartışır ve onu ağlatır. Tuhaf ve karmaşık duygular içinde olan Ömer, karısının ağlamasına hem çok üzülür, hem de çok sevinir. Aysel, Ömer’e eve gelirken beraberinde Tezel’i de getirmesini söyler. Yine aralarında ufak bir tartışma geçer ve Aysel telefonu Ömer’in suratına kapatır. Sonra Ömer, İlhan’ın kendisini kolundan tutup masasına götürmesiyle düğün salonuna girer. Ömer, bir an İlhan’ın kollarından kurtulup, Ayşen’in koluna girerek dans pistine fırlamak için can atar fakat “Ayşen kollarımın arasında dans ederken bayılıverirse ya?” (s. 304) diye düşünerek bundan vazgeçer. Ömer’in istediği; dans ederken Ayşen’e doğacak ilk çocuğu erkek olursa ona kendi adını vermelerini isteyen,

birbirlerini asla unutmayacaklarına dair and içme töreni gibi bir dans etmedir. Sonra Ömer şöyle der: “Bu film, en sonunda ortasına düştüğüm iki ailenin masasında eksik kalmış tartışmalar yapılırken çevriliyor.” (s. 304) Ömer kafasında bu seneryoları yazarken, herkes oynamak için piste çıkar ve bu arada Ömer’le Tezel’in bakışları aynı noktaya dikilir. Bu bakışların sebebi de Nuriş hanımın kocası Tümgeneral Hayrettin Özkan’a, “Hakan’dan bir haber yok mu?” diye sormasıyla birlikte kocasının, masaya çok sert bir asker yumruğu indirerek “Anıp durma o sıpayı bana!” (s. 306) demesidir.

Yine Ömer, düğündeki sıradan olayları bize aktarır. Ömer çok sıkıntılıdır. Artık her şeyden korkar olmuştur. Kayınvalidesi ona: “Hasta mısın oğlum” (s. 309) sorusunu sorar. Bu da Ömer’in iç sıkıntısının dışa yansıdığını gösterir. Sonunda dokuz katlı düğün pastası orkestra sesleriyle içeriye getirilir. Flaşlar ve alkışlar dinmek bilmez. Ömer, birinci kattan kesilen ilk lokmanın Ayşen’in ağzına verilmesini görmemek için gözlerini yumar. Herkes bir telaş içinde; kimisi oynuyor, kimisi pasta yiyor, kimisi de sohbet ediyor. Ömer: “Herkes apaçık işte. Olduğu gibi. Tanımadığım, huyunu suyunu iyice bilmediğim çok kalabalık bir toplulukla bir yolculuğa çıkmış gibiyim. Frenleri patlamış bir kalabalık.” (s. 314) der. Bu kalabalık arasında Ayşen’in eli Ömer’in kolunu tutar. Sonun sonu bir dilek gibi: “Ömer abi, gitmeyin!...” (s. 314) Ancak Ömer’i Ayşen’den, Ayşen’i de Ömer’den “Pasta yemediniz Ömer Bey.” (s. 315) diyerek ayırırlar.

Ömer, düğüne çıkarken kullandığı asansörü inerken kullanmak istemez. Merdivenlere yürür, döne döne iner. İnerken Tuncer’le karşılaşır ve Tuncer ondan, buluşmak için bir gün ve saat belirlemelerini ister. Ömer, zar zor Tuncer’den kurtulmayı başarır. Sonra, karısının telefonu yüzüne kapayışını, nikah salonunda olup bitenleri vb. düşünür. Herkesin düğünde ağladığını söyler ve şöyle der: “Çok içmiştir, ondan. Bir düğün gecesinde herkes sırayla ağlıyorsa, çok içmiş olmaktadır.” (s. 317) Aysel’in bile buradan uzakta olduğu halde ağladığını, onu kendisinin ağlattığını söyler ve ‘Artık intihar etmiştir’ diye düşünür. (Buradan anladığımıza göre Ömer, karısını çok sever ancak karısının kendisini aldatmasını gururuna yediremez. Bu durum Ömer’i, karısının ölümünü isteyecek derecede sarsmıştır.)

Merdivenin son basamağında tökezler. Sırıtmaktadır. Ağlamak ister ancak bunu başaramaz. Ömer adeta sinir krizi geçirmektedir. Ağlamak isterken gülmeye başlar ve gülerken de Tezel’e yakalanır. Birlikte düğün salonundan çıkarlar. Yürürken Aysel,

Ayşen, oğlan tarafı ve kız tarafı hakkında konuşurlar. Tezel, bu gece içtiğinin bile tadına varamadığından şikayetçidir. Bunun nedeni olarak da Ömer'e 'Aysel ya da senin yüzünden' der. Sonra arkalarında, daha önce geçtikleri sokağın içinde bir silah patlar. Ömer, kimin vurulmuş olabileceğini düşünür. Gerilerde düdük ve ayak sesleri... Yıkımların gümbürtüsü, arka, dar sokaklardaki siren seslerine karışır. Ömer, "Bu seslerin, şu sıra kendi gümbürtüsüne boğulmuş bir düğün salonundan duyulabileceğini hiç sanmıyorum." (s. 327) der. Sonra Ömer: "Şuramda, en sahici sevinçle en sahici üzüncü arası bir yerde, en sahici acısıyla bir yara açılıyor. Gözlüklerimin ardında gözlerim her yanı tarayarak görebildiği kadarıyla bu düğün gecesinden bende kalan bu düğüne tanıklığım değil, yaram. Bu bir canlılık belirtisidir. Taşın kanadığını kim görmüş?" (s. 328) diyerek Aysel'in üzüntüsünün yanı sıra bir de Ayşen'in evlenmesi yüreğindeki yarayı iki misline çıkarmıştır.

Tezel, bu gecenin rezil bir gece olduğunu söyler ancak Ömer, "Pek değil..." (s. 328) diyerek Tezel'e katılmadığını şu sözleriyle ifade eder: "Çünkü bunu derken sesim, yüzüm, her yanıma hiç olmadığı kadar sıcaktır. Kendimi bile şaşırtan bir sıcaklık. Demek yaram kanıyor. Beni o ısıtıyor. Bir düğün gecesinde en azından bir Tuncer, ilk kez kendi kendisiyle kavgaya girdiyse, bir Ahmet, ilk kez kendi içinde bocaladıysa, Tezel, o silah patladığı an vurulduğunu duyumsadıysa ve artık ölüm lafı edemeyecekse... içine kayıplar karışsa da, bu düğün eksiltmeyen bir düğündür." (s. 328)

Romanın sonunda Ömer'le Tezel, Aysel'i bulmak için bir taksiye binerler. "Bir taksiye biniyoruz. Anadolu Kulübü'nü geride bırakıyoruz. Burnumda kömür ve barut kokusu, kulaklarımda hâlâ Ankara Misket Havası ve şuramda o yara." (s. 330)

2.2. ŞAHİS KADROSU

2.2.1. ÖMER

Romanın aslî kahramanlarından biri olan Ömer, gelinin halasının kocasıdır. İlerici bilim adamlığından emekli olan Ömer, aynı zamanda da başarılı bir yazardır. Kırk beşini geçmiş, serinkanlılıkla, bilimle, akılla ellisine merdiven dayamıştır. Zeki, kültürlü ve alanında çok başarılıdır. O, bu özellikleriyle kız tarafının, oğlan tarafına hava atmasına vesile olmuştur. Ömer, Ayşen'e de hocalık yapmıştır ve o sıralarda Ayşen'le aralarında duygusal bir yakınlaşma olmuştur ancak bu, ailevi durumdan olsa gerek, ikisinin de içinde bir ara alevlenmiş ve şimdi de sönmüş, yani sönmek mecburiyetinde kalmış bir aşk macerası olarak tarihe karışmıştır.

Düğün akşamı birbirlerine çok büyük destek olan, hatta birbirlerinden hiç ayrılmayan Ömer'le Tezel, gerek düğün sahiplerinin, gerekse düğüne katılan diğer kişilerin takındığı tavırları incelemekten ve eleştirmekten geri kalmamışlardır. Tezel, Ömer'e: "Ömer, senle ben, şu generallerin - hepsi general mi bunların? – ortasında nişanları sökülmiş, rütbeleri çıkarılmış eski savaş kahramanlarına benziyoruz!... Gözden düşmüş savaş kahramanlarına..." der. (s. 91) Yani Ömer'in ve kendinin eski popüleritesinin kalmadığını belirtmiştir.

Ömer, karısının ihaneti karşısında bile onu affedebilme büyüklüğünde bulunan, öfkesini dışa yansıtmayan, iyi yürekli, sevecen bir insandır. Hocalık yaptığı yıllarda, eylem yapan öğrencilerine her zaman bilinçli hareket etmelerini öneren, hepsine yaşamı kuramsal kitaplardan indirerek tanıtmaya çalışan, iyi yürekli, akıllı ve azimli biridir. Üstelik "Pek az gençten pek çok şey öğrendim." diyebilecek kadar da alçakgönüllüdür.

Ömer düğün boyunca geçmiş ve şimdiki yaşamı arasında devamlı gidip gelmiştir. Arada bir düşüncelere dalar ve başından geçen iyi – kötü olayları tekrar zihninde canlandırır, arada bir de düğün ortamına yani yaşadığı ana döner. Ömer'de karısının kendisini aldattığını düşünmesi ve de aşık olduğu kızın bu gece başka biriyle evleniyor olması psikolojik çöküntü yaratmıştır. İçki, sigara namına kötü bir alışkanlığı olmayan Ömer, düğün gecesi Tezel'le birlikte hiç aralıksız içmiştir. Kendisinin bu kadar içmesine şaşırarak Tezel'e Ömer: "Bak içmezdim evet. Son yıllar hele, pek içmiyordum. Kafamdan, bilgimden başkaları daha iyi yararlanabilsinler diye. Sigarayla da bırakmıştım hatta. Beynimi uyuşturuyordu. Oysa benim iri beynim başkalarına gerekli." Bir nevi yaşadığı kötü olaylar Ömer'in dengesini bozmuş, sakıncalı bulduğu alışkanlıkları

zamanla kendisi de yapmaya başlamıştır. Düğünde, Ayşen'le göz göze gelmekten kaçınan ve Tezel'in tabiriyle; her şeyi ciddiye alan Ömer, baldızının her şeye gülen vurdumduymaz canlılığı ile kendisine teselli bulmuştur.

2.2.2. TEZEL

Tezel de romanın aslı kahramanlarından. Abisinin kızı Ayşen'in düğününe İstanbul'dan kalkıp gelmiştir. Aslında Tezel, düğüne gelmek istemese de, biraz annesinin, daha çok da içkinin hatırı için düğüne teşrif etmiştir. Önceleri ünlü bir ressam olan Tezel, kocasından ayrıldıktan sonra geçimini yaptığı resimleri satarak sağlamıştır. Temiz kalpli, saf ve kendi halinde olan Tezel, yaşadığı sıkıntılı günlerden sonra olsa gerek ataist olmuştur. Ömer, Tezel için: "Ne güzel kızdı Tezel. Ne havalı. Ailenin en güzel, en yetenekli, en çağdaş çocuğu. Şimdi şu hale bak. Gözlerinin altı balon balon." (s. 51) "Henüz otuzunda olmalı. Belki otuzunda bile yok. Yine de Aysel'den çok yıpranmış. Eli yüzü üfürülmüş sanki. Daha düne dek incecik bir kızdı bu. Ünlüydü de. Epeyce ünlü bir ressam. Nasıl böyle oldu Tezel? Tablolarına kullanamadığı boyaları gözlerine, yüzüne mi sürüyor artık." (s. 22) Yaşadığı sıkıntılı günlerin yüreğindeki sancısı, sanki yüzüne yansımış olan Tezel'in, gençliğini iyi – kötü olaylarla geçirdiğini, sonradan hayatına bir yön verip, kendince komünist olmaktan da zor nihilist olmaya karar verdiğini şu sözlerinden anlıyoruz: "Artık cezaevlerinde tek kişiyi görmeye gitmedim işte. Kimse için ah vah etmez oldum. Kendime hiçbir görev vermiyorum. Evet efendim, kendime de hiç acımiyorum. Bir tek görevim var: Akşamüstleri içkimi içebileceğim bir yerlere çıkabilmek." (s. 32)

Ressamlık yaptığı yıllarda, resimlerini, gördüğü gibi değil de içinden gelen sese göre boyamıştır. Yani resimlerini kendi duyguları ve hissettikleriyle yoğurmuştur. Yaptığı resimler hakkında olumsuz eleştiriler alan Tezel, inanmadığı halde Tanrı'dan yardım isteyecek kadar mağdur kalmıştır. Resim yapmaktan caymayı düşündüğü sıralarda, abisine avuç açmak zorunda kalacağı için bu düşüncesinden vazgeçer. Tezel'in bir özelliği de, kimselere bağımlı olmadan, salt geleceğe bağımlı olarak yaşamasıdır. Özgürlüğünü kısıtladığı için ikinci kocası olan Oktay'dan da ayrılmıştır ve Oktay'dan gelecek maddi yardımı her zaman geri çevirerek resimlerinden aldığı parayla hayatını sürdürmeye devam etmiştir. Tezel, gerek düğüne gelirkenki otobüs yolculuğu sırasında, gerekse nikah salonunda, geçmiş günlere yolculuk yapar. Başından geçen bütün olayları bu kısacık zaman dilimine sığdırmıştır. Geçmişle hesaplaşırken zaman zaman

kendine, zaman zaman da hayatına yön veren insanlara kızmaktadır. Evli olduğu zaman kocası Oktay'a uyarak profesyonel devrimcilik yapmıştır, ancak taktik bilmemesi nedeniyle bu işe 'eyvallah' demiştir. Annesine gereken değeri göstermediği, bunun aksine annesinin evlatları için yaptığı fedâkârlıklara karşı mahcup olan bir kişidir.

Tezel, Anadolul'dan kalkıp akademi için İstanbul'a geldiği yılları hatırlar ve şunları söyler: "On sekizime varmadan Anadolu'muzdan kalkıp İstanbul'umuza iniş yaptım. Akademi makademi derken, iyice bulaşmışım adımını yoklaya yoklaya atman gereken yerlere, insanlara. Görgüsüzlük de var ne olsa! Buyur bilmem ne sanatçıları kulübü ne, diyorlar koşuyorsun. Ömür boyu aylık gelir! Ömür boyu öyle el üstünde tutulacaksın sanıyorsun." (s. 51) Tezel, bir nevi hayal kırıklığına uğramış, İstanbul'da umduğunu bulamamıştır.

Kendi ve vatanın özgürlüğü için mücadeleler vermiş (özgürlük, sosyalizm, devrimcilik) ve bu uğurda sınır dışı bile edilmiştir. Tezel, abisi İlhan'ı ve yengesi Müjgan'ı hiç sevmez. Klasik bir Türk erkeği olan İlhan, kardeşinin okumasına, kadınların yeri evidir diyerek izin vermemiştir. Tezel, bir de abisinden yediği tokadı hatırlar. "Tokat dedin mi de , gelsin İlhan... İlhan'ın o pis Müjgan önünde indirdiği tokadı sineye çekip... Benim dövülmelerim de hep göz önünde. Hep ortalıkta. Hep ciğeri beş para etmezler ortasında; sözüm ona sırtları dönük de bir şeyciklerden bu nedenle maalesef haberi olmayanlar nezdinde. Adama bu koyuyor zaten. Şimdi olsa uz gelirdi. Şimdi hiçbir şey koymuyor artık. Yalama oldum. Tükettim. Utanç denen şeyden şuncacık kaldıysa kabımda..." (s. 52) Tezel, akademi diye belirttiği sıra, aile erkeği İlhan, "Olmaaz!" ı bastırırken Tezel de "Seni de Yassıada'ya göndereceğiz. Bak o zaman nasıl olur görürsün!" deyince tokadı yemiştir. Tezel'in her geçen gün, ailesiyle bağları biraz daha kopmaktadır. Birçok kez evlenip boşanmıştır. Özgürce yaşamayı seven Tezel, hiçbir kocasının kahrını çekmemiştir. 3 yaşında, Kerem adında, ikinci kocası Oktay'dan olma bir çocuğu vardır. Çocuğa, Oktay'ın annesi bakmaktadır.

Tezel son olarak da Sami adında birisiyle arkadaşlık eder. Sami bir gece yarısı Tezel'in evine gelerek, işkence görenlerin kendi el yazılarıyla faşizmin insanlık dışı, kanlı elini belgeledikleri küçük küçük kağıtlara yazdıkları kâğıt parçalarını getirmiştir. Sami, Tezel'den bu kâğıtları Londra'daki dost bir uluslararası örgüte götürmesini ister. Tezel, bu iş için neden kendisinin görevlendirildiğini düşünse de "Önemsenmek, hele böyle bir zamanda birilerinin seni biraz ise de güvenilir kişi olarak seçmeleri, bunun

söylenmesi sana, ne güzel! Doğrusu bir şeyler yapabilecek olmanın sevinci her şeyin üstünde.” (s. 74,75) Kendi kendisiyle gurur duyar.

Tezel, Londra’ya hem üç günlük güzel bir tatil, hem de görevini yerine getirmek için gider. Sami’nin kendisine verdiği adrese telefon açtığında, bir bayan sesiyle karşılaşır. Konuşup telefonu kapattıktan sonra Tezel şunları söyler: “Burda bir İngilizle mi evliymiş ne? BBC’ye bizi tanıtıcı programlar da mı yapıyormuş ne?” “Herkes de neler biliyor. Ben dünyadan habersizim canım. Koca alıp bırakmaktan, içmekten, zalimlerden nefret etmekten ve resimlerimi güzel yapmaya çalışmaktan sağı solu görececek halim mi oldu?” (s. 76) Telefondaki bayanla kendisini karşılaştıran Tezel, kendi yaşantısını beğenmeyen bir tavır takınmıştır.

Tezel, telefonda konuştuğu kadının sesinin soğukluğunu unutamaz. Sonra işin ciddi bir iş olduğunu ve kadının uzak durmakta haklı olduğunu söyleyerek kendini teselli etmeye çalışır ve şunları söyler: “Ama şuramda bir bulantı. Gitmiyor, geçmiyor. İnsanlar arasında durmadan mikrop gibi yayılan bir hastalığın bulantısı bu. Kuşku ve güvensizlik. Bunları böyle böyle düşünmek zorunda kalışım... Yoklaya yoklaya yaklaşmak herkese. Şu anlamda ya da bu anlamda... Adımları hesaplı atmak. Yüreklere hesaplı açmak. Açık olmamak. Her gün biraz daha kapanmak. Her gün biraz daha köstebekleşmek, tilkileşmek, böcekleşmek...” (s. 77) diyerek insanlar arasındaki güvensizlikten şikayetçi olduğunu dile getirmiştir.

Tezel, işkencenin iğrenç ellerine duydukları öfkeyi dile getirmek için o gencecik kızların, delikanlıların yazdıkları minicik kâğıtları, insan hakları için savaştan bir örgütün kapısına dek ulaştırmak için görevlendirilmiştir. Tezel, bu sorumluluğu en iyi şekilde yerine getirmek için uğraşır ve sonunda kâğıtları ilgili makama ulaştırır ve şunları söyler: “Bense güvenilecek biri olduğumu gereğinden çok göstermeye çalıştım. Buna gereğinden fazla çabaladım. Önce mektubu vermiştim. Sessizce okuyordu. Gümüş çaydanlıklar önümüzde soğuk soğuk duruyordu. Bu türden sessizlikler beni her zaman üşütür. Kötü üşütür. Gümüş pırıltıları beni sinirlendirir. Derken... Kadın, mektubu okuduğu süre içinde hiç susmadım artık biliyorum. Suç işlemediğini ille kanıtlamaya çalışan suçlanmış bir çocuğun telaşı içindeyim. Çünkü kendime karşı güvensizim. Ne oldu benim özgür kişiliğim, ne zaman tarumar olup gitti? Bu kendime güvensizliği ben ne zaman, nasıl edindim.” (s. 79)

2.2.3. AYŞEN

Romanın üçüncü aslî kahramanıdır. ‘Bir Düğün Gecesi’nde nikahlanacak olan kişidir. Ayşen, üniversitede okuduğu yıllarda, devrimci arkadaşlar edinerek eylemlere katılan ve bu nedenle de biran önce , ailesinin tasvip etmediği bu çevreden kurtulması için evlendirilen, 22 yaşında toy bir kızdır. Aysel ve Tezel halası gibi Ayşen de sosyalizm yanlısıdır ve bu durum, sadece kendi çıkarlarını düşünen anne – baba için kabullenilemez bir durumdur. Ayşen, yaşının küçüklüğünden olsa gerek, birtakım karmaşık duygular içerisindeyken, ailesinin uygun gördüğü General’in oğlu Ercan’la evlenmek zorunda kalmıştır. Ayşen’in evlenmeyi kabul etmesinin bir nedeni de Ömer’e karşı hissettikleridir. Halasının kocası olan Ömer’le aralarında duygusal bir yakınlaşma olmuştur. Birbirlerine aşık olurlar ancak bu yasak aşk, küçük iltifatlardan ve bakışlardan ileriye gidemez. İşte Ayşen, bir nevi bu mutlu sona ulaşması imkansız aşktan kurtulmak için de Ercan’la evlenmiştir diyebiliriz.

Ailesiyle bir çatışma içerisinde olan Ayşen, anne ve babasının, özellikle de annesinin ve onun gibilerin yaşam tarzını hiç beğenmez. Gösteriş meraklısı olan, günlerini saçlarını kabarttırıp, her sabah kahve içmelerde buluşarak geçiren, para, mal- mülk uğruna canlarını feda eden bu insanlardan o, adeta iğrenir. Öğrenci olduğu yıllarda, devrimci arkadaşlarının kendisini dışlamasından dolayı çok üzgün ve kendini yalnız hissettiği günler geçirmiştir. Arkadaşlarının onu, burjuva çocuğu olarak görmeleri ve bu nedenle de gruplarına almak istememeleri Ayşen’i öğrencilik hayatı boyunca rahatsız etmiş ve bu durum, anne ve babasından daha da uzaklaşmasına, onlarla fikir çatışmasına girmesine neden olmuştur. Çünkü, kendisi de böyle bir aileye mensup olmak istemeyen, arkadaşlarıyla eylemlere katılmayı isteyen sosyalizm yanlısı bir kızdır. Gençliği iki arada bir derede kalarak, yalnızlığa ve çıkmazlara sürüklenerek geçen Ayşen, evlenip ailesinden kurtulduğu halde buna sevinemeyecek kadar karmaşık duygular içerisinde.

2.2.4. İLHAN

Gelinin babasıdır. Damat tarafını hiç sevmese de sırf çıkarları uğruna kızını o aileye verecek kadar duygusuz, gözünü para bürümüş, üstelik de zengin bir işadamıdır. Kardeşi Tezel’i: “Akademi de neymiş, kaç para getirir kâğıt boyamak adama, senin derdin İstanbullarda fink atmak, ben buna aracı olamam.” (s. 30) diyerek ısrarla akademiye göndermek istememiştir. Çünkü kardeşi okurken, kendi cebinden beş kuruş

para gider korkusuna kapılmıştır. Tezel de düğüne giderken otobüste abisi için şunları söyler: “Ölüm yolunu kilometre kilometre katedecek bir otobüsün içi, bizimkilerin mağmum kalplerinden, mağmum bakışlarından bin kez iyi. Hele İlhan’ın, kapısında kullar besleyen, seni öperken bile o öpücüğü alacak defterine kaydeden halleri.” (s. 31) Bütün bu söylenenler, İlhan’ın gözünün paradan başka bir şey görmediğinin kanıtıdır. Onun için eş, kardeş ve çocuk sevgisi, onlara karşı sıcak bir ilgi söz konusu bile olamaz. İlhan, düğünde Tezel’e: “Çok içiyorsun, çok... Beni düşün be, abini düşün! Önünde sonunda demezler mi, şu koskoca İlhan Dereli’nin kardeşine bak? İstanbul’da da herkes tanır beni canım. Aile ahlâkımıza uymaz.” (s. 49) diyerek de kendi kendinin kişiliğini ele vermiştir. Kardeşini, onun sağlığını düşünerek çok içtiği için uyarmaz da, aile itibarını düşündüğü için, şahsına kötü sözler duyacağı için kaygılanır.

Tezel, bir de, abisini tanımlarken: “Elçiliklerde, golf kulüplerinde boy göstermek dedin mi avukat; gazinolarda göbek atanların alnına para yapıştırmak dedin mi, taşra esnafından azma taşeron –inşaatçı – emlakçı – parçacı kesilen abim...” (s. 84) der. “Ellisini geçtikten sonra da büyüüp serpilmesi durmayan bir İlhan. Kurt, kurnaz nerdeyse yeleli bir İlhan.” (s. 126) İlhan, “arsa alıp arsa satar, bina yıkıp bina yapar; her yanda bir ayağı bulunsun diye, avukatlığını da elde tutar.” (s. 173) İlk başta kendi çıkarlarını düşünerek kızını, General Hayrettin Özkan’ın oğluna vermeye razı olan, ancak düğün gecesi, kızının mutsuz halini gördükten sonra onu evlendirdiği için bundan pişmanlık duyan, hatta karısı Müjgan’ın da bu denli mutlu ve duygusuz oluşunu son derece sinirlenen tuhaf bir kişidir İlhan...

2.2.5. MÜJGAN

İlhan’ın karısı, Ayşen’in de annesidir. Ayşen, annesi ve onun gibiler hakkındaki düşüncelerini Ömer abisine şu şekilde aktarmıştır: “Bunlar Ömer abi, annem gibiler, bunlar, bale, opera gecelerine gidiyorlar saçlarını kabarttırıp ve ertesi sabah kahve içmelerde buluşarak rengi solmuş yüzleri, buruşuk gözkapaklarıyla, hantal elleriyle, ama o ellerin parmaklarından iki pırlanta, bir elmas, bir de her yıl birbirleriyle yarışarak, vitrinlere konmuş yeni taşlardan, beyaz ya da sarı altından evlilik yüzükleri de eksik olmadan, dün gece Meriç’imizi seyrettik, şeyde, nerde seyretmiştik, canım işte o kocasını aldatan karının nasıl rezil rüsva oluşunda, demiyorlar mı, boğacağım geliyor

onları!.. Bizim eve asılan iki manzara resmi, bitaraf ressamaların da olsa, sorun anneme, sorun babama bakalım hangi tarafsızın resmiymiş bu, adını söyleyemez size!” (s. 97)

Ayşen’in bu sözlerinden anladığımıza göre Müjgan, para, pırlanta, alış – veriş ve gezme dışında hiçbir şer düşünmeyen ruhsuz bir kadındır. Aynı zamanda çok kıskançtır da. Düğün boyunca kıskançlık krizlerine girmiştir. Kendini beğenmiş bu kadın, damat tarafından, kendinden üstün kişileri gördükçe buna tahammül edemez. Üstelik de kızını, kıskandığı, sevmediği ve beğenmediği bu insanların oğluna, sırf şimdiki durumları iyi diye veren duygusuz bir annedir. Düğün boyunca içen Tezel’in bir edepsizlik yapıp, kendilerini ele güne karşı rezil edeceğinden korkmaktadır. Müjgan, herhalde böyle bir durumla karşılaşarak sosyete de aile itibarını düşürmek istemez. Ancak kendi sergilediği rezil davranışların, aile itibarını ne derece etkilediğinin farkında bile değildir. Mücevher kutusunu kendi elleriyle açarken bile aynaya bakıp “Kim göz dikti elmaslarıma, pırlantalarıma, altınlarıma?” (s. 128) diyebilecek kadar doyumsuz, aynı zamanda mal, para, mücevher uğruna çılgına dönmüş bir kadındır. Kızının mutluluğunu düşünmeyen, sırf onu general oğluna verdiği için çok mutlu olan bir anne... Bu duygusuzluğundan dolayı da kocası İlhan’ın tepkilerine maruz kalmıştır. İlhan bu duygusuz karı için: “İşin gücün, önüne dünya malı yığacak adam tavlama.” (s. 129) der.

Nikah merasiminde bulunan memleketlilerden, teyzelerinden ve hacı babasından filan sırf kılıkları kıyafetleri pek düzgün değil diye utanan, beceremediği Avrupâi yaşamdan dolayı kendini maymuna çeviren iğrenç bir kadın...

2.2.6. AYSEL

Ömer’in karısı, gelinin de halasıdır. Düğüne gelmemiştir ancak biz onun kişiliğini, Ömer’in ve Tezel’in anlattıklarına göre anlamaktayız. Aysel, abisiyle ve yengesiyile bağlarını tümüyle kesmiştir. İnatçı bir kişiliğe sahip olan Aysel, Ömer’e göre: ‘Hala her şeyi kendisi yönetiyor’ sanır. Müjgan, Aysel’in düğüne gelmeyeceğini bildiği için onu düğüne davet etmez. Aysel, Müjgan’ın Ömer gibi paçasına biraz Batı uygarlığı bulaşmış, biraz okuyup yazmış, biraz oynayıp çizmiş kişilerle oğlan tarafına hava atacağını söyleyerek ona olan kızgınlığını dile getirir. “Yok saydığı, sırt döndüğü birtakım adları nicedir ilk kez ağzına alarak. Bu adları anmak zorunda kaldığı için de kendine öfkelenerek.” (s. 13) Aysel, siyâsi görüşünden dolayı ailesiyle çatışma içindedir. Abisini, yengesini, yeğenini bir kalemde hayatından silmiştir. Bu sevmediği

insanların adlarını nicedir ilk kez ağzına aldığı anda bile, kendine öfkelenmesi; katı yürekli, özgürce yaşamayı seven ve inatçı bir kişiliğe sahip olduğunu gösterir.

Tezel, düğün için Ankara'ya geldiğinde, annesinin evinden ablası Aysel'e telefon açmıştır. Ablasıyla aralarında çok uzak, yakınlığı özenle bastırılmış uzak, soğuk bir konuşma geçmiştir. Yani Aysel'in kardeşi Tezel'le de arası iyi değildir. Ama Tezel, bazı konularda Ömer'e, özellikle de ablası Aysel'e minnettardır. Onlar için şöyle der: "Ne olsa ikisinin de çevremde iyi adları vardır. Bana, parmağımı kıpırdatmadan sık sık ilerici, devrimci kocalar bahsedecek kadar. Onların yüzü suyu hürmetine, devrimcilerimizin bende akıl sordukları da çok olmuştur haa..." (s. 28) Aysel'le Tezel'in arası şimdi iyi olmasa da Tezel akademiye gideceği zaman onu destekleyen tek kişi Aysel olmuştur. Kardeşinin kendisi gibi bunalmasını, bastırılmasını istememiştir. "Acıyı yenmeliyiz Tezelciğim. Acının bizi yenmesine izin vermemeliyiz." (s. 42) diyerek, Tezel'in çözemediği problemler varsa bunları birlikte çözebileceklerini söyleyen alçak gönüllü, iyi niyetli bir ablayken sonradan kardeşinden uzaklaşmasının nedeni açık olarak belirtilmemiştir.

Tezel'e göre, Aysel'in kırk yıldır aynı Ömer'le birlikte olması çıkarı içindir. Aysel, üniversitede hocalık yapmıştır ancak Engin adlı öğrencisiyle gövde birlikteliğine kadar uzanmış eğilimi nedeniyle üniversitedeki kürsüsünden kovulmuştur. Bu olaydan sonra Ömer, Aysel için: "Kendinden gayrı kimseye verecek hesabı bulunmayan bir Aysel vardı karşımda. İçimde tek kaçamak nokta barındırmayan apaçık bakışları. Gelecek günlerin yeni yüklerini yüklenmeye iyice hazır. Hep yanlış yapmaktan korkardı. Şimdi yanlış da hazır bir Aysel. Ama yeni yanlış. Eskitilmiş olana değil. Yüreğini oyup önüne koymuş. Beynini çıkarıp eline almış. Görebildiği bütün kötü urları, kılçıkları, tozları, geçmişin biriktirdiği, tarihin yığıldığı nice hastalıklı hücre varsa hepsini, elbet bir gözün görebildiği, bir mikrobun seçebildiği oranda tek tek cımbızla ayıklamış. Buna dayanan, yalnızlığa en iyi dayanır." (s. 103) İşte Aysel, kocasını ve konumunu düşünmeden yaptığı bu yanlış hareketten bile pişmanlık duymayan, kendinden başka kimseye hesap vermeyen, özgürlüğüne düşkün bir kadındır.

Kimin kapısında ne bomba patlamıştır dense, kim nereye ne kâğıt parçaları saklamıştır dense Fitnat hanımın aklına hep kızı Aysel gelmektedir. Öz abisi bile Aysel'i vatan haini olarak görür ve o bile Aysel'den çekinir. Çocuklarının bir araya gelip kaynaşmalarını isteyen Fitnat hanımın düzenlediği bir yemekte Aysel'le İlhan'ın

arası daha da açılmıştır. Abisinin: “Ooo küçük hanım, böyle bol bulamaç sofralar sizin için değil efendim. Gidin siz işçi kardeşlerinize, kıcı boklu halkınızla soğan ekmek yiyin bakalım.” (s. 142) demesi Aysel’i çok sinirlendirmiştir. Aysel, sosyalist tavrını tasvip etmeyen abisinin yüzünden, tüm ailesiyle bağlarını koparmıştır.

2.2.7. TUNCER

Tuncer (fakülte yıllarında), Ömer’in öğrencisi; Ayşen’in de devrimci arkadaşıydı. O, son sınıfın derslerinde çok tembel, eylemlerinde çok başarılı bir öğrencisiydi ve Ömer’i kendileriyle sokaklarda, caddelerde, alanlarda koşturmadığı için kınayan grubun en ateşli üyesiydi. Eylemleri sırasında, fakültenin ilk sınıfında olan Yıldız adında bir kıza âşık olmuştu ve O: “Devrimci arkadaşlarımdan biri, o günler bir kıza benim gibi delice sevdalansa, o kıızı her yere peşinden taşısa ve her yere o kızın peşinden gitseydi, inan olsun sayın hocam, bu arkadaşın pestilini çıkarırdım. Elini, yüzünü morartmadan, dişlerini dökmeden koyuvermezdim onu.” (s. 156) demişti. “Yirmi üç yaşında kendini devrime adanmış biriydim. Şöyle bir adamak: Bütün kızlar kardeşim. Bütün sevdam halkım. Bütün düşmanlığım egemenlere. Öfkem, kinim onların yeni doğan bebeklerine bile. Sonra benim devrimciliğim içinde evlenmek de yok.” (s. 157) Bu şekilde düşünen Tuncer, arkadaşlarından alacağı bütün tepkilere göz yumarak sevdiği kıza evlenmiştir ve şu an İsviçre’de doktorasını yapmaktadır.

2.2.8. YILDIZ

İktidardaki partinin milletvekillerinden Remzi Tarakçı’nın ikinci karısından olma kızıdır. Koyu renk ve kısacık saçlı. Alnında güzel kesilmiş bir kâkül. Ömer’in fakültede hocalık yaptığı sıralarda Yıldız da fakültenin ilk sınıfındaydı ve aynı zamanda Ayşen’in de arkadaşıydı. Son sınıf öğrencisi olan Tuncer’in ve arkadaşlarının, inançlı kavgalarının hayranıydı. Ailenin şımartılmış kızıdır. Ailesiyle çatışmak dahi ona küçültücü gelmektedir. Uygur yaşamın bütün kurallarına göre yetiştirilmiş. Mankenlik kurslarına gönderilmiş. Koleji bitirmiş. Kısacası babasının ve ötekilerin yeni uygar yaşamlarında, ziyafetlerinde, kokteyllerinde, yabancılarla ilişkilerinde yüzlerini ağartacak, onların kendilerinde eksikliğini duydukları pek çok şeyi örtbas edecek biçimde yetiştirilmiştir. Abileri, tutuculuklarıyla bile daha on dört yaşında boyanmasını, daha on altı yaşında sigara içmesini hoş görmüşlerdir. Hatta onu el üstünde tutmuşlardır. Bütün bu imkanlarına rağmen yeni arayışlar içinde olan Yıldız, hayatından

memnun olmamakla birlikte kendi ailesini, yaşam tarzını beğenmemekteydi. Çevresine karşı büyüyen düşmanca bir yılan vardı. İşte bu yılanı, fakültedeki devrimci gençlere yaklaşıp, onların kavgasına katmak istemişti. Ayrıca Tuncer'e de ayrı bir ilgi duymaktaydı. Sonunda Tuncer'le tanışmıştır ve Tuncer onun samimiyetine inandıktan sonra evlenmişlerdir.

2.2.9. EMEKLİ ALBAY ERTÜRK

Oyak memuru emekli albay Ertürk, damadın dayısıdır. Kore gazisi Ertürk, nikah salonundaki düzenlemelerle ilgilenmektedir. Ömer, Ertürk için: "Böyle bir şeyler diyebilir bana; orkestraya ille olarak, yani düğün marşından önce, Harp Okulu Marşı'nı ya da Kore Gazilerini çalmalarını söylememi isteyebilir emekli albay Ertürk, damadın dayısı. O isterse olmaz. Ben istersem, kimse emekli albayımızın kendisi için bir şey istediğini anlamaz. Çünkü o, kendisi için bir şey istemedi ki bu hayatta, hep vatan için istedi ne istediye." der. (s. 16) Nikah salonunda koşuşturmaktan, et benleriyle dolu yüzü kıpkırmızı kesilmiştir.

2.2.10. GÖNÜL HANIM

Emekli albay Ertürk'ün karısıdır. Tezel'i düğünde görmekten çok hoşnuttur. Tezel'e "Aaa, Tezel hanım, sizsiniz değil mi, geçende Paravan'da resminiz vardı vallahi!" demiştir. "Televizyonda da gördük sizi. Bütün komşulara söyledim. Bakın, bakın, dünürümüz İlhan beyin kız kardeşleri, dedim hatta!..." (s. 16) Tezel'i televizyonda görünce komşularına haber vermesi; onlara karşı hava atmaya çalışan, gösterişe meraklı bir insan olduğunu gösterir. 2 çocuğu vardır. Kafasına kızıyla kahverengi arası, karalahana yaprakları benzeri dolambaçlı bir peruk oturtmuş olan Gönül hanımın takma saçı naylon kıllardan yapılmış olmalı. Ölü maddenin pırıltısında. Yüzü de böyle. Donuk, anlamsız, derinliksiz, plastik bir pırıltıda. Fabrikadan yeni çıkmış, boyaları kurumamış bir kukla başı ya da. Ama dudaklarının iki yanında, dağılmış sürmelerinin iki ucunda Ertürk'e karılık, o çocuklara da analık etmiş olmanın ince çizgileri var. Bu plastik yüze biraz canlılık katan da o çizgiler zaten. Bir de, omzundaki uçsuz- sapsız, kısa kürkü bir türlü yerinde tutamadığı için, onu dizgine almaya savaştan yıpranmış elleri. Cilâsı yer yer dökülmüş tırnaklar..." (s. 118)

Gönül hanım, düğün boyunca bir komşusuna ailevi problemlerini anlatmıştır. Görümceleri Nuriş hanımefendiden, Ayten'den ve kocası Ertürk beyden şikayetçidir. Komşusuna şunları söyler: "Bunlar bizi hep uzak tutarlar zaten. Hizmetçileriyiz sanki.

Dolma sardıracaklar mı, mantı açtıracaklar mı, varız. Düğünde, bir yeğenimizin düğününde onlarla yan yana sıraya dizilmeye gelince, yoğuz. Hep bizimkilerin köpekliğinden! Hep o beni ezdirir de beni böyle, bütün aileye komşum.” (s. 120)

Emekli albayın karısı bocalıyor. Hem de her noktada ve her yerde bocalıyor o. Doğduğu yerle Anadolu Kulübü arasında, şimdi giyindikleriyle dün çıkardıkları arasında, küçük kentle, büyük kent arasında, görmediği Kore ile görmediği Amerike arasında, paşalarla işadamları arasında, tırnaklarını boyamakla iyi boyamamak arasında, kocasına kul olmakla onu kendine kul etmek arasında bocalıyor. (s. 125)

2.2.11. FİTNAT HANIM

Gelinin babaannesidir. Fitnat hanım siyahlar içinde, yakasına da kızı Tezel’in iliştirdiği bir sarı gonca gülle oğlu İlhan’ın uygun gördüğü bir yere oturmuş gelenleri seyretmektedir. Torununun mürüvvetini göreceğinden dolayı çok mutludur. Damadı Ömer, onu çok sevdiğini ancak bu sevgisini açığa vuramadığını söyler. Ömer, onun: “Kaç yıldır artık geceli gündüzlü bir hizmetçisi olduğu halde, o hizmetçiye karşı hanımefendilik etmekte gösterdiği beceriksizliği sevdim.” der. Bu da Fitnat hanımın daha önceleri bu şekilde yaşamadığı için böyle bir muameleye karşı yabancılık çektiğini göstermektedir. Fitnat hanım ömür boyu hep kedere rastlamıştır. Merhum kocası Salim beye sanki o yanındaymış gibi şikayetlerini dile getirmiştir. Çocuklarının böyle tarumar oluşuna, her birinin bir başka havaya girişine üzülen anne, çocuklarının bu durumunun sorumlusunun kendisi olduğunu düşünür.

2.2.12. GENERAL HAYRETTİN ÖZKAN

Damadın babasıdır. Sözü her yerlerde geçen, herkeslerden her şeyi isteyebilen ve herkeslere her şeyi yaptırabilen bir yetkiye sahiptir. (Ayşen, hapisten onun yardımıyla çıkmıştır.) Ömer, Generali : “Bütün nişanlarını takınmış, kat kat çene altı dar yakasının üstüne yığılmış olarak asansörden hâlâ uç uca inip duranların ellerini yüzakı oğlunun yanıbaşında sıkıp duran, aşağıda da iki cip dolusu koruyucusu bekleyen.” şeklinde tarif eder.

2.2.13. NURİŞ HANİMEFENDİ

General Hayrettin Özkan'ın karısıdır. Damadın da annesidir. Ömer'in deyimiyle Nuriye, kara – sarı parlak bir kumaşa sarınmış oğlak suratlı bodur bir kadındır. Küçük oğlu Hakan'ın abisi Ercan'ı düğünde vuracağına dair sözler söyleyip çekip gitmesinden dolayı çok tedirgin, aynı zamanda çok da üzgün olan bir annedir. Her dakika yüreği ağzındadır. Yaşadığı hayata isyan etmektedir. “General karısı olacağıma, keşke yine öyle küçük bir subay karısı olarak kalsaydım.” der. (s. 199) Oğlu Hakan'ın anarşistlerin arasına katışmasından ve ailesini bu denli üzmesinden dolayı kadının yüzü hiç gülmemiştir. Nuriş hanımefendi, büyük oğlu Ercan'a da kızmaktadır. “Ha yanıp yakılmayaydın şu kıza. Ha tutturmayaydın, ille de Ayşen, diye. Evlenmelere kalmayaydın bu sıralar, kimbilir belki kardeşin durur, durulurdu.” (s. 201) Kadıncağız, düğün boyunca , ‘şimdi ne olacak’, her an bir silah sesi duyulacak korkusuyla dakikaları saymıştır.

2.2.14. AYTEN (EYTİN)

Damadın teyzesidir. Nuriş hanımefendi, oğlunun düğünü için taa Amerikalardan kız kardeşini getirtmiştir. Avrupai bir giyim tarzıyla düğüne gelen ve ismini de Eytin olarak değiştiren teyze hakkında bir kısım topluluk dedikodu yapmıştır. “Ayten adı ne zaman Eytin olmuş, ayol?” (s. 12) Ayten hanım, kocası Remzi beyle Amerika'da yaşamaktadır. “Amerikalara kurulup, her bi şeylere garkolunca, herkese tepeden bakmanın tadını kaçırdılar.” (s. 122)

2.2.15. ALİ USTA

Tuncer'in yakın dostudur. Gerçekte Ali Usta, Tuncer'in akıl hocasıdır. Elektrik – televizyon onarım dükkanı vardır. Erken ölen kız kardeşinin 2 oğluyla birlikte yaşamaktadır. Tuncer, Yıldız'ın ona yaklaşımını, kendisine düzenlenen bir tuzak olarak düşünür ve bu konuda başı sıkıştığı an soluğu Ali Usta'nın yanında alır.

2.2.16. MEHMET

Tezel'in ilk kocasıdır ve oyuncudur. Tezel'i kendi çıkarları için kullanmıştır. Onun için Tezel, şunları söyler: "Aysel'le Ömer'in adları gazetelerde birinci sınıf şarkıcılar gibi kocaman kocaman yazılıp dururken iyiydik." der. (s. 50) Tezel'in katıldığı eylemleri, yediği copları övünerek arkadaşlarına anlatır. Tezel, devran değişikçe bunların da sahne değiştirdiklerini hatta karı – sevgili değiştirdiklerini söyler. Yeni Anayasa kahramanları gözden düşmeye başladılar, başlamadılar, Mehmet de Tezel'i alaya almaya, onu küçük görmeye başlamıştır. Tabi Tezel bunlara dayanamaz ve Mehmet'den ayrılır.

2.2.17. OKTAY

Tezel'in ikinci kocasıdır. Kerem adında bir çocukları vardır. Tezel, özgürlüğünü kısıtladığı için bu kocasından da ayrılmıştır. Romanda, devrimcilik eylemlerinden dolayı içeri girmiş şahıslar arasındadır. Hapse girdiğinde Tezel'le evlidir. Tezel, sora soruştura kocasının izini bulmuştur ancak Oktay'ın onu küçümseyen yüzünü görünce, Oktay'la yanyana, elele dayanışma tablosu sunmaya kalktığı için kendisine kızmıştır ve kocasının bu tür tutumları ayrılmalarına neden olmuştur.

2.2.18. ZEHRA

Tuncer, Zehra için: "Erkeksi yapılı, bizden küçük olmasına karşın çok büyümüş izlenimi veren bir kız Zehra. Fazla sorulara, yüksek sesle gülmelere, gevezeliklere dayanması olmayan bir kız." (s. 159) demiştir. Zehra da grubun Tuncer'den sonraki ateşli üyelerinden biriydi. Grup içinde, kendine güvenen davranışlar sergileyerek arkadaşlarının beğenisini toplamıştı. Zehra, gün günden daha erkekleştirdiği sesi, iki santimlik kısa saçları, üstüne geçirdiği o erkek parkasıyla sıska sarı, çirkin bir kızdı. Adanalı'ydı.

2.2.19. İLTER

Tuncer'in ve Ayşen'in fakülteden arkadaşıydı. Yayın kolundaydı. Gırgırı bol ve aynı zamanda çok çalışkan bir gençti.

2.2.20. UĞUR

Diğer arkadaşlarına nazaran Ayşen'e en ılımlı davranan ve ona yardımcı olan devrimci gruba bağlı gençlerdendi.

Gül, Hatçe, İnci ve Mustafa da Ayşen'in ve Tuncer'in diğer devrimci arkadaşlarıydı.

DEĞERLENDİRME

Ben, mezuniyet çalışmamı hangi kitap üzerine yapacağımı öğrendiğim gün, listede ismimim karşısında “Bir Düğün Gecesi” (Adalet Ağaoğlu) yazısını görünce çok sevinmiştim. Bu çalışma bana, herhalde romanın isminden olsa gerek, çok basit olacak gibi gelmişti. Ancak kitabı okuduğumda anladım ki eserde, Bir düğün gecesinden başka her şey anlatılmaktadır.

Eserin asli kahramanları olan Ömer, Tezel ve Ayşen vasıtasıyla; devrin, sosyal ve siyasi olayları, toplumsal aksaklıkları, yasak ilişkileri, becerilemeyen Avrupalı yaşantıları, riyakarlıkları v.b. kozmografik bir zaman dilimi içerisinde bize aktarılmıştır.

Eser, 12 bölümden oluşur ve bu bölümlerin arasında da ayrı başlıklar taşıyan başka bölümler bulunmaktadır. Eserde ilk bakışta, zengin bir ailenin kızı olan Ayşen’le, bir general oğlu olan Ercan’ın düğün törenleri konu alınıyor görünse de, şahısların; sık sık eski yaşantılarına dönerek başlarından geçen acı tatlı olayları ve devrin siyasi ve sosyal olaylarını anlatmaları bize düğün gecesini unutturmuş, şahıslarla birlikte yıllar öncesine dönmemize neden olmuştur. Sanki anlaşılabilir olarak bu düğün ortamını seçmiş gibi olan kahramanlar, az da olsa yaşadıkları ‘an’a dönerek düğün ortamında gelişen olaylar ve burada bulunan insanlar hakkında eleştirel bir tavır takınmışlardır.

12 Mart... Çok roman yazıldı bu konuda, daha da yazılacak. Şimdiye değin genellikle bir işkence ve kahramanlık edebiyatıydı 12 Mart. Bu romanda Adalet Ağaoğlu 12 Mart’a ilk kez değişik açıdan bakıyor. Bu bakış, elbette, öteki bakışın karşıtı bir bakış değil. Bir Düğün Gecesi’nde 12 Mart’ın “surat”ı değişiyor; fark bir nitelik farkı. Ve Ağaoğlu bunu bir yüreklilikle yapıyor.

Romanı ilk okuyuşumda, kozmografik bir zaman dilimi içerisinde yazılmasından ve şahısların daha çok iç monologlarına yer verilmesinden dolayı eserin asıl konusunu anlamakta biraz güçlük çektim. Yani eser, başta bana pek iç açıcı gelmemişti ancak ikinci ve özellikle de anlayarak okuyuşumda harika bir edebi eser olduğunu anladım. Adalet Ağaoğlu’nu, içinde yaşadığımız bir dönemi, toplumsal örgüyü ve bireysel çırpınışları usta fırça darbeleriyle betimlediği bu romanı, kütüphanemizde mutlaka bulundurmamız gereken bir başyapıttır. Eğer bu eseri okumamış olan kişiler varsa, onlara okumamakla çok şey kaçırdıklarını söyleyerek ısrarla okumalarını öneriyorum.

KAYNAKÇA

1. Adalet Ağaoğlu, Bir Düğün Gecesi, Yapıkredi Kültür Sanat Yayıncılık, 14. Basım, İstanbul, 1994.
2. Adam-Öykü, Adalet Ağaoğlu ile Düünden Bugüne, Mart-Nisan, sayı, 15, 1998
3. Ahmet Kabaklı, Türk Edebiyatı, 5. Cilt
4. Atilla Özkırmı, Romanların Dünyasında, “Bir Düğün Gecesi”, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1994.
5. Emin Özdemir, Sözlü-Yazılı Anlatım Sanatı, Remzi Kitabevi, 7. Basım, İstanbul, Mart, 1998.
6. Fethi Naci, Türkiye’de Roman ve Toplumsal Değişme, “Adalet Ağaoğlu’nun Bir Düğün Gecesi” Adlı Romanı Niçin Başarılı Bir Romandır?”, Gerçek Yayınevi, 1. baskı, İstanbul, Kasım, 1981,